

309. IV. 27.
I. N. D. N. I. C.

BABYLON MAGNA

RUENS, Apoc. 18. v. 2. 19.

S & U

VOX CLAMANTIS IN AQUILONE,

adversus Anti Christum Occidentalem; quā

Ecclesiæ Pontificiæ Antemurale,

Inversa illa S. Scripturarum *Autoritas, Veritas ac Certitudo, Intelligentia seu Interpretatio &c.*

Dependens scilicet à judicio Papæ & Conciliorum ejus, instar murorum JERICO cecidit.

Quod demonstratur perspicuè, cum in communi contra totum pseudo-catholicismum Romanum; tum verò seorsim & ex professo adversus JACOBUM MASENTIUM, Jesuitam Coloniensem, ceu qui hodiernus Pontificis Hyperaspistes est ac negotiator pacis Christobelialitiz occupatissimus.

A U C T O R E

ENEVALDO SVENONIO, Q.G.A.

S.S. Theol. Doctore, Prof. Primario, ejusdemq; Fac.

h. t. Decano; nec non Pastore Ecclesiarum Aboënsium & annexæ Numensis, in Magno Ducatu Finlandiæ.

A B O Æ,

Impressa à PETRO HANSONIO, Acad. Typ.

A. G. M. DC. LX. IX.

BAZILION MAGNA

VOX CLAMANTIS IN

AQUILONE

Epistola Pontificis Antonii

in

Quod demonstratur per

contra totum quidam catholicum Romanum; tum vero

actore

ENRVALDO SVENONIO. Q. G. A.

2. 2. Theol. Doctore, Prof. Primario, ejusdemque

h. e. Decano; nec non Pastore Ecclesiae Abbat-

um & annexi Monasterii, in Magno Duc-

in Finlandia.

ILLUSTRISSIMO HEROI AC GENEROSISSIMO
DOMINO,

MAGNO GABRIELI
De La Guardie,

Comiti in Sædö & Årensborg/ Lib. Baroni in Lel-
holmen/ Domino de Hapsal/ Helmet/ Magnus Håff/
Hörentorp & Wennegarn &c. S. R. M.^{tis} Regno-
rumq; Suecia Cancellario Magno, Senatori Splendi-
dissimo, Legifero Westrogothiæ ac Dalix, Æ-
quissimo &c. Domino meo Benignissimo.

FAtidicum erat Comes illustrissime, quod Sveto-
nio interprete, Conditorium & corpus Magni
Alexandri, cum prolatum ē penetrati usurpâset o-
culis, & coronâ aureâ impositâ, aspersisq; floribus
esset veneratus Augustus ille Cæsar Octavius, con-
sultusq; num & Ptolemæum inspicere vellet, respon-
dit: Regem se voluisse videre, non mortuos. Scili-
cet solus & primus inter æquales felix, quod maxu-
m Regem, illum Bethlehemiticum, Dominum
dominantium, omnium nempè nostrum, totiusq;
Mundi Salvatorem intueri potuit, recens natum Je-
sum Christum. Qui dum nos oportuisset æternum
mori, ceu Legem æternæ justitiæ transgressos, pro
nobis propter supereminentem amorē semel mor-
tuus, vivit Deus benedictus in secula! Hujus Cunas si-
mul & Conditorium, Scripturam Sacram, à scorijis &

corruptione Adversariorum. Non enim non tam
repurgatam; factum n. id antea est à B. Luthero &
successoribus passim, quàm reipsa talem esse, in hisce
præliminaribus ostensam, augustis oculis tuis subij-
cere ideò non dubitabam, quia non ita pridem so-
lenni accepimus, eoq; incredibili gaudio, quantâ
pierate, quantâq; prudentiâ non suppeditaſſi media
solùm, quibus sua nostram Ecclesiam halcyonia
maneant sedesq; diuturna & tranquilla; sed & por-
rò, periculosas Regni Babelici insidias tempestivè &
antevertere docuisti & amoliri. Adhæc, quia rectissi-
mos circa Religionis principium cuniculos agunt E-
vangelij hostes, spes est, bono cum Deo, hisce depre-
hensis atq; detectis, tuoq; saluberrimo consilio de-
pulsis, tentatam nobis cladem faciliùs averti, ere-
ctæq; conscientiæ coram Dei ipsi⁹ tribunali, solidius
stabiliri posse trophæum. Vale illust. comes, diuq;
Deo & Patriæ vive: mihi verò auso tantilla ei inscribere,
qui pondere Regni quotidie oneratur, ignoscere
gloriosum puta!

Qui sum Tuo Illustrissimo Nomini dedicatissimus

Aboæ d. 24. Aug. seu S.

Barthol. A. *Χριστοφωριος*

1669.

E NEVALDUS SVENONIUS

Q. G. A.

Præ-

Locus quo comprehenditur S. Scriptura, est, ut dicitur
ci solet, omnium Theologorum tortura: accidit hoc
non propter angustiam aliquam; est enim Scriptura ma-
re, in quo Elephas natat, Agnus peditat: quod veneranda
Antiquitas odio αὐτοῦ δὲ ἀγῶν, amore v. ὑπὸ πρῶτον prudenter
observavit, Greg. L. xv. Ep. 84. Chrysost. Hom. 3. in 2.
Thef. sed maximè arduas quæ in eadem occurrunt & pe-
netratu difficiles ob controversias, potissimum cum ponti-
ficijs. Cumq; inter omnes sectas primus & princeps disce-
ptationis cardo in eo vertatur, utra tot partium, infinita-
rum ferme, adversantium, sincerè & bonâ fide interpre-
tetur scripturas; hic Saltus, hic Rhodus est. Quod quia
contentione aequali qualibet, dispari licet jure & conscien-
tiâ, sibi arroget, neutiquam mirabere, tanto labore & cu-
râ in hoc me principio theologico à squalore & contemptu,
quantum potui vindicando, fuisse occupatum: titubabit n.
fides, si S. Literarum vacillat: autoritas, ait Augustin.
L. 2. c. 37. de doct. Christian. Excitatus sum a, ad hoc opus
maturandum lectione tractatus, qui inscribitur Medita-
ta Concordia Protestantium cum Catholicis, Colo-
niæ Agrippinæ impressa A. h. f. 1661. conscripta à P. Ja-
cobo Masenio, Soc. J. & Pontifici R. Alexandro 7. de-
dicata. Cui non tam præfatur autor, quam præjudicat uni-
versis Aug. Conf. invariata Theologis, supplicando Prote-
stantium totius Europa Regibus, Electoribus, Ducibus atq;
Principibus, imò cunctarum Civitatum imperialium & li-

Verarum Magistratibus in toto archæo orbe, quò suis Theologis injungant, ut aut huic confessioni à se editæ subscribant, etsi ne latum unguem à sententiâ Concilij Trident. & veterum pontificiorum recedat, sed Aug. Confessionis dogmata per omnia damnet; aut si id nolint, eandem ex verbo Dei refutent; aut si etiam illud nequeant, quod sibi persuasissimum habet, per omnes Deos suos orat, ut tales ex territorio suarum jurisdictionum ætutum proscribant extorresq; faciant Theologos. Proinde stationis meæ memor, mællem adjutorio Domini, excubare in agro domestico, quam turpiter exulare, ipsum Confessionis Masenianæ Cor & Palladium adortus, XX. argumenta ejus, quib. tractatu 21. probare nititur, nos fluctuare ceu admodum incertos cum de genuinâ S. scripturarum Interpretatione, tum ex sequenti, de totâ Veritate cœlesti & certitudine salutis nostræ, per gratiam Dei in hoc Elencho candidè profligavi: in quo una etiam Extantiora confessionis istius membra, quantum præsens thema permittit, sparsim sunt enervata, soluta & dissipata; qualia sunt de 1. Christi off. Mediatorio. 2. Ecclesiâ 3. Fide & operibus 4. Consilijs. 5. Sacramentis & Sacrificio. 6. Cultu & invocat. sanctorum. Et 7. de Purgatorio. Si quæ extant residua pauca, alibi commodius amputantur. Hâc vice namq; decrevi, saltèm exhibere juventutì academica integrum controversiarum papisticarum de S. Scripturâ corpus, quod & in XXIV. Dispp. publicis pro virili, Deo laus, sum exsecutus. Classes reliquorū Adversariorum circa hunc Articulum, colligam, si Deus vult, tibiq; non displicet, in fasciculum succinctiorem.

Plurimum Reverendi ac Excellentissimi D. D. ENEVALDI SVENONII,
Ingeniosas Disputationes, contra Jesuitam Massenium:

Pace frui cupimus Christi, qui fœdere sacro,
Devincti sumus, ast signatâ limite fixo.
Hæc tua Massenii, pax technica quid mercatur,
Accipe mente piâ. Noster penetralia pandit.

Festinanter scripti

PETRUS Bång S. S. Th.

D. & Prof.

Maximè Reverende Eminentissimèq; DOMINE.

Mansure fame presumptione diuperfrui, posteritatisq; certus,
cum gloria futura felix vivere, non usitate est laudis. Labe-
factat alios invidia, intercedunt nonnunquam maligni contuma-
cesq; casus, quibus refragari, crimini adparet proximum. Tibi
autem celesti Clementie visum est illud privilegium indulgere, tuo
quidem merito: sive infractam divinitatis commercio industriam,
sive incorruptam adversus ambitionem modestiam respexerimus. Plu-
ribus tu in ævum victuris monumentis, remota hæc & immani fri-
gore longâq; nocte damnata loca juvas & illustras, quàm hactenus
quisquam alius. Et nunc quidem prorsus egregio hoc opere, ita
plicatum fucum novâq; insidiose pacis pignora fraudulentè Massenii
refutas solidè, ut non has tantum rigidas terras, sed omnes eru-
ditione non negligentè occupatas tibi obstringas; nulla enim tam
pretiosi laboris celebrationem usumq; non ad se pertinere arbi-
trabitur. Relinquis autem luculentum hoc opus innumeris obno-
xius curis. Quid verò si te toto tibi uti liceret, ex te, cui præ-
clare agere à natura est proprium, expectandum haberemus? Su-
pereff ergo ut interruptum pingueq; orium tibi, & per te, publico
egregio ex calis impetremus; quod ut facili concedat divinus fa-
vor, impensè rogat, qui ex studiis arduis, quam mereris prolixam
voluptatem tibi sollicitè optat Aboæ die 18. Aug. Anno 1669.

T. R.

observantissimus

NICOL. TUNANDER

Nomina Commilitonum RESPONDENTIUM, quorum
opera in demolienda Babylone Magna sum usus, seqq.
sunt. Respondebant enim

- I. M. NICOLAUS *Liungbergius*, Smol. de S. S. Controv. & A. ing.
- II. M. GABRIEL *Forsetius*, O. Bothn. de S. Script. Authoritate.
- III. HENRICUS *Tornaas*, W. Bothn. de S. Script. Majestate.
- IV. BENEDICTUS *Iunander*, Smol. de S. Scrip. Perfectione.
- V. ISRAEL *Starbeckius*, Smol. Calm. de S. Scrip. Perspicuitate.
- VI. Ven. SIMON *Mich. Polviander*, Finl. de SS. Lectione ac judicio.
- VII. Ven. LAURENTIUS *Leermannus*, O. g. tus de SS. off. judiciali.
- VIII. Ven. JOH. *Procopæus*, Finl. de interp. S. S. contra Masenius.
- IX. JOH. *Stenius*, Westlax. Finl. de interp. S. Scrip. 2. c. Mas.
- X. MAGNUS *Ekmanus*, Smol. de interp. S. Scrip. 3. c. Mas.
- XI. CANUTUS *Gab. Brenn*, O. Brit. de interp. S. S. 4. c. Mas.
- XII. Ven. HENRICUS *Collinus*, Kark. F. de int. S. S. 5. c. eund.
- XIII. GABRIEL *Mag. Roselius*, Calm. de interp. S. S. 6. c. eund.
- XIV. Ven. PETRUS B. *Macrolander*, Nyl. de int. S. S. 7. c. eund.
- XV. ISAACUS *Widbeckius*, Smol. de interp. S. Scrip. 8. c. eund.
- XVI. DAVID PETRI, Nyl. de interp. S. Script. 9. c. eundem.
- XVII. ZACHARIAS *And. Roselius*, Smol. de int. S. S. 10. c. eund.
- XVIII. JOH. *Laur. Sarenus*, Nyl. de interp. S. S. 11. c. eundem.
- XIX. M. JACOBUS *Ursinus*, Wiburg. de int. S. S. 12. c. eund.
- XX. GABRIEL *Melartopæus*, Finl. de interp. S. S. 13. c. eundem.
- XXI. DANIEL *Achrelus*, Aboensis, de interp. S. S. 14. c. eund.
- XXII. JOHANNES *Keckomus*, Sat. Finl. de int. S. S. 15. c. eund.
- XXIII. M. GUSTAVUS *Collinus*, Finl. de interp. S. S. 16. c. e.
- XXIV. ENEVALDUS *Nic. Widbeckius*, Smol. de Super-
pondio hujus Tractatus, ejusdemq. Supplemento.

Typothesæ errata cordatus quilibet pro suo candore ipse
emendabit.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Εν ὀνόματι Ἰησοῦ Θεοανθρώπου τοῦ μόνου
Σωτῆρος ἡμῶν

CONTROVERSIARUM THEO-
LOGICARUM

Articulus Primus

DE

VERBO DEI ET SACRA
SCRIPTURA.

Ratio instituti:

uemadmodum in *Theologia
Synopsis*, hic non ita pridem Aboæ
impressa & XXX. *Disputationibus*
publicis examinata hactenus, per
Dei gratiam Lutherana nostræ
ἀρετῆς ἀκαδημαϊκῆς ju-
ventuti proposueram, ceu pro-
miscuè omnibus necessariam; jta porro volente Deo,
in emolumentum potissimum eorum qui huic studio
nomina dederunt ex professo, Adversariorum ἐρεγο-
δοξίας ἀντιθεσιν cum evidenti errorum elencho, pri-
us pertractatis adjungere, è re commoditatis publi-
cæ, adeoque demandato mihi muneri professorio con-
sentaneum esse arbitratus sum.

CLASSIS I.

Comprehendens Argumenta Pontificiorum,
Quibus adoriri solent, hodieq; non minus
ac olim oppugnare

I. S. SCRIPTURÆ AUTHORITATEM;

*Qualia sunt si colligantur in Formam:*A. Generale, à putatitiâ Ecclesiæ Rom: Emi-
nentiâ petitur:

Quæcunq; Ecclesia est α.
 Scripturis antiquior & prior
 β. Maximam habens autori-
 tatem γ. Columna veritatis δ.
 Cui credere debemus ε. Quip-
 pè quæ ducitur à spiritu san-
 cto ζ. Docet nos η. Dubias
 scripturas examinat θ. Ap-
 probando & reprobando ca-
 nonem constituit ι. judicat κ.
 Scripturas interpretatur λ. In-
 fallibilis est & medium pri-
 mum credendi μ. Minister

Dei. Refellit hæreticos. Pa-
scit nos. Lingua & Testis
Dei existit; ab ejusmodi Ec-
clesiâ dependet primò auto-
ritas canonica scripturarũ: at-
qui Ecclesia Romana est scri-
pturis prior & antiquior, ma-
ximam habens auctoritatem,
columna veritatis &c. Ergò
ab Ecclesiâ Romanâ depen-
det primò canonica scriptura-
rum auctoritas. Majorem extra o. dubieta-
tem esse somniant. Minorem p. unicè ex eo com-
mendant, quod Ecclesia Rom. sit *Apostolica*.

Resp. 1. In communi: α. In toto hoc Syllogismo
esse *Fallaciam* 1. *Consequentis*: propositio majorem enim
undiquaq; non cohæret, ut in speciali anatomiâ sta-
tim docebitur. 2. *Causæ*; falsò enim causantur Papi-
stæ auctoritatem scripturæ primariò dependere ab
Ecclesiâ, ut infra patebit. 3. *Equivocationis*; unde

quatuor termini fiunt: jn Maj. p. enim vox *Ecclesia* pro toto cœtu credentium ac veram Dei doctrinam profitentium usurpatur: At in Min. p. eadem vox vel pro solo Papâ Romano, cui soli infallibilem hanc autoritatem Jesuitæ ἀντιγράφως tribuunt; 2. Thes. 2: 4. vel pro Papa cum suo concilio, accipitur. 4. *Plurium interrogationum* καὶ τῆς ἐτεροζητήσεως: Confunditur enim Ecclesiæ veræ officium cum suo objecto: tenetur enim Ecclesia testari de canone, interpretari, docere, refellere hæreticos &c. quod officium cum ipsâ Scripturæ τῇ ἀuthenticâ, quæ solum ab Ecclesiâ tanquam teste proponitur, nequaquam oportet confundi, quæque primo & per se non dependet ab adjuncto officio, quin potius hoc ab eadem. β. per *instantiam*: Supposito quod in Ecclesiâ & sub tyrannide Antichristi Romani inveniatur etiam vera Dei Ecclesia; non tamen ea sola ducitur à Spiritu S. non sola est infallibilis &c. γ. Per *Restorationem*; quæcunq; Ecclesia ducitur à spiritu S. columna est veritatis, infallibilis &c. ea tota dependet à Verbo Dei, non hoc ab illâ: ideo enim est columna veritatis & ducitur à Sp. S. quia ductum verbi divini sequitur: sc κατὰ τὴν ἀπλῶς. δ. Negando Minorem prop. quam esse unâ cum sua probatione mendacem, & singulorum jam Membrorum ἀναλύσει demonstrabitur.

Resp. II. In specie; Ad [α.] Membrum:
Quicquid est prius & antiquius

tiquius altero, illud majorem habet auctoritatem, adeò ut hujus auctoritas ab illo dependeat. At Ecclesia est prior & antiquior scripturâ. E. Ecclesia maj. habet auctoritatem, adeò ut scripturæ auctoritas ab illâ dependeat.

Hoc Argumento utuntur plurimi Catholicorû; *Eckius* in Enchirido de Eccl. & ejus autorit. pag. 20. *Hosius* in conf. cath. Fid. c. 15. Pag. 23. *Andrad.* in def. concil. Trid. & alij; Majorem propos. *Eckius* prætergreditur, & Minorem sic probare studet: *Quando enim Apostoli, ait, incæperunt prædicare, nulla erat scriptura Evangelij, nulla Epistola Pauli, & tamen erat Ecclesia, Christi Sangvine dedicata. Sic Apostoli sine scriptura N. Testamenti elegerunt Matthiam, ordinarunt 7. diaconos: Petrus exspirare fecit Ananiam & Sapphiram. Cum Apostoli tam diligentes fuerunt in verbo Dei seminando, & tamen paucissima reperiuntur ab eis scripta, consecrarium est multò plura eos docuisse quàm scripsisse, quæ parem cum scriptis habent auctoritatem.*

Resp. & Ad Maj. 1. per *instantiam*: Atqui Moses, Prophetæ, Joh. Bapt. priores fuerunt Christo quâ homine, Matth. 3: 11. Joh. 1: 27. c. 5: v. ult. Heb: 1: 1. Vetus Testamentum prius Novo; Patriarchæ Mose; Pecudum sacrificia Christo; Vinum vetus doctrinæ judaicæ, Evangelij vino novo: Ergò illorum autoritas major fuit quam horum. Conclusio est absurda, ex Matth. 3: 11. Joh. 3: 29. 31. Ergo vel Major vel Minor; non Minor, E. Major, quæ talis erat: *Quicquid est altero prius & antiquius, illud majorem hâc habet autoritatem.* 2. Ostendendo *ἀσυνλογισίαν*: Major enim cum sit particularis (aliquid namq; quod prius altero est, majorem quòq; eò habet autoritatem, non omne) concludere nihil in primâ figurâ logicâ potest. *β.* Minorem negando si scripturam *Materialiter* consideres pro verbo Dei, id enim *partim* Ecclesiâ prius est; causa namq; naturâ prior est effectû, ut semen, quale verbum 1. pet. 1: 23. prius est frumento; canon prior est regulâtio ædificio, Gal. 6: 16. At verbum Dei est canon Psal. 19: 5. Fundamentum fundato: verbum a. est fundamentum Eph. 2: 20. Ecclesia fundatum Matth. 16: 18. Lux prior est ambulanti in luce, at verbum Dei est Lux Psal. 119: 105. *Partim* cum Ecclesiâ simul est quoad res relative consideratas: Nam verâ Ecclesia est Multitudo Credentium, vò credere verò est ex verbi auditu, Rom: 10: 17. Ubi Ergò est fides in aliquo, ibi verbum Dei. Dein Revelatio Dei in verbo, semper aliquid involvit cui reveletur; sunt enim relata, quæ simul sunt naturâ *γ. ὑποθετικῶς* concedendo per *Ecclesiam* intelligi Papam cœi caput ejus

ejus, adeoq; etiam ex hypothefi Petrum fuiffe Papam Romanum: Non tamen is antiquior erat ipfo verbo, fed hoc eo prius: *Tu es Petrus*; unde omnem Petro & Papis Jefuitæ dignitatem adfcribunt. Prius effe fic probo, imò autoritate fuperius hoc modo: ex quo aliquid demonfiro, id prius eft re demonftrandâ: at ex verbo Dei, Papa vel Ecclefia Romana demonftratur E. verbum Dei eft prius. Porro: quicquid eft prius & antiquius, majorem habet autoritatem eò quo prius eft: hæc propositio eft pontificiorum; at verbum Dei prius eft Ecclefia, ut paulò ante probavi E. verbum Dei majorem habet autoritatem quam Ecclefia. Proprio igitur gladio fe jugulant Adverfarij. δ. per *ἐκκλησίαν*: Ecclefia N. Test. fola prior effe dicitur fcripturis, & à V. T. divellitur ideo, quia N. Test. Catholicis maximè adverfatur, cui præferre Ecclefiam unicè laborant ut elabantur liberiùs: fed quomodo condemnationem effugiant *ἀντοκράτριοι* & retia fibi à feipfis extenfa eludant, non video. ε. Tandem ad probationem Minoris à Jo: Eckio B. Lutheri *συγχρόνῳ* ejusq; adverfario acerrimo defcriptam dico i. iftum *μυρογράφον* antefignanum confiderare fcripturam tantum *Formalitèr*, quomodo nemo noftrum negat quin Apoſtoli Ecclefias plantaverint primùm vivâ voce, deinde eandem Dei vocẽ per linguas eorum loquẽtis in fcripturas retulerint, ut patet ex Luc. 1: 1. 2. 3. Ubi meminit & *traditionis* (per vivam vocem) & *fcriptionis*. Conf. Euseb. L. 3. Hift. c. 24. Hieron. in Catal. fcript. Eccl. Chryf. Hom. 1. in Matth. 2. Fallit *Papifia* dum ftatuit Ecclefiam & fuos confortes ejusdem

eiusdem esse infallibilitatis cum Apostolis: qui enim immediato Sp. Sancti instinctu agitur, maiorem meretur auctoritatem quàm is qui mediato; ratio est, quia prima illa Sp. sancti assistentia impendebat omnem lapsum in errores, unde major gignitur auctoritas: mediata verò Sp. Sancti assistentia non impedit omnem planè errorem, non defectu ipsius Sp. Sancti; sed abusu mediij, quod est Dei verbum, quo vel adulterato vel sublato, præceptum est in omnis generis casus, lapsus & errores. Atq; scriptores Canonici immediato Sp. S. instinctu acti sunt 2. Sam. 23: 2. Luc. 1: 70. 2. Pet. 1: 21. E. Canonici scriptores maiore auctoritate sunt quàm Ecclesia, quæ mediato S. flaminis instinctu ducitur nempe *verbo*. Adhæc, quodcunq; in suis definitionibus alicujus auctoritate tanquam fidei fundamento, ob divinam revelationem nititur, illud est minoris auctoritatis eo cui sic innititur. At Ecclesia S. scripturæ ceu fidei fundamento, ob divinam revelationem nititur E. Ecclesia minoris est auctoritatis quam S. scriptura. Quod erat demonstrandum. 3. Proinde de ijs quæ Apostoli docuerunt & non scripserunt, non tenemur esse solliciti, Esa. 8: 20, *Ad legem & Testimonium*: tum quod hæc nobis sufficiant quæ scripta sunt, tum quod non docuerint scriptis contraria, quemadmodum faciunt Pontificij. 4. deniq; posito quod Ecclesia Romana esset *Apostolica*, non tamen simpliciter, ut modo ostensum, foret scripturâ N. T. antiquior & prior. nec maiorem haberet auctoritatem, quia Apostolica Ecclesia dependet à verbo Apostolico, non vice versa; imò Apostolica vocatur quia ædificata est

est super Fund. Apost. Eph. 2: 20. Ex revelatione doctrinam illam adeptorum c. 3: 5. & à Deo datorum c. 4: 11. At dependentia est conditio relativa inferioris ad superiorem. Verùm Ecclesiam Romanam, sive intelligas imaginarium ejus Caput Papam, sive unâ concilium ejus, esse Apostolicam. nego: quia 1. Ab Apostolis non est fundata. 2. Neq; ab iisdem propagata. 3. Nec eorundem fidem est imitata: abundè enim à nostratibus Theologis probatum est, Ecclesiæ Rom. Errores nullo modo ab Apostolis ortos esse; sed à verbo *ἀρχαῖα*, traditionibus hominum, quibus frustra colitur Christus Math. 15: 15. demonstratumq; Pontif. Ecclesiam non esse Apostolicam, sed Apostaticam & idololatricam. Quocirca non est difficile subodorari quæ causa sit, quòd tantoperè auctoritatem Ecclesiæ commendent Papicolæ, & Majestatem S. Scripturæ diminuant, ut sc. *Stabiliant Papatum*, quippe super Traditionibus humanis fundatum. Cœterum haud inficior in Ecclesiâ Romanâ reperiri etiam posse fideles ad veram & apostolicam Ecclesiam pertinentes (nisi favere *Luciferianis* malim, alijsq; impugnantibus Ecclesiam verè Chatholicam) nego tamen etiam eo Characterem signatam Ecclesiam Romanam esse *solum* Apostolicam: verùm ut innuebam, de hac nulla est controversia, sed de Ecclesiâ pontificiâ quâ tali.

Ad B. Membrum: Quæcunq; Ecclesia maximam habet auctoritatem, ab eâ primò dependet auctoritas canonica scripturarum. At

Ecclesia Romana maximam habet auctoritatem E.

Si loquar de prop. Maj. hujus Argumenti, tum appellatur *Achilles pro Catholicis* ab Eckio in Enchirid. L. c. p. 21: ubi multis exemplis declarare conatur *Scripturam non esse authenticam sine auctoritate Ecclesiae*; quibus ultimò respondebo. Sic Stapleton. L. 9. prin. doct. contendit *nullam esse certiore auctoritatem, quàm Ecclesia, ad conciliandam auctoritatem scripture.* Minorem p. postulant sibi dari omnes Romano-Catholici.

Resp. 1. Esse Elenchum in hoc argumento plurimum interrog. Quæri enim primò potest: An auctoritas scripturæ dependeat ab Ecclesiâ, quod Adversarii suscipiunt tanquam concessum, cum tamen id meritò à nobis improbetur. Deinde; An auctoritas scripturæ dependeat ab Ecclesiæ eminentiâ? Illi Aff. Nos Neg. Tertiò: An Ecclesia Romana polleat summâ auctoritate? Illi Aff. Nos Neg.

2. Obpetitionem principii in utraq; propositione, nego *a.* Connexionem *Majoris*, instando: At Prophetarum & Apostolorum auctoritas erat maxima & certissima E. Ab eis verbi auctoritas primò pependit. Conclusio est falsa; constat enim Apostolos ad scripturas V. Test. semper provocasse, suaq; omnia, totamq; suam auctoritatem censerì voluisse è scripturis. E. vel Major vel Minor, non hæc E. illa. *β. Minorem*: quia Papa, quem nomine Ecclesiæ sapius intelligit pars adversa, neq; est maximæ & summæ auctoritatis, cum sit *a.* Fallibilis, cui soli ut infallibiliter definienti non est fidentum.

um, *β.* Est sub alio nempe Concilio, ut fatentur ipsi pontificii passim. Omnium autem certissima ac summa autoritas à quâ verbum Dei dependet, est ipsa infallibilis Dei *veritas* ac *Incorruptio*.

3. Nunc ad probationes *Eckij* accedam quæ d. l. p. 19. seq. sæpius occurrunt. 1. Ait: *Christus non scripsit aliquem librum, nec præcepit discipulis vel Apostolis ad scribendum; at de Ecclesiâ multa præcepit, unde missus Apostolos ad plantandam Ecclesiâ, non dixit, Euntes scribite, sed euntes in Mundum universum Prædicate Evangelium omni Creatura.* Resp. *α.* Christus noluit testari de seipso sciens proprium testimonium non tam faciliè iri acceptum, propterea elegit sibi testes Apostolos, Act. 1: 8. Scripturas tamen canonizavit: tum provocando ad eas Luc. 24. 27. tum commendando eas alijs Joh. 5. 39. Scrutamini &c. *β.* Præcepit Christus apostolis ad scribendum omnino, tum per Sp. Sanctum, 2. Pet 1: 2. ubi dicitur *Περόμενοι ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἁγίου*, cujus spiritus vocatur, Rom. 8: 9. tum *ἀμείνων* in propriâ personâ, Apol. 1: 1. 2. 3. 4. II. 7. quod verò non dixit *Euntes scribite, sed euntes Prædicate* Marc. 16. 15. Resp. primo, à Testimonijs argumentamur affirmative non negativè. Deinde; periculum erat in morâ, quia Ecclesiâ erat plantanda; si enim solùm scripsissent, miracula quibus confirmaretur viæ vocis doctrina, non ita percubuissent; præterea maxima pars convertendorum idiotæ erant scripturas legere ignorantēs; demùm quæ prædicabantur non tam aemerunt scribi propter coætaneos, quàm Apostolorum posteros. Verbo: unius positio non est

alterius exclusio. 2. Pergit Eckius: Ideo Lex fuit scripta in tabulis Lapideis, Evangelium in cordibus. Quoniam Epistola estis Christi, administrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi non in tabulis Lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus 2. Cor. 3. Concordat jeremias c. 31. &c. R. α. Oppositio scriptionis in tab. lapideis & tabulis cordium non extenuat scripturam S. sed commendat, inde enim omnis consolatio cordium erat haurienda β. Quinimò utrobique fit allusio ad scripturam S. proprie dictam per scriptionem improprie dictam γ. Opponitur Lex & Evangelium non adeò resp. *Materiae*, sed potius inscriptionis *modi*: non minùs enim ex corde diligendus est Deus, quod est legis opus, quàm corde credatur ad justitiam, quod est opus Evangelij. Loquitur ergò Apostolus cum Prophetà de Evangelij fecunditate & suavissimo fructu δ. Opponitur Epistola scripta solo atramento, quæ incendio hauriri & alia occasione perire potest, Epistolæ incorruptibili exaratae spiritu Dei vivi: hæc α. accipitur vel proprie pro scripturâ sacrâ quæ verbum Dei est manens in æternum Esa. 40. 1. Pet. 3. vel tropicè ut citatò loco; quæ quia non benè distinguat Jesuita, malè docet. 3. Eckius ait: scriptura non est authentica sine auctoritate Ecclesie: scriptores enim Canonici sunt membra Ecclesie. Unde heretico volenti contendere contra Ecclesie constituta & consuetudines, obijciatur quibus armis velis contendere contra Ecclesiam? dicturus est canonicis scripturis quat. Evangeliorum ac Paulinis Epistolis: huic mox obijciatur, unde sciat has scripturas esse canonicas, nisi ex Ecclesia, quare enim credit Evangelium Marci, qui Christum

non vidit, esse canonicum, & non Evangelium Nicodemus, qui vidit & audivit Christum Joh. 3. &c. R. 1. Aptea dictum est apostolicam dignitatem scriptorum Canonicorum dependere à Deo & ejus verbo sive id solum servetur in corde, sive simul etiam referatur in tabulas & Chartam, non vice versâ. 2. Distingue inter testem διακονικὸν seu ministerialem, & αὐτοκρατορικὸν seu imperialem; priori modo concessit B. Lutherus Ecclesiam posse judicare de scripturis, quo sensu & Augustinus cont. Epist. Sundamenti dixit: Evangelio non crederem, nisi autoritas Ecclesia me commoveret: post. modo testari de scripturâ Ecclesiam fingit Eckius cum suis Jesuitis. Pergit idem iterum Pag. 22: Ecclesia mutavit Sabbathum in Dominicum, auctoritate suâ, super quo nullam habet scripturam. R. 1. Mutavit Ceremoniale non morale. 2. Diem in alium diem non mutavit, sed festivitatem unius 7. transiit in alium diem 7. ex libertate Christianâ, salvo decalago. Eckius; Christus ait: Non veni solvere legem sed adimplere, & tamen Ecclesia Ap. in consilio pronunciavit audacter super cessatione legalium. R. Christus implevit legem 1. Moralem, agendo & patiendo 2. Ceremonialem, abrogando umbras & substituendo corpus. Eckius: Christus dedit Formam baptizandi in nomine Trinitatis explicitè, & tamen Ecclesia primitiva mutavit hanc formam Baptizandi in nomine Christi Iesu Act. 2. & c. 17. R. Fallit quædamque textus; in nomine Jesu n. baptizari, est mandato Christi baptizari, mandantis baptizari in nomine S. Trinitatis. Eckius Pag. 23: Ecclesia definit in concilio: Act. 15. visum est spiritui S. & nobis, ut abstineatis vos ab

immo' uti simulachrorum &c. Rem tam clarè definitam & expressam Ecclesia suâ autoritate mutavit, quia & sanguine & suffocato utitur; Ecce potestas Ecclesiæ super scripturâ. Et ut hoc torculari validiùs non premat in Margine ait: vide Cochleum de autoritate Eccl. R. 1. ista Ecclesia erat æquæ apostolica, à quâ prorsus degeneravit Romana. 2. Alia ratio erat Ecclesiæ novellæ ab Apostolis plantandæ, à gentibus & judæis nonnunquam in unum cogendæ varijsq; infirmitatibus ac scandalis obnoxia, in cujus gratiam multa dispensabantur ab Apostolis & tolerabantur, quæ in Ecclesia plantatâ solidiusq; fundatâ, improbata sunt & ad Regulam emendata ac libertati redonata. Eekius ibidem: Porro si plus vivere viâ secundum scripturas, quàm secundum auctoritatem Ecclesiæ, jam omnes judæi venientes ad baptismum ad legem Moysis tenerentur, quia sic reperirent in scripturis Apostolos & alios conversos viâisse &c. R. 1. Vera essent, nisi V. Testamentum juxta scripturas vaticiniorum prophetieorum, autoritate apostolicâ dependente à suggestionem divinâ exhibito Messia, jam fuisset pedetentim terminandum Testamento Novo: cum honore enim Moses erat sepeliendus. 2. Quinimò de meritò abrogatâ circumcissione scripserunt etiam Apostoli, Gal. 5: 6. In Christo J. neq; præputium valet &c. Quoniam si circumcidamini Christus vobis nil proderit. &c. Eekius Pag. 24: 25. Fate-mur Ecclesiam esse omnium Fidelium congregationem &c. at quando primates & potiores alicujus provincia aliquid statuunt, tota provincia dicitur statuisse: sic prelati Ecclesiæ dicuntur Ecclesiæ, quia representant eam &c. Quod si Eccle-

Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus Matth. 18. si quis vellet dicere Ecclesie secundum Lutherum, oporteret perambulare totum orbem. R. 1. Fallitur Jesuita dum jactat Ecclesiam repræsentativam plus addere auctoritatis scripturæ quam repræsentatam: solidè enim evictum est verbum Dei, sive scriptum sive lectum vel auditum, nullam mutuari excellentiam ab ul-
 lā Ecclesiā, etsi foret vel ipsa Prophetarum & Apostolorum. 2. Quasi verò Lutherus ignoravisset distinctionem Ecclesiæ universalis per orbem sparsæ & particularis, ubi duo aut tres congregati, Mat. 18. Nota igitur: nimium arrogantè fieri Lutherus sentit, quòd Papa cum paucis cardinalibus & præ-
 latis, dictatoriā verboq; Dei contrariā eminentia extollat se super omne quod vocatur Deus 2. Thef. 2: 4. adeoq; simplicem plebis multitudinem, tanquam oves, non tondeat, sed deglubat, postquam spirituales pastum verbi & sanguinis Christi ei detraxerit, atq; infinitis prius corda eorum oneribus portatu im-
 possibilibus gravaverit. Eckius ibid. Pag. 25, 26. Surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tu-
 us, veniensq; ad sacerdotes levitici generis, ad judi-
 cem qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eū, qui judicas
 bunt tibi judicij veritatem &c. Deut. 17. Vide potesta-
 tem sacerdotis Legalis, quanta putas potestas sit sacerdo-
 tis Evangelici, & pœnam expende inobedientis. R. α. Fu-
 it olim in populo Dei potestas judiciorum foren-
 sium etiam penes sacerdotes, sed quid hoc ad ver-
 bi ministros N. Test? quibus dictum à Christo:
 vos a non sic Luc. 22: 26. β. Sacerdotibus tamen V. T.
 à lege & Test. recedere non licuit Esa. 8. ut hoc
 die

die audent papicolæ. γ. A potestate sacerdotum V. T. ad pot. sac. N. T. non V. C. δ. Qui iustitiam in-
 hæsivam & operum admittunt, non sunt doctores E-
 vangeliici sed legales, adeoq; gratiâ exciderunt
 Gal. 5: 4. ε. Sæpe insons à Papa anathemate feritur,
 at brutum fulmen id est, exasperatum à viro forti rever-
 beratumq; lædit emittentem: *væ tibi destructor!* &c.
 Eckius Pag. 26: *Paulus & Barnabas & quidem alij exa-*
lij Act. 15. ad apostolos & presbyteros in Hierusalem
congregatos acedentes, Ecce quomodo impleverunt illud
Deut. 17. 12. Aliud est judicare de dogmatibus ex-
tra canonem positis, juxta cynosuram verbi Dei,
an sc. censeantur σοφῆς & αἰ τῶ καὶ νόμῳ. Aliud
juxta conciliorum decreta Papalia humanitûs ju-
dicare de verbo Dei: illud cum Apostolis commu-
ne privilegium habent omnes orthodoxi Theologi: hoc
temerario ausu ac superciliosè sibi arrogant Papæ
stæ. Eckius P. 26. 27: Si Ecclesia est occulta, quomodo
Christus præcepit, dicendum Ecclesiæ? & si Ecclesiam
non audierit &c. si a. esset occulta, quid posset ei dici,
aut quomodo audierit? similiter Ecclesia corpus Christi
& Christi membra, Rom. 12. 1. Cor. 1: 12. Eph. 15.
Col. 1. Dicat Lutherus, an illi fuerint occulti, & so-
lùm mathematicè Ecclesiæ, quando dixit Paulus: vos
autem estis corpus Christi & membra de membro. 12. 1.
Dist. inter Ecclesiam vocatorum quæ manifesta est, &
Electorum quæ occulta: hujus resp. Christus est ca-
put & Ecclesiæ ejus membra: is enim visibilem se
præbet, non ut est Ecclesiæ caput; quale enim
membrum tale caput, sed quatenus verus homo 2.
B. Lutherus exprobrat Papæ nimiam audaciam,
 quâ

quā tantam auctoritatem tribuit manipulo Ecclesie vocatorum, adeoque tyrannicam potestatem in simpliciores sibi arrogantium qui de Ecclesia sunt Electorum, cujus major est auctoritas in oculis Dei, quā illius. Eckius p. 27: *Hæreticorum est habere criptas & speluncas & latebras: Ecclesia ponit lucernam super candelabrum. Monstrabitur tibi Ecclesia in concilijs, in sede Apostolica, in Episcopis & Præpositis singularium Ecclesiarum: nam si solum mathematica esset Ecclesia, frater Pauli non haberet laudem per omnes Ecclesias 2. Cor. 8. non diceret David: Apud te laus mea in Ecclesia plebis psal. 21. & 106. 12. 1. A dici & videri ad esse N. V. C. multa enim dicuntur & apparent, quæ non magis insunt ac color in iride &c. 2. Vera Ecclesia non est foris angusta & pomposa, quamvis candelabrum ejus, confessio fidei erit manifesta; sed pauper & pusillus Grex Zeph. 3. 12. Luc. 12: 32. Tugurium Esa. 1: 8. Virgo nigra cant. 1. Loquitur ergo Paulus & David de vocatis. Tandem etiam idem Eckius p. 28. sic concludit. *Quod dixit Lutherus, dixerunt omnes Hæretici. Ideo August: invehitur contra Donatistas, qui universalem Ecclesiam coarctare volebant ad angulum paucorum Hæreticorum. 12. 1. Petit principium ardelio, q: illa sit vera catholica Ecclesia, quæ pluralitate nobiscum contendit, vel rectius nos vincit, contra manifestam Christi Exclamationem: multi sunt vocati, pauci Electi Math. 20: 16. 2. Hæreticam esse Ecclesiam Romæ nam monstrabitur Deo duce in Art. de Eccl: 7. ut fidem fraudi fassiat impostor, suffragatores sibi accersit Cochlaeum de Auth. Eccl: Rossensem &**

jo: Turrecrematam, pro Ecclesiâ latissimè feribentes. Verùm sic iacent arma imbellium pugnatorum, quamvis videri volebant Achillæa. *Turris enim nostra fortissima est nomen Domini, Pro. 18.* Scriptum est namq;: sic dixit Dominus; Traditum est autem: sic statuit Papa. Eckium lubet è veteribus præ alijs persequi, cum tam impiè librum suum inscripserit: *Enchiridion locorum communium adversus Lutherum & alios hostes Ecclesiæ, Ioanne Eckio Authore, Colonia A. 1567.*

Ad. 7. Membrum: Quidquid est columna veritatis, ab eo dependet verbum Dei. Ecclesia est columna veritatis, 1. Timoth. 3. E. ab Ecclesiâ dependet Dei verbum. Et p. c. Scripturæ autoritas. Hoc igitur in omnium adversariorum est ore. 32. 1. Supplendo Majorem: quod est columna omnis veritatis, aliàs N. V. C. 2. Sub Elencho ἀνωρύτιος καὶ φράσσας latent 4 termini. ἐδραίωμα enim seu columna est vel sustentans vel sustentata, de hac loquitur p. minor, de illa major. Sustentatur enim Ecclesia à verbo Dei: nam dicitur esse superædificata veritati, Math. 7: 25. 26. ubi domus sapientis super Petra verbi ædificatæ mentio fit. conf. Math. 16: 18. Eph. 2: 20. Ierem. 16: 16. Joh. 17: 17. Fallit E. Bellarmin. l. 3. de Eccl. c. 14. unâ cum Stapletono alijsq; volentibus dici Ecclesiam fundamentum in genere causæ Efficientis: quatenus enim lapidi angulari Christo nititur Ecclesia, qui ipsa veritas est Joh. 14. & ejus verbum est veritas, Joh. 17: 17.

Columna passivè seu sustentata, ab Apostolo consensu quo domus describitur, & toties in S. literis fundamentum habere dicitur psal. 51: 20. Rom. 15: 20. 1. cor. 3: 11. Apoc. 21: 14. R. 3. Fallere argumentationem à dicto S. quid, ad dictum simpliciter. Ecclesia est columna *καρὰν*, quatenus Christo ejusq; verbo superinædificata est, non *ἀπλῶς* cui verbi autoritas innitatur. Rectè igitur Chrysostomus in hunc L. ait: *Veritas Ecclesiæ columna & firmamentum est.* Sic Ecclesia est lux, sponsa & corpus Christi, non *ἀπλῶς*, sed quatenus lucem verbi retinet, vocem sponsi audit, fideiq; veræ vinculo Christo capiti adhæret, quæ omnia suæ Ecclesiæ Romanæ congruere adversarij nunquam probatum dabunt. 4. Dico per Retorsionem, α. Columna superstructa veritati, omnem suam autoritatem habet ab ea veritate, tanquam tuto fundamento: Atqui Ecclesia est columna superstructa veritati. E. Ecclesia omnem suam autoritatem habet ab eadem β. Dum quæro: *quidnam conciliat Ecclesiæ autoritatem, ut dicatur veritatis columna?* Respondere coguntur id discere se ex eo loco, unde Robertus Bellarminus ille Cardinalis, lib. 3. de Eccl: Milit: c. 14. §. *Hæprobat* &c. unâ cum cæteris suis commilitonibus Ecclesiæ infallibilitatem probat, nempe ex 2. Tim. 3: 16. *ἡ γὰρ φη' ἀφ' ἑλπίος ἐστίν*, E. velint nolint fateantur necesse est, Ecclesiæ conciliari autoritatem è scripturâ & verbo Dei. γ. Apostolus loquitur de Ecclesiâ universali, fatente in coment. h. I. *Cornelio à lapide.* At pleriq; alij eum intelligunt de Eccl: Rom: & particulari. E. vel hoc Resp. 4.

termini fiunt. 6. *ἡ προδοτικὴ* nego! minorem prop. quia assumunt dictum Pauli de Ecclesiâ Romana, quæ nequaquam columna veritatis est, α. quia perperam verbum veritatis spernens, commentorum humanarumq; traditionum arenâ, dubitationumq; periculosissimarum syrtibus superinstruitur. β. columna est constans & stabilis, Papa sæpè fuit inconstans, per schismata, hæreses, approbationes contradictionum &c. imò; Ecclesia est columna: Papa non est Ecclesia; E. 7. Tandem *ἐπερωτῶν* hunc aphorismum apostolicum B. Augustinus tantum de Ecclesiâ Electorum interpretatur in præf. Psal. 47. Pontificij verò de Ecclesiâ vocatorum, in qua plures reprobi quam Electi sunt, intelligunt: cadit E. ille character apostolicus Romanorum, consensus cum patribus, de quo passim tantoperè gloriantur.

Ad δ. Membrum: Cui debemus credere, ab eo dependet authoritas Verbi divini. At Ecclesiæ debemus credere, E. Ab Ecclesiâ dependet authoritas Verbi divini.

Major. p. videtur esse plausibilis primo intuitu. Minor. p. Stapletono in Relect. princ. fid. cont. 4. q. art. 1. alijsq; irrefragabilis esse videtur. R. 1. Ex puris particularibus in primâ figura nihil sequitur, neq; enim major est universalis, quia legis civilibus plena potentiâ instructis credere debemus, non tamen ab ijs verbi Dei authoritas dependet, nec credimus ijs propter ipsos, sed propter Regem vel Imperatorem ablegantem. Nec minor est *καὶ ὁ ἄλλος*

alicui

alicui enim, id est veræ solum Ecclesiæ credendum, non tam propter ejus testimonium, quàm veritatem verbi, sp. S. miraculis, aliisq; characteribus internis & externis confirmatam Ioh. 4: 42. Romana Ecclesia quia spuria est, fidem à nobis non meretur, 2. Fallit argumentum *equivocatione* rē credere, quod in Majorē significat assensum præbere immediatæ revelationi, in Min. p. significat assentiri Ministro & testi proponenti verbum. Quin etiam Bellarminus ipse fatetur nos non credere Petro, vel Johanni sic docentibus, sed quia Deus revelaverit, prima veritas, de ass. B. virg. Mar. Hinc 3. Argumentor ex regula Logica. *Propter quod unumquodq; tale est, illud magis tale*: Ob quod credo Ecclesiæ, illud est majoris autoritatis, quàm ipsa Ecclesia. At ob verbum Dei credo Ecclesiæ. E. verbum Dei majoris est autoritatis quàm Ecclesia quæ extra verbum Dei nititur verbo & testimonio humano, cui infinita distantia præponderat Testimonium divinum. Ideoq; etiam Papistæ inducturi nos ad credendum, autoritate scripturæ nos commovere solent, Math. 18. Dic Ecclesiæ, c. 16: 16. Tu es Petrus. 1. Tim. 3. Ecclesia est columna &c, Aguntur ergo tamdiu in gyrum adversarij donec absorbeantur à spiritu vertiginis. Nonne n. hic circulus est? Credendum est scripturæ, quia Ecclesia id testatur: credendum est Ecclesiæ, quia scriptura id testatur. 4. Aliud est credere Petro & Paulo, aliud credere Ecclesiæ: illorum enim testimonium est *ἰστορικόν* & immediatum, hujus testimonium est *ἐκκλησιαστικόν* & mediatum. Prius tamen ita erit accipiendum quemadmodum Augustinus Tract. 29. in Johan. explicat: *credimus Paulo, sed non in Pau-*

lum: credimus Petro, sed non in Petrum. Sic credimus non in Ecclesiam, sed Ecclesiæ, quia habet Mo-
sen & Prophetas, ob quos ei credere iubemur, Luc.
16: 29. Minorem juxta hypothesin Romanorum ne-
go: Papæ credere non possumus, nisi cum se *τὸ
Σαῶν ἀρχιεπίσκοπος* esse agnoscat & Antichristum oc-
cidentalem, *qui enim non est mecum contra me est, ait
Salvator, Luc. 11: 23.* quia tollendo obiectum formale
fidei Scripturam S. tollit actum ipsum credendi, quod
facit scripturam prohibendo, obscuram & insuffici-
entem esse cavillando, malè sibi soli arrogando quod
alijs est commune &c. 6. Retorquendo: cui cre-
dere debemus ob revelationem scripturæ, ab eo
non dependet autoritas scripturæ. At Ecclesiæ
credere debemus ob revelationem scripturæ, quia
sine ea fides esse non potest. E. Ab Ecclesia non
dependet autoritas Scripturæ.

Ad. 8. Membrum: Quicumq; ducitur à
Spiritu Sancto, ab eo dependet autoritas
verbi. At Ecclesia ducitur à Spiritu Sancto.
E. Ab Ecclesiâ dependet autoritas verbi.

Hoc telo utuntur Stapletonus, Huntlaus, Maldos-
natus & Pontificiorum alij, contententes Ecclesiam
Romanam duci à Spiritu Sancto & habere sigillum
Dei. R. 1. *Per instantiam:* At omnis fidelis ducitur à
Spiritu S. Rom. 8: 14. Psal. 143: 10. Joh. 16: 13. E.
Ab omni fidele dependet verbi autoritas. Con-
clusio est falsa annuentibus etiam adversarijs. E.
quia Minor *ὁ σφάλλων* vera, Major est falsa. 2. Est
in Syllogismo fallacia *τὸ ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτῷ.* Ductus
enim

enim Spiritus Sancti in quocunq; fideli, non est causa dependentiæ autoritatis scripturarum, sed ipsa peculiaris *θεοπνευσία* atq; infallibilis veritas. E. G. Hic habet sigillum E. ab eo dependet literarum regiarum autoritas, N. V. C. Ratiocinor insuper: Quod à verbo Dei cognoscitur & judicatur, illud ab eo dependet tanquam judicatum à iudice & minus à maiore. At Spiritus S. ductus ex verbo Dei cognoscitur & judicatur (imò ex solo Dei verbo cognoscitur) E. Spiritus S. ductus ex verbo Dei dependet tanquam judicandus à iudice, minor à maiore: Quia an Spiritus sit ex Deo, ex solo Dei verbo probandum & cognoscendum est Deut. 13: 1. seqq. c. 18: 20. 21. 22. 1. Joh. 4: 1. Aliàs enim in angelum lucis se potest transformare Satan, nemine animadvertente, concedente etiam id ipsum Bellarmino l. 1. de verbo Dei c. 2. 3. Fallit etiam ratiocinatio hæc à dicto secundum quid, ductus Spiritus S. fit mediante verbo, non *ἀπὸ λόγου*, si ergò Ecclesia verbo ducitur ut lucernâ Psal. 119. absurdum foret dicere, lucernam accipere ab eo dignitatem cui lucet: ut n. Ecclesia ambulat ita ducitur, at iuxta scripturæ canonem ambulat, Gal. 6: 16. Phil. 3: 16. E. etiam per hunc canonem ducitur. 4. Hypotheticè nego minorem prop. scil. de Ecclesiâ *ψευδο* Apostolicâ intellectam: est enim non nisi de Ecclesiâ verâ, minor vera, quæ esse sine Spiritu S. non potest, 1. cor. 12: 1. seqq. conf. Rom. 8: 14. At Romana Eccl. non ducitur à Spiritu Dei aut filialis fiduciæ, quippe semper incerta de certitudine salutis suæ, quamdiu de ea dubitat ac dubitare.

bitare iubet, nec Spiritu sapientiæ; hæc enim in solo Dei verbo est Psal. 19. cui traditiones humanas admiscet? neq; Spiritu mansuetudinis Christianæ; ebria enim est sanguine martyrum, Apoc. 17: 6. E. nec eidem ullatenus scriptura auctoritatem debet. 5. Deniq; nego Ecclesiam obsignare nobis verbi *authenticar*; hoc enim est solius Spiritus S. opus, obsignare in cordibus veritatem verbi, Ecclesiæ vero est *ἐμπόριον* de eâ tantum testari.

Ad. 5. Membrum: Quod docet nos, ab eo dependet autoritas verbi Dei. At Ecclesia nos docet. E. Ab Ecclesiâ dependet Autoritas verbi Dei.

Maiorem extra dubitationem ponunt. Minorem confirmare inter alia ex eo volunt *Stapletonus & Cæsius*, quia Ecclesiæ sit nova dogmata recipere, qualia sunt *processio Spiritus S. creatio animarum immediata, Hæreticorum baptisumus non iterandus &c.* E. Ecclesia docet nos de articulis fidei extra scripturam. R. 1. Ex puris particularibus nihil sequitur: Major enim non est universi. quia formica iuxta Syracidem docet nos, non tamen inde dignior erit scriptura. Minor quoq; saltém intelligi potest de Ecclesiâ vera. 2. Est fallacia consequentis. Ab officio enim Ecclesiæ argumentari ad divinitatem scripturæ N. V. C. 3. Est fallacia causæ, etenim doctrina Ecclesiæ & propositio ejus administra, non est causa efficiens auctoritatis canonice scripturæ, sed tantum ejus adiungum officium. 4. Fallit à dicto secundum quid ad dictum

dictum simpliciter: docet enim Ecclesia non simpliciter & absolutè, sed ex prævio Dei verbo haustam indeq; propositam doctrinam relinquit dijudicandam, Act. 18. 11, 25. 2. Timoth. 3. 15. Rom. 15: 4. Luc. 16: 29. Ioh. 20, 31. c. 16. 13. Act. 26: 22. E. G. κατ' ἀποστολῶν; dogma; Papam esse caput Ecclesiæ est verum in Scholâ Pontificia ex scriptura Math. 16. *Tu es Petrus*. E. dogma hoc in Eccl: Pontificia ex ipsa dependet scripturâ. 5. Inverto: *quid docet in justitiâ & erudit homines ad salutem, id auctoritatem omnem habet à scripturâ S.* At Ecclesia. E. Maj. p. quia scriptura perhibent testimonium de Christo, extra quem non est salus Ioh. 5. Act. 4. Min. p. 2. Tim. 3. Dan. 12. 6. Illustro: *Docet Philosophus per librum Physicum, Ethicum, suos discipulos, & libri istius auctoritas & veritas à docente pendebit?* Minimè. Sic non docuerunt Christus & Apostoli ex Esajâ & Prophetis ceteris, quia hi libri inde acceperunt auctoritatem per se: sed quia Prophetarum libri erant veris divinisq; oraculis undiquaq; referti; ideo ex ijs docuerunt Christus & Apostoli; imò propter Eventuum prænuntiatorum certitudinem & complementum. Confer Luc. 4: 17. Esa. 61: 1. Act. 2: 14. 6. 4: 8. ubi etsi Apostoli authenticis satis ipsi fuerint; asserunt tn. V. T. scripturarum auctoritatem ex notis internis, non ex sua solum propositione. At Papisz auctoritate apostolicâ nunquam fuerunt donati. 7. Limit. Maj quod docet nos immediatè ut oraculum Spiritus S. inde habet verbum Dei auctoritatem: Et sic nego Min. Ecclesia enim per mediam scripturam nos docet, non immediatè. Ad prob. Min. dico: Distinguendum esse inter articulos fidei Receptionem & Explicationem; Ecclesia recipere non potest novas veritates, sed explicatius saltèm tradere per collectionem parallelorum scripturæ locorum & manifestas indè deductas consequentias, quibus observatis, facile liquebit scripturæ non opus esse novas addere articulos fidei. 8. Deniq; nego Minorem ὑποθετικῶς. α. Ecclesia Romana enim non docet nos ex scripturis, sed potius ex hominum commentis, figmentis & traditionibus nos perturbat, Math. 15: 9. 1. Tim. 4: 1. 2. Apoc. 17. 4: 2. Pet. 1: 16. β. Nec quoties è scripturis docet, sola docet, quod tn. rarissimè fieri, hisce meis auribus, Pragæ in Bohemiâ, Ratisbonæ in Ba-

variâ, & Viennæ in Austria audiui; quid quòd Alphonsus Stamos Monachus Augustinianus Ratisbonæ in comitijs Anno 1654. 12. Martij. solum Themata quædam Ursini Theologi Lutherani pro censione explicare ac nequicquam refutare conatus est, sed gesticulationibus suis plus quàm histerionieis risum pro devotione suâ movit toti Ecclesiæ. Efructibus eorum (doctrinæ) agnosceretis eos Math. 7: 20. Viennæ eodem A. Dom: Palmar. in supremo Templo quod S. Stephano est Sacrum, pro summâ missa non sunt eoncionati, sed introductâ Afina cum Christi imagine, solum cecinerunt missas, casq; idololatricas.

Ad 3. Membrum: Quidquid dubias scripturas examinat, id habet auctoritatem canonicam: At Ecclesia dubias scripturas examinat. Ergò Ecclesia habet auctoritatem canonicam.

Minor est Huntzi. de Majore securi sunt, Resp. α. Negando Majorem: non enim procedit: Hic judicat de rei hujus vel illius veritate, E. Ille rei veritas dependet à judice, Examinare enim scripta Apocrypha, nihil aliud est nisi ex *αποκρυφισ* internis & canonicis judicare de libro. β. Retorquendo; qui judicat ex veris notis de re suspectâ, is dependet à notis, quia fundamentum judicij in notis figitur & inde depromitur: E. si Ecclesia examinat librum Hermetis, qui Pastor inscribitur, ut dubium, agnoscit esse apocryphum, quia caret majestate canonicâ, arguitur *αποκρυφισ* &c. videatur Bellarm: de script: Eccl: sed unde est hoc judicium nisi ex Mai, scripturæ: Sic Irenæus L. 3. c. 11. Examinat Evangelium Valentinianorum, rejiciendo quod cum Evangelij Apostolorum non congruit, Pendet ergò Ecclesia in ordine ad judicium de libris spurjis tota ab auctoritate scripturæ, non contra. γ. Declarando: Fallam monetam examinat Aurifaber, E. Veritas auri primò dependet ab aurifabro; Nulla consequentia. Sic discipuli Johannis examinabant verum Messiam, Math. 11: 3. ergone veritas Messie ab his dependebat? examen. E. Ecclesiæ non est efficiens seu principium auctoritatis scripturæ, sed adjunctum officium, δ. *Επιστολὴ* negando Minorem. Soli enim Papæ & Ecclesiæ Romanæ examen illud non congruit, sed cunctis fidelibus spiritu Dei actis; aliàs enim pro canonicis libris judicia patrum allegari non possent. Esto, Papam atq; Ecclesiam solum judicare de scripturis, judicium hoc terminabitur vel in scietutis vel non: Si hoc, abeunt in infinitum circulum: Si illud, *nostra sententia Triumphat.*

Ad 2. Membrum: Quod scripturas approbando

bando & reprobando, canonem constituit; inde verbi autoritas dependet. At Ecclesia scripturas approbando & reprobando, canonem constituit. E. Ab Ecclesiâ verbi autoritas dependet.

In solvendo hoc nodo non sine causâ *Witakerus* Prof. Cantabrig. de Script. aut. p. 349. *Stapletoni* verba miratur, quibus contendit *non modò apostolicam antiquam, sed & hanc presentem Ecclesiam posse scripturam canonem consignare & constituere.* B. α. Negando universalitatem Maj. prop. eamq; invertendo: quicumq; constituit canonem, sive illud fiat per *ἐκκλησίαν*, quomodo sola Apostolorum Ecclesia N. T. libros canonicos constituit ob ipsam *θεοπνευσίαν*; sive per *μαρτυρίαν* & testificationem, ut Ecclesia inde derivata, is ab ipsâ scripturâ dependet: ratio est, quia constitutio illa ipsam scripturæ divinitus inspiratæ receptionem autoritate Dei confirmatam, formalitèr includit. At Ecclesia canonem biblicum semper recepit & constituit primariò ob internam autoritatem scripturæ; deinde secundariò propter præcedentis Ecclesiæ *ὡς γραμματοφύλακος* commendationem seu traditionem ministerialem: à testificatione autem non dependet rei dignitas, sed testimonium potius ab illâ; ideò enim Ecclesia testatur, quia ad testandum supremâ illâ autoritate commovetur. β. Negando prop. Minorem: neq; enim vel Papa, sive solus, sive unâ cum concilio, ceu Ecclesiâ *φενδο* catholicâ, neq; Ecclesia vera post Apostolorum

tempora potest vel *a. Canonizare librum apocryphum*; partim enim id negant pontificij alij, ut ex Durando & Driedone Stapletono obijcit Witakerus de S. aut. Q. III. p. 350: partim quos citat Stapletonus libros Hermetis & Clementis, ipse Bellarminus lib. de Script. Eccl. noxios & in Ecclesiâ latinâ nullius ponderis esse docet. Quinimô *B. Augustinus* adeo non est opinatus posse hunc augustissimum cano- nem mutari, aut novâ aliquâ accessione augeri, ut in serm. 129. de Temp. non dubitârit illis omnibus anathema denunciare, qui scripturas aliquas ob divinam auctoritatem venerarentur, præterquam eas quas Ecclesia receperat. Vel *β. Libros canonicos reprobare*; qui enim ab Adversarijs nobis obijciuntur, aut non fuerunt Prophetici, aut non rejecti, aut non Apostolici. 1. Scripta *Nathanis & Gaddi* non sunt rejecta, quippè quod hi ambo Regum historiam mox post Samuelis obitum in lib. 1. 2. & initio 3. Regum contexuerint fatetur Bellarm. L. de script. Eccl. Tit. de Gad & Nathan. 2. Scripta Jehu, neq; sunt ut criminatur Stapletonus rejecta; expressè enim res gestas R. Josaphati in Librum Regum congerere jussus est Jehu 2. paral. 20: 34. 3. Epistolam Pauli ad Laodicensis ab Ecclesiâ esse reprobata falsò adstruunt adversarij; nam eam Paulus nunquam scripsit, quin quæ ejus nomine circumfertur, supposititiam & ab Ecclesiâ testatrice nunquam receptam esse, sed potius ab omnibus explosam tanquam pseudoapostolicam probat ex Hieronymo rursus ipse Bellarm. de script. Eccl. & simul 4. Petri scrip-

scriptum de Pauli & Teclæ peregrinatione spurium esse, eodem loco docet ex eodem Hieronymo idem Cardinalis. 5. Ex libri supposititij pseudo-Thomæ, Andreæ & Nicodemi, aliorumq; fonticâ de causâ repudio, non licet argumentari cum Stapletono pro autoritate Evangelicâ suspendendâ primò ab Ecclesiâ. Verbo: Non quicquid fecerunt Apostoli, fecisse de jure potuerunt Episcopi: Apostoli enim considerantur vel ut Ecclesiæ doctores, quos imitari decet quemvis verbi divini ministrum; vel ut immediato sp. S. afflatu instructi scriptores, quales non licet in hoc passu trahere ad exemplum.

Ad 9. Membrum: Quod de scripturâ judicat, ab eo dependet hujus autoritas: At Ecclesia de scripturâ judicat. E. Ab Ecclesia dependet scripturæ autoritas.

R. 1. *Neg. maj. p.* esse universalē; sive enim Ecclesia judicat de τῶ ὅτι, sive de controversijs Fidei, tamen Ecclesia judicans dependet à verbo, quippè cujus ductum in judicando sequitur, Matth. 4: 7. c. 22: 29. Act 2: 23. seqq. c. 24: 14. 2. Tim. 3: 14. & c. 2. *Declarando Minorem:* sicut judex ex lege potius judicat, quàm de lege, & tamen à lege dependet, Exod. 18: 20. 21. c. 22: 2. 3. Deut. 1: 16. quotiès enim justè jubetur judicare, totiès ad ll. remittitur: ita qui judicat vel de vel potius ex scripturâ, ab eo non dependet scripturæ autoritas, sed is ab eâdem. 3. *invertendo:* qui judicat de scripturâ, is ab eâ dependet, si quidem scriptura est lex. At Ecclesia judicat. E. & c.

Lex autem non dependet à iudice, sed legislatoris voluntate: norma quippe lex est, quæ non accipit auctoritatem à normato, judicante, sed normante, legislatore, qualis in lege Domini, scripturâ Psal. 119. est ipse Spiritus S. 4. *Negando Minorem ὑποθετικῶς*; iudicis enim requisita, Papæ non conveniunt, quia α. controversias non dirimit v. g. An Maria in peccato concepta? adhuc non decidit. β. Legem sc. Dei non consulit; provocat enim non ad scripturam, quam spernit; sed Ecclesiam quam supra modum extollit, & traditionibus hominum frustra Deum colit Matth. 15: 9. teste licet invito Bellarm. de Rom. Eccl. L. 1. c. 2. §. ult. γ. iudicat in causa propriâ: dum enim quæris, cur Papa sit caput Ecclesiæ? Respondet, quia Math. 16. Tu es Petrus, de Papâ dicitur, quippe Papa sic interpretatur, tanquam summus controversiarum iudex. δ. Cœcâ quâdam *φιλανθρία* fasciatus nos ut hæreticos innocentèr damnat. ε. Hujus argumenti scuto præliantes *Canum* & præcipuè *Stapletonum* in Relect. fugaturus Gvilielmus Whitakerus, aliàs Calvinianus, q. iii. de script. aut. c. ii. p. 353. Patrum, conciliorum & Ecclesiæ recens esse iudicium ait, si scripturæ antiquitatem spectemus. Si ergo scripturæ auctoritas ex Ecclesiæ iudicio, publico pendeat, tum multis certè seculis nullus fuit certus scripturæ Canon, quod foret absurdissimum. Patres reverà & concilia libros canonicos recensent, sed illi tamen prius authentici, canonici & sacri, & erant & habiti sunt, ut ex ipsis Patribus & Concilijs patet. Proferant illi publicum Ecclesiæ aliquid

liquod iudicium, & facilè constabit scripturas, ante illud iudicium canonicas iudicatas fuisse. Quæro, quodnam sit hoc Ecclesiæ iudicium, aut ubi tandem reperiri possit? Si respondeant, in Patrum libris & decretis conciliorum; quæro unde certiùs nobis constet de authoritate patrum & conciliorum, quàm de scripturæ. E. G. Unde certiùs constat, hos esse *Augustini* libros, illos Hieronymi, quam hos esse libros Mosis, illos Pauli? Hoc esse huius aut illius concilij decretum, quàm hoc esse Evangelium Matthæi, illud Marci? Si urgebunt, necessariam esse vivam Ecclesiæ vocem, tum præsidium illud, quod in veteris Ecclesiæ autoritate ponere solent, deserant necesse est: si dicant, hoc ex Ecclesiæ voce quæ nunc est, constare; rursus quæro, quomodo constet hanc esse veræ Ecclesiæ vocem? id verò ex scripturâ probent [necesse est: vera enim Ecclesia non potest nisi ex scripturæ authoritate probari: unde longè certiore esse constabit scripturæ, quàm Ecclesiæ authoritatem.

Ad 1. Membrum: Quod scripturas interpretatur, inde harum dependet autoritas. Ecclesia scripturas interpretatur. E.

Eod. Argumento utuntur ijdem. R. *α. Negando* connexionem Majoris; laborat enim Fallaciâ *α. Cause*, non enim interpretatio, sed *θεορρευσία* conciliat autoritatem veram scripturæ: subditi namq, interpretantur legem à Magistratu latam, non tamē ejus autoritas ab his dependet. *β.* A dicto secundum quid &c. Non enim simpliciter interpreta-

tur scripturam Ecclesia, sed ex scriptura aliâ & parallela Rom. 12: 6. quippè non est *ιδίως επιλύσεως* 2. Pet. 1: 20. conf. Neh. 8: 89. Luc. 4: 17. c. 24: 27. Gal. 3: 10. *β.* *Invertendo* maj. p. qui scripturas interpretatur, is á scripturis dependet, quippè solum ea interpretatio genuina censetur, quæ verbo Dei scripto confirmatur: scilicet objecti autoritas non dependet ab Ecclesiæ officio, 2. Pet. 1: 19. *γ.* *Negando Minorem p.* *ὑποθετικῶς*; Papa enim non est authenticus interpres, cum necessarijs ad interpretandum requisitis, cognitione linguarū, indefesso scrutinio &c. non semper, querentib. ipsis adversarijs, sit instructus, secularia magis tractet, clave sc. imperij pro clave scientiæ mysteriorum Dei trahatur, nō Spiritu Sancto, causā salutaris *επιλύσεως* sed consilijs sanguinolentis. *δ.* Orthodoxi patres non ex arbitrio Papæ, sed ipsā scripturā scripturam sunt interpretati. *ε.* Sequeretur tempore schismatis Ecclesiam caruisse interpretatione scripturæ, cum Papa extiterit dubius: At deficiente scripturæ sensu, deficit ipsum Dei verbum, & sic Fidem (Petri, si dijs placet) defecisse necesse est, quod absurdissimum foret.

Ad κ. Membrum: Quod est infallibile, ab eo dependet scripturæ autoritas. Ecclesia est infallibilis. E. Ab eâ dependet scripturæ autoritas.

Vide præsidem concilij Trid. *Stanislaus Hosium* de fide & symb. in Conf. Cath. c. 18. p. 34. seqq. *jo: Eckium* de Eccl. aut. p. 14. seqq. *xy. 1. Limitando*

tando majorem prop. quod *ἀπλῶς* seu absolute infallibile est &c. Est enim elenchus à dicto secundum quid &c. 2. *Emendando* Minorem p. Ecclesia enim respectivè, quat. sc. Dei verbum audit & sequitur, infallibilis est Joh. 10: 4. 5. c. 8. 12. 3. *Negando Minorem* de Eccl. particulari, qualis est Romana, intellectam, supra enim disputatum est contra præsumptuosam illam ac nimis imaginariam certitudinem: potest enim errare Ecclesia non *universalis* quidem, quippè immobilis, Matth. 16: 18. 1. Tim. 3: 16. Esa. 59. vult. sed *particularis*, idq; ex Dei justitiâ, 2. Thes. 2: 11. vindicantis verbi contemptum, Act. 13: 46. Et somnolentiam, Matth. 13: 25. item Electos purgantis, 1. Cor. 11: 19. Actus a. justitiæ non tollit actum providentiæ.

Ad x. Et λ. Membrum: Quodcunq; est infallibile ac primum medium credendi scripturis, estq; Dei Minister; ab eo dependet autoritas Scripturarum. At Ecclesia est infallibile ac primum medium credendi scripturis, estq; Dei Minister. E.

82. 1. *Negando* connexionem Maj. p. Non omne medium enim & ministerium ad aliquid credendum, conciliat rei creditæ autoritatem: sic Moses & Prophetæ primum erant medium credendi Christo adeoq; Ministri Dei infallibiles, Jos. 1: 1. 2. Luc. 24: 27. Joh. 5: 39. Sic Samaritana, Joh. 4: 39. & Petrus, Act. 2. Medium erant primum credendi; nec tamen autoritas Christi à Mose, prophetis, Apostolo aut Samaritanâ dependet; quemadmodum nec

Legum aut diplomatum imperatoris autoritas à Magistratu inferiore proficiscitur. 2. *Arguendo* Minorem *a. Defectibilitatis*; Ecclesia enim non semper est Medium primum credendi: Prophetis namq; non fuit tale medium Ecclesia. *β. Falsitatis*; quippe Ecclesia Romana tale medium non est: etenim Papâ nondum existente, quale tum credendi medium erat? in schismate quoq; cessat tale medium in Ecclesiâ, quam carituram medio credendi scripturis, vix adversarij admittent, ut taceam propriâ eorum confessione Papam sæpè fallibilem esse. 3. *invertendo a.* Quicquid est medium & instrumentum, id suâ naturâ innititur Causæ principali à quâ elevatur ad suos effectus: at Ecclesia est medium &c. E. &c. Causa principalis autem credendi est ipsa infallibilis verbi Dei veritas à Spiritu S. proposita, quia ob hanc credo Ecclesiæ, cum aliàs non crederem, quia sine verbo Ecclesia nulla est. *β.* Ob quod credo Ministro, illud majorem quam hic habet autoritatem: atqui ob verbum credo Ministro E. &c. Quinimò, *Nundinatores indulgentiarum tribuebant olim auctoritatem ipsis indulgentijs & bullis Papalibus, non hæc illis tanquam Ministris.* Multifariam igitur vacillat Stapletonus in processu etiâ hujus argumentationis.

Ad μ. Membrum; Quodcunq; refellit hæreticos Scripturæ auctoritatem negantes, ab eo dependet Scripturæ autoritas. At Ecclesia refellit hæreticos &c. E.

β. 1. Negando conseq; Maj. prop. servus enim Regis

gis diploma vindicando à contemptu, diplomati non conciliat auctoritatem, sed tantum declarat. 2. *invertendo*: unde Ecclesia hæreticos refutat, inde quoad auctoritatem dependet: at è verbo Dei hæreticos refutat E. &c. Pergo: sine quo Ecclesia refutans hæreticos, non auditur, ab illo dependet quoad auctoritatem: at Ecclesia refutans hæreticos sine verbo non auditur, E. Ecclesia refutans hæreticos à verbo dependet quoad auctoritatem. Unde est quod sine verbo Christus & Apostoli cum hæreticis non sunt congressi, Matth. 22. & alibi. 3. Cum lis sit inter fidelem & hæreticum, oportet eos commune principium habere in quo *apud veritatem* perse insit, quæ si ex alterutro disputantium accersita fuerit, risum pariet non argumentum. 4. *Distingvendo* inter Fidei *causam*, & *motivam* aliquam, hæc quidem eatenus penes Ecclesiam esse potest, quatenus magno consensu testatur has esse veras scripturas, non tamen propriè est testimonium authenticum: causa verò fidei, quâ propriè credo scripturis, est in ipsâ scripturarum divinitate recondita. Conf. Whitak. p. 334. de aut. script. 5. Hyp. *Negando* Minorem p. Nec; enim vel solus Papa vel Ecclesia Romana, quipè pseudo apostolica refellit hæreticos; sed tota Fidelium Ecclesia, quam Christus pseudoprophetas cavere jussit, Matth. 7: 15. Act. 20: 28. & Fugere, Tit. 3: 10. Nec ave eis dicere, 2. Joh. 1. v. 20. 6. *Retorquendo*: cujus est refutare hæreticos, ab eo dependet auctoritas scripturæ. At non solius Ecclesiæ Romanæ, sed omnium fidelium est refutare hæreticos, E. ab his dependet scripturæ auctoritas. Con-

clusio contradicit pontificijs, E. Falsa vel Major vel Minor. Non minor ut probatum, E. Major quæ est pontificiorum. Propria igitur vineta cædunt.

Ad v. 5. o. Membrum: Quicquid pascit nos, lingua & testis Dei existit, ab eo dependet autoritas Scripturæ. At Ecclesia nos pascit, lingua & testis Dei existit. E.

R. 1. De priori membro nempe *passu*, qui fit per doctrinam, dixi ad membrum 5. 2. Cæterum nego Majorem, per pseudopphetas enim Balaam & Cajapham locutus testatusq; est Deus, Num. 24: 17. Joh. 11: 50; verbi tamen illius autoritas ab iisdem minimè pependit. 3. *invertendo*: per quem Deus loquitur, is dependet à verbo: at per Ecclesiam Deus loquitur, E. &c. Maj. p. quia ex verbo judicandum an aliquis ex Deo loquatur, Luc. 16: 29. 1. Pet. 4: 11. Min. p. ex concessione ipsius adversarij, *Stapletonj*, qui in Relect. princ. contr. 4. q. 1. art. 1. ex verbo Dei probat Deum loqui per Ecclesiam, quod etiam verum est. 4. *Arguendo* Syllogismum fallaciæ, α. *Secundum non causam* &c. Testimonium enim Dei mediatum per Ecclesiam, non est causa efficiens autoritatis scripturarum, sed sola *θεοπνευσία* irrefragabilem ijs conciliat *αὐθεντίαν* ac majestatem. β. *A dicto secundum* quid &c. Ecclesiæ vox est divina *κατὰ τὸν* non *ἀπὸ τῶν*, quatenus ex Dei verbo loquitur & ejus spiritu, Matth. 10: 20. 1. Thes. 2: 13. 5. *Negando Minorem*: Ecclesia Romana enim non est testis Dei, quia caret ingenui testis proprietatibus: vult namq; α. esse judex & testis simul, β. Reijcit testi-

testimonij veracis Fundamentum S. Scripturam Joh. 5: 39. dum eam imperfectionis & obscuritatis insimulat. Quinimò γ. Papa non loquitur Dei verbum sed proprias traditiones, E. Deus per ipsum nō loquitur. 6. Congruè igitur concludit Whitakerus de Script. Aut. Q. III. pag. 324: *Cum sacros Libros aut ipsi legimus, aut lectos ab alijs recolimus & quid doceant perpendimus, tum Canonicos eos esse credimus, non solum propter Ecclesie Testimonium vel auctoritatem, sed alijs certioribus inducti argumentis, nempe Spiritus Sancti testimonio, & caelestis illius doctrinae Majestate, quae in ipsis libris & toto genere doctrinae manifesta est.* Sequuntur Exceptiones Stapletoni, Cani, Gretzeri, Huntlei, nec non ipsius Bellarmini & aliorum scripturae hostium:

1. Scriptura non potest probari per scripturam, ergò per Ecclesiam.

2. Multa dicuntur, pauca probantur ab Adversarijs: scripturam posse per scripturam probari διὰ τῆς ἀποδείξεως affirmo: α. per inductionem, 1. Ex testamento veteri, quod à salvatore nostro dividitur in Legem, prophetas & psalmos, Luc. 24: 44. α. Lex sive Moses per Mosen probatur, Exod. 24: 4. 7. 12. Per Josuam, Jos. 1: 1. 2. 3. 13. (hunc versiculum 13. confer cum Deut. 25: 19. nec non cum Num. 32: 29.) Jos. 4: 14. Per librum Judicum c. 3: 4. Per Samuelem, 1. Sam. 12: 6. & 8. Per Historiam Regum 1. Reg. 2: 3. c. 8: 9. 53: 56. 2. Reg. 14: 6. c. 18: 6. c. 21: 8. Porro ut θεόπνευστον volumen Mosis commendatur 1. Chron. 15: 15. c. 22: 13. 2. Chron. 1: 3. c. 8:

13. c. 25: 4: Per Esdram, c. 3: 2. c. 6: 18. c. 7: 6. Per Nehemiam, c. 8: 1. c. 10: 34. c. 13. 1. Per Davidem, Psal. 103: 7. Psal. 106: 32. Per Esaiam, c. 63: 11. 12. Per Jeremiam, c. 15: 1, per Danielelem, c. 9: 11. 13. per Hoseam, c. 8: 12. Conf. Mich. 6: 4. Mal. 4: 4: Per Evangelistas, Matth. 5. ubi legis genuinus sensus à Christo explicatur, Luc. 24: 27. Joh. 5: 46. Act. 3: 22. &c. *8. Propheta* probantur per scripturam 1. in genere, Matth. 22: 40. Luc. 1: 70. c. 24: 27. Rom. 3: 21. Eph. 2: 20. Apoc. 22: 6: 2. in specie, idq; vel implicitè, Act. 10: 13. vel explicitè, Esai. c. 1: 1. 2. Matth. 15: 8. Luc. 4: 18. Joh. 12: 40. Act. 8: 28. 30. Item vers. 32. quem confer omnino cum Esa. 53: 7. Rom. 9: 27. 29. 1. Cor. 15: 32. Apoc. 22: 16. Jeremias allegatur Matth. 21: 1. 1. Cor. 2: 6. Heb. 8: 8. Apoc. 18: 2. &c. Ezechiel Matth. 25: 35. Rom. 10: 5. Gal. 3: 12. 1. Pet. 4: 17. &c. Daniel Matth. 24: 15. Mar. 13: 14. &c. Hoseas Matth. 2: 15. c. 9: 13. c. 12: 7. Luc. 23: 30. Rom. 9: 25. 26. 1. Cor. 15: 45. 1. Pet. 2: 10. Apoc. 6: 16. Joel Matth. 24: 29. Act. 2: 17. Rom. 10: 13. Apoc. 14: 15. Amos Act. 7: 42. c. 15: 16. Obadias v. 17. congruit cum Matth. 5: 5. &c. Jonas Matth. 12: 40. 41. c. 16: 4. Luc. 11: 29. Micha Matth. 2: 6. c. 10: 21. 35. 36. Luc. 1: 33. c. 12: 53. Joh. 7: 42. c. 16: 3. Hebr. 13: 14. Nahum Rom. 10: 15. &c. Habacuc Act. 13: 41. Rom. 1: 17. Zephaniah c. 3: 12. Concordat cum Luc. 12: 32. Haggæus Heb. 12: 26. &c. Zacharias Matth. 21: 5. c. 27: 9. 10. Malachias Matth. 11: 14. c. 17: 10. Rom. 9: 13. idem statuendum de historio- & hagiographis est, itidem in N. Test. passim confirmatis, Matth. 12: 24. Luc. 24: 26. Act. 2: 25. c. 13: 17. Josua citatur

Hebr.

Hebr. 13: 5. c. 11: 30. 31. Act. 13: 19. Liber iudicium
 Hebr. 11: 23. Act. 13: 20. Rutha Matth. 1: 3. Luc. 3: 33.
 prior Samuelis Act. 13: 21. Matth. 9: 13. c. 12: 7. post.
 Samuelis Act. 2: 30. &c. Conf. Esdr. 3: 2. cum Matth.
 1: 2. &c. Nec non Nehem 11: 30. cum Matth. 5: 22.
 conf. Est. 9: 26. cum Matth. 27: 35. Hiobi c. 1: 8. conf.
 cum 1. Pet. 5: 8. item v. 21. cum 1 Tim. 6: 7. c. 3: 18.
 cum 2. Pet. 2: 4. c. 5: 13. cum 1. Cor. 3: 19. c. 12: 14.
 cum Apoc. 3: 7. c. 34: 19. cum Rom. 2: 11. & Gal. 2:
 6. c. 39: 3. cum Matth. 6: 26. &c. *7. Psalmi* pro-
 bantur per infinita ferè loca utriusq; Test. sufficient
 duo Psal. 78: 3. seqq. per Exod. c. 7. c. 8: 9. c. 10. &c.
 Psal. 110: 1. per Matth. 22: 44. &c.

11. Ex Testamento Novo, quod probatur ex ve-
 tere, juxta illud Augustini: Vetus Testamentum in
 Novo patet, novum in veteri latet; mutuas namq;
 sibi operas præstant in testificandò, ut ex dictis li-
 quet. Novum in Novo probatur mutuo Evange-
 listarum Apostolorumq; harmoniâ & consensu di-
 vinissimo; quorsum spectant Libri D. Augustini de
 consensu Evangelistarum, conf. Joh. 19: 35. Rom.
 9: 1. 2. Cor. 11: 31. &c. Passim etiam in *ἱστορίαις* Li-
 brorum probatur autoritas singulorum &c.

*Instantia 1. Cani: Basiliden protulisse prophetas aliquos,
 Barchabam, Barchob: &c. quorum Libri per scripturam
 non potuerunt refelli. R. 1. Esse falsam hypothesin,
 quia cum non fuerint α. in N. Test. citati, β. hebræâ
 linguâ scripti γ. Ecclesiæ judaicæ traditi δ. cum
 reliquis prophetarum scriptis convenientes, utiq;
 ex scripturâ ipsâ suâ sponte rejici potuerunt &, actu
 quoq; rejecti sunt; ut enim Bellarm. L. 1. c. 5. dev.*

Dei,

Dei, divinitatem prophetarum ex ipsâ scripturâ probat; ita falsorum prophetarum scripta ex eâdem profligari debent, atq; à patribus refutata sunt.

Instantia 2. Scripturam esse judicem mortuum. R. α. Falsum id esse: est enim sermo Dei vivus & efficax Heb. 4: 2. β. Si judex mortuus est scriptura, cur ex eâdem judicant de libris spurijis ipsi pontificij?

Instantia 3. Non posse ex exaratis literis controversias componi. R. 1. Concedendo requiri ministerium Ecclesiæ proponentis, quod tamen non nisi ex exarata scripturâ judicat β. Probatur scripturam posse per scripturam probari, piæ antiquitatis Testimonio; Augustinus enim convenientiam V. & N. Test. probat in lib: contra Faustum Manichæum; item lib. 18: de C. D. c. 23 & alibi. Iulianus in Orat. ad Gentes &c. γ. per ἐπίσταλμα: Agnoscimus homines tanquam fide dignos, loquentes & scribentes; cur Deo non Credamus ipsi, loquenti in verbo, tantâq; majestate ac efficacîâ hominum corda permovente? δ. *Ex absurdo*: 1. Si dignitas scripturarum non potest probari ex scripturâ, probanda erit ab Ecclesiâ tanquam teste; at hæc est scripturâ posterior, ut antea probatum dedi E. 2. Si scripturarum divinitas ex ipsis scripturis non elucescit; Scriptura S. non erit Lux. At consequens est falsum Psal. 19: 11. Psal. 119: 105.

Exc. 11. Scripturæ divinæ autoritas probatur ex solo Dei verbo non scripto, Bellarm. L. 4. c. 4. de V. D. non scripto.

Conatur

Conatur idipsum probare: 1. *Quia sine Dei verbo nō scripto nulla nobis possit esse fides de divinitate scripturarum*
 2. *Sine Dei verbo non scriptio non posse me scire, an Marci & Luca Evangelium sit verum: an Thome & Bartholomaei sit falsum.* Ratio: quia magis consentaneum est credere libro proferenti titulum Apostoli, quā non Apostoli, &c. R. 1. Fidem illam nos sine verbo non scripto habere quia
 α. *verbum ἔγγραφον gignit fidem sufficienter, 2. Tim. 3: 15. Joh. 5: 46. c. 20: 31. quocirca Hieron. adv. Helvidium ait: ut haec quae scripta sunt non negamus; ita ea quae scripta non sunt renuimus.* Theophylactus in c. 10. Joh. *Fur est qui non per scripturas ingreditur in stabulum ovium, sed ascendit aliunde, h. est, aliam sibi viam & insolitam parat: talis erit Anti Christus; non enim ex scripturis illius testimonia sunt.* Et Chrysostomus Hom: 49 in Matth. ait: *Quia in Ecclesijs Christi frequentē exerunt seductores, propterea nullis omnino credendum est, nisi ea dicant vel faciant, quae sunt convenientia scripturis.* Item Hom. 6. de Sp. S. *Quod non est scriptum, non est sentiendum.* β. Verbum ἔγγραφον & humanum est fallax, mutabile, inconstans, adeoq; nullam ἀληθοποσίαν gignens.
 γ. Neq; verbum non scriptum est objectum Fidei: haec enim ex auditu est, auditus a. per verbum, Rom. 10: 17. quod totum in scripturas relatum, Psal. 19: 8. Deut. 4: 2. c. 12: 32. δ. Si nullo modo ex scripturis agnosci earum divina autoritas potest, ineptē Testamentum N. ē Veteri & conversim probatur, ineptē quoq; Bel-
 larminus ipse L. 1. c. 5. de V. D. V. Testamentum ex ipsā scripturā probavit. 2. Qui agnoscit Librum esse Apostoli, is eum agnoscit esse divinum; effectus n. arguit causam, Luc. 1: 70. 2. Pet. 1: 20. 12. Atqui universa

Ecclesia libros N. T. quos habet, agnoscit esse Apostolorum & Evangelistarum, E. Credit esse divinos.
 3. Confundunt Papicolæ divinitatis scripturæ propositionem, & propositæ veritatis illius agnitionem atq; principium: propositio Ministerialis divinitatis scripturæ dependet ab Ecclesiâ, hoc enim ejus officij est, ut antea quodammodo insinuabam; Agnitio verò propositæ divinitatis scripturarum & assensus ille petitur ex ipsis scripturis Θεόπνευστος. Non secus ac veritas mathematica non dependet à proponente professore; sed ex ipsis principijs, quæ ex se vera esse infallibilitèr cognoscuntur: ita Theologiæ principium, scripturam, proponit Ecclesia, quod verum esse agnoscitur ex hoc summo principio: *quicquid Deus loquitur, hoc verum est*: Atqui hoc verbum Deus locutus est. E.

Abominanda profecto sententia Bellarmini est, l. 4. c. 4. de V. D. Gretzeri aliorumq;: *Si non credimus Alcorano dicenti se demissum à cælo esse, E. nec credendum scripturæ, etsi de divinitate suâ testetur, sed credenda est divinitas ejus ex traditione solùm Ecclesiæ.* R. Hanc connexionem falsissimo niti principio, comparantur enim valdè imparia: Alcoranus quippè farrago ex nonnullis V. T. scriptis, unâ cum superstitionibus judaicis plurimis & Arianâ hæresi conflata; res continet sæpè pietati honestatiq; adversas, stylo horridas, effectû absurdas, testimonijs (puta illegitimis) incredibiles. Contra, scripturæ credimus, quia ejus autores sunt Θεόπνευστοι, materia formaq; ejus divinissima, effectibus alijsq; υπερφυσικῶς internis verè miraculosis plenissima est &c. Conf. Disp. meam synopt. II. de Revel. div. & scr. l. p. 6.

Cœterum Marci & Lucæ Evangelium esse verum nō ex solâ traditione Ecclesiæ constat, ceu testimonio extraneo, sed potius indicijs internis, quib. mota Ecclesiâ apostolica, & ego unâ cum illâ, credo non tantum illud Evangelium esse Marci, hoc esse Lucæ, sed & ambo esse verissima. Posito igitur, secundum exceptionem Maldonati, quod titulos libris canonicis præfixos, Ecclesiâ apostolica addiderit, quæ certò scivit quinàm essent authentici libri; nil tamen aliud inde sequitur, quam quod contra Marcionem docet Tertullianus l. 4. c. 1. Incorruptum nempe conservatum esse Evangelium Lucæ non titulo. tenus solum, sed & integrum per successionem Ecclesiæ custoditum. Jam si argumentatus fueris: quicumque alicui libro titulum addit, ab eo dependet libri illius autoritas &c. Respondeo, disting. inter auctoritatem *Dogmaticam* & *Historicam*, hæc quidem ab eo dependet, qui titulum imponit: Ita ab Ecclesiâ Apostolicâ sciō hoc esse Evangelium Marci; exinde tamen non pendet auctoritas *Dogmatica*, de quâ nobiscum pontificiis potissimum controversia est. Quinimō, tantum abest ut inusitatum fuerit canonicis scriptoribus adjungere titulos, ut ipse Bellarminus divinitatem librorum ex ipsis titulis vel invitus arguat, l. 1. c. 6. de V. D. sciens aliàs non potuisse Ecclesijs innotescere hunc librum verè esse Marci, Johannis vel aliorum Apostolorum, quorum *αὐτοῦ γραφὰ* Ecclesiâ infallibilitèr vidit, adeò ut spuria ignaræ supponi non potuerint: magna igitur & fidelis est Ecclesiæ industria, non tamen Majestati scripturæ & veritati sp. S. vel præferenda vel æquiparanda. Porro, non quæritur de titulis *ἐπιγραφῶν* & ali-

unde impositis, quales: Genesis, Exodus, Leviticus, &c. Sed ἐκφύροις & internis seu canonicis, quales vel ἐκφύροις, E. g. *De me scripsit Moses, Job 5: 46.* vel ἐκφύροις E. g. *Factum est verbum Domini ad Esaiam* Isa. 1: 1. Quod ad titulum communem attinet (: quales: Prophetæ priores, Prophetæ post:) potuit is fuisse aliquando additus à scribis, quem cum proprio iterum confundit Maldonatus. Confunditur quoq; sæpè ab Adversarijs activa & historica Librorum canonicorum, E. g. Pauli & Petri propositio, cum passivâ agnitione autoritatis eorum dogmaticæ atq; canonicæ, hujus interna κριτήρια sunt: 1. ἡ Θεοπνευσία, 2. Harmonia eum alijs scriptis prophetiis & apostolicis 3. Singularis efficacia ad convertendum homines errantes, conf. August. in confess. 4. Testimoniū unius scriptoris de altero, E. G. Paulum scripsisse secundum datam sibi sapientiam, nempe à Deo, testatur Petrus 2. Ep. c. 3: 15. 16. &c. quā verò methodo Ecclesia libros spurios aut apocryphos rejecit vel probavit consule Euseb. lib. 3. hist. Eccl. c. 19. quæ & ab ipso Bellarm. probatur L. 1. c. 10. de V. D. §. *itaq; non, & §. jam hæc tria.* INSTANTIA: Non posse sciri hoc Evangelium Marci esse verum, non supposititium &c. Bellarm. d. l. Gretzeri & aliorum: R. 1. Plus est in concl. quam præmissis dum dico; Ecclesia discernit γνησίους apostolicos libros à falsis E. ab eâ dependet summa autoritas scripturæ: nam & prætor discernit vera Regis diplomata à falsis, nec tamen ab eo dependet hujus autoritas. Est igitur, 2. Elenchus à dicto § q. ad dictum simpliciter. 3. Marci Evangelium ideò divinum quoq; est, quia illud D. Petrus vidit & Ecclesiæ legendum commendavit, ut alij

ut alij pontificij probant ex Hieronymo. 4. Extra controversiam est scire nos ab Ecclesia apostolos scripsisse, tanquam à divinarum tabularum custode; sed inde non demonstratur ab Ecclesiâ dependere auctoritatem scripturæ, sicut nec à Notario vel secretario pendet tabularum asservatarum dignitas, quamvis ipse sciat quæ & quot sint codicilli vel tabulæ publicæ. Nec obstant nostratum confessiones, quas obijcit Bellarm. quippè qui Ecclesiæ circa scripturas, officium in testando, proponendo & asseverando, rotunde profitentur, B. Chemnit. p. 1. Exam. Trid. 2. gen. trad. Luth. in lib. de capt. Babyl. &c: Sed si quæritur, cur *Marcum & Lucam*, qui tantum Pauli & Petri discipuli fuere, Evangelistas salutemus? R. 1. Quia non tam dignitatem personarum, quam verum Spiritus S. afflatum respicimus. 2. Disting. inter canonicos scriptores, qui ab initio cum Christo conversati, miracula doctrinamq; ejus retulerunt in s. literas, ut S. Matthæus & alij: & qui postea licet non *αὐτόπται*, infallibili tamen quodq; sp. S. ductu acii scripsere, ut Lucas & Marcus &c. conf. Actor. c. 1: 2. Subordinata igitur non sunt opponenda. 3. Disting. quodq; inter *Ecclesiam Apostolicam* primam, cujus erat privilegium judicandi de libris apostolicis, quippè apostolis coævam eorumq; manus agnoscentem: & inter *Ecclesiam Derivatam* &c. Excipit Stapletonus: *Non esse magis Scripturæ quam Spiritui S. contumeliosum examinari, ut hunc ad verbum Dei, ita illam ab Ecclesiâ.* R. 1. Mutari statum controversiæ: non enim quæritur, an sit scripturæ probrosum examinari & approbari ab Ecclesiâ, sed an ejus auctoritas ab Ecclesiâ

dependeat? hoc prius probent adversarij. 2. Ludere Papicolum per Elenchum imparium: quia à Sp. S. sumus ad scripturam ablegati, ex quâ tanquam propriâ voce agnoscitur, Luc. 4: 70. c. 10: 26. 1. Joh. 4: 1. Nusquam v. ad Ecclesiam remittimur, ut ex eâ verbum D. accipiat auctoritatem. 3. Contrarium esse verum; Ecclesia n. à verbo examinatur & juxta verbi cynosuram, Esa. 8: 20. 2. Pet. 1: 19.

Excipit cum Stapletono & alijs Bellarm. L. 4. c. 4. de V. D. *Omnes Patres uno ore docere scriptura auctoritatem pendere ab Ecclesia. R. 1. in Genere. α. Mariam uno ore docent patres peccatricem fuisse*, negat id Bellarm. L. 4. c. 15. de amiss. Grat. possent allegari alia 600. similia exempla. Posito E. non concessio, o. patres id docere quod pontificij de aut. script. docet eodem jure à nobis, quo ipsi, rejicerentur. β. Quod patres primitivæ Ecclesiæ nonnullos hæreticos remiserint ad Ecclesiam, causa erat, quia Hæretici illi vel partem vel totam scripturam negabant tanquam principium. Non secus ac si quis neget principia mathesios, eum non oportet remittere primò ad ipsa principia Euclidis, &c. sed manu ducendus est ad rem præsentem. At N. V. C. Ecclesia docet certitudinem V. D. & per ejus ministerium credo, 1. Cor. 3: 5. E. Major erit auctoritas Ecclesiæ. 2. *in specie: α. Tertullianus* adv. Marc. c. 5. & alios hæreticos, lib. 4. c. 21. saltèm Ecclesiæ testimonium commendat, docetq; Apostolorum *ἀνθρώπων* suo tempore in Ecclesijs integra servata fuisse: dein loquitur de Ecclesiâ apostolicâ, verâ, recens fundatâ, teste scripturarum fidelissimâ, non de Papâ vel Ecclesiâ Romanâ. Posito, Tertullianum statuisse Ecclesiam esse

esse supra scripturam, notum est navis non solum sed & erroribus eundem fuisse obnoxium. *β. Irenaeus L. III. c. 4. Ecclesiam vocat depositarium &c. R. I. Concedendo Ecclesiam esse γραματοφυλάκιον Dei, nō tamen est supra scripturam, est E. fallacia consequentis. 2. invertendo, quia Ecclesia est Dei depositarium, ideoq; mutuatur suam immunitatem à Deo, qui per apostolos, ut Irenaeus loquitur, plenissimè in eam omnia bona contulit. E. G. γραματοφυλάκιον quod insigniores continet literas & bullas, eò majorem ab his sortitur auctoritatem & valorem 3. Loquitur Irenaeus non de Papa & concilio Rom. sed de universā Ecclesiā fidelium, cui scripturarum mysteria credita sunt; nequaquam verò inde concludit Ecclesiam, quam æquiparare ancillam contendit, esse superiorem scripturā, quæ imperatricis locum tenet. γ. Augustinus L. 2. de doct. Christ. c. 8. monet recipiendos esse omnes libros, quos omnes Ecclesia recipiunt. *β. 1. Mutari statum contr. non n. quæritur, an Ecclesia vera judicet de libris canonicis eosq; à spurijis sequestrare novit, quod B. Pater d. I. rectè probat; sed an ob hoc judicium major sit ipsius Ecclesiæ, quam scripturæ auctoritas? quod Augustinus h. l. non. determinat, sed, 2. Commendat Ecclesiæ ministerium & vocem, quā ceu manu ductrice ad scripturam tanquam cæci ad Regem deducimur. 3. Loquitur August. de Ecclesijs apostolicis, vel quas Apostoli rexerunt, ut Episcopi. Instat Gretzerus ex Augustini c. 5. contra Epistolam Fundamenti Manichæi: Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia moveret auctoritas. Hunc locum nobis crucem figere ait. *β. 1. Processum fieri à particulari,***

non omne enim quod Augustinus fecit aut credidit, tenentur omnes pii credere: fovit n. ille & suos nos, vos & errores, quos sæpè deprecatus est, quosq; etiam carpit suis locis sæpè Bellarminus ipse, & non semel ignorantiam ac dubitationem eidem in controversijs adscribunt pontificij alij: 2. *ignorari elenchum*; non n. quæritur, an aliquis ad credendum possit deduci autoritate Ecclesiæ tanquam communi Motivâ, quod non negamus; nam & Samaritani commovebantur autoritate & testimonio Mulieris ad credendum Christo, Joh. 4. nectamen major erat mulieris quàm Christi autoritas; sed hic scopus Augustini est verborumq; intellectus: Ego cum adhuc essem Manichæus, scripturâq; N. Test. maximâ ex parte repudiarem, non credidissem Evangelio, nisi me id Ecclesiâ docuisset: unde falsa exsurgit propositio major: Quicumq; Evangelij certitudinem docet, ejus major quam verbi autoritas est. 3. Augustinum loqui de Ecclesiâ catholicâ in Africâ, & Mediolanensi in Italiâ, ut de quavis verâ; at pontificij de Ecclesiâ hodiernâ Romanorum. 4. Fieri *ψευδεργαμάρων* textus; est enim interpretatio hæc alijs Augustini perspicuis locis è diametro adversa, asserentis scripturam in se & etiam quoad nos, esse omninò authenticam. Anno tabo unum ex Lib. 6. confess. c. 5: *Persuasisti mihi (Deus) non qui crederent libris tuis, quos tantâ ferè in omnibus gentibus autoritate fundasti, sed qui non crederent esse culpandos, nec audiendos si qui forte mihi dicerent: unde scis illos libros unius veri & veracissimi Dei spiritus esse humano generi ministratos: id ipsum enim maximè Credendum erat.*

5. Status controversiæ inter Augustinum & Manichæos hic erat: An Manichæus esset discipulus Christi? Hi affirmabant *α. το ρης εως γα φης* Epistolæ Fundamenti: Manichæus Apostolus Jesu Christi. ille verò negabat quia temerè hoc affirmabant Manichæi. Hi respōdebant: non temerè hoc dicimus, proferimus n. Evangelium; si tu non credis Evangelio nostro, quid faciendum dicenti tibi: nonne credes Evangelio? &c. Limitabat Augustinus; quod dicitur in Evangelio à Catholica Ecclesiā commendato & custodito, illud est verum, addita *ε. γ. γ. η. ε. ι.* non crederem Evangelio, nisi me Catholicæ Ecclesiæ autoritas comoveret. Atqui Manichæum esse Apostolum, non dicitur in Evangelio ab Ecclesiā Catholicā comendato, E. erat supposititium. Brevitèr: Augustinus gerens inconversi personam, rogatusq; causam, cur Evangelio crediderit? respondit: se fuisse commotum autoritate Ecclesiæ, miraculis commendatæ, Martyriis coronatæ &c. 6. Dist. inter argumenta inducentia & convincentia; illis accensetur Ecclesia, his ipsa Scriptura. Undè argumentor: si Ecclesiæ Augustinus credidit ob autoritatem aliquam, factum id est ut *α.* monitrici, *β.* prædicatrici, *γ.* certis rationibus munitæ, *δ.* jubenti eatenus, in quantum ejus autoritas, demptis scripturis, est infirma. E. commendanti scripturas ceu quibus necesse est credere ad salutem: undè sequitur, quod non sit major Ecclesiæ quam scripturæ autoritas. 7. Si nunc Augustinus viveret, ut verba recenseā Whitak. Disp. de Aut. S.S. pag. 340. 341, atq; de Ecclesia loqueretur qualis nunc est, potius sic diceret: Ego hujus Ecclesiæ homines non agnoscerem ve-

ram Ecclesiam Christianam, nisi doceret me 4. Evangeliorum autoritas. Quare non nunc creditur Evangelio propter Ecclesiam, sed contra Ecclesiam propter Evangelium. 8. Johannes Bapt: (verba sunt Medinæ papistæ) Christo testimonium perhibuit, nec tamen continuò Christo fuit major aut æqualis: Moses & Elias simul cum nube & cœlesti voce Christum esse Messiam & eundem cunctis mortalibus quasi cœlestem præceptorem audiendum testificantur; neq; tamen protinus majores aut æquales sunt Christo. Refutant igitur adversarij seipsos. A. Cyprianus tract. de unit. Eccles. col. 162. seqq. monet Ecclesiam non esse resistendum, sed tenendam Petri cathedram, in qua Ecclesia sit fundata. B. 1. Probat Ecclesiam non esse resistendum ex Matth. 18. E. Ecclesia est inferior scripturâ, quia ex scriptura ceu majoris autoritatis fulcro illius autoritatem probat. 2. Cathedrâ Petri per falsam hypothesein probare conatur Papa ex scripturâ, nam Roma non est Cathedra petri, quippè cujus doctrinam papa non tenet.

B. Sequuntur Pontificiorum Argumenta Specialia, à falsò suspectâ ipsius Scripturæ innocentia petita.

1. De cujus Scripturæ dictorum explicatione variant etiam optimi Autores & Ecclesiae Patres; illa non pollet autoritate infallibili, sed est lubrica & flexibilis. At de Scripturæ S. dictorum Explicatione variant etiam optimi Autores. &c. E. &c.

B. 1. *Negando* consequentiam proposit. Majoris: ab imbecillitate enim & defectu intellectus humani,

DE SCRIPTURÆ SACRÆ AUTORIT. SI
mani, ad debilitatem vel falsitatem rei intellectæ
N. V. C. *Nulla gens namq̃, tam barbara est, docente*
Cic. de ll. quæ Deum esse ignoret, quamvis dixerit inspi-
ens in corde suo non est Deus Psal. 14: 2. 2. Propositionem
Minorem fundari in falsâ hypothesi: quasi Scriptura
Sacra esset hujus variæ interpretationis vera causa,
cum tamen *Verbum Dei* ejusdemq; veritas *maneat in-*
ternum, Esaia. 40: 8. 1. Pet. 1: 23. Psal. 19: 12. & cau-
sa istius varietatis sit debilitas & differentia humano-
rum judiciorum: unde fit ut alter altero plus minus-
ve intelligat, plus minusve lucis alio alius ad scri-
pturam comportet, aut minori majorive præsidio
lingvarum ac cœterorum instrumentorum sit muni-
tus, aut minus diligentèr Scripturæ S. loca conferat
resq; ipsas per antecedentia & consequentia expend-
dat: Vel, quod palmarium est, segnius vel diligen-
tius opem illuminationis à Deo imploret &c. 3. Est
igitur in hoc syllogismo fallacia secundum non cau-
sam, ut causam &c.

II. Si omnes Hæretici pro stabiliendâ sua
sententiâ, allegant Scripturam S. tum Scri-
ptura est incerta & flexibilis; at verum prius,
Ergò posterius.

IV. 1. Ad propositionem Majorem per *instantiam*:
Si omnes hæretici in suis Assertionibus defendendis
provocant ad Deum, sequitur Deum esse flexibilem
& fallacem. at v. p. E. poste: conclusio est absurda,
E. vel major vel minor, non minor. Ergò major,
quæ ex hypothesi Adversariorum, æquipollentem
propositionem Mai: deducit ad absurdum. 2. ad pro-

positionem minorem quod attinet, distingve inter Scripturarum *Allegationem* veram & *Detorsionem* malevolam. Fundamentum hujus distinctionis posuit Petrus Apost. 2 Epist. 3: 16, *καὶ οἱ ἀμαθῆς καὶ ἀσθητικοὶ σβεβλήσιν, ὥς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπάθειαν.* 3 Scriptura S. nisi careret flexibilitate, nullam posset refutare detorsionem & hæresin; atqui refutat omnes hæreses. Ergo.

iii. Si exemplaria S. literarum potuerint à librarijs, vel etiam Judæis corrumpi, sequitur auctoritatem earum non esse infallibilem. At verum prius. E. posterius.

E. 1. A posse ad esse N. V. C. 2 Posito, quod quædam exemplaria sint ob librariorum & scribarum incuriam *σφαλμαῖσι* nonnullis obnoxia; non tamen id *καθολικῶς* intelligendum erit de omnibus exemplaribus. Minor E. prop. adversatur divinæ providentiæ, & dicto salvatoris Matth. 5: 18; Luc. 21: 33. 3. Quinimò ipse Bellarminus firmissimis rationibus probat textum hebræum à Judæis minimè esse corruptum, l. 2. de V. D. c. 2. quippè qui legem ut Numen adorant. Confer Exercit. meam 7. de Lingva hebrææ propos. 15: p. 232. seqq. 4. Defectum, si quis intrepserit, sustulerunt Masorethæ & fideles bibliorum imprimendorum correctores.

iv. Si Textus Hebræus multis in locis non congruat cum versione 70. interpretum, tum non est authenticus. At verum p. E. posterius.

Resp.

R. 1. Major onusta est falsâ hypothesi, quasi vel versio Græca vel vulgata latina forent authenticæ, quamvis hæc sub comminatione & fulmine anathematis in concilio Trident. si dijs placer, sit facta authentica. 2. Major etiam ipsa expressè falsa est: nam veritas textus *Septuagintæ* & originalis, non erit æstimanda ex translationibus, sed hæc iuxta illum examinandæ & emendandæ sunt. 3. Dissonantia illa, de qua loquitur prop. minor, non tollit certitudinem Scripturæ; lex. enim interpretum versio neq; est authentica, neq; opponenda S. biblijs; ad quæ tanquam ad limpidissimum fontem in varietate translationum semper sit recurrendum. Et quis certos nos reddet, eam quæ hodiè in Ecclesiâ extat, esse ipsam versionem 70. interpretum? Cum possit demonstrari magnam partem latinæ versionis nequaquam esse *Hieronimi*, quæ tamen sub ejus nomine Ecclesiæ à Pontifice Romano obtruditur, id quod barbaries, ignorantia hebrææ lingvæ & styli quoque diversitas manifestè multis in locis evincit.

II. S. SCRIPTURÆ PERFECTIONEM *solent Pontificij oppugnare tribus modis, æ. Traditiones extollendo.*

Solent autem ad probandas suas traditiones adferre

1. *Scriptura dicta.* 2. *Conciliorum testimonia,* 3. *Patrum pronuntiata.* 4. *Rationes.*

Bellarminus L. IV. de verbo Dei non scripto c. 5. producit nonnulla Sacræ S. dicta, quibus conatur monstrare, non omnia quæ ad salutem necessaria sunt, esse Scripta; sed multa fuisse traditioni relicta, & per cons. dari veras traditiones. Argumenta exinde deducta sunt sequentia.

a. Si multa Christus habuit discipulis dicenda, quæ Scripta non sunt, utiq; S. Scriptura non est perfecta; at verum prius. Ergo posterius.

Minorem prop: probant ex dicto Johan. 16: 12, *Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis jam portare.*
B. 1. Hoc Argumentum à Pontificijs non demum esse inventum; verum eodem veteres Hæreticos Tempore *Irenæi* & *Tertulliani*, ad fidem suis hæresibus faciendam fuisse abusus testatur *Augustinus* tract. 96: seqq. in Joh. 2. Esse *παράλογισμὸν ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆ ἐλέγ.* 28. etenim N. V. C. Christus adhuc habuit multa dicere. E. illa multa sunt traditiones istæ, quas Pontificij obtrudunt Ecclesiæ, quales sunt consecratio aquæ in baptismo, Sacramentum confirmationis, confessio auricularis, diversæ species missarum, Fraternitates Monachorum, flagellationes &c. neque enim cum hæc loqueretur Salyator, egit de alijs & novis, sed de iisdem fidei dogmatibus, quæ ipse prius docuerat, & postea repetenda & clarius exponenda erant. Unde statim v. 13. addit Spiritum Sanctum non allaturum esse nova, sed plenius illuminaturum Apostolos post apparitionem in die pentecostes, quod ostendit particula *ἀγρι.* 3. Multa etiam dicenda habuisset de Apostolorum martyrio & mortibus ignominiosis, quorum antea quidem mentionem fecerat Matth. 10. Nunc vero ob summam discipulorum relinquendorum mœstitiam, oneri lapidem superaddere recusat.

B. Si Apostoli multa docuerunt quæ non scripse-

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERFECT. 55
scripserunt, sequitur Scripturam esse incom-
pletam; at verum prius. E. posterius.

Minorem pro: probant ex Joh. 21: v. 15. *Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* R. 1. Ad propositionem mai: Distinguendo inter τὰ πρῶτα καὶ τὰ ὑπομνηστικά seu inter dogmata & miracula Christi. Major de illis non his vera est. 2. Ad propositionem minorem & ejus probationem: Johannes h. I. non de fidei dogmatibus agit, neq; negat omnia ad salutem necessaria esse relata in literas; sed intelligit Signa & miracula Christi, quorum non omnia sunt consignata: ut ipse explicat c. 20: 30. Miracula a. propriè fidem non gignunt, sed genitam confirmant. 3. Si Apostolicæ pontificiorum traditiones per illa multa alia essent intelligendæ, sequeretur eas fore infinitas, nec à toto mundo capi posse, ac proinde frustra aliquam earum particulam nobis obtrudi. 4. Non omnia verba Christo καὶ ἐν κοινῷ, sed non omnia scripta esse κατ' αὐτὸν, nego. 5. Non unum tantum scriptum Evangelistæ & Apostoli extat, sed plura, ut quod in uno non continetur, in alio luculenter extet. 6. Est petitio principij in utraq; propositione.

7. Si Christus post resurrectionem per dies 40. fuit cum discipulis, loquens de Regno Dei, & tamen pauca admodum scribantur à Luca & Evangelistarum reliquis, constat non omnia ad salutem necessaria literis esse commendata. At verum prius. E. posterius.

Minorem proposi: probant, ex Act. 1: 3. *Quibus exhibuit semetipsum viventem, post passionem suam compluribus argumentis, dum per dies 40. conspiceretur ab illis, ac loqueretur eis de Regno Dei.* R. 1. Corrigendo prop: majorem. Si Christus loquens per 40. dies post resurrectionem de Regno Dei, attulisset nova dogmata & diversa ab illis quæ ante mortem docuerat, quæ non essent notata ab Amanuensibus Dei in N. T. merito gratulari *Bellarminus* sibi posset, de audientis traditionibus Apostolicis. Verum orthodoxi omnes contendunt, quod Christus de ijs rebus adeoq; omnibus doctrinæ partibus, quam antea tradiderat plenius & diligentius Apostolos suos erudierit, eosq; in jam ante sæpius audita & recepta Evangelij veritate confirmaverit. 2. Quod vero pauciora dicta & facta Christi post resurrectionem commemorentur, fieri ideo dicit *glossa ordinaria*, quia non continuè per dies illos 40. sed tantum aliquoties discipulis Christus apparuit. 3. Ergo *ἀσυνλογισίαν* inesse huic argumento & nullam consequentiam liquet.

Δ. Quæcunque à Paulo sunt præcepta Ecclesiæq; tradita, & tamen nusquam scripta, illa arguunt quasdam traditiones Apostolicas dari, quæ non sunt scriptæ; at quædam præcepta, à Paulo Ecclesiæ Corinthiacæ sunt tradita & tamen nusquam scripta. E. &c.

Minoris probationem sumunt ex 1. Cor. 11: 2. *Laudo vos, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* R. 1. Majorem laborare ex falsa hypothese, & petere principium. 2. R. ad prop: minorem

minorem, α. per *Distinctionem* inter traditiones *Apostolicas* & *Apostaticas*, seu inter traditiones cum S. literis *συμφώνως*, & ab iisdem *δυσφώνως*; ex, quas pontificij recensent traditiones non sunt *Apostolicæ*; nullam enim in S. Scripturâ ab Apostolis vel institutâ vel usurpatâ leguntur, sed *Apostaticæ*. β. per *Applicationem*; præcepta ab Paulo Corinthijs tradita, erant verbo Dei Scripto *ὁμολογητὰ, σύμφωνα καὶ ἀποστολικά*. 3. 2. ad probationem minoris; loquitur Apostolus vel de ritibus & ceremonijs Ecclesiasticis ad decorum & externam politiam pertinentibus, ut volunt *Ambrosius* & *Chrysostomus*, citante Huttero in L. C. P. 85, vel juxta alios de fidei dogmatibus simul. De ritibus Ecclesiasticis non multum litigamus, cum tantum quoad genus habeantur in Scripturâ. Sin de integra Pauli doctrina locum intelligas, dicendum quod illa tunc temporis non fuerat consummata: nunc autem scripta sunt omnia, nec quicquam ad salutem necessarium in Scriptis illis deesse potest: diligenter enim tempus cœpti, à canonis tempore absoluti debet distingvi.

1. Si Paulus plura habuit disponenda, quâ literis consignavit, utique non omnia Scripsit. at verum prius. E. posterius.

Minor prop. probatur 1. Cor. II. v. ultimo, καὶ ἐὰν ὅτις ἂν ἐλάθῃ διὰ τὰ ἔργα, cetera cum venero disponam. R. 1. Bellarminum frustra torqueri & anxium esse de probando Paulum ritibus & ceremonijs dispositis graviora præcepta tradidisse, ut de *ordinatione Ministrorum*, de *sacrificio Altaris*, de *communione sub una specie*, *mixture aque cum vino*, & similibus, cum quid dispo-

fuerit nusquam inveniatur. 2. Frustrà quoque Sollicitudine esse Elavitam de verbo *διατάσσεται*, cum nunquam de fidei dogmatibus, sed tantum de externis ritibus & ceremonijs in Scripturâ usurpetur, 1. Cor. 16: 1. &c. quo sensu etiam Ethnicos Scriptores *Hesiodum*, *Theognidem*, *Xenophontem*, *Philonem* & *Herodotum*, eodem uti ostendit *Meisnerus*. 3. Illa quæ *Bellarminus* recensuit, ad τὰ λοιπὰ, quæ Paulus postea disposuit, nequaquam pertinent, cum S. literis adversentur, & Christi institutioni expressè repugnent. Paulus autem in Ecclesiâ corinthiâ, cujus ordinarius fuit Doctor & reformator, nihil ordinavit & disposuit, quod scripturæ S. esset *ὑποφωρον*: quod enim tradidit, accepit à Domino 1. Cor. 11: 23. complectitur igitur voce τὰ λοιπὰ, aliqua quedam, quæ tum ad ritus Eucharistiæ, tum ad alia ornamenta Ecclesiæ spectabant, quæ neque in nostris Ecclesijs necessaria, neque omnia æquè nota sunt.

5. Mandata Apostolica sunt amplectenda. Traditiones sunt mandata Apostolica. E. Traditiones sunt amplectendæ.

Minor prop: probatur 2. Thes. 2: 15, *Tenete traditiones quas accepistis sive per sermonem, sive per Epistolam.* R. 1. In vocabulo traditionis latere *ὑποφωρον*; est enim illa vel dogmatica vel ceremonialis. de illa h. l. tanquam Salutem æternam possessuris necessariâ agitur. 2. Est Argumentum à non distributo ad distributum: particula enim *ἢ*, sive, non semper est *διαϊερτικὴ* seu disiunctiva, sed sæpè *συνυπτικὴ* & copulativa, ut 1. Cor. 12: 13. c. 13: 8. c. 15: 11. col. 1: 20. &c. 3. Posito quedam non scripta ab Apostolo fuisse instituta, non tamen

tamen probari potest ea fuisse à revelatis discrepantia.

4. Distingvendo tempora: in primitivâ Ecclesiâ Canonem habuerunt inchoatum, quem nos possidemus consummatum. 5. Argumentari igitur à parte scripturæ, ad totum ejus *ousiqua* N. V. C. loquitur enim Paulus *ἐν τῷ* de ea Epistola quæ est prior ad Thess: in qua concedimus non omnia dogmata contineri.

¶ Si Paulus loqueretur de verbis scriptis, & non traditionibus; non tam anxie commendaret discipulo depositum. At Anxie commendat ei depositum. E, &c.

Minorem prop: confirmant ex 1. Tim. 6: 20, *ὁ Τιμοθεε, depositum custodi.* 2. Tim. 1: 14, *Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum* &c. c. 2: 2, *Qua audivisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* R. 1. In hoc argumento esse ignorantiam elenchi: malè α. confunduntur traditiones Apostolicæ cum Apostaticis & Pontificijs. β. In eâdem propositione vitiosè opponuntur traditiones Apostolicæ & verbum in literas redactum; cum tamen subordinentur, 1. Cor. 11: 23. *Accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* 2. Nomine *depositi*, quod tam anxie in prop: Minore dicitur commendare Apostolus, quodque Syrus interpres reddit *Guallana* à themate *Geal*, quod significat credere, commendare alicui aliquid, Græcis *παράσσεσθαι*; non posse intelligi traditiones non scriptas; quia nulla est consequentia: Deus præcepit Josuæ ut custodiret legem Cap: 1: 7. Ergo lex non fuit scripta; sed intelligendam esse Evangelij sinceram doctrinam, quam ut custodiat Timotheus, monet Paulus;

nec tamen sequitur: Paulus iubet Timotheum custodire Evangelij doctrinam, Ergò hæc non est scripta. 3. Posse etiam per vocem *depositi* officium Timotheo demandatum intelligi, eaque dona, quæ ad Evangelij ædificationem ut depositum Deus Timotheo commiserat. 4. Quod attinet probationem illam minoris: *que audivisti à me hæc commenda* &c. Unde urget Bellarminus, totam doctrinam ad salutem necessariam, ab Apostolo non fuisse explicatam in libris, *R. a.* Iderit Cardinali probandum aliunde, *β.* Totum quod dicit est *ἀποφθίονουσιν*: neque enim sequitur: Timotheus audivit aliquam doctrinam à Paulo: ergò illa non est scripta; quasi audita & scripta se invicem tollerent.

7. Si quædam Scribenda, non sunt scripta; Scriptura est imperfecta. At verum prius. Ergò posterius.

Minor p. constabillitur 2. Joh. v. 12. & 3. Epistola v. 13, 14. *Cum multa haberem vobis, scribenda nolui chartâ & atramento, sed spero me venturum ad vos, & presentem præsentibus locuturum*, &c. *R. 1.* Negando consequentiam majoris; non loquitur Johannes h. l. de doctrina salutis, sed de alijs quibusdam negotijs, quæ specialitèr ad amicos & familiares pertinebant, de his recipit se cum illis ore ad os locuturum. *R. 2.* Posito, Johannem loqui de doctrinâ salutis, non tamen rectè concluditur, illam non esse comprehensam vel in suis Epistolis, vel in libris Apostolorum. 3. Limitatur major pro: si quædam scribenda ab uno, non sint scripta etiam ab alijs; tum scriptura est imperfecta: & sic cadit utraq; p.

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERFECT. 61
Concilij Niceni I. & II. ut & Constantinopolitani. VIII.
generalis autoritate desumpta à Bellarm. L. IV. de ver-
bo Dei non scripto c. 6. Nobis nostræque causæ nihil
quicquam incommodabunt. Forma:

Si Scriptura esset perfecta, non opus esset
Concilij. At iam opus est concilij. Ergò Scri-
ptura non est perfecta.

R. 1. Quod nos epistolas pontificum decretales, non
magis curemus quàm B. Lutherus, qui in medio foro
Witebergensi combussit jus pontificis canonicum cum
bulla excommunicationis; cum ad confirmandam dog-
matum Ecclesiasticorum autoritatem, unicum & so-
lum Dei verbum per Prophetas & Apostolos in scri-
ptura S. comprehensum admittamus. 2. Eas nos neu-
tquam obligare, cum sint æ. propriam pontificum cau-
sam concernentes, in ijsq; sonet non vox *Judicis* sed
Partis. β. supposititiæ, fatentibus ipsis Adversarijs; (Conf.
Dn. D. Hutter. L. C. p. 86.) 3. Dist. 19: c. 7. Iuris can.
acceptandæ solum dicuntur Epistolæ decretales, quæ
præceptis Evangelicis nil habent contrarium. Conf.
Osiand. Papa non pap. 4. Autoritas conciliorum
subijcienda est scripturæ, eorumq; effata nos tan-
tum eatenus stringere, quatenus cum scriptura conve-
niunt: Omnis enim Concilij etiam sanctissimi definitio
non est prætoria, sed tantum declaratio & indicium
ejus, quod Deus indicat iubetq; credere ac facere,
multò minus est absoluta: ea enim soli Deo competit.
5. Errare potuisse *concilia*, quibus simul immediatâ Dei
inpiratione præditi non interfuerint, etiam *æcumenica*;
idq; vel in substantiâ dogmatum; vel in negotijs politia-

Ecclesiasticæ, partim Sacra probat, 2. Reg: 16: 14. Job. 19: 21, 22. partim Ecclesiastica historia. 6. Concilia à Cardinali Allegata, fidem nullam merentur, cum partim sint idololatrica, multaq; contra scripturam statuant, partim Ecclesiasticos canones æquiparent Scripturæ. S. Nisi quatenus concilium Nicenum 1. ex verbo Dei hæresin *Arij* damnavit &c.

III. Dicta Patrum quod concernit, constituatur Forma talis:

Quidquid Statuunt orthodoxi Patres, non est repudiandum. At traditiones esse necessarias statuunt orthodoxi patres. Ergo traditiones non sunt repudiandæ.

R. 1. Distingvendo inter patres puriores & minus tales: sicut n. Ecclesia modo est in statu *ὁρεωνφω-
σεως* & elevationis, modò in statu *ἐλαττώσεως* & depressionis; ita cum patribus est comparatum. Apud puriores cum vox *traditionis* occurrit, intelliguntur præcipuæ doctrinæ Christianæ partes, Symbolo Apostolico inclusæ, vel dogmata è Scripturis per bonam consequentiam extructa, vel deniq; ritus ad decorum & ornamentum Ecclesiæ spectantes. 2. B. Meisnerus colleg. de S. Scriptura ait: *comparatum esse cum traditionibus papisticis, velut cum meteoris: horum pauca in nubibus habent ὑπόστασιν, pleraq; tantum ἐμφασιν. Sic παρὰδόσις Romana in Scriptura S. & patribus ὑπόστασιν & essentiam suam non habent, sed ἐμφασιν duntaxat & eternam apparentiam. Nomen traditionis quidem legitur, sed papalis Traditio non intelligitur.* Alius a. est scilicet Apostolorum, alius Apostatarum.

IV. Rationes adfert d. lib. cap. 8. Bellarminus has quatuor I. Hæretici communi consensu omnium temporum traditiones rejecerunt. *Forma:*

a. Qui rejiciunt traditiones sunt Hæretici. At Lutherani rejiciunt traditiones, Ergo Lutherani sunt Hæretici.

R. 1. Marcionitæ & Valentiniani, qui ab Esavita adducuntur, non fuerunt ab omnibus traditionibus alieni. 2. Vel puer id Argumentum refutat: qui traditiones rejicit est hæreticus: Nos hoc facimus E. &c. Limitando majorem: qui traditiones veras & Apostolicas rejicit est hæreticus, &c. 3. Nos non rejicimus omnes traditiones, sed falsas & in verbo Dei non fundatas.

II. Ducit Argumentum à consuetudine benè constitutarum Rerum publicarum Gentilium, quæ magna ex parte reguntur legibus non scriptis. *Forma:*

β. Quo pacto Regnatur Respublica Gentilis, eo pacto regenda est Ecclesia Dei; at legibus non scriptis Regnatur Resp: Gentilis. E. &c.

R. 1. *Negando* majorem, aliter administratur Regnum Christi, aliter mundana & profana gubernantur: in rebus enim politicis, hominibus aliquod Iudicium superest, in spiritualibus verò cœcitas & caligo mentem oblidet. 2. *Dist:* inter immediatum cultum divinum, & ea quæ cultui divino forinsecus adhærent. Si gaudet Ecclesia aliquâ libertate, ea non versatur circa cultum divinum immediatè, sed circa ea, quæ cultui divino forinsecus ancillantur. 3. Distinguatür etiam tradendi ὕλῃ ab ἐξέσει.

III. Tertiam rationem adfert à Privilegio Ecclesiastico:

γ. Si omnia Scripta essent, nihil minus scirent Hæretici, Pagani & Iudæi de mysterijs fidei nostræ, quam nos ipsi. At fallum est consequens. Ergo Antecedens.

R. 1. *Negando consequentiā Majoris p. 2. Dist. inter scientiam scripturæ consideratam abstractè, quæ continet ipsam scripturæ naturam & essentiam, quæ tantum nota est ijs quibus data est desuper, Luc: 8. 10. Θεοδιδ' ἀνωρ'ς sc: Ierem: 31: 33. 34. Esa: 54: 13. Et concretè, ubi scriptura dividitur non in sc, sed suis adiunctis. Hoc modo Scripturæ scientia competit etiam Hæreticis, qui sensum ejus non ex scripturâ desumunt, sed in illam alienum sensum inferunt: *homines φυχῶν non capiunt ea quæ sunt Spiritus Dei* 1. Cor: 2: 14. 3 Dist: inter τῶς σοφῶς καὶ ἁπλῶς, i. e. huius mundi prudentes & simplices: *illis enim doctrina Evangelij est odor mortis ad mortem: His v: odor vitæ ad vitam*, 2. Cor: 2: 16.*

IV. Quartam & ultimam rationem mutuatur Cardinalis à dignitate multorum mysteriorum; quorum tanta est eminentia, ut præstet silentio ea involvere, quam in Scripturis explicari, ut ab omnibus legi possint. Forma syllogistica:

δ. Quod est dignum silentio, non est necesse ut scribatur. At quædam mysteria sunt digna silentio. E. quædam mysteria ut scripta sint, non est necesse.

R. 1. O Sancta simplicitas Jesuitæ! 2. Mentitur multa mysteria ad salutem nostram necessaria silentium requirere. Christus hanc pietatem tanquam impiam refellit

Matth: 10: 26: 27. *Quod dico vobis, ait, in tenebris, dicite vos in luce, & quod in aurem auditis, predicate super tectis.* 3. Minor igitur propositio est falsa.

B. *Solam S. Scripturam canonicam, esse veram ac infallibilem fidei & Religionis Normam negando, simulq; aliam falsam constituendo.*

I. Si aliquod dogma necessario à fidelibus credendum est, quod in S. Scripturâ expressè non extat, nec evidentè inde deduci potest; tùm sola Scriptura S. non potest unica esse Norma Religionis ac Fidei. At verum antecedens; E. & consequens.

Antecedentis veritatem tueri satagit *Tannerus in Colloq. Ratib.* cum nonnullis alijs, inductione exemplorum, de remedio in fœmellis sub. V. Test. contra peccatum originis, de remedio in parvulis ante diem 8. sine circumcissione mortuis, de non rebaptizandis baptizatis ab hæreticis &c. quæ quia partim nec ipsi adversarij ex traditionum suarum Gazophylacio deprompta definire audent; partim ad salutem scitu non adeò sunt necessaria; partim etiam ex S. Scripturæ adytis evidentè deduci ac definiri possunt, prolixè ea nunc examinare amplius non refert. Unum tamen ex omnibus exemplis expende: *Instat Lessus:* Librum S. Bibliorum non esse supposititium aut confictum ab aliquo impostore, non immutatū per additionem aut detractionem, sed continere scripturam verè divinam & sanctam, nostrâ scire ad salutem maximè interest: Hoc v. ex ipsâ scripturâ nulli constat. Certum igitur est eam o. Credendorū

totalem Regulam esse non posse; sed insuper admit-
tendam aliam, unde hoc evidentius constabit. *1. Negando Minorem prop:* principalis argumenti: quia ve-
tas canon est: Contra negantem principia non est
disputandum. 2. Quod si Scripturæ divinitas esset
omninò probanda, adversus utrinq; concessam an-
teà hypothesin, non certè prius scrinium papæ foret
perscrutandum, non inquirendum testimonium Ec-
clesiæ, non consulendæ traditiones humanæ: suffi-
cere namq; deberet testimonium Spiritus S. in Scri-
pturâ luculentè expressum; *si n. Moſen & prophetas
non audiunt, neq; credituri sunt si aliquis (propheta) ex mortu-
is resurgeret Luc. 16: 31.* 3. Quicumq; perpendit stupenda
quib. Scriptura S. insignis est miracula: qui rerum quas
comprehendit considerat sublimem Majestatem Sp.
S. interno testimonio in cordibus nostris sigillatâ:
qui vaticinia de rebus longè maximis & promissioni-
bus æternæ salutis vadibus cum dudum illustri even-
tū comprobatis, tum multa post demum secula cer-
tissimè eventuris: quiq; alia insuper indubia *τῆς ἀσ-
φαλείας κριτήρια* cœli loquentis in Scripturâ Dei ve-
stigia accuratius venatur attenditq;, de divinitate
Scripturæ ambigere jure nō potest. 4. Quodq; in codi-
ce sacro nihil sit inmutatum, additum vel diminu-
tum, satis abundè liquet ex integerrimâ diversorum
librorum concinnitate & exactissimâ articulorum fi-
dei harmoniâ, quæ instar catenæ aureæ cohæret, ut
si unus annulus vel lædatur vel subtrahatur, non am-
plius sit maneatq; catena sed monstrum, docente B.
Luthero.

II. Cujus sensus, semotâ Traditione & ex-
positione

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PREFECT. 67
positione Patrum, incertus est, atq; in judi-
cium tantum resolvitur privatum; idipsum
pro adæquatâ ac solitariâ Religionis Normâ
venditari nequit: Atq; Scripturæ S. sensus,
femotâ Traditione expositioneq; patrum, ta-
lis est &c. E.

R. 1. Hôc ariete se putat *Lessius* evertisse muros
nostros Hierosolymitanos, verum tonat sed non ful-
minat, h. e. argumentatur sed nequicquam demon-
strat. 2. Minor prop. est in ipsum Deum O. M. con-
tumeliosa, qui verbum suum eo fine dedit & scribi
legi, iussit, ut ipsius voluntas indè solidè & perspi-
cùè cognosceretur, Deut. 31: 12. unde B. Augustinus ait:
quare dicta sunt, nisi ut sciantur? quare sonuerunt, ni-
si ut audiantur? quare audita sunt, nisi ut intelligân-
tur. 3. Minimè obscurum esse Dei verbum paulô
post docebitur, neq; omninò adeò involutum est,
ut à nobis absq; traditione & interpretatione patrum
comprehendi nequeat, quia *propè est in ore nostro, Deut.*
30: 11. seqq. Rom 10: 6. 7. 8. Lucerna pedibus meis Psal. 119:
105. Illuminans oculos Psal. 19: 11. Lucens in loco caliginoso
2. pet. 1: 19. Cadit igitur iudicium illud, quod nobis
affingunt privatum: non n. quod nobis videtur cre-
dimus, sed quod nobis credendum Deus ipse perspi-
cùè tradidit, illud firmitè tenemus. *Instantia:* un-
dè ergò verum ac genuinum scripturæ sensum ha-
bemus cognitum? Resp. α. Non ex nostrâ imagi-
natione aut iudicio, sed CLARA LITERA ocula-
tis, lippis umbrosâ: h. est ipsis Script. S. luculentis
verbis, quæ veri & nequaquam adulterini sensus e-
viden-

videntissima figura sunt. *β.* Si ex papæ decretis pontificij Doctores voluntatem ejus infallibiliter credunt posse cognosci: cur non tantò magis nos voluntatē Dei ex sacris prophetarum & Apostolorum ejus statutis nobis esse notissimam statueremus? *qui vos audit me audit, ait Salvator, & qui vos spernit me spernit, Luc. 10. 16.*

III. Quidquid Religionibus ac dogmatibus contrarijs æquè accomodatur, id Norma Fidei exactissima constitui non potest. Atqui Scriptura Religionibus ac dogmatibus contrarijs æquè accomodatur. E. Scriptura Norma fidei exactissima constitui non potest.

Minorem prop: sic probari credunt Advers: quia omnes hujus temporis sectæ hanc sibi Regulam adaptant Scripturamq; suis placitis accommodant. De Majori prop: securi sunt. *1. Limitando* Majorem prop: quod æquali jure, bonâ fide, & sine o. abusu omnibus ijsq; contrarijs Religionibus accomodatur, non potest constitui exactissima fidei Norma; at sub hac correctione ruit prop: minor. *2. Manet itaq; Scriptura nihilominus perfecta fidei Regula ac sufficiens Religionis norma, etiamsi hæretici eâ abutantur ad suos palliandos errores. Usus habet laudem, crimen abusus habet.* Sic in judicio forensi utraq; litigantium pars suas pro se allegat II. nec tn. propterea lex scripta, esse norma judicij desinit. *3. Distinguendum* proindè erit inter *Scriptura accomodationem veram seu legitimam, & apparentem seu violentam*; illa solis orthodoxis propria est; hæc v. omnibus hæreticis

communis, quorum tamen fraus ac *συκοφαντία* & pio ac diligenti textus scrutiniio facilè deprehenditur. 4. Propria vineta cædunt adversarij, si n. hæc consequentia firma sit, quare ad eum sua dogmata canonem metiuntur, quem inflexum & ad mensuræ opus ineptum esse præcognoscunt? si provocent ad intellectum Ecclesiæ, Resp. α. quomodo ejus ductum sequi poterunt, cum in Ecclesiâ Romanâ multæ etiamnum restent controversiæ quæ neutiquam sunt decisæ. β. unde probabunt Ecclesiæ sensum esse genuinum? Ex scripturis inquiunt Matth. 18: 17. 1. Tim. 3: 15. &c. At quæro: an horum dictorum veram sententiam percipiant seposito intellectu Ecclesiæ; an v. etiam hic necessaria sit Ecclesiæ interpretatio? Si prius dixerint, affirmabunt quoq; scripturam posse intelligi etiam citra Ecclesiæ judicium; sin posteriùs affirmaverint, nugatoria erit probatio, idem n. per idem probaretur, & circulus fieret; nempe Biblicas expositiones Ecclesiæ esse veras, quia Ecclesia sic explicat dicta Matth. 18: 1. Tim. 3. & vice versa.

IV. Ex quo solo nulla unquam hæresis potuit sufficienter refutari, illud exactissima omnium controversiarum trutina constitui nullo modo potest. Atqui ex solâ Scripturâ nulla unquam hæresis potuit sufficienter refutari. E. Scriptura exactissima o, controversiarum trutina constitui nullo modo potest.

Majore propositione præmissâ, Minorem probare conatur Tannerus in Colloq. Ratisb. per inducti-

onem Arianorum, Eutychianorum &c. *γ.* 1. Negando categoricè Minorem prop: unico n. vel altero exemplo temerarium & plus quam blasphemum pronunciatum refellam. *α.* Docebant olim Cerinthij & Ebionithæ, vivente adhuc Johanne Apostolo, Christum non esse verum Deum, nec ante Mariam matrem extitisse. Rogatus igitur ab Asiæ Episcopis Johannes, scripsit Evangelium suum, in quo Deitatem Christi ex professo probat, & adstruit impiamq; Ebionis atq; Cerinthi hæresin funditus evertit, demonstrans Jesum Christum Nazarenum Dei & Mariæ Filium, extitisse ante omnia secula, sc. Deum ex Deo genitum, & per ipsum facta esse omnia quæ facta sunt &c. Joh. 1:1. seqq. quæro igitur, an hæresis illa ex solo Evangelio Johannis (ut reliquam scripturam præteream) sit refutata sufficienter, vel non? Si negant adversarij, repugnantem sibi habent veritatem in luce solis positam ac universam antiquitatem, quæ Evangelio Johannis hanc laudem tribuit, quod per id exorientes hæreses Ebionis & Cerinthi, quib. opponebatur, solidissimè sint profligatæ: sin affirmant, tum agnoscent Tannerum, suum sodalem, dixisse falsum testimonium. *Noscitur ex socio qui non cognoscitur ex se.* *β.* ut taceam quod Christus ipse non solum Saducæis os obturavit, probando resurrectionem mortuorum ex unico Scripturæ dicto Exod. 3: 6. sed & Phariseis tam sufficienter ex unico versiculo Psal. 110: 1. Deitatem suam atq; *πρὸν ἀρχῆν* antedavidicam demonstravit, ut nemo potuerit ei verbum respondere, nec ausus sit quisquam eorum exindè quicquam eundem interrogare, Matth. 22: 34. 44. 46. Tandem 2. Dico: A sufficienti

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERFECT. 71
cienti & perfectâ hæreticorum refutatione, ad eorundem propriam & oralem confessionem, & vice versâ, argumentari N. V. C. Multos n. solidè refutatos in eorde, pudet id ore fateri.

V. Si Scriptura norma fidei foret, aut secundum nudam & externam literam id esset, aut secundum sensum: at neutro modo potest dici norma fidei, E. &c.

Alia igitur & distincta à Scripturis extabit norma, juxta quam dirimendæ sunt controversiæ. Majore prop. prætermittâ, Minorem confirmare studet *Becanus* & alij ita: Non *secundum Literam*, quia ea ut plurimum ducit in errorem juxta id 2. Cor. 3: 6, *Literas occidit* i. e. errare facit. Nec *secundum sensum*, quia propter obscuritatem is sæpè difficultè obtinetur deq; eodem ipso controvertitur, &c. 1. Ad Maj. prop: addendo quod deest supplementum videlicet: *aut secundum utrumq; simul*. 2. Negando prop: Minorem: Est n. Scriptura Fidei norma utroq; modo: etenim sicut voces sunt signa cōceptuum & sermo character animi; ita Deus per voces & literas suam nobis voluntatem perspicuè patefecit, ideoq; à Gregorio M. Scriptura S. *Epistola* vocatur *creatoris ad creaturam suam*, lib. 4: jndict. 13. Ep. 40. Et quamvis multa in eâ κατὰ *ῥάσιν*, & non universa κατὰ τὸ πῦρόν sint intelligenda, non tamen verè concluditur literalis sensui inhaerentem erroribus implicari per se, cum id non nisi negligenti contingat lectori, qui uti subsidijs non voluit quib. seopuli errorum declinari facilimè potuerunt. E. G. Judæi non ideo pravas fovebant opi-
niones

niones de Mundi Messia, quia externam tantum promissionem ac vaticiniorum aspiciebant literam; sed velamen cœcitatis, stupiditatis, negligentiae & opinionum de Regno Mundano, impedimento erat, quominus per scripturarum assiduam collationem ad genuinum vaticiniorum sensum pervenerint, 2. Cor. 3: 15. 3. Dictum Pauli à scopo alienissimum est; confert n. ibi Apostolus legem cum Literâ, Evangelium cum Spiritu; lex namq; quæ primum literis consignata est in tabulis lapideis, in desperationem rapit & spiritualiter occidit; Evangelium v. conscientias erigit, & Spiritum S. affert, per quem corda vivificantur, ut hunc aphorismum alibi explicat, Gal. 3: 2. 5. 4. De obscuritate plusquam imaginariâ scripturis affectâ, dicam paulò post, hæc nunc reposuisse sufficit, non omne intellectu difficile, esse in se statim obscurum. Adde, quod uno in loco apparet aliquantò dictum intrinsecus, in alijs explicatius reperire licet, ut ne unicus sit fidei articulus, qui non, ad minimum in propria sede, perspicuè proponatur.

2. *Scripturam S. insufficientis credendorum, seu eorum quæ pertinent ad Fidem, continentia insimulando*, idq; seqq. argumentis: vide Bellarm. Lib. 4. de V. D. c. 4. Becan. in opusc. &c.

I. Aut totus Scripturæ canon est perfectus, aut singuli Libri. At neq; totus Scripturæ canon est perfectus, neq; singuli libri.
E. Non est perfecta Scriptura.

! Minorem conatur confirmare. quoad prius membrum, quia ajunt, multi libri verè canonici periere

periere ex Testamento cum Veteri, 2. Paral. 9: 29.
 1. Par. c. ult. v. 29: 30. 1. Reg. 4: 32. conf. Matth. 2: 23.
 Tum Novo, ut Epistola ad Laodicenses ex col. 4:
 16. Epistola prima ad Cor. 1. Cor. 5: 9. β. Quoad
 post. 1. Quia Johannes nihil scripsit de Annunciatio-
 ne, Nativitate, Circumcisione & Epiphaniâ Domi-
 ni 2. Quia aliàs non opus fuisset tot libris. R. 1.
 Majorem p. scateret vitiositate oppositionis disjun-
 ctæ, quia perfectio utriq; convenit, sed diversimo-
 dâ proportionem: nam *totus canon* dicitur perfectus
 perfectione totali & completâ, quatenus nil deest
 eorum, quæ ad integri canonis constitutionem re-
 quiruntur: *singuli a.* libri sunt perfecti perfectione
 sibi propriâ & partiali, quâ eis nil deest eorum
 quæ ad integritatem singulorum ex intentione Sp.
 S. dictantis & hominis scribentis desiderantur: quæ
 perfectio licet sit respectivè incompleta, est tn. ve-
 ra; adest n. entitas interna & in suâ specie absq; de-
 fectu ita absoluta, ut esse debebat: Johannes igitur
 quia Deitatem Christi contra Ebionem & Cerinthum
 ex professio asserere in suo Evangelio decrevit, eâ
 Nativitatis ejus & aliarum rerum descriptione con-
 tentus erat, quæ à reliquis Evangelistis erat concin-
 nata. Et ita de cæteris Bellarmino responderi potest.
 Quocirca etiam solet distingui inter perfectionem
Extensivam & *Intensivam*; illa est quâ uni libro pro-
 pria ac peculiaris quædam perfectio esse statuitur, in al-
 tero formalitèr non contenta, unde totus canon plura
 continet dogmata quàm singuli libri: *hæc* est, quâ
 ex unâ perfectione formali & alteri superaddita, e-
 minenter illam non continente, novus & major ac

quasi intensior perfectionis gradus resultat. n. Ad Minorem: 1. In *Genere*; libri isti aut non sunt verè perdit, sed adhuc, quamvis sub alijs titulis *salvi*: Nostrates n. affirmant librum Nathanis, in 2. Sam. Librum Bellorum & justorum, in Reg. & Chron. Carmina Salomonis, in Sap. & Prov. contineri &c. Aut sunt verè amissi, sed pro Canonicis aut planè non recepti, aut recepti quidem ad tempus tantum, sed neq; sic scripturæ præsentis perfectionem tollent. α. quia canonis perfectio non in numerosâ librorum (physicorum, historicorum) quantitate, sed in dogmatum fidei integrâ asservatione consistit. β. Quia totum, cujus partes quædam avulsæ sunt, amittit quantitatem solum prædicamentalem seu molis, non verò transcendentalem seu virtutis ac perfectionis. γ. Sufficit præsentis facere ad διδασκαλίαν, ἐλεγχον, ἐπανορθωσιν καὶ παιδείαν 2. Tim. 3: 16. 2. *in specie*: præter ea quæ de historicis dixi, ad locum Matth. 2: 23. *Nazaraeus vocabitur*, breviter respondeo, quod Christus sit denominatus vel voce *Nesfer* cum dsain i. e. segregatus, propter pontificatum ut & pulchram convenientiam cum Simsone Nazaræo jud. 13: 5. vel *Nesfer* furculus, cum Tsade, quippe quæ in titulo crucis Christi adeoq; Judæorum appellatione quâ Christum nuncupabant, inventa erat: scopus n. Matthæi fuit demonstrare Messiam etiam ex prædicto loco educationis, ut quod Esaias c. 11: 1. ægnimaticè vaticinatus est, ipse claro eventu confirmaret. Conf. B. Chemnit. Harm. Evang. L. 1. p. 268.

De Epistolâ ad Laodicenses dico, eam respicere Paulum, aut ut *objectum*, ad quem scripta fuerit à Laodi-

Laodicensibus, idq; cum juxta textum ἐκ λαοδικείας, tum calculū Chrysostomi, Theodoretī & aliorum: aut ut causam Eff. verum ne hanc quidem opinionem sententiæ pontificiorum patrocinari demonstrat B. Dn. D. Baldv. in Epist. ad Col. c. 4. q. 8. Quinimō, referente Hieronymo, à quibusdam legitur, sed ab omnibus exploditur. porrò: Epistola illa tertia ad Corinthios, vel hæc ipsa prima est in quā allegatur juxta Chryf. & Theophylactum; vel posterior ad Thes. ut ex collatione c. 3: 6. & 14. colligitur, quæ dici quoq; scripta ad Corinthios potest ob communiter usum, quia ex instituto Pauli Epistola ad unam scripta Ecclesiam, cæteris erat communis, 1. Thes. 5: 27. quæ igitur probationis loco affert Bellarminus ex his jam dictis facile diluuntur. *Instant* nonnulli ex B. Luth. in serm. conviv. de sufficienti orthodoxiâ unius Johannis; & in assert. art. 37. ubi ait se credere purgatorium etsi ē scripturis probari non possit. *¶* ad prius *α.* sermones convivales ipse per omnia non approbavit, ne dicam, vidit. *β.* jta est sufficiens Joh. Evangelium ad fidem, quemadmodum una guttula sanguinis Christi ad redemptionem; ut n. hic sufficit non ratione *decreti divini*: sic n. oportebat Christum pati Luc. 24. sed ratione dignitatis personæ, erat, n. sanguis Filij Dei 1. Joh. 1. jta illud nō respectu intentionis div. suffecit, quia plures libros scribi voluit; sed respectu eminentiæ, est enim hic Evangelista tanquam reliquorum aquila *γ.* Aliud item est loqui de perfectione comparatè, aliud absolute. *¶* Ad post. *α.* Positâ, non concessâ hæc Luth. opinione, quippè cujus sententia de purgatorio lip-

pis & tonsoribus nota est, distingue inter Lutheri reformationem inchoatam & consummatam, resp. illius jubet ipse sua scripta legi cum magnâ miseratione; distingue ergo tempora & concordabit scriptura. *β.* Mutatur *σχῆμα λέξεως*, jocatur suo more Lutherus, & ita se credere purgatorium fatetur, ut Thomam Aquinatem esse sanctum.

II. Si multa ab Ecclesiâ creduntur, quæ ad fidem sunt necessaria, & tamen in scripturâ nō comprehenduntur, tum Scriptura S. est imperfecta & non omnia ad salutem pertinentia continet. At verum prius. E. posterio.

Majore prop. prætergressi Minorem probare nituntur inductione exemplorum: Non n. fieri mentionem in scripturis opinantur 1. De medio quo foemina in V. T. salvata sunt 2. De medio quo infantes in V. T. ante 8: diem mortui, salvati sunt. 3. De descensu Christi ad inferos. 4. De perpetuâ Mariæ virginitate. 5. De celebratione paschæ die Dominico. 6. De paedobaptismo. 7. De non rebaptizandis qui baptizati sunt ab Hæreticis. 8. De simultaneâ processione Sp. S. à Patre & Filio. 9. De peccato originis. 10. De salute profelytorum. 11. De dogmate canonis. 12. 1. Limitando prop. Majorem, veram se eandem esse de Fide salvificâ adeoq; comprehensione articulorum Fidei non solum κατὰ λέξιν, sed & κατὰ διάνοιαν; si n. aliquid salutariter credendum est, quod neutro horum modorum in S. Scripturâ comprehenditur, tum foret dictâ ratione imperfecta 2. Sub hac limitatione negando propo-

propositionem Minorem 3. Respondendo ad singula probationis membra, & quidem ad

1. *α.* Quod licet medium salutis foeminarum in V. T. non fuerit *μυστικόν*, videlicet circumcisio, fuit tamen *ἰλαστικόν*, Gen. 3. 15. idq; cum *δοτικόν* Gen. 12. 3. c. 18. 18. c. 22. 17. cum *ἀπαρτιτικόν* 1. Pet. 3. 4. Heb. 11. 31. *β.* dist. inter Circumcis. *actum* & *fructum*, illo licet caruerunt foemellæ, non tñ. hoc: promissio foederis u. de Messia, quem fide expectabant, ut & virtus sacrificiorum utriq; sexui communis erat.

2. Fidelium infantes in V. T. natos & ante circumcisionis diem 8. denatos, fide fuisse iustificatos eodem jure probamus, quo credimus piorum infantes ante baptismum, vel in utero vel statim post natiuitatem internâ & occultâ Sp. S. efficaciam regenerari & saluari, juxta canonem: non privatio, sed contemptus damnat. Conf. Act. 15. 11.

3. Descensus Christi ad inferos realis (factus non ut inde patres educeret & Limbo, ut falsò somniant pontificij, sed ut de satanâ & potestate tenebrarum excellentèr & in summo gradu triumpharet) probatur & sede propriâ 1. Pet. 3. 18: 19. Ubi per *φωλακὴν* tartarus intelligitur, per *ἐκέρουζον* præconium legale ac judiciale; item ex Eph. 4. 9. ubi oppositio summi & infimi, intelligitur non *Geometricè*, sed *Mysticè* & theologicè, videlicet non ratione distantia à polis mundi, sed ratione absentia à Centro gloriæ & beatitudinis celestis. Confer meam Synops. Theol. ejusq; Disp. XXX. de inferno. p. 234. seqq.

4. De perpetuâ Mariæ virginitate dico, eam *α.* pertinere ad objecta fidei saltè m historica: *β.* probari

posse *διανοητικῶς* ex Esa. 7: 14. Ezech. 44: 2. Math. 1: 25. Conf. testimon. Basilij. 2. posito quod scriptura virginitatis ejus perpetuitatem non asseret, à silentio tn. scripturæ ad rei negationem N. V. C. sc. extra res ad salutem pertinentes.

5. Ad consuetudinem celebrandi paschatos die Dominico dist. inter diei festi sanctificationem *absolutam* & *restrictam* seu determinatam ad præcisum diem, illa est necessaria, hæc adiaphoristica Col. 2: 16. Conf. Hist. Eccl. Soer. Libr. 5: c. 12. unde cum olim Apostolis scopus non fuit de diebus festis ll. ponere, oratâ postmodum de hac re in Ecclesiâ controversiâ, Polycarpus & Victor ita eam voluere decidere, ut quisq; Ecclesiæ suæ morem receptum sequeretur, indecorum esse statuentes *τῶν ἐθνῶν ἔρεκα* schismata permittere: solummodò *Quartadecumanis* remonstrârunt decorum ex eo, quod Christus die Dominico resurrexit. Conf. Gymnasium meum, ejusq; Disp. XIV. de Ling. Syr. prop. 15. de Sabb. p. 259. seqq.

6. Pædobaptismum probari posse & *κατὰ τὸ ἔθρον & κατὰ τὴν διάνοιαν* ex Gen. 17: 7. Jos. 3: 5. 6. Matth. 18: 10. Mar. 10: 14. Act. 2: 39. c. 16: 15. 1. Cor. 1: 16. β. Bellarminum ipsum sibi & socijs opponendo, qui L. 1. c. 8. de Bapt. tria argumenta pro pædobaptismi confirmatione profert.

7. De non iterando baptismo eorum qui ab Hæreticis sunt baptizati notetur, quod quidam hæreticorum baptismi substantialia retineant, quidam vero eadem impugnant, E. g. loco aquæ aliud quidpiam usurpantes, Trinitatis mysterium negantes, in nomine Sætrinitatis baptismū non administrantes &c.

quales possunt esse vel *Clandestini*, quando sc. minister occultè hæresin fovet baptismo contrariam, non ipsa Ecclesia; vel *Manifesti*, quando una cum Ministro tota Ecclesia hæresin istam fovet. Horū posteriorum baptismus est irritus, priorum verò ratus, Eph. 4: 5. Rom. 3: 3.

8. Simultaneam processionem Spiritus S. à Patre & Filio in scripturis luculentè describi constat, Esa. 11: 4. Job. 33: 4. Gal. 4: 6. 2. Thes. 2: 8. Joh. 15: 26. c. 16: 15. Quocirca obiter nota, quod *missio* habeat duplicem respectum, α . Ad terminum *à quo*, & in divinis est non per imperium, nec consilium, sed per originem seu processionem, β . Ad terminum *ad quem*, in quo prius vel non erat, quomodo angeli & homines mittuntur; vel erat, sed novo adessendi modo ibi esse incipit, quo pacto una persona divina aliam mittit. In hac controversiâ Ecclesia orientalis negans, affirmanti occidentali succumbit.

9. Existentia peccati originis, præterquam quod arguitur ab effectu, omnino in scripturis comparet, Psal. 51: 7. Job. 14: 4. Rom. 5: 12. Eph. 2: 3. &c.

10. Salutem profelytorum non nisi fide in Christum fuisse consummatam patet, Num. 9: 14. c. 15: 15. Act. 10: 43. Heb. 11: 31.

11. De dogmate Canonis sentiendum est, illud pro diverso respectu esse fidei tum salvificæ, tum historicæ, *illius* prout est veritatis regula perpetua, quæ in ipsa scripturâ S. continetur Joh. 17: 17. *Hujus*, prout catalogus sacrorum scriptorum ab Ecclesia est concinnatus, quo respectu Canon est res necessaria non per se quidem, sed quia suppositivus

libros

libros quosdam fixerunt Hæretici, quibus introducendis in Ecclesiam si abstinuissent, canone opus non fuisset.

III. S. SCRIPTURÆ PERSPICUITATEM

Oppugnare satagunt Bellarm. L. 3. De V. D. c. 1. Eckius in Enchiridio p. 78. seq. Canisius, Costerus & alij Pontificij Doctores h. armis. I. Dictis Scripturæ, qualia sunt: 1. Psal. 119: 18. Revela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. v. 34: da mihi intellectum & scrutabor legem tuam. v. 124. justificationes tuas doce me. Unde Hieronymum citat Bellarm. ad Paulinum Epist. 13. de instit. Monachi sic scribentem: Si tantus propheta tenebras ignorantia confitetur, quā nos putas parvulos & penè lactentes inscitia nocte circumdari? Forma.

1. Si Scriptura S. non esset obscura, tantus propheta Deo non supplicasset pro revelatione & illuminatione eandem intelligendi; at supplicavit. E. scriptura S. est obscura.

2. Negando connexionem prop. Majoris; loquitur n. David illic non præcipue de externâ verborum intelligentiâ, sed de internâ potius fidei *αληθοπορία*, sine quâ illa fuisset inutilis 2. Nemo nostrum dicit tam apertam esse scripturam, ut non sit opus orare Deum, quô nos suam legem, voluntatem, verbumq; suū doceat. 3. Ad Min. p. David orat ut magis magisq; in divinâ notitiâ crescat & proficiat, quem & nos imitari oportet, non n. sufficit verbum nosse, literas aut historiam; sed persuasio quoq; requiritur. 4. Perspicuitas igitur illa salutaris obvia est non impijs, hypocritis, hæreticis, lippis & luscis lectoribus, sed pijs,

sinceris

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERSPICUIT. 81
finceris, cordatis, candidis & oculatis supplicibusq;
oratoribus.

β. Luc 24: 27, *Interpretatus est eis omnes scripturas, factō initio à Mose, &c.* At Discipuli, quippe Hebraei, non erant phrasīs textus ignari, nec superbi, nec infideles, & tamen indigebant explicatione, &c. Forma Syllogismi talis esse potest:

II. Si Christus interpretatus est scripturas Discipulis suis, concluditur scripturam nō esse adeo perspicuam; At verum prius. E. posterius.

γ. 1. Negando consequentiam Maj. prop. & ad ejus probationem, quā Bellarminus affirmat discipulos intellexisse phrasēs hebraicas & sensum Grammaticum, & tamen indiguisse interpretatione à Christo, regerendo, quod omninō qui Grammaticam intelligunt, opus habeant etiā cognitione Theologiæ, ut melius h. e. salutaritè intelligant. 2. Ideo locus est cōmentarijs, & interpretationibus bonorū Theologorum, quia tota scriptura ipsis est plana & perspicua. 3. Ad min: prop. fuisse discipulos stupore quodam percussos, ac eo tempore magno timore oppressos, adeoq; tardos & ineptos ad aliquid intelligendum, ut non mirum sit eos sine interprete scripturas eo momento non potuisse intelligere.

III. Quæcunq; scriptura eget interpretatione, ea est obscura; At Scriptura S. eget interpretatione. E. Scriptura S. est obscura.

Major exinde videtur fidem mereri, quia quæ clara & perspicua sunt, illustratione interpretationis

non egent. Minorem Bellarminus probare conatur ex verbis Camerarij ad Philippum: *Quomodo possum intelligere, nisi aliquis ostenderit mihi?* Act. 8: 31. &c. 1. Esse fallaciam à dicto secundum quid? &c. Major n. prop. non est vera *ἀπλῶς*: neq; enim nos simpliciter intellectum volumus, quando scripturam perspicuam, claram & lucidam vocamus, sed sub conditione & præsuppositis requirendis: prærequirimus n. media ad intelligendum scripturam idonea & necessaria: qualia sunt, devota precatio, præconcepta opinionis rejectio, lectio, auscultatio, attentio, meditatio, antecedentium & consequentium collatio, verborum singulorum consideratio, dictorum parallelorum comparatio, interpretum evolutio, Doctorum, Pastorum ac verbi ministrorum explicatio &c. 2. Esse Elenchum *ὁμωμίας* in vocabulo *obscuri*, per quod si intelligatur non vulgare, sed singulare genus dicendi, vadicum, figuratum, ab intellectu humano, quâ tali & non illuminato, incomprehensibile & absconditum, imo stultum, 1. cor. 2: 14. quoad multos S. Scripturæ apices, adversarijs, majoris prop. consequentiam possumus concedere; sin v. pro eo assumatur, quod careat propriâ & intrinsecâ, & opus habeat adventitiâ luce, Scripturam S. esse obscuram *ἀπορώμεως* nego, & simul maj. propositionem hoc sensu expositam: quæcunq; scriptura in multis eget interpretatione, ea in omnibus clausulis obscura est, pariter ac precise nego. 3. Damnamus igitur hanc pontificiorum thesin: *Non esse S. Scripturam adeò perspicuam, ut ex illâ quæ ad salutem eternam consequendam requiruntur, absq; Ecclesia e-*

jusdemq;

jusdemq; doctorum, patrum & conciliorum commentationibus & additamentis, iuste recteq; adipisci valeamus. 4. Hanc v. thesin orthodoxam esse dicimus & serio amplectimur: Omnes articuli Fidei scitu ad salutem necessarij, si non ubiq;, tamen alicubi tam clarè in S. Scripturâ sunt propositi, ut quod credendum, quaq; religio & doctrina vera sit, satis inde percipi atq; cognosci queat, si modo lector vel auditor, media ad intelligendum idonea non neglexeris. Conferantur dicta scripturæ, annotata in meâ Synopsi Theol: Disp. II. de S. Sacrà p. 15. loquentia de scripturæ similitudine cum Luce, lumine, lucifero & lucernâ, &c: 5. Ad Minorem prop. dist. æ. inter interpretationem domesticam, quâ Scripturam per Scripturam, exemplo Christi & Apostolorum, imò patrum, interpretamur, de quâ vera est minor prop. & Alienam seu adventitiam, quâ Scriptura humanis inventis & commentis, sæpè interpolatur & corrumpitur, quemadmodum à pontificijs, qui frustrâ colunt Christum, docentes mandata hominum, Matth. 15: 9. β. inter necessitatem interp. domesticam absolutam, de quâ minor prop: nonnunquam falsa est, & expeditivam, quarum pro qualitate auditorum, alterutrâ opus est. E. g. priori, necesse habuit Philippus interpretari locum Es. 53. de Christo coram Eunuchò hac vicè, ut eum converteret, nam etsi fuerit ille homo pius & Scripturæ studiosus, ut ex Hier. Ep. ad Paul. Bellarminus probare contendit, vix tamen eâ horâ credidisset, baptizatus, fidelis & sanctus factus fuisset, imò Magister de discipulo, nisi Philippus ei adfuisset: proprio Marte n. si interpretationem illam invenisset, longiori ad suam conversionem morâ opus habuisset.

Posteriori egemus quotidie in Academiâ & Ecclesiâ, ubi docentur non plane rudes. 6. Dicimus igitur non omnia statim esse manifesta in scripturis & facilia, adeo, ut à quovis intelligi possint, sed quæ primò obscura & difficilia videntur, ea affirmamus postea facilia reddi, si nimirum quis assiduus in lectione fuerit & mentem piam ac puram attulerit. 7. Taceo per plurima illa subsidia, quibus egent interpretes hodiè, cognitione linguarum orient. Philosophiæ, historiârû &c. Quamvis taceo, etiam fuisse tempus, cum Ecclesia libros biblicos absq; commentarijs legit & intellexit. Conf. exemplū Berhoënsiū, Act: 17.

IV. Quodcumq; est intellectu difficile, est obscurum. At Scriptura Sacra est intellectu difficilis, E. est obscura.

Major videtur esse plausibilis. Minorem prop. statuminare laborant Adversarij ex. 2. Pet: 3: 16. ubi D. Petrus ait, *in Epistolis Paulinis esse quædam intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles depravant.* R. 1. Fallere varijs modis etiam hoc argumentum, α. Plus infert Jesuita in concl. quam erat in præmissis: Petrus dicit quædam in Epistolis Pauli esse intellectu difficilia; Bellarminus concludit. E. Tota Scriptura est obscura. β. Rursus est æquivoca vox obscuritatis, est n. aliud obscurum ratione sui ipsius, aliud resp. nostri obscurati & tenebras secum ferentis intellectus. priori modo, falsa est prop. maj. Psal: 119: 105, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Psal: 19: 9, *Præceptum Iehovæ purum, illuminans oculos.* Prov: 6: 23, *lex lux.* conf. 2. Pet. 1: 19. Deut. 30: 11. Poste-

riori

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERSPICUIT. 85
 riori ratione Majorem concedo, & β. 2. ad min.
 prop. & ejus probationem, latere ibi σοφισμα παρὰ
 τὸ κατὰ τὴν καὶ ἀπλῶς & simul, τῆς συμβεβηκότος: Non
 n. Divus Petrus *absolutè* dicit, ut nugatur Cardinalis, in
 Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu, sed
 de difficultate illâ loquitur *restrictivè*, voce σπειλάσι,
 ostendens illa per se non esse difficilia, sed ex de-
 pravatione demum indoctorum talia evadere. 3.
 Esse ἀγνοίαν τῆ ἐλέγχου; Apostolus Petrus directè
 non agit de Paulinis Epistolis, sed quibusdam rebus
 inutilib; in ijs comprehensis, quarum paulò ante fecit
 mentionem, ut de fine mundi, conflagratione hu-
 jus universi, novo cœlo & novâ terrâ, de quibus
 ἐμπαίικται, ἀμαρτίας καὶ ἀσέβηκτοι multa fictitia sunt
 commenti; quare stylum sic informat, ut non di-
 cat ἐν αἷς sc. ἐπιστολαῖς, sed ἐν οἷς sc. capitibus, de
 quibus paulo ante locutus erat. 4. Non quæritur,
 quid scriptura per accidens & vitio hominum fiat
 (si maximè sermo sit de Pauli Epistolis) sed quid
 per se sit. *Instant* Adversarij & obijciunt α. prolata
 dicta Scripturæ loqui de verbo prædicato, non
 scripto. β. licet David & Petrus unâ de verbo scri-
 pto loquantur, tamen id lucidum vocari non pro-
 pter solam literam, sed ob literam & sensum simul,
 nempe quando fuerit intellectum. γ. Dicta illa
 intelligenda esse, tantum de dominicis præceptis,
 non de universâ scripturâ. β. ad 1. A diversitate mo-
 di, ad diversitatem Rei, N. V. C. verbum scriptū
 igitur quia non differt substantiâ, sed modo saltem,
 à prædicato, cum sint ejusdem naturæ, earundemq;
 affectionum, sequitur utrumq; esse clarum, perspi-

cum atq; lucidum. Ad 2. Non quæritur de scripturâ *intellectâ*, quia sic etiam amphiboliæ, adagia & ænigmata sunt clarissima, sed *intelligendâ*, quo respectu nuncupatur non solum *φῶς*, sed etiam *φωτισμός*, 2. cor. 4: 4. h. e. medium, per quod nos Deus illuminat; ideoq; David preceptum Jehovæ lucidum esse causatur, quia sapientiam affert parvulis & oculos illuminat. Et Petrus loquitur *περὶ λέξης φανερῆς ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ*. Ad 3. Petitur principium, David n. & Petrus Psal. 119: 2. Per: 1. de verbo Dei in genere loquuntur & toto prophetico sermone. Psal. 19. & Prov. 6. verò, voce *legis*, non solus decalogus intelligitur, sed tota doctrina Prophetica, Rom. 3: 21. Thorah. n. hæbræorum designat totam doctrinam revelatam, imò ipsum Evangelium, Psal. 119: 29, Nisi lex tua solatium meum fuisset. &c. Hoc verum esse, fateri cogitur Bellarm. l. 3. de v. D. C. 2. col: 165. Excipit ibid. Bellarm. adv. Deut. 30: 11. *Hoc preceptum quod præcipio tibi hodiè non est occultum neq; remotum à te* &c. dicendo α. Plurimos veterum hunc locum intellexisse, non de facilitate intelligendi scripturas, sed implendi mandata decalogi. β. Quòd si maximè intelligatur de facilitate cognitionis, non tamen id statuendum esse de scripturâ in universum, quæ tunc adhuc nulla fortasse erat, exceptis præceptis decalogi, quæ cum sint naturalia, faciliè intelliguntur. γ. Ad α. Esto, facilia impletu esse Dei Mandata, tum multò facilius poterunt intelligi: plus n. est præstare quàm intelligere, & nemo potest præstare, quod non intelligit. Sed sanè legis impletionem peccatoribus nobis impossibilem esse, & Prophetæ & Apostoli &

orthodoxi patres, unanimiter docuere, quinimò Christus impossibilitatem illam legisperito Luc. 10: o-
pulento juveni Math. 19. & alibi multoties demonstra-
vit, unde eleganter ait Philip. Mel. in Apol. A. C. p.
177: *Ideo exhibitus est Christus, quia legem non possumus
facere.* Ad β. Dico Moſen per præcepta Domini,
non intelligere ſola præcepta decalogi, etenim ſe
de tota voluntate Dei loqui ipſemet evidentè in-
nuit, atteſtante omni exceptione ſuperiore Paulo,
Rom. 10: 5. ſeqq. Adhæc v. 14. ait Moſes: *propinquum
valde eſt tibi verbum in ore tuo.* Quale verbum erat
etiam hoc: *ſemen mulieris conteret caput ſerpentis.* Gen. 3: 15.

II. Dictis Patrum, qualia ſunt ſeqq. à Bellarm:
d. I. introducta:

I. Irenæus lib. 2. cont. hæref. c. 47. pag. mihi 118. ait:
In ſcripturis, quædam cognoscimus, quædam Deo commen-
damus. Unde poteſt fieri argumentum tale:

Si in Scripturis, quædam cognoscimus,
quædam non cognoscimus, ſed Deo commen-
damus; tum tota Scriptura non eſt perſpi-
cuà, ſed in quibusdam obſcura. At verum
prius, teſte Irenæo. E. verum poſterius.

Ex. 1. Fallere adverſariū dicto κατὰ τὴν Maj. n. prop.
nō eſt ἀπὸ τῆς vera, nil namq; aliud ex illo dicto dedu-
ci poteſt, quam ſcripturam in quibusdam locis, re-
ſpectu noſtri intellectus eſſe planiorem, in quibus-
dam abſtruſiorem propter myſteria, quod ultro cō-
cedimus. 2. Ignorari Elenchum: cum n. oſendiſ-
ſet Irenæus multa eſſe etiam in creaturis ipſis obſcura &
difficilia, ut de origine Nili, avibus verno tempore
præſen-

præsentibus, fugientibus autumnò, fluxu & refluxu
 oceani &c. ad extremum aggreditur Scripturas Sa-
 cras, *similiter*, inquit, *in scripturis quadam cognoscimus*,
 &c. Ubi nequaquam contendit beatus pater, la-
 tere rem ipsam, sed modum rei, unde respondeo
 3. Ab ignoratione modi, ad ignorationem rei N.
 V. C. fateamur n. multa in S. Script: esse tradita,
 quæ nemo unquam in hac infirmitate quoad omnia
 perfectè assecutus est, iuxta id Rom. 11: 33. *ὡς ἀνεξέ-
 ρητα τὰ κείμενα αὐτῶν, καὶ ἀνεξιχνίατοι αἱ ὁδοὶ
 αὐτῶν*. E. g. scimus & cognoscimus è verbo Christi
 & Apostolorum, quod corpus Christi sit præsens in
 S. coenâ, ubicunq; illa iuxta instit: Christi celebratur,
 sed quomodo unum corpus tam multis, tamq; perpluri-
 mis in locis existentibus, sine diminutione fiat cõ-
 municabile, credimus, sed non iam intelligimus.
 Sic Christus Joh. 3. veritatem Regenerationis deducit
 non ab intellectu nostro, qui etiam in rebus na-
 turalibus fallit, sed à verbo suo, quod credentibus
 per se est lux, infidelibus v. tenebræ, quorum De-
 us hujus seculi excœcavit mentes, 2. Cor. 4: 4.

II. Origenes Homil. 12. in exod. f. m. 15. affirmat etiam
*preces die & nocte fundendas esse, ut veniat agnus de tri-
 bu Juda, & aperiat nobis librum signatum. item Lib. 7. cont.*
 Celsus ait: *Scripturam in multis locis esse obscuram*. For-
 ma Syll.

In quo dogmate non erravit Origenes, in
 eo non errat Ecclesia Romana. At Orige-
 nes non erravit vocando scripturam obscurâ.
 E. Ecclesia Rom. nō errat, vocando scriptu-
 ram obscuram.

Resp.

β. 1. Maj. Prop. esse corrigendam: si sc. eandē de eodem dogmate sententiam foverint: 2. Peti principium in prop. Min. Notum n. propter varios errores, Origenem malè audivisse in oriente. α. ad prob. priorem dico: à libro signato ad libri obscuritatem N. V. C. omninò n. opus est precibus, ut resignetur liber, qui alias in se limpidiſſimus est. β. Ad post. prob. dico: Veteres ubi dixerē scripturam esse obscuram, contenderunt saltē eam sine inter-nā luce Spiritus S. non rectè à nobis intelligi posse; Pontificij v. ideò obscuritatis eam traducunt, ut foverentur lucem suis traditionibus, consilijs & commentis Papæ.

III. Ruffinus L. II. Hist: c. 9. ait: *Ambo (Basilus & Nazianzenus) scripturarum intelligentiam, non ex propria presumptione, sed ex majorum scriptis & autoritate sequebantur, quos & ipsos ex apostolicâ successionē intelligendi Regulam suscepisse constabat.* Forma:

Unde alicujus rei intelligentia est depromenda, id est manifestius & magis perspicuum. At ē scriptis patrum S. Scripturæ intelligentia est depromenda. E. Scripta patrum sunt manifestiora ipsâ S. Scripturâ.

Maj. prop. probatur, quia effectus arguit causam. Minor est Ruffini. β. 1. Hoc argumentum niti falsâ hypothesi, q. scriptura semet ipsam non interpretetur, sed omnem sui intelligentiam sortiatur aliunde, quò petitur principium. 2. Limitando Majorem prop. Nisi intelligentia illa fuerit mutuò sumpta ab eo cui restituenta est. 3. Ad prob. Maj. prop. respondeo in-

stando: effectus arguit causam; at interpretatio patrum est effectus lectionis scripturarum, non causa, ut somniant papistæ. E. 4. Minorem prop. neq; ἀπλῶς veram esse; distingve n. commentarium verum à falso: quatenus commentarius significat plurimum textuum collationem, & exinde iuxta analogiam fidei extractum prolixiorum quendam contextum, est vera prop. minor; sic n. unus textus & singularis fit clarior per plures. Quatenus v. pontificij per commentarium quemlibet papæ & conciliorum decreta & commenta intelligunt, Minor prop. est falsa. 5. Regula tenenda est: *Sensus non est in scripturam inferendus, sed ex eadem referendus* iuxta 2. Pet. 1: 20. 6. Tandem à Testimonio Ruffini nil aliud eruitur, quàm Basilium & Nazianzenum nobiles doctores fuisse, & omnium Græcorum secularium libris remotis, solis scripturæ divinæ voluminibus operam dedisse, quale studium in Ecclesiæ præsulibus longè celeberrimum est.

IV. Chrysostomus Hom. 40. in Iob. ad verba ἐγερῶ τὰς γὰρ ψαῖς ait: *Rem non in superficie et in promptu positam effodimus, sed quæ tanquam thesaurus profundè res conditur.* Forma;

Doctrina res altè abditas & profundè reconditas continens, est obscura. Scriptura Sacra est doctrina res altè abditas & profundè reconditas continens. Ergo Scriptura Sacra est obscura.

Major p. videtur posse probari, quia ut obscurum ita etiam reconditum opponitur manifesto. Minor prop.

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERSPICUIT. 91
 prop. est Chrysostomi. 2. 1. Ad maiorem supple-
 do, sc. obscura fit impijs, oscitantibus, blasphemis
 & ad lumen venire indignis lectoribus atq; auditoribus:
 cur non enim ex luce fient tenebræ, dum odor vitæ fiat
 odor mortis? 2. Cor. 2: 16. Deinde 2. negando Maiorem
 sub hac limitatione: doctrina res abditas continens
 est obscura omnibus indiscriminatim, etiam fide-
 libus, assiduis, supplicibus & humilibus lectoribus? ab-
 fit. 3. Ad prob. maj. dicendo, quòd aliter obscurum
 recondito, aliter perspicuo opponatur, huic contrariè
 vel potius adversè, illi diversè: non omne n. ab-
 ditum est in se obscurum. E. g. clarissima stella, imò
 sol etsi condatur sub nubibus, manet tamen lucidissi-
 mus. 4. Aliud item est abditum esse, aliud res ab-
 ditas continere, prius de scripturà falsum est, est n.
 lucerna in candelabro posita: posterius verum. 5.
 Minorem prop. cum Chrysostomo sic veram esse intelli-
 go, ut opus sit improbo & magno labore studiosis Theo-
 logiæ, quippe quos oportet effodere, serutari ac dili-
 gentèr investigare quæ altè in Scriptura abdita delite-
 seunt: comparatur n: cunis & involucris in quibus latet
 Messias cum omnibus suis beneficijs. 6. Fatemur igitur
 Scripturas non legi debere oscitantèr & sine fide,
 sicut à cœcis & ingratiss. Iudæis.

*V. Ambrosius Epist. 44. ad Constant. Episcop. scribit: Ma-
 re est scriptura diuina, habens in se sensus profundos, alti-
 tudinem prophetiarum anigmatum, in quod mare plurima in-
 troierunt flumina. Forma:*

Quod habet sensus profundos & ænig-
 maticos, est obscurum. At Scriptura S. habet
 sensus profundos & ænigmaticos. E.

Major propos. est pontificiorum & visa **plausibilis**. Minor est Ambrosij. 2. 1. Negando maj. **propositi-**
onem quoad prius, antea n. dictum est non omne
 abditum seu absconditum, vel etiam quod idem est,
 profundum, esse illicò obscurum per se. 2. Disting-
 uendo quoad posterius, inter *anigma Gordianum* &
Propheticum; illud est insolubile & à Scripturâ S. remo-
 tissimum; hoc est intelligibile per revelationem & e-
 ventum, quo respectu propositio Major itidem falsa est.
 & minor vera; sin assumatur illud, falsa est minor;
 3. Quin etiam d. l. affirmat Ambrosius, esse in Scri-
 pturis fluvios dulces & perspicuos, imò fontes limpi-
 dissimos salientes in vitam aeternam.

VI. Hieronymus Ep. ad Paulinum ait: non posse
 nos scripturas discere sine Magistro & interprete. In
 Ep: ad Ephem: scribit, se multum laboris in scripturis
 sumpsisse, semper sc. aut per se legisse, aut alios con-
 sultuisse. Item Epist: ad Algasiam quæst. 8. ait, o-
 mnem Pauli Epistolam ad Romanos, **nimijs** obscuri-
 tatibus involutam esse. Conf. Eckij Enchir. pag. 78.
 Forma Syllog.

Quod non discitur sine Magistro interpre-
 te & consultore, id est obscurum. At Scri-
 ptura S. imprimisq; Epistola ad Romanos
 non discitur sine Magistro, interprete & cō-
 sultore. E. Scriptura S. &c. est obscura.

R. 1. Emendando Majorem propos: quod nullo
 modo discitur sine Magistro, sc. post notitiam lectu-
 ræ (aliàs n. omne doctrinarum genus obscurum erit)
 id est obscurum, at sic falsa est prop. Minor: quini-
 mò.

mò, 2. Multa sunt ad fidem fundamentalem pertinentia in Epist: ad Roman: quæ apertissima sunt, E. g. quis clarius & dilucidius exposuit articulum de justificatione, quàm facit Paulus ad Rom: c. 3. c. 4. c. 5. 3. Rectè concludere Hieronymum, scripturam sc. sine Magistro tam plenè & perfectè prout decet à Doctore disci non posse. 4. Ideoq; concedendo, esse locos in scripturis quosdam difficiliore intellectū, de quibus Magistri & Doctores sunt consulendi, interim tamen non omnia in ijs sequitur ita obscura esse, ut laici eas attingere non debeant. 5. Quod Epistolam ad Rom. in specie attinet, loquitur de quorūdam in eā locorum Hieronymus obscuritate non internā per se & absolutā, sed respectivā, exteriori & accidentali.

VII. *Augustinus* lib. 12. conf. c. 14. asserit: Miram esse divinarum eloquiorū profunditatem. Forma incidit cum V. Argumento de sententiā Ambrosij; unde quoq; peti resolutio potest. Hoc saltē addo ex *Gregorij* lib. 4. Ep. 84. Scriptura est Mare, in quo Elephas natat, & Agnus peditat. Hoc est: quemadmodum quidam loci ejusmodi sunt ac tantæ profunditatis ut Elephantes & peritiores natare cogantur: ita alij tam expediti, plani minimeq; præcipientes, ut agni possint facilè q: vado transire, & simpliciores sine molestiā intelligere: qua ratione tædium ab hac, superbia ab illa parte propulsantur.

VIII. *Gregorius Magnus* Hom. 6. in Ezech. ait: Magnæ utilitatis est ipsa obscuritas Eloquiorum Dei, quia exercet sensum, ut fatigatione dilatetur & exercitatus capiat quod capere non potest ociosus. Habet quoq; adhuc aliud majus, quia Scripturæ Sacræ intel-

lignentia si in cunctis esset aperta, vilesceret, in quibusdam locis obscurioribus tantò majore dulcedine inventa reficit, quantò majore labore fatigat animum quæsitâ. Forma. Syllog.

Quod omnibus per omnia non est apertum, sed ociosis incapax, exercitatis capax, id videtur esse obscurum. At talis est Scriptura. E.

1. Concedimus hanc consequentiam ultro; quod v. Gregorius nequaquam intelligat obscuritatem absolutam, internam & fatalem illam atq; invindam, qualem Pontificij comminiscuntur fraudulentè, facile ex contextu liquet. 2. Loquitur ergò B. Pater de tali obscuritate quæ vindicat Scripturam à contemptu; Adversarij de tali, quæ Deum arguat invidiæ. 3. Posito, nō concessio, quod *obscurum* h. l. contra naturam contextus, non significaret arduum ac difficile cognitum, sed ratione sui ita tenebrosum, ut illuminatione humanâ, Papæ & aliorum per se ad sui intelligentiam haberet opus, non posset tamen inde concludi, quod universa scriptura esset obscura; hic n. est Status controversiæ breviter: Anne Scriptura S. quoad omnia ad salutem creditu necessaria, sit tam clara & perspicua, ut à quolibet sobrio & pio lectore, qui unum salutis caput cum alio conferre in sua simplicitate nō gravatur, sufficienter queat intelligi? Nos cum B. patribus Affirmamus; Adversarij pontificij Negant; idq; ut Papam cum Ecclesia Romana eiusq; traditionibus & concilijs extollant; laicos v. cum universa scriptura sacra deprimant atque extenuent,

III. Rationibus utuntur Adversarij seqq.

I. Quodcunq; genus doctrinæ continet non modò res obscurissimas; sed & modum dicendi obscurum; id quoq; omninò erit obscurum. At Scriptura S. est tale doctrinæ genus. &c. E. Scriptura S. erit obscura.

Majore prætermisâ, minorem sic probare pergit cum socijs Bellarminus: in scripturis duo considerari possunt, Res quæ dicuntur, & Modus quo dicuntur. Si Res consideras, necessariò fatendum est scripturas esse obscurissimas, siquidem tradunt summa mysteria de divina trinitate, de incarnatione verbi, de sacramentis cælestibus, de natura Angelorum, de operatione Dei in mentibus humanis, de æterna Prædestinatione & Reprob. deq; alijs rebus arcanis & supernaturalibus, quæ non sine magno studio & labore, nec sine gravissimo erroris periculo investigantur &c. Quoad modum dicendi, inveniemus innumerabiles rationes difficultatis. 1. Enim sunt in Scripturis plurima quæ primâ fronte videntur contraria, ut Exod. 20: 5. Ezech. 18: 20, 11. Quia sunt verba & orationes ambiguae, ut Job, 8: 25: 111. Quia sunt multæ imperfectæ sententiæ, ut Rom. 5: 12. 1v. quia sunt multæ sententiæ præposteræ, Gen. 10: 31. v. Quia sunt phrasæ quædam hebraicæ intellectu nobis valdè difficiles, ut Psal. 89: 29. Psal. 119: 108. vi. quia sunt in scripturis multi tropi, schemata & figuræ, quæ omnia scripturam obscuritatis arguunt. R. I. Ad prius membrum de rebus ipsis, æ. Quod res mysticæ sint quidem abditæ, absconditæ adeoq; non

tam sunt *obscuræ* in se, sed nobis: apparent n. obscuratæ tenebricoso intellectui nostro. *β.* Dum v. intellectus fuerit illuminatus, obscuræ amplius non apparent, E. g. Deum esse unum substantiâ, personis trinum, Deum esse factum hominem &c. licet valdè sublimia sint, satis tamen evidentia sunt, si eâ scientiâ contenti esse velimus, quam Deus nobis impertire voluit. *γ.* Quod v. multi argutè & satis subtilitèr de his rebus scripserint, dicimus ad populum tales argutias non pertinere, imò nonnullæ sunt impiæ atq; ipsis autoribus non minùs ac alijs ob semina hæreseos perniciosæ. *δ.* Scriptura nos vult contentos esse planâ & perspicua ac simplici doctrinâ illâ, quæ quidem superciliosis fusca & abscondita apparet, repuerascere v. volentibus cum *υπιοις*, revelatur & lucidissima evadit Matth. 11: 25. *β.* ad post: membrum & quidem ad 1. Multa primo intuitu & juxta literæ superficiem *ἰσχυρισμῶν* occurrunt, cum tamè circumstantijs consideratis omnis contrarietas ultro exspiret: sic Deus dicitur punire homines non ob aliena, sed propria peccata Ezeck. 18: 20. quod v. peccati alicujus supplicium scribatur derivari in posteros Exod. 20: 5. id non nisi cum hac conditione intelligendum est, si posterius in parentum peccatis perstiterint; sin peccata parentum fugerint, eorum poenas nequaquam subibunt, 11. Ambiguitas si qua appareat, tollitur ea, diligenti comparatione antecedentium & consequentium, sic loco allegato Joh. 8: 25, *τὴν ἀρχὴν* i. e. κατὰ τὴν ἀρχὴν, dicitur n. Hellenistis utroq; modo. 111. Si vel maximè sententia quædam videatur suspensa per *ἀποσιώπῃσιν*, tamen, vel faciliè id quod deest sub
intelligi-

intelligitur, vel ex antecedentibus & consequentibus, suppletur, vel genium idiotismorum melius callentibus Stylus omnino integer est; idem iudicium sit de Rom. 5: 12. IV. Si vel maximè quædam in historijs ordine præpostero commemorentur, nihil tamen inde Scripturæ perspicuitati decedit. Regula enim Theol: hæc est: quædam in Scripturis narrantur per Anticipationem, ut antequam facta fuerint summam quoddammodò narrentur, quò post suo loco quodq; latius explicetur meliusq; intelligatur ac fidelius insigatur memoriæ, quò spectat historia creationis, principio Genesios descripta. Aliàs locum Gene. 10: 31, vide sis ex professo expositum ab Augustino lib. 16. c. 4. de Civit. Dei. v. Idiotismi lingvæ hebreæ & rariores sunt, & translatoribus bibliorum familiares, & alijs perspicuis phrasibus alibi in Scripturis explicantur. VI. Tandem tropi & Figuræ usq; adeò scripturæ sensum non obscurant, ut potius illum mirificè illustrent: nam & *Rhetores* eum in finem tropos adhibendos esse docent, non ut obscuretur, sed ornatur atq; illuminetur oratio. Taceo, quòd si quis inexercitatus lector vel auditor modificatis ejusmodi sententijs antea minùs fuerit assuetus, quæret & discet ab Doctioribus; sin id despiciat, sciet Margaritas non esse exponendas subus, Matth. 7: 6.

II. Si Scripturæ esset tam clara ut Lutherani dicunt, tum Lutherus & asseclæ ipsius non scripsissent tot commentaria, tam diversas non edidissent versiones, tam variè scripturam non fuissent interpretati. At scripserunt &c, E.

Majorem inculcare conatur Bellarminus his verbis: unde quæso tot Scripturæ interpretationes, si ea tam facilis sit & aperta? &c. Minor prop. experientiâ constat. R. 1. Supplendo Maj. p. si Scriptura esset tam clara respectu nostri infirmi intellectus, ut is nullis indigeret subsidijs ad eandem in Scholis, Academijs & Ecclesijs publicè docendam & adversus hæreticos defendendam &c. tum non opus fuisset commentarijs, versionibus & interpretationibus aliorum. Sub hac limitatione concedo totum Argumentum. 2. Adminor: dico, ideò commentarios scribi, genuinas versiones indagari & inde dependentes interpretationes frequentari, ut labor didascalicus fiat compendiosior & elencticus expeditior. 3. Ad id quod ex Lutheri L. 1. cont. Zvingl. & Oecolamp. additur: Si diutius steterit mundus, iterum fore necessarium, propter diversas Scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ut ad conservandam Fidei unitatem, conciliorum decreta recipiamus? Respondeo: intelligere B. Lutherum concilia œcumenica & cœtera provincialia extra Synodos Romanas, ut eò fortius obviàm eatur Hæresibus. 4. Quod non omnes conveniamus in interpretatione singulorum dictorum, imbecillitati nostræ tribuendum est, non Scripturæ S. Quòd v. concurramus *ὁμοθυμαδὸν* in puncto Religionis & analogiæ fidei, piè admiramur, & bonitati Dei veritatiq; Spiritus S. unicè adscribimus. Ideoq; orat Psalter Psal. 25: 5. Deduc me in veritate tua Domine!

III. Si protestantes ipsi fatentur Scripturam esse obscuram, utiq; id ipsum tantà vehem-

DE SCRIPTURÆ SACRÆ PERSPICUIT. 99
vehementiâ non est negandum. At verum
est prius. E. posterius.

Mino: propositionem probare conatur Bellarminus
dicendo: Protestantes ipsi hoc idem fatentur, multa
esse in scripturis obscura, Lutherus, Brentius,
Chemnitius, Conturiatores, qui tamen rigidi sunt Lu-
therani. R. 1. Neg. min. p. Ex antea jam satis superq; dis-
putatis super hoc dogmate quæstionibus omnibus con-
stat, Scripturam esse in se & suâ natura maximè per-
spicuum & limpidissimam, quod neq; Lutherus, neq;
Chemnitius, vel alius orthodoxus unquam negavit.
Videri tamen obscuram, & esse etiam respectu no-
stri, prout natura cæci sumus in rebus divinis, ob-
scuram adeoq; intellectu difficilem, non in totum
sed in tantum, suæ imbecillitatis Conscij ultrò confes-
si sunt nominati autores. 2. Manet tamen immotû
& invictum, adversus omnes portas inferorum: Scri-
pturam S. esse in sua naturâ imprimisq; rebus Fidei
ipsam lucem, propria culpâ non caligantibus admo-
dum accessam. Tantum de Scripturæ Perspicuitate.

IV, S. Scripturæ lectionem promiscuam impu-
gnare solent Pontificij seqq. armis depromptis pri-
mò è scripturâ.

I. Quorumcunq; est legem requirere
ex ore Sacerdotis, his lectio Scripturæ non
est permittenda. Atqui hominum Plebejo-
rum seu Laicorum est legem requirere ex
ore Sacerdotis. Ergo lectio Scripturæ illis
non est permittenda.

Major p. probatur, quia lector scripturæ non ex ore Sacerdotis legem requirit. Minor p. probatur Mala: 2: 7, *Labia Sacerdotis custodient scientiam, ut legem requirant ex ore ejus.* R. 1. Negando prop: Majorem; nam legem requirere ex Sacerdote, & legere scripturam, non sunt opposita sed subordinata, quippe quæ uni subjecto commodissimè competunt: eò enim certior quis evadit de sua fide, qui & audit & legit Scripturam, E. g. Berhœnenses non simpliciter dependebant ab ore Pauli, sed quotidie scrutabantur scripturas, explorando an verba ejus cum ipsâ congruerent, Acto: 17: 11. Interdum etiam Laici ruminatione opus habent, cum Sacerdotes sc: satis fideliter scientiam non custodiunt, quemadmodum accidisse inter Iudæos, verba proph. seqq. clarè indicant v. 8, *Quorum Sacerdotibus Propheta objicit, quod de viâ recesserunt, plurimos scandalizantes adeoq; pactum Levi irritum facientes.* 2. Ad proba. Majoris dico, etsi Scripturæ lector quâ talis, legem non requirat ex ore Sacerdotis, *nil* tamen obstat quin idem etiam possit esse auditor diversis temporibus. 3. Ad minorem: hoc est faciendum & tamen nequè illud omittendum, ubi laici fuerint literati: si cubi verò, ut plurimùm fit, fuerint illiterati, solo prophetico consilio erunt contenti: aliàs quicumq; scit se vitam æternam in S. Scripturis habere, tenetur eas scrutari Joh. 5. legendo, audiendo, meditando, repetendo, conferendo: &c.

II. Si Sacra Scripturæ lectio Laicis concedenda est, tum multa mysteria cum plebe sunt

DE SCRIPTURÆ SACRÆ LECTIONE. 101
be sunt communicanda. Atqui Myſteria
cum plebe non ſunt communicanda. Ergo S.
Scripturæ lectio Laicis non eſt concedenda.

Connexionem Majoris prop. hanc eſſe ajunt: quia
in S. Scripturâ multa Myſteria continentur, quibus
lector ſupervenit. Minor probatur Matth. 7: 6. No-
lite Sanctum dare canibus, neque mittatis Margari-
tas ante porcos. *ꝛ.* 1. Negando directè propoſitio-
nem Minorem ex 1. Timo: 3: 16. Myſterium hoc ma-
gnum eſt, Deus eſt manifeſtatus in carne. Si jam prop:
Minor eſſet vera, nullus laicus vel plebejus ſalvaretur,
quia ſine cognitione Chriſti nemo ſalvatur, Act.
4: 12. 2. Ad probationem Minoris dico: Chriſtum per
canes & porcos d. l. laicos vel plebejos nequaquam
intelligere; aliàs enim ſequeretur, quòd ſimul ar-
cendi eſſent ab auſcultatione verbi & Sacramentorum u-
ſu, quæ per *Sanctum & Margaritas* hoc loco intelli-
gi manifeſtum eſt; ſed notat iſtis vocibus Salvator, ho-
mines blaſphemos, epicureos, irriſores, hæreticos
dyabolatropos, & diſſolutos, quī ad petulantiam
carnis abutuntur Evangelio, & id genus alij, in qui-
bus ſpes bonæ frugis nulla apparet reſidua. 3. Di-
ſtingvendo inter *prædicationem univerſalem*, quæ omni-
bus hominibus, imò canibus & porcis, quales nos an-
te conversionem eramus, proponenda erat Marc. 16: 15.
& *Specialem* ſeu continuationem concionis Evange:
qualis eſt illa quam audimus in negotio abſolutionis.
De hâc non illâ illud dictum intelligitur. *Inſtat E-*
ckius in Enchirid. pag. 78, Lutherani contendunt Scriptu-
ras S. eſſe claras, idè Laici & deliræ anus eas tractant im-

periosè. R. 1. Usus habet laudem, crimen abusus habet. 2. Multi laici apud nos salutaritè eas tractant, quibus nonnullorum impietas non erit fraudi. *Excipit Eckius ibidem: quòd si Augustino, Hieronymo &c. sua sit obscura, quomodo Laicis Lutheranis erit aperta?* R. 1. Quo sensu *Augustinus & Hieronymus ad Algassium*, de illa obscuritate locuti sunt, antea disputatum est, sc: in Mēbro III. de perspicuitate scrip: 2. Ad Exemplum introductum ex *Lucæ 10: 35.* De 2. denarijs, quòd significant duo testamenta, quòd Laici ex seipsis intelligere non possent, Respondeo α. Quid Laici sollicitè ac sedulò scripturam tractantes scire ac credere nequeant, non est Asinorum Iudicare de his, sed horum est de illis quorum oculus torvus est iudicare in extremo die. β. Non est absolutè necessarium per duos denarios intelligere duo testamenta, nisi alibi Scriptura ita velit intellectos, quòd utiq; inquirere neq; Laicis magis quàm Iesuitis interdictum est. γ. Sufficit Laico scopum Salvatoris intelligere, nempe diligere inimicos tanquam proximos, esse impossibile in hac infirmitate, ideoq; per legem neminem posse salvari, sed unice per fidem in verum Samaritanum Jesum.

III. Quibuscunq; Scripturæ lectio permittenda est, ijs & nôsse Mysteria regni Dei datum est. Atqui hominibus plebeijs non est datum nôsse Mysteria Regni Dei. Ergò hominibus plebeijs S. Scripturæ lectio non est permittenda.

Major evidens est, mysteria enim Regni Dei in S. Scripturâ continentur & ex illâ proferuntur ac discuntur,

DE SCRIPTURÆ SACRÆ LECTIONE. 103
discuntur. Minor probatur Luc. 8: 10, Vobis datum est nosse Myſteria Reg: Cœlorum, cœteris autem per parabolas, ut videntes non videant, audientes non audiant &c. R. 1. Negando categoricè minorem: quia cui datum est fidem concipere in Chriſtum, ijs etiam datum est noſſe Myſteria Fidei: At omnibus datum est fidem concipere in Chriſtum, Acto: 17: 31. Ergò. 2. Verba illa propoſuit Chriſtus non ſolùm Apoſtolis tanquam fidis auditoribus, ſed & toti multitudini, quæ cœteris abentibus remanſit, maximè propterea, quia parabolæ explicationem à Domino petebant, cœteris autem (ſive laicis ſive doctis, qui Domini parabolam ſaſtidiebant, & dum clamabat, qui aures habet ad audiendum audiat, aures avertebant) per parabolas, ut videntes non videant &c.

IV. Si lectio Scripturæ S. hominibus plebeijs eſt concedenda, Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam omni populo ſe manifeſtaſſet. At conſequens eſt falſum. E. Antecedens.

Connexionis rationem hanc ponunt: quia paratio eſt manifeſtationis quæ fit vivâ voce, & illius quæ fit per ſcripturas. Minor probatur Act. 10: 40. 41, Hunc Deus ſuſcitavit tertio die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo. R. 1. Negando propoſitionem majorem, quia ſcripturæ lectio & manifeſtatio Chriſti redivivi è ſepulchro, inter ſe ita non coherent, ut cui negata eſt illa manifeſtatio, eidem quoq; deneganda

neganda sit lectio Scripturæ: Sequeretur enim aliis, nemini hodiè licere scripturam S. legere, quia nemo isti manifestationi interfuit, adeò etiam ipsi clerici & papa ipse excluderentur. 2. Ad minorem propositionem: Non omnes futuri erant Doctores Ecclesiæ, quibus se *Christus* post resurrectionem suam præbuit conspiciendum: fuerunt enim in illis etiam quædam mulieres. 3. Ad probationem utriusq; proposi dico, nullo modo eandem esse rationem manifestationis quæ fit vivâ voce, & illius quæ fit per scripturas; hæc enim ordinaria est, illa extraordinaria, quâ Christus non nisi dispensativè post resurrectionem se manifestavit discipulis, instruendo eos in ijs quæ ad regnum Dei pertinerent, quæq; ij vicissim non occultarent, sed ore & calamo in universo orbe denunciarent. 4. Invertendo: si Christus post resurrectionem non omni populo, sed præordinatis testibus, qui id omni populo significarent, loquutus est; sequitur lectionem scripturæ populo omninò esse concedendam. At verum prius, ergò posterius. Confirmatur connexio, quia illi testes, ea quæ à Christo audiverant, non solum ore protulerunt, sed etiam scriptis mandârunt, quò & ij, qui annunciationi orali interesse obliquaria impedimenta non possent, redderentur de ijsdem certiores per scripturam.

V. Quorum est scripturam legere, eorundem est exhortari & docere. Atqui hominum plebejorum non est exhortari & docere. Ergo eorundem non est Scripturam S. legere.

Majo-

Majorem probant ex 1. Tim. 4: 13, Attende lectioni, exhortationi & doctrinæ. Minorem probant ex Matth: 28: 19. 2. Tim. 4: 2. 3. seqq. ubi non auditoribus sed Ecclesiæ doctoribus dictum est; prædicare Evangelium. 2. 1. Distingvendo inter exhortationem ac munus docendi publicum & privatum; si sermo sit de negotio doctrinæ publico in Scholis, Academijs & Ecclesiâ, major non est *καθ' ὅλην* vera, sed particularis in secundâ figurâ, undè nihil potest concludi. 2. Sin de privato & domestico institutionis negotio loquamur, minor propos. est falsa: nam officium hoc non solum est licitum patribus & matribus familias, sed insuper etiam divinitus strenuè mandatum, Deut. 6: 6. &c. 3. Dico ignorari Elenchum; non solum n. S. Scriptura ideò legenda est, ut qui legit, exhortetur & doceat sive publicè sive privatim; sed etiam ideò legitur, ut lector vel lectrix discat, semetipsum vel ipsam plenius informet, adeoq; fidem suam efficacius stabiliat & confirmet. 4. Testimonia scripturæ quod attinet, dico non parem utriusq; rei rationem esse, sc. Lectionis scripturarum & Docendi operis publici: cum n. Unius rei possint esse plures fines, hoc posterius angustius est, quàm ut eo remoto, removendum sit prius, quippè quod est latius officium, & non solum dōctores, sed & omnes Christianos tangit: nec excoherentiâ textus aliud demonstrabitur.

Probationes sequuntur desumptæ ex Ratione:

I. Undecunq; populus capit detrimentum; illud non debet ab ipso legi & cognosci: Atqui ex S. Scripturâ popul⁹ capit detrimentum. E. S. Scriptura à populo legi & cognosci non debet.

Majore prætermiffa, Minorem sic studet roborare Bellarminus l. 2. d. V. d. c. 15. quid quòd populus non solum non caperet fructum ex scripturâ, sed etiam caperet detrimentum: acciperet n. facilimam occasionem errandi, tum in doctrinâ fidei (quod inductione multarum hæresium probat) tum in præceptis vitæ ac morum. *¶* 1. Limitando Majorem: Ex quocunq; populus detrimentum exitiale capit, idq; *α*. per se, *β*. semper, *γ*. facilimè; illud non debet ab ipso legi & cognoscisci, sub hâc emendatione Minor propos. refellitur. 2. Quòd si ergò detrimentum illud nonnunquam lectionem biblicam sequatur, utiq; culpa non scripturæ, sed levium quorundam ingeniorum vitio ac temeritati tribuenda est, quæ partem aliquam scripturæ arripiunt acturpiter depravant.

1. *Instat α.* & palliare suam sententiam nititur Bellarm. verbis *Hilarii* ult. lib. de Syn. quibus ait: Ex scripturâ non intellectâ multas hæreses esse natas. *¶* 1. *Hilarius* non dicit, hæreses è lectâ scripturâ oriri per se & simpliciter, sed addit malè intellectâ; culpam igitur non scripturæ, sed ignorantix hominum adscribit. 2. Si Scriptura periculosa ideò est, quia laici è lectione ejus in multas dilabuntur hæreses, tum multò minus legi deberet ab Episcopis & presbyteris, quia (ut *diap. 77. q. 1.* fatetur Bellarm. ipsemet lib. 1. de Rom. Pont. c. 8.) Hæreses ab optimatibus potius, quàm ab hominibus plebejis excitantur. Certè Hæresiarchæ ferè omnes aut Episcopi aut presbyteri fuere, itaq; hæreses sunt quædam quasi optimatum *frictiones*. Hæc ille. *¶* Instat *β*, addendo Lutherum agnovisse scripturam esse librum Hæreticorum. *¶* 1. Petimus librum & pagi-

DE SCRIPTURÆ SACRÆ LECTIONE. 107
nam monstrari ubi hoc docuerit; contrarium n. ex
scriptis ejus doceri potest, quod nimirum scriptura ad
convincendos & refutandos hæreticos valeat & suffi-
ciat. 2. Posito, non tm. alio sensu id scripsisse vel dixisse
existimandus est, ac eo, quo Esajas Messiam nuncupavit
Petram scandali, Esa. 8: 14, i. e. per accidens.

II. *Regerit* non nulla de moribus, quæ colligi poterunt
in hanc formam: Quæcunq; lectio mulieribus,
virginibus & adolescentibus malarum cogitationum
occasionem præbet: illa laicis concedenda non est.
At lectio S. Scripturæ hoc facit. E. Lectio S. Scripturæ
laicis non est concedenda. Majoris ratio hæc est: quia non
tantum malum ipsum, sed & occasio mali vitanda est. Mi-
norem probat inductione exemplorum. Verba ejus
hæc sunt: Præterea si populus rudis audiret linguâ suâ
vulgari, legi ex *Canticis Canticorum*; *osculetur me osculo oris sui, & lava ejus sub capite meo & dextra illius amplexabitur me.* Et illud *Osea*: *vade & fac tibi filios fornicationum*;
Adulterium Davidis, incestum Thamar, mendacia Judith;
& quemadmodum Joseph fratres suos inebriavit;
Sara, Lea & Rahel dederunt ancillas viris suis in concubinas,
& multa alia eorum quæ in scripturis magnâ cum laude commemorantur:
nonne acciperet facilius occasionem peccandi?

R. 1. *Majorem* rursus loqui de præbitione occasionum
malè agendi per se, simpliciter & immutabiliter, & sic ruit prop. minor.
2. Ad probat: *minoris*, distinguo inter occasionem mali *datam* & *acceptam*, illa culpanda
& declinanda est, hæc non perinde, præsertim si res quæ occasio mali futuri videtur, sit licita, honesta, utilis
& necessaria; nihil n. tam bonum, augustum ac sa-

lutare invenitur, quod per abusum non possit fieri occasio mali. 3. Quædam in scripturâ sunt annotata ad emendationem, qualia sunt vitia & hævi sanctorum, non enim proponuntur ad imitationem; sed correctionem; quædam verò ad imitationem, ut omnia exercitia pietatis.

Probationes ex Patribus:

I. Refert *Theodoretus* in Hist. Lib. 4. c. 17. cum præfectus culinæ imperatoris aliquid de scripturis protulisset, eum à *magno Basilio* reprehensum audivisse: Tuum est de pulmentis cogitare, non dogmata divina detorquere. Forma:

Si unumquemq; oportet fungi suo officio non alieno; non decet homines culinæ tractare scripturam. Verum prius. E. posterius.

Majorem ita illustrari posse credit *Cardinalis* dum ait: Quid obsecro, nunc diceret *Basilius*, si pharmacopolas, sutores, cæterosq; opifices etiam è pulpitis sacra eloquia tractare, apud Lutheranos, Calvinistas & Anabaptistas videret? Minorem propos. imputat *Basilio* 1. Negando consequentiam *majoris prop.* unumquemq; n. oportet fungi officio proprio non alieno, nisi fuerit commune, quale omnium Christianorum est, legere, orare, sanctificare sabbatum &c. 2^a Ad probat, *Majo*: dico: quòd laici apud Anabaptistas adorianur publicum munus docendi, extremè detestamur. 3. Ad Min. prop. *Basilius* præfectum Culinæ imperatoris non reprehendit propterea quòd scripturam legerit, neq; etiam ob sermonem de religione, minimè, quippe quæ omnium fidelium est, sed ob temerarium de

DE SCRIPTURÆ SACRÆ LECTIONE. 109
controversiâ Ecclesiasticâ iudicium, quam tamen homo
inflatus & insolens non intelligebat.

II. *Hieronymus* in Epist. ad Paulinum de studio
scripturarum ait: quod Medicorum est promittunt Me-
dici; tractant Fabrilis fabri; sola scripturarum ars est,
quam sibi passim omnes vendicant. Scribimus indo-
cti doctiq; poemata passim, hanc garrula anus, hanc
delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi
presumunt, lacerant, docēt antequam discunt. Forma:

Quam artem universi indiscriminatim sibi
vendicant, lacerant, docent antequam di-
scunt: illa est ab usu vulgari removenda. At
talis est scripturarum ars. E. ab usu vulgari
est removenda.

Pro illustratione Minoris prop. addit verbis Hie-
ronymi Bellarminus isthæc: omnes opifices, viri & fo-
minæ scripturas habent in manibus & ex earum lectio-
ne ad imperitiam suam adiungunt indocilitatem & ar-
rogantiam. Quia n. verba Apostoli recitare, & alle-
gare libros & capita, putant se omnia scire, nec ullo
modo doceri se patiuntur.. 1. Ad prop. Maj. dicen-
do simpliciter illam non esse veram: nam quicquid ab
omnibus indigne tractatur non statim est removendum;
longanimus est Deus qui poenitentiam expectat: in-
digne cum Christo conversati sunt Judæi & præci-
pue Pharisei, scabiose de illo loquentes & blasphe-
miam in eum conspuentes; non tamen statim ab ijs sub-
latus est, sed aliquot annos in eorum terra & coetu man-
sit. 2. *Negando Minorem*: non n. omnes, Deo laus, tam
impii sunt, quales depinguntur à Cardinali, licet maxi-

ma pars hominum ingrata sit: pusillus n. est græx Christi Luc. 12: 32. 3. Adprobat, ex Hieronymo dico: Non reprehendit bonus ille Doctor Ecclesiæ, laicos de quibus loquitur, ob lectionem scripturæ; sed propter arrogantiam & immodestiam, qui cum semel ali- quid de scripturis gustassent, omnia se iam tenere opinabantur & alios docere præsumebant, quod ipsi non intelligebant. Cujus sensum ut & aliorum, pro suo candore miserè torquet Cardinalis. *Tantum de Lectione.*

V. S. SCRIPTURÆ munus judiciale in dirimendis controversiis Theologicis oppugnare solent Pontificii ijs potissimum armis, quibus infallibilitatem Papa defendere conantur. Bellarm. L. 111. de V. D. c. 4. 15. L. 1. de R. Pont. c. 10. L. 4. de R. P. c. 3. jo. Eckius in Enchirid. de prim. sed. Ap. p. 44. seqq. Spisist. Hosius in conf. cath. ind. Papa de dubiis fidei discernere debet &c.

I. Super quo Christus ædificavit suam Ecclesiam, ille non potest errare. At super Petro Christus ædificavit suam Ecclesiam. E, Petrus non potest errare.

Et per conseq. Papa Romanus, quippè successor Petri Apostoli, non potest errare. Majore prop. prætermittâ, Minorem probare & speciosè amplificare conatur Cardinalis ille Robertus Bell. L. 1. de Rom. pont. c. 10. ex Matthæ 16: 18, Tu es Petrus, & super hâc petrà ædificabo Ecclesiam meam. ubi ait: de quaestione; An Petrus sit illa petra super quam fundatur Ecclesia 4. sententia sunt. Prima Catholicorum communis, Petram illam esse Petrum i. e. illam personam qua dicebatur Petrus; non in. ut persona erat particularis, sed ut pastor & caput Ecclesia. Secunda est Erasmi in h. l. omnem hominem fidelem esse hanc Petram

Petram. Tertia Calvini l. 4. in st. c. 6. S. 6. Petram illam esse Christum. Quarta Lutheri de pot. papæ, & Centuriorum, fidem seu fidei confessionem esse Petram, de quâ Dominus h. l. loquitur.

Porro l. 3. de V. D. c. 4. ait: *in eo omnes Catholici conveniunt, judicem veri sensus scripturæ & omnium controversiarum esse Ecclesiam, h. e. Pontificem cum concilio.* 2. *In genere: de primatu papæ h. l. non disputabo, quum pertineat ad articulum de Ecclesiâ, idcirco brevibus me hic expediam, & quæ Eckius in eâ causâ ex putatitio patrum consensu agglomerat, sicco pede transeo, eodq; singula ablegatum volo.* 2. *In specie* 1. Fallere adversarios incautum lectorem dolo petitionis principii; id n. maximè est controversum, quod illi supponunt tanquam concessum: negamus n. propositionem Minorum. Etenim ingentia hæc sunt postulata, quibus nunquam subscribimus, *α. Petram esse Petrum. β. Eundem esse fundamentum. γ. Eundem ut summum Rectorem hic considerari. δ. Eundem in summo hoc regimine debuisse habere successores. ε. Eundem Petram dici quatenus pontificem; Item alios pontifices non posse errare, μεγάλην ἰστίαν εἶναι εἶναι, esse, & satis pro imperio dici, ideoq; eadem facilitate rejiciuntur, quâ proferuntur petulantè; & si qui patres ita exposuere, nec fidem Petri excludere, nec stratagemata Antichristi hodierni omnia subolfecere,* 2. *Petram, super quam ædificatum iri Ecclesiam suam salvator prædixit, non esse Petrum, ne dum fictitios successores, liquet: obstat n. non solum natura subjecti & variatio nominis; aliud n. est Petrus, aliud Petra; illud nomen proprium, hoc Appellativum est (non ait super hunc Petrum, sed super hanc petrâ bonus ille Grammaticus Jesus)*

sed

sed & conditio prædicati: ea n. petra in consideratio-
nem venit, adversus quam portæ inferorum præ-
valere nequeunt; at prævalere adversus Petrum,
dum sc. Christum abnegavit.

Instat cardinalis L. i. de pont. R. c. 10. dicendo:
*Ad illud Illyrici Respondeo: Petrum quando auditur: vade
post me. Satan, & quando negavit Christum, non dum fuisse
fundamentum: hoc n. loco Christus ei promisit quod post re-
surrectionem suam daturus erat, dicit namq. oïxodō & iōw
edificabo. Addo Petrum, ait, non errasse circa fidem, sed
tantum aliquid ignorasse cum auditur: Vade Satan, & à
charitate excidisse, non à fide quando Christum negavit.*
R. ad. i. Conspirat cum Bellarmino jo. Eckius, potesta-
tem quam Petro promisit Christus, datam esse post re-
surrectionem suam, & quidem dum circa tertiam
sui apparitionem ad Mare Tiberiadis dixit Simoni
Petro: *Simon Ioan. diligis me plus ijs? dicit ei: etiam Do-
mine, tu scis quia amo te: dicit ei pasce agnos meos Iohan. 21. 15.*
quod secundò & tertio repetit: *pasce oves meas, v. 16. 17.*
Fuit ergò Petrus iudicio adversariorum non ante, sed
factus post id tempus fundamentum Ecclesiæ, nactusq;
indefectibilitatem fidei. Verum, ne sic Illyrico &
nobis satisfactum est. Diu n. post hæc tempora, imò,
Christo in coelos sublato, & postquam Apostoli acce-
pissent S. Sanctum visibili modo die Pentecostes, à fun-
damento fidei aberravit Petrus Gal. 2: 11. seqq. Ubi
cum Paulus animadvertit Petrum simulasse in nego-
tio Religionis ac summo fidei articulo qui est de justifi-
catione, & non rectè ambulasse ad veritatem Evangelij,
publicè eundem ac seriò reprehendit. Quæ historia
satis mirabilis, multis dedit occasionem calumniandi.

ut Porphyrio, Celfo, juliano & alijs, qui accusant Paulum superbix, quod invalerit summum Apostolorum, & hoc in facie Ecclesiæ, per quod excefferit metas Christianæ modestiæ & humilitatis. Sed audi quid respondeat in comment. suo in h. l. B. Dn. D. Lutherus p. 65. seqq. *Non mirum est, ait, talia cogitare & loqui eos qui scopum Paulina disputationis non vident. Paulus hic non agit de lanâ caprinâ, nec lucrans do pane, sed de præcipuo Christianæ doctrinæ articulo; qui intelligit quanta sit ejus utilitas & Majestas, illi cetera omnia vilescunt & nihili sunt; quid enim est Petrus, Paulus? quid angelus è cælo? quid universa creatura ad articulum justificationis? eo enim cognito in clarissimâ luce, ignorato in densissimâ caligine versamur &c. Quare si istum videris labefactari aut periclitari, non verebere vel Petro vel Angelo è cælo resistere; nam satis magnificè non potest extolli: Contra Porphyrius & alij spectant magnitudinem dignitatis Petri, mirantur ejus personam & obliviscuntur M^{is}is hujus articuli. Paulus contrarium facit, non invehitur acriter in Petrum, sed satis reverentè tractat eum; quia verò videt periclitari Majestatem articuli de justificatione propter dignitatem Petri, nullam habet rationem dignitatis ejus, ut eum salvum conservet & defendat, sic & nos faciamus, quia scriptum est, qui diligit Patrem, Matrem, animam suam &c. plus quàm me, non est me dignus. Et porro, ne glorientur adversarij in suffragio Hieronymi ait: Augustinus meliùs judicat de isto negotio Pauli quàm Hieronymus, qui tantum respicit dignitatem & auctoritatem Petri, & inde sic colligit, Petrus fuit Summus Apostolus, ergò non debuit reprehendi à Paulo, vel si reprehendit, fecit suco quodam. Sic Paulo tribuit*

simulationem, quòd ideò finxerit Petrum reprehensibilem, ut suum apostolatum promoveret, & gentes suas defenderet: Contra Petrum per omnia excusans veritatem illi tribuit, quæ est valdè incommoda inversio textus qui disertè exprimit, Petrum fuisse reprehensibilem ac aberrasse à veritate: Item quòd alij judæi cum eo simulaverint, ita ut etiam Barnabas ab eis abductus sit in illam simulationem. Hac clara verba non videt Hieronymus, tantum in hoc hæret, Petrus fuit Apostolus, ergò irreprehensibilis, & non potuit peccare. Huic sententiæ rectè reclamant Augustinus, Non est ferenda, inquit, simulatio in Paulo, quia juramento confirmat se veritatem dicere: Quare injuriam faciunt Paulo Hieronymus & Erasmus, qui particulam, secundum faciem, exponunt, in speciem, i. e. non ex animo, sed secundum fucum, quòd sc. Paulus non ex corde, sed ex simulatione officiosâ resistit Petro, ne gentes offenderentur, si omninò tacuisset; Sed secundum faciem significat coram, in os enim resistit Petro, non in angulo, sed Petro præsentem & tota Ecclesiâ adstante. Et significantè ponit hanc particulam, secundum faciem, contra virulentas viperas, satanæ Apostolos, qui absentibus detrahunt, quibus præsentibus ne quidem audent hiscere, ut pseudo: apostoli faciebant, quos & jam hic obliquè perstringit, qui præsentem detrahere non audebant absenti detrahebant: Sic non detraxi, inquit, Petro, sed liberè & apertè resisti ei, non ex simulatione, ambitione, aliquo humano affectu aut morbo animi, sed quia erat reprehensibilis. &c. Et post pauca: Petrus in hac causâ non solum erravit, sed insignem lapsum & grande peccatum commisit. Et Pag. 68: Hieronymus vidit tantum factum, non finem facti: factum in se non erat malum, quia edere & bibere, aut

DE SCRIPTURÆ SACRÆ JUDICIO. III
contrā nihil est; sed finis iste, si edis peccas, si abstines justus es, malus est. Sic circumcisio per se res bona est, sed hic finis malus est, nisi circumcidaris secundum legem Mo-
sis, non poteris salvari. Item prohibitis in lege vesci non est malum, sed subductio & segregatio illa Petri est mala; quia hoc inde infertur, Petrus abstinet à prohibitis in le-
ge, nisi igitur & tu abstinueris, non poteris salvari. Il-
lud nequaquam erat Paulo dissimulandum, quia veritas
Evangelij ibi periclitabatur. Et mox: Cibi dupliciter
vitari possunt; primum in obsequium fratris spectando tan-
tum Charitatem, ibi nullum est periculum, sed bonum est
hoc modo servire fratri infirmo; sic Paulus ipse fecerat & do-
cuerat 1. Cor. 9. Secundò, ut vitans justus & salvus fi-
at, non vitans peccet & damnetur. **HIC MALEDI-
CTA SIT CHARITAS ET OMNIA EIUS OFFICIA
AC OBSEQUIA:** hoc modo enim vitare cibos, est Christum
negare, sanguinem ejus conculcare, blasphemare Spiritum S.
Deum & omnia divina. Ergò si alterum amittendum est,
amittatur & pereat potius amicus aut frater homo, quàm
Pater Deus, si enim perierit pater Deus, frater homo non diu
manebit. Hoc Hieronymus non videns, neq; hunc locum,
neq; totam Epistolam intelligere potuit: putat simulatam esse
hanc reprehensionem Pauli, ideò extenuat & excusat pec-
catum Petri, & dicit **PER IGNORANTIAM** commis-
sum; sed peccavit per **SIMULATIONEM**, eaq; ite-
rum statuisset necessitatem legis, coegisset Gentes & judæos à
veritate Evangelij discedere dedissetq; ipsis efficacissimam occa-
sionem deserendi Christum, negandi gratiam, redeundi ad
judæismum & portandi omnia onera legis, nisi Paulus re-
prehendisset eum, ac per hoc revocasset ad libertatem in
Christo & ad veritatem Evangelij gentes & judæos, qui

hic exemplo Petri offensi fuerant. Quare si quis vellet peccatum Petri exagitare & amplificare, esset maximum, & tamen occasione tantum & metu, non malitiâ aut ignorantia commissum: tam facile ingentes ruinas trahit secum unius lapsus aut erratum, si non corrigatur; ideoq; non est jocandum cum articulo justificationis. Porro è vestigio pag. 69. scribit: Vehementè mirum est hoc factum esse à Petro tanto Apostolo, qui antea in concilio Hierosolymitano ferè solus suâ sententiâ obtinuerat, per fidem contingere credentibus justitiam, sine lege. Ille idem qui prius autor fuerat veritatis & libertatis Evangelij, nunc ista mirabili occasione & casu, quod abstinet à cibis in lege prohibitis, labitur & autor fit tanti scandali, & peccat contra suum proprium decretum Act. 15. Et statim: Quid magis necessarium est in mundo quàm lex & ejus opera: & tamen semper periculum est ne ex his negatio Christi oriatur; ex lege enim plerumq; crescit fiducia operum, ubi autem illa est, ibi non potest esse fiducia in Christum. Facile igitur negatur & amittitur Christus, ut videmus in Petro (qui melius novit articulum justificationis quàm nos) quàm facili facto & exemplo statim præbuisset occasionem tantæ ruinae, quod omnes gentes defecissent à prædicatione Pauli, amisissent Evangelium & Christum &c. Coeterum pag. 72. ait: itaq; Petrus hac suo facto non solum offendit puritatem doctrinae, sed etiam veritatem fidei & justitiae Christiana, quo errore stante, Christus est ociosus. Paulò post: in Paulo non est simulatio, sed pura & Christianissima severitas & sancta superbia, quæ vitiosa fuisset si Petrus leve aliquod peccatum commisisset, & non contra præcipuum articulum Christiana doctrina; Quia verò culpâ Petrus laborat Evangelij veritas (quam Paulò antè dicit

eum evertisse) non vult nec potest patrocinium ejus deferere Paulus, ut igitur eam conservaret integram, non curat Petrum, nihil est ei Barnabas & omnes alij: Et statim: Satisfactum est ut Petrus negligatur, quàm ut divina Mitas cedat, aut fides periclitetur: ista enim causa hic agitur; aut Petrus est severè corripendus, aut Christus è medio tollendus: hic potius pereat Petrus & ad infernum abeat, si aliter fieri non potest, quàm ut Christus amittatur. Et Pag. 73. ait: itaq; tota vis est in particulâ: Cogis gentes judaizare, i. e. cogis eas deficere à gratiâ & fide, ad legem & opera, & negare Christum, quod frustra passus, mortuus &c. sit. Hac vox COGIS includit ista pericula: & peccata omnia quæ Paulus urget & amplificat pertotam hanc Epistolam: nam stante illâ coactione seu necessitate, necesse est aboleri fidem, quâ abolitâ & eversâ, irritæ sunt omnes promissiones Dei, omnia dona S. Sancti conculcata sunt, omnesq; homines necesse est simpliciter perire ac damnari: Hæc ex B. Luthero. Recentiores utpote S. Dn. D. Ægid. Hunnius in com. in Epistolam ad Gal. nec non B. Dn. D. Gerhardus Loco de Ministr. Eccl. pag. mili 125, ubi quærit: An Apostoli privilegio non Errandi fuerint instructi? Sentiant distinguendum esse 1. Inter statum Apostolorum ante collationem donorum Sp. S. & post eam; ita ut prius fuerint erroribus obnoxij, & quarundam doctrinæ cœlestis partium ignorantia occupati; postea verò in omnem veritatem deducti atq; privilegio non errandi donati juxta Joh. 16: 12. 13. An verò in primâ illâ legatione fermentum erroneæ opinionis de Regno Christi terreno, Evangelij præconio commiscuerint: an contrâ, speciali Sp. S. directione ab

illo fermento inter concionandum abstinuerint, in dubio relinquunt, & si vel maximè aliquid stipularū admixtum fuisse statuatur, salutem credentium non obfuisse putant, cum stipulæ illæ igne tentationis combustæ sint. 2. *Inter Apostolorum Conversationem; atq; eorundem predicationem & scriptionem*, seu quod idem est, *inter infirmitates vitæ, & errores doctrinæ*; ut illis fuerint subiecti etiam post acceptum visibiliter Sp.S. his verò non. 3. *Inter errorem petri & reliquorum, directe & in se consideratum*; atq; eundem indirectè, *ratione eorum quæ per consequ. ex eo deduci poterant, spectatum*; ut error iste directè & per se consideratus non fuerit in capite doctrinæ, sed saltèm conversatione vitæ, hoc est, non in dogmate Libertatis Christianæ, sed ejusdem legitimo usu: quod probant ex divina visione Petri & notitiâ ejus divinâ, Act. 10. & 11. item c. 15: 11. collatis cum Gal. 2: 5. Ergò in doctrinâ de libertate Christianâ & justificatione erraverit quidem, sed non directè & perse, unde verba Pauli: *Petrum non recto pede incessisse ad Evangelicam veritatem*: interpretantur spectare ad applicationem & praxin, quòd in usu libertatis Christianæ offendeat & tale quid agebat, ex quo articulus de Libertate Christianâ & justificatione gratuita videbatur convelli, sc. indirectè. quia n. præsentib. judæis à jacobò, missis subducentibus se Petrus à conversatione cum conversis gentibus, ex eo nata est illis suspicio, quasi dogmati pseudo-Apostolico in utroq; articulo præbisset applausum. Hæ & aliæ super hoc peccato Petri bonorum Theologorum meditationes, ne dicam excusationes, sint suo honorifico testimonio & fide

& fide non defraudandæ; ego ex recensitâ interpretatione B. Lutheri has deduco consequentias, 1. Lapsum Petri gravissimum fuisse: habuit quidē ille unâ cum Barnabâ & alijs judæis ipsum Evangelium; sed non rectè in eo ambulavit; ut maximè n. Evangelium prædicabat & ritè conscribebat, tn. suâ simulatione, quæ cum veritate Evangelij stare non poterat, legem statuebat, quod est Evangelium abrogare & evertere, qui est error fundamentalis, qualem Pontifici Romano, quippè venditator successoris, haudquaquam contingere posse credituri sunt adversarij. 2. Petrum ignorâsse se errâsse, sc. per oscitantiam; nam scire id potuit per vigilantiam. 3. Apostolos ductos fuisse in o. Veritatem, excepto tempore tentationis; ideoq; ad eos quoq; pertinuit oratio dominica: *Ne inducas nos in tentationē* &c. 4. Plenum consolationis esse, cum audimus sanctos, spiritum Dei habentes, etiam peccare, quam nobis eripere volunt, qui negant sanctos posse peccare & amittere Spiritum S. ὁλικῶς, quamvis eundem cum Petro retineant τελικῶς. 5. Addo: Ordinariè apostolos confirmatos circa fidem nunquam errâsse: Petrum verò extraordinariè hâc vice errâsse, idq; divinâ singulari permissione, ut hâc historia tanquam validissimâ quâdam prophetiâ, confunderetur AntiChristus ac destrueretur Papatus. Ad posteriora B. α. Utrumq; erat verum, quod sc. & ædificari à Christo jam cœpit Ecclesia, B. Mariæ, Simeonis, Zachariæ Hannæq;, Johannis Bapt. atq; Apostolorum, &c. Et in infinitum major in judæis & gentibus erat ædificanda β. Dum Petrus audi-

audivit à Christo: *Vade post me Satan*, erravit miserè ab ipso fidei fundamento, non solum dogmatico, universalis merito Christi, & *organico* vaticinijs de passione ejus; sed & *essentiali*; sublato n. Christi officio sacerdotali ceu præcipuo, tollitur ipse Messias, qui est Christus seu unctus Dei. Posito v. quòd aliquid circa fidem ignoravit Petrus dissuadendo passionem, erat tn. ignorantia articuli fundamentalis adeoq; salutis exitialis, ignorato n. Redemptore actum est de salute, Act. 4: 11. *γ.* Negando Christum Petrus excidit non solum à Charitate, quæ pariter est damnable, sed & ab ipsâ cathedrâ fidei salvificæ: qui n. Christum quæsitus non fatetur, abnegabitur & ipse coram patre cœlesti. *δ.* Concludo igitur, quòd non super Petram, sed solum Christum Ecclesia Dei constructa sit: nulla n. unquam alia persona in totâ scripturâ S. fundamentum Ecclesiæ constituta est i. Cor. 3: 11. *ε.* Ad hæc, nomine Ecclesiæ Christi tam Triumphans quàm Militans intelligenda est; At Petrum esse Triumphantis Fundamentum ne ullus papicolarum dixerit. Ideoq; dictum illud non de Petro, sed solo Christo exposuere patres, Augustinus Tract. in Joh. quiq; serm. 13. in Matth. ait Christum dixisse: *Super me edificabo te, non super te edificabo me.* In eadem sententia est Cyprianus, & Hieronymus quoq; in nullis locis; quinimò Gregorius M. in Moralibus ait: *cum singulari numero petra nominatur*, quis alius quàm Christus accipitur, Paulo attestante, qui ait: petra erat Christus i. Cor. 10. Ipse B. Augustinus etsi alicubi de Petro hoc dictum explicasset, retractavit tn. illam opinionem Lib. 1. Retract. c. 21, quemadmodum alias, &c.

s. Quamvis

5. Quamvis Petro videatur aliquid singulare indultum, ut *Camera* rectè limitat, nempe quòd is primus Evangelium Judæis prædicavit post solennem Sp. S. effusionem Act. 2. Primus etiam Ecclesiæ gentilis fundamenta jecerit Act. 10. Tamen id nihil ad priusmatum pontificis facit, quin eum potius evertit: jacta n. pridem sunt Ecclesiæ fundamenta, non jacienda amplius. Aliud item est fundamentum esse, aliud jacere; nec qui fundamentum jacit, ut Petrus annuncians Christum; super illum fundata dici debet Ecclesia. Tandem ad pontificiorum exceptionem de 25 ennali Petri Existentiâ Romæ, Respondeo, meritissimè de eâdem à nobis dubitari; quòd Paulus Romæ fuerat ex Actis constat; quòd verò Petrus ibidem unquam fuerit è verbo Dei ad Kalendas græcas i. e. nunquam demonstrabunt Monachi: quin Potius ex historia Patrum Ecclesiastica affirmare possumus S. Petrum in Syria crucifixum fuisse. Desino in responsione ad hoc palmarium, ut putant adversarij, argumentum, cum B. *Luthero* nostro ex Tom. 1. Jen. Germ. Ben S. Peter selbs zu Rom sesse / were er doch nicht Bapst nach götlicher ordnung. Confer o. minò quæ scripsi in *Gymnasio meo Disp. de Ling. Syr. circa vocem Cipha*, pag. 265. seqq.

Deinde Progreditur *Bellarminus* provocando ad Christi verba Joh. 21: 17, *Pasce oves meas*, quòd his verbis Petrus institutus sit Pastor & Doctor totius Ecclesiæ, ideoq; papa successor, infallibilis scripturarum judex (si Dijs placet) cencendus est.

Forma syllogistica potest esse talis:

II. Quicumq; est pastor & Doctor totius Ecclesiæ

clesiæ, illum tanquam verum scripturarum judicem atq; interpretem tota Ecclesia audire & sequi tenetur. Atqui pontifex Romanus est Pastor & Doctor totius Ecclesiæ. E.

Major probatur: Nam nisi id fiat, tota Ecclesia errabit. Minor p. ex allegato dicto, *3. 1. Concedendo* Majorem de vero Pastore & Doctore catholico Spiritu Sancto, Psal. 23: 1. Joh. 16: 13. *Negando* verò eandem de Mercenario intellectam & Pseudopastore à nonnullis malè feriatas hominibus exaltato & ab Ecclesiâ Malignantium approbato. 2. *Negando* præcisè Minorem, quia fundatur in falsâ hypothesi, quasi verba illa Christi: *pasc oves meas*, vel soli Petro commendata fuerint, vel si id verum fuisset, exinde pontifex Romanus nactus privilegium infallibilitatis esset 3. *Largiendo* Petrum Apostolum in Doctrinâ fuisse infallibilem quâ Apostolum, non verò quâ Romanum Pontificem, qualis nunquam fuit; sed prærogativa illa non solius erat Petri; verum Apostolorum omnium, ideoq; non magis ad successorem Petri, quàm Apostolorum reliquorum trahi potest: quinimò, ut nullus Apostolorum successorem agnoscit in officio Apostolico, quippè quod cum ipsius expiravit, ad quod ipsi etiam soli vocati sunt, & à Christo universales totius Ecclesiæ Doctores ordinati ac in totum terrarum orbem emissi; ita nec illa infallibilitas propagari ad successores debuit. Tota Ecclesia audire Petrum & sequi tenetur uti reliquos Apostolos in scriptis eorum; non verò in successoribus tanquam infallibilibus, 4. *Protestando*; Pontifex E. quem-

admo-

admodum Apostolus non est; ita nec Doctor est totius Ecclesiæ; si a. sit verus Episcopus ut olim, Doctor erit Ecclesiæ solum Romanæ. Apostoli eas tenus Catholici Doctores erant, quod in fines terrarum egredierentur: Petrum verò caput fuisse omnium Apostolorum, à quo influxum & Apostoli & Episcopi ac Doctores totius Ecclesiæ omnes habuerint, fabula est pontificum sequioris ætatis, & eorum qui ab illis seducuntur. 5. *Expugnando consequentiam*: Nam etsi Pontifex foret totius Ecclesiæ Doctor, Ecclesia tn. ipsum non *absolutè*, sed quâ verbo Dei congruentè doceret, teneretur audire: ideoq; quamvis ille errâret, non necesse tn. foret universam Ecclesiam errare.

Quis n. ignorat Episcopos sapius errâsse dum Ecclesiæ ipsorum non errârint. Sic Samosatenus Archiepiscopus Antiochenus, Photinus Syrmienensis Episcopus, Macedonius & Nestorius Constantinopolitani, Dioscorus & Syrus Alexandrini, &c. præcipuarum hæresium autores extiterunt. Paritèr Pontifices errârunt; Seculo 1. Polycarpus Anicetum Papam in Controversiâ de die Paschatos erroris convict; seculo 2. Jrenæus Victorem papam in excommunicatione Ecclesiarum Asiæ redarguit impietatis simul & erroris; seculo 3. Cyprianus Stephanum P. in controversiâ de Anabaptismo hæreticorum corripuit; seculo 4. Hilarius Liberio P. Ariano anathema dixit; seculo 5. Anastasius P. factus est paritèr Arianus; seculo 6. Honorius P. hæreticus declaratus est &c. Quid multis? Seculo XVI. seu penultimo, anno ejus XVII. & seqq. B. D. Martinus Lutherus

per medium cœli volavit Apoc. 14:6 indulgentias Romanas Witebergæ refutavit, Missam idololatricam abrogavit, Bullam Pontificis Leonis X, ceu impiam concremavit &c.

III. Si V. T. Summus Pontifex Aron, cum populum docuerit, à veritate cœlestis doctrinæ non erravit; utiq; nec errabit Pontifex summus in Christianismo, ceu Test. Novo. At verum est prius, E posterius.

Probaturus consequentiam, imprimisq; propositionem Minorem affert *Bellarminus*. Lib. IV. de Rom. Pont. c. 3. textum Exod. 28: 30. de *URIM & THUMIM* in Rationali Pontificis V. T. quod nempe & signo & verbo Dominus promiserit in pectore summi Sacerdotis habitaturam doctrinam & veritatem, atq; eum proinde non erraturum cum populum docuerit. Quod si hoc Aroni conveniebat, cur nō Christiano? Verum enimverò, R. 1. Majorem prop. petere principium; Longè aliud n. est loqui de tali summo pontifice, qui sibi præ eminentiam falsò vendicat inter omnes Christianos & se supra Deum exaltat ut antiChristus Romanus; aliud verò est loqui de vero N. T. Sacerdote Christo Jesu; hoc namq; modo intellecta prop. Major est verissima; priori verò intellectu falsissima est. 2. Ad probationem Respondeo Minoris prop. quod per *URIM & THUMIM* (quæ vel in genere, prototo ornatu Sacerdotali usurpabantur, vel singularitèr 12 gemmas in pectorali Pontificis significabant, unde Deus responsa dabat) peculiaritèr se Jehova manifestabat,

inq;

inq; eo Typus extabat non Romani Pontificis, sed Christi summi & unici Sacerdotis N. T. teste Paulo in Epistola ad Hebræos. Postquam a. novissimè Deus in Filio nobis locutus est, nullæ amplius immediatæ revelationes quales in V. T. expectari poterunt, si verò negotium hoc ad doctores N. T. allegoricè applicetur, nihil aliud infertur, quàm quod quidam pontificius, *Ribera*, si rectè memini, ex Hieronymo docet: *Idcirco in Sacerdotis pectore Rationale est, & in Rationali doctrina & veritas ponitur, ut discamus Sacerdotem doctum esse debere & præconem dominica veritatis.* Ita ergo docetur qualis esse debeat Sacerdos, non qualis sit aut futurus?

Instat a. ex Deut. 17: 9, seqq. Venies ad Sacerdotem & ille judicabit inter sanguinem & sanguinem &c. R. 1. In textu orig. voces *cohanim* *Higgidu* ponuntur, i. e. *Sacerdotes iudicabunt*; paritèr in Græco textu nec non versione vulgatâ usurpatur verbum plurale nempe: *Facies quod docuerint te juxta legem*, itaq; consequenter etiam non licuit judicare pro arbitrio, sed juxta legem Dei, ad quam paritèr alligatus est Papa Romanus. 2. Quinimò adjunguntur etiam judices politici, quos infallibiles esse in judicando Papistæ haud affirmabunt. 3. Neq; ibi strictè de articulis Fidei agitur, sed de causis forensibus & nonnullis ceremonijs. 4. Adhæc, respicere deberent Adversarij exempla errantium summorum Pontificum cum V. tum N. T. *Aronis, Uria, Passuris & Caipha* quem *Bellarminus* ipse agnoscit cum universo Concilio circa condemnationem Christi perniciosisimè à Fide errasse L. 2. de Concil. c. 8.

Instat idem β. Et porro provocat ad Exod. 18: 22,

seqq. ubi de Mose refertur, quòd sedebat tanquam caput Ecclesiae, & ad omnia dubia circa legem Dei respondebat. R. 1. Moses non erat summus Sacerdos, nec unquam Sanctum Sanctorum ingressus est: 2. Vox Cohanim i. e. Sacerdotes, saepe significat primarios viros achaud rarò redditur per Principes, quo sensu filij Davidis nuncupantur Cohanim 2. Sam. 8. v. ult. Moses & Aaron Psal. 99: 6. Et alij Sancti homines Esa. 61: 6, &c. 3. Typum gessit Moses magni illius prophetæ Christi Deut. 18: 15; nequaquam verò AntiChristi Romani. 4. Tum temporis non dum Scriptura extitit; post modum verò ad legem & testimonium, ad Mo sen & prophetas, ad Christum & Apostolos loquentes & scribentes ablegati sumus, Esa. 8: 20. Luc. 16: 29. Rogamus vos fratres, ait Paulus, per adventum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non citò commoveamini à vestro sensu, neq; terreamini neq; per Spiritum; h. e. occultas revelationes, neq; per sermonem; h. e. traditiones non scriptas; neq; per Epistolam, hoc est, traditiones scriptas. Et ne pseudo, Christorum pseudo-prophetarumq; miraculis credamus, præmonet severissimè salvator ipse Matth. 24: 5. 23. 24. Et iterum Paulus: si vel nos vel angelus de cælo aliud Evangelium vobis predicaverit, quàm quod vobis predicavimus, anathema sit Gal. 1: 8. 2. Thel. 2: 1.

Instat 7. regerendo ex Matth. 23: 2. ¹ Super cathedram Moysi sedent scribæ & pharisæi, quacumq; dixerint vobis servate & facite. Conf. Eccl. 12: 11, Hag. 2: 12. Mal. 2: 7. R. 1. Præter ea quæ antea ad hæc responsa sunt, addo esse fallaciam à dicto secundum quid ad D. S. & falsis Doctoribus obediendum esse quamdiu sedent

sedent in cathedrâ Moſis, i. e. donec ritè & ſimpli-
citer verbum dei recitent ſine gloſſis humanis & fal-
ſis interpretationibus. Interim dixit Chriſtus: cave-
te à fermento phariſæorum: i. e. ab heterodoxiâ eorum
Matth. 16, 11. ita diſtinguere oportet inter ipſam ſcripturâ
quam tractant pontificij, & ejus ſpuriam interpre-
tationem ſeu traditiones humanas. 2. Mirum eſt
quòd Papa ſibi non arroget Aronis cathedram, quip-
pè ſummi pontificis; ſed ſaltèm Moſis ceu magiſtra-
tus politici, præſertim quum gloriatur de geſtatio-
ne utriusq; gladij. Quod a. officium ſuum non re-
ctè adminiſtraverint ſacerdotes teſtantur verba im-
mediatè ſequentia: *Vos autem receſſiſtis de via* Mal. 2:8. &c.
A mandato igitur argumentari ad exſecutionem N.
V. G. ſic non valet: Deus dixit: Non furtum faci-
es E. Nemo furatur. 3. Non quæritur in illis di-
ctis tam de facto, quid & quantum inculpatè docere poſ-
ſunt, quàm de jure, quid meritò præſtare teneantur.
4. Fit progreſſus à falſâ hypotheſi, quaſi duobus in
N. T. ſummis ſacerdotibus eſſet opus, Chriſto vide-
licet & Pontifice Romano: illum n. ſolum agnoſcit
Paulus in Epift. ad Hebræos, de altero ne verbulum
facit, niſi cum ſcribit de AntiChriſto, ut taceam ſ.
Quòd duos introducere ſummos in terris Pontifices,
implicet contradictionem.

At, inquit, d. *Petrus Concilio præſedit* Act. 15. &c. 1.
Non dicitur de præſidio, ſed quòd *ſurrexit & dixit;*
viri fratres &c. v. 7. *Pari modo tacuit tota multitudo,*
& audiebant Barnabam & Paulum, v. 12. Et iterum,
poſtquam conticuiffent, reſpondit Iacobus dicens: viri fra-
tres audite me &c. v. 13. ac porro ait: *propter quod ego*
judico

Judico Eccl. v. 19: 2. Posito quòd *Petrus* tanquam Senior judæorum Apostolus, director istius concilij fuerit, non tñ. sibi primatum ipse vendicavit, neq; superior fuit Paulo, quippè qui semetipsum non fastu sed ordine Petro præponit, licet eandem utriq; auctoritatem asserat Gal. 2: 7, 8, *Cum vidissent mihi creditum fuisse Evangelium præputij, quemadmodum Petro circumcisionis, nam qui efficax fuit in Petro ad apostolatum circumcisionis, efficax fuit & in me erga gentes. Eccl. 3.* Fieret argumentatio ex falsâ hypothesis & utrinq; non concessâ; *Petrus Apostolus fuit præses concilij Hierosolymitani. E. Papa Rom. primatum gerit inter Apostolos.* quasi verò vel Petro successit Papa; vel præsidere concilio & primas in Ecclesiâ ad se trahere, sint eadem. 4. Votum Petri describitur: an verò is, an reliqui primùm dixerint sententiam, non scribitur. Cum igitur dico: Petri sententia prima est quæ scribitur E. nemo suo voto ipsum præcessit N. V. C. plus enim est in consequenti quàm Antecedenti; quòd a. alij ante Petrum dixisse videantur, patet ex præcedentibus verbis: *Cum autem magna disceptatio extitisset Eccl. 5.* Magis h. l. Jacobus Apostolorum princeps judicandus esset, qui collectis votis decisivam proferret sententiam.

IV. Si Christus rogar ne Fides Petri deficiat, cujus successor est Papa Romanus; neuter potest errare; sed iudex uterq; Controversiarum Theologicarum infallibilis erit. At verum est prius. E. Posterius.

Major

Major videtur esse plausibilis, quia α . Fides dogmatica opponitur errori, quem preces Christi avertabant nisi frustraneæ fuerint. β . Qui succedit in locum, succedit in jus. Minor extat probata Luc. 22: 32. \mathcal{R} . 1. Esse Fallaciam plurium interrogationum: una est quæstio: An Christus rogavit ne Petrus laberetur? Aff. altera: an prævidens lapsum oravit ne deficeret finalitèr? Aff. tertia est; an Papa sit Petri successor? Neg. quarta: an si sit successor ejus, non possit errare? Neg. quinta: qualis fuerat error Petri, cui Papa dicitur successisse, an fundamentalis? Aff. sexta: an Apostolus & successor Apostoli eodem infallibilitatis privilegio donati sint? Neg. septima: An is qui actu erravit, potuit errare? Aff. 2. Negando consequentiam Majoris prop. ritè intellectæ; Si n. Christus prævidens lapsum Petri rogavit ne deficeret sed converteretur, utiq; omninò potuit errare $\delta\lambda\iota\kappa\omega\varsigma$; potest igitur argumentum inverti. 3. Si errare potuit & actu etiam erravit à fundamento fidei ipse Apostolus, multò magis credendum est Papam errare posse, & actu etiam omnes papas errare. 4. Alitèr a. judicat de controversiis Theologicis Apostolus, qui Spiritu S. immediatè impulsus locutus est 2. Pet. 1: 21. alitèr verò Papa Romanus, qui trahitur à spiritu vertiginis ad voluntatem ejus, quippè cui mittit Deus efficaciam erroris quia credere non vult veritati 2. Thel. 2: 11. 12. 5. Ad prob. Maj. dico α . Utrumq; verum est, & quòd Christus pro fide Petri oravit, non tn. frustrà, & quòd Petrus erravit: nam fides ejus consideratur vel ut probata per tentationem ingentem, & sic erat $\alpha\rho\sigma\iota\varsigma$ καὶ $\gamma\omicron\sigma\iota\varsigma$; vel ut $\tau\epsilon\lambda\iota\kappa\omega\varsigma$ indefectibilis, & sic facta

est precibus Christi *εὐαργος*. β. Axioma illud: qui succedit in locum succedit in jus, est particulare; non n. semper valet, e. g. Policarpus & Ignatius Succedere apostolis immediate, non tn. idem nacti sunt infallibilitatis privilegium. Sic pijs & fidelibus pastoribus Ecclesiae nonnunquam succedunt impij, imò hæretici. 6. Quinimò in Maj. prop. petitur principium; non n. concedo quod tanquam concessum præsupponitur, nempe Papam esse successorem Petri, ut Paulò post ostendam. 7. Ab intercessione Christi pro Petri perseverantiâ in fide argumentari, ad fidei dominium & in Ecclesiâ primatum N. V. C. nam Christus similiter pro auditoribus qui verbo apostolorum credituri erant eorumq; perseverantiâ rogavit Joh. 17. non tn. ijs dominium aliquod propterea conceditum est.

I. *Instantia* super verbis in eod. versu: *Conversus confirma fratres tuos & Petro datum fuit dominium fidei*: 2. I. Aliud est confirmare & erigere tentatos; aliud dominari fidei: de illo non hoc agitur d. I. 2. Si Petrus tale dominium accepisset, quare non vicissim reprehendit Paulum severè se objurgantem Gal. 2.

II. *Instantie* nonnullæ aliæ pro Petri primatu inter Apostolos I. *Petrus in catalogo Apostolorum est primus* Matth. 10. 2. Distingue inter prioritatem seu potius ordinem numeri & ordinem dignitatis: de illo non hoc d. I. sermo est. 2. *Pro Petro Christus solvit didrachma* Matth. 17. 3. *Petrus fuit princeps Apostolorum*. 2. Talis est hæc interpretatio pontificia: *solvere didrachma* id est *primarium* seu principem instituere: *pro Petro* i. e. Petrum. Argumentantur E. à baculo ad angulum. 3. *Petrus, reliquis tacentibus, locutus est die pentecostis*

Act. 2. & 4. R. N. V. C. quia hunc honorem ei deferre potuerunt reliqui vel propter ætatem vel fecundiam, non verò quòd principem eum agnoverint.

4. Imò Patres principem Apostolorum agnoverunt Petrum.

R. α. Si qui id fecerint ex incertis relationibus, scripturæ præjudicare non potest. β. Quin potius primatui Petri contradixere Augustinus super Matth. 16. Cyprianus in Epist. Gregorius M. & alij. 5. Verum enim verò, Patres habuerunt traditionem scriptam Matib. 16. Tibi dabo claves Regni cælorum &c. Resp. 1. Plus est in consequente quam anteced. non enim sequitur, Petro datæ claves ligandi & solvendi, E. licuit ei quidvis in fide & doctrinâ statuere. 2. Fallit per fallaciam æquiv. claves enim in anteced. pro partiali potestate Ministerij Eccl. in conseq. usurpantur pro potestate omnimodâ & totali quidvis in dogmatibus statuendi.

3. Claves non soli Petro sed omnib: indiscriminâtim Apostolis datæ sunt, i. e. potestas æqualis remittendi & retinendi peccata: quicquid ligaveritis super terram &c. 6. Concludo igitur, quòd Petrus non accepit dominium in reliquos Apostolos, quia α. Nupsiâ id S. pagina docet. β. Gessit se Petrus ipse reliquis non superiorem sed potestate parem 1. Pet. 5. 1. Sum consenior & testis Christi passionum. Et v. 3. Non DOMINANTES Clerus, sed forma facti Gregis. ideoq; patitur se ablegari in Samariam cum Johanne q: coæquali Act. 8. iterum accusari fert, quòd fuerit ingressus ad gentes & quasi coæqualis se purgat Act. 11. Imò à Paulo reprehendi sustinuit Gal. 2. 7. Omnem superioritatem ut ita dicam, seu imperium inter apostolos sustulit Paulus 1. Cor. 3. Quis est

Paulus? quis Apollo? &c. Gal. 2: 9. Cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Iacobus & Cephas & Iohannes, qui videbantur COLUMNÆ esse, dexteræ dederunt mihi & Barnabæ SOCIETATIS. Nota, quod Paulus Iacobum Petro præponit, quem non solum columnam, sed utrosq; columnas appellat, imò socios. δ. Sic Christus ipse ait: Reges gentium dominantur, vos a. non sic, Luc. 22. Ubi contententibus Apostolis de primatu, Christus non prætulit Petrum, sed omnes pariter ad æqualem humilitatem adhortatus est. 7. Nec Petrus accepit dominium Fidei, multò minus Papa, quàm ei liceret pro lubitu pronunciare de Articulis Religionis, quia α. Solus Christus est de quo Pater dixit εὐχαριστοῦν: Hunc audite Matth. 3. & 17. Unus vester est Magister, Matth. 23: 8. β. Nec Christus nec Paulus suos auditores ad Petri personam, sed ad scripturam miserunt; Habent Moysen & prophetas Luc. 16. Si vel angelus de cælo, vel nos ipsi aliud annuntiaremus Evangelium, quàm quod annuntiaturum est, anathema sit Gal. 1: 8. γ. Petrus ipse non sibi, tanquam ob privilegium aliquod personale, sed sermoni attendendum docet 2. Pet. 1: 19. δ. quorsum aliàs opus concilio fuisset, Act. 15. si solus Petrus seu infallibiliter causam definiens fuisset interrogandus? ε. Ut taceam, quod Paulus noluit videri quicquam de doctrinâ accepisse à Petro, in quo peccasset, si Petro dominium fidei competisset; imò in reb. fidei hic idem arguitur à Paulo, ut ante sæpè repetitum.

III. Instantia adversariorum pro Petri Existentiâ Romæ, α. Communi calculo Patrum docetur Petrum Apostolum Romæ fuisse, ibidemq; Episcopum. R. 1. Paulum Romæ fuisse ibidemq; à Nerone decolla-

tum constat tum è sacrâ tum prophanâ historiâ: Petrum verò ibi fuisse nulpîam in scripturâ S. apparet. 2. Quòd igitur attinet patres, neq; inter semetiplos neq; cum scripturâ conveniunt, quorum autoritas scripturæ ut cedat necesse est: unus enim ex alio transcripsit quod primus rumor sparsit, *Irenæus* antiquissimus scriptor, ait quidem Petrum Romæ fuisse, sed vixit is seculo 2. & circitèr 150 annum post ascensionem Christi; neq; *Iohannis* is Evangelistæ, qui diutissimè inter Apostolos vixisse creditur, sed *Policarpi* discipulus fuit. Quare non mirum est, si *Irenæus*, qui longè ab apostolorum temporibus absuit, in historiâ de Petro nonnihil est hallucinatus.

β. Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone 1. Pet. 5. Ubi Petrus Apostolus Romam Babylonem appellat R. 1. Babylonem transmutare historicè in Romam, non est historicæ veritatis. 2. Romam hodie Babylonem esse concedo, sed allegoricè, Apoc. 18. & Papam babylonicum illud ac purpuratum scortum esse largior, quod describitur Apoc. 19. Conf. Hier. in Epist. ad Marcel. 3. Longè probabilius est dicere Petrum Romæ nunquam fuisse; pugnat enim id cum calculo non solum Ecclesiastico, quem fecit Euseb. Lib. 2. c. 25, sed & ipsius scripturæ S. nam supposito, quòd Paulus statim anno ascensionem Christi insecuto, nempe 35. sit conversus, addas 3. annos quos in peregrinatione in Arabiam insumpsit, factusq; redux redijt Jerosolymam & vidit Petrum Gal. 1: 18. Quibus si rursus 14. annos adjungas dum denuò Hierosolymam adscendit & iterum Petrum ibi invenit Gal. 2: 1. 9. exurget an-

nus Christi 52. His adde, neglectis annis quibus Antiochenæ Ecclesiæ præfuisse scribitur, annos 25, quibus Romanæ sedi ex hypothesi Pontificiorum Petrus præfuerit, & prodibit annus Christi 77. Ultimo a. anno Neronis, qui fuit annus Christi 70. Petrum martyrio coronatum esse scribunt Historici. Hinc ergo necesse est, ut Petrus 7. annis post mortem suam præfuerit Ecclesiæ Romanæ, quod quomodo pontificij conciliabunt, ipsi viderint. Et ut huic Romanorum commento pertinaciùs occurram, dico *α.* Quòd Petrus si Romam venisset pacto suo cum Paulo, ut, hic inter gentes, ille inter judæos Evangelium prædicaret, expressè contravenisset Gal. 2: 9. *β.* Paulus Epistolam ad Romanos scribens dum Petrus Romæ fuisse perhibetur, multosq; fratrum nominatim salutans, valdè mirum est quòd nullam prorsus Petri mentionem facit. *γ.* Paulus Romam veniens cum exciperetur benignè à fratribus, à Petro tamen non scribitur fuisse exceptus: cujus certè mentio minimè fuisset omitterenda, si Petrus tum Romæ extitisset Act. 28. *δ.* Paulum in suo conducto biennio mansisse scribit Lucas, & nihil prorsus de Petro, quòd ibidem cum Paulo ulla in causa aliquid commercij habuerit, Ibid. 2. quid quod in suis Epistolis Romæ missis ad Galatas, Ephesios, Philippenes, Colossenses, Timotheum, Philemonem, ne verbulo Paulus meminit Petri 3. Conf. phil. 2: 19. 20. 21. *Spero autem in Domino Iesu Timotheam me citò mittere ad vos, ut & ego breuè animo sim cognitis quæ circa vos sunt. Neminem habeo tam unanimum, qui sincerâ affectione pro vobis sollicitus sit; omnes enim quæ sunt querunt, non quæ sunt Iesu Christi.* Hic infi-

DE SCRIPTURÆ S. JUDICIO 135
infidelitatis accusatus fuisset Petrus, quicquid quaesivisset
quæ sua sunt non Iesu Christi, si tum Romæ extitisset.
Sic 2. Tim. 4: 16. ait Paulus: *in primâ meâ defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur; Dominus autem mihi adstitit & confortavit &c.* Ubi gravissimum ἀποστασίας crimen Petro fuisset intentatum, si Romæ fuisset.

Regerunt adversarij: Quare igitur S. Patres Petri successores appellant Pontifices Romanos? R. 1. Olim meliores erant Episcopi Romani, quippe plerumque; S. Martyres, quàm hodie. 2. Omnes pij & probi Episcopi sunt Apostolorum & Petri successores in officio, non solum Romanus pontifex, etsi bonus & pius esset. 3. iidem patres Romam vocitârunt purpuratam meretricem, Hieronymus ad Marcel. item Augustinus de civ. Dei Lib. 18. c. 21: 22. &c. 4. Nec ipsi Patres de successoribus Petri conveniunt; Platina enim de vitis pont. Sabellicus & Epiphanius denominant Linum, Cletum, Clementem, Anacletum in ordine: Eusebius v. Irenæus & Hieronymus enumerant post Petrum, Linum, Anacletum & Clementem; Damasus post Petrum ponit Clementem &c. adeo ut etiam de numero non minus ac ordine multum discrepent. 5. posito jam, non concessio, quod Petrus Romæ Episcopus fuerit, non tamen papa est ejus legitimus successor vel in doctrinâ vel moribus. α. Petrus docuit: Non esse aliud nomen in quo oportet nos salvari præter Iesum Act. 4. Papa pro eo at ad merita sanctorum, Petrus ait remissionem peccatorum accipere nos per nomen Iesu Act. 10. Papa ait peccata compensari à Renatis, Petrus unicum Ecclesiæ fundamentum agnoscit Christum Matth. 16. Papa constituit semetipsum

Petrus

Petrus ait: subjecti estote sive Regi sive Ducibus Ec. 1. Pet. 2. Papa Dominari vult omnibus. Petrus vocat Christum Pastorem animarum, 1. Pet. 2: 25. Papa pastorum princeps vult esse. Petrus baptismum bona conscientie stipulationem vocat 1. Pet. 3: 21. Papa Monachatum. Petrus ait: si quis loquitur, sermones Dei loquatur, Pet. 4: 11. Papa: Loquatur nostras traditiones. Petrus inquit: Pascite gregem non turpis lucri gratiâ, 1. Pet. 5. Papa: cœlum venale Deusq;. Petrus: Non dominantes Clero, 1. Pet. 5. Papa quærit dominium in Ecclesiâ. Petrus ait: Satanarefistite infide 1. Pet. 5. Papa: Resistite ei aquâ benedictâ, signo crucis &c. Petrus: Facite per B. opera firmam vocationem vestram 2. Pet. 1. Papa: quærite per B. opera justificationem. Petrus: Non doctas fabulas secuti 2. Pet. 1: Papa canonizavit Legendas Dominici, Francisci &c. Petrus: habemus firmiorem propheticum sermonem 2. pet. 1. Papa scripturam execratur ut Dæmon orationem Domini, β. Quoad Mores Petrus invehitur in voluptuarios 2. pet. 2. Papa alit tales missificos. Petrus amavit humilitatem 1. pet. 5. papa superbit luxu. Petrus circumduxit uxorem 1. Cor. 9: 5. papa conjugia sacerdotum damnat. Petrus damnavit Simoniam Act. 8. papa vendit indulgentias &c. Concludo igitur Romanum pontificem nequaquam esse judicem controversiarum Theologicarum infallibilem. Ut taceam quod α. si bi ipsi Scriptura S. tribuat iudicium infallibile Esa. 2: 3. c. 8: 20. Mich. 4: 4. 5. Joh. 12: 48. Sermo, ait Christus, quem locutus sum, ipse vos judicabit in novissimo die. β. Verbum Dei est veritatis infallibilis psal. 119: 86. 160. Dan. 10: 21. Joh. 17: 17. γ. Verbo Dei postponuntur o. alia veritatis æpæpæ, qualia esse solent:

occulta

occulta Spiritus S. revelatio, sententia patrum, traditiones, miracula, defunctorum responsa, imò responsa Angelorum, Matth. 24: 24. 25. Gal. 1: 8. 2. Thes. 2: 1. 2. 1. Joh. 4: 1. & Spiritus S. in verbo loquens habet potestatem judicandi orbem E. etiam Theologicas controversias. Conf. Dan: 7: 9. seqq. Joh. 12: 48. Rom. 2: 16. Apoc. 20: 12. Hæc igitur propositio est verissima: Solus Spiritus S. in verbo scripto loquens, est Iudex controversiarum Theol. primarius ac Infallibilis. Item: Verbum Dei est Iudex Normalis, Directivè & Definitivè. Ecclesia est Iudex saltem Ministerialis. Subordinate itidem sunt hæc & non contradictoria: Sola S. Scriptura est unica & certissima regula ad quam omnia dogmata exigere oporteat immediatè & primariò. Et Symbolum nostrarum Ecclesiarum Lutheranarum, liber Christianæ concordie, est norma ad quam dogmata exigere oporteat mediatè & secundariò. Ideòq; B. Dn. D. Hutterus prol. in lib. conc. pag. 23. ait: De autoritate libri hujus facile est judicare, quæ licet Scripturæ canoniciis equiparari nullo modo possit; Interim tamen quatenus cum Scripturæ Sacræ ex asse concordat, eatenus certè tantam mereatur fidem & auctoritatem, quantum liber Symbolicus mereri unquam vel potest, vel debet. Altera verò propositio est falsissima: Solus Pontifex Romanus est Iudex controversiarum Theologicarum Infallibilis, cui tñ. non rectè contradicitur hoc pacto: Non solus Pontifex Rom. est Iudex contr. Theol. infallibilis: nam sic concederes Rom. Pontificem esse judicem, licet non solum. Neq; hoc pacto: Solus pontifex Rom. non est Iudex &c. Sic n. permitteres concilia, Cardinales & Monachos esse Judices, excepto solo Pontifice Rom. Reducenda est idcirco Adversariorum thesis ad talem formam, cui &

diametro contradicere potes, videlicet: *Pontifex Rom. est is, qui solus est Iudex controu. Theol.* cui rectè contradicis: *Pontifex Romanus non est is, qui solus est Iudex controuersiarum Theologicarum infallibilis.* vel si placet propositionem exponibilem resolvere in suas ambas exponentes: *Romanus Pontifex est Iudex contr. Eccl.* Et quicquid non est Rom. Pontifex non est Iudex controuersiarum &c. His ambabus à nobis è diametro justè sic contradicatur: *Romanus Pontifex non est Iudex contr. Theol. Inf. Eccl.* Non quicquid non est Romanus Pontifex non est Iudex contr. Theol. Infallibilis. quod erat demonstrandum. Tantum de Scripturæ S. Iudicio.

VI. INTERPRETATIONEM tandem S. Scriptura genuinam oppugnare solent Pontificij armaturâ itidem desumptâ è falso principio infallibilitatis Ecclesia Romana. Foras mat Jac. Masenius, S. I. In suâ meditatâ protestantium cum Catholicis concordia Alexandro VII. Pontifici Rom. inscripta & impressâ Colonia Agrippinæ Anno 1661. pag. 58. 59. talem statum: *Quaritur, An si prius quispiam fidelium, hoc format iudicium, mea hac sententia, vel confessio fidei quam amplector, est conformis Scriptura Sacra; Illa verò quam Ecclesia Catholica amplectitur difformis est: contraq; hæc Ecclesia oppositum suo iudicio concludit; Talis homo tutò suo possit niti iudicio, atq; illud, quod universalis Ecclesia est deserere? Negat prænominatus Autor.*

Ego v. r. l. Ponere Masenium duo *obvs ara a.* posse prodire aliquem privatum è numero fidelium, qui tñ. B. opponat se veræ Ecclesiæ Catholicæ & sit hæreticus 2. Supponere quod maximè est controuersum imò falsum, ut postea volente Deo, monstrabitur, Ecclesiam

Roma-

Romanam esse *γρηγοριαν* catholicam. 3. Facere distinctionem inter privatum & publicum hominem in negotio fidei, quasi v. Pharisei sedentes in cathedrâ Moïsis non errarint, sed foeminae secutæ Christum ad patibulum erectæ crucis, dissentientes in ultimo aquiescentiæ judicio ab Ecclesia eorum, fuerint obligatæ suæ desertæ sententiæ, illam quæ plurimum erat amplecti, aut seu Hæreticas ab illâ discedere; 4. Quid, quod tali emblemate nominatus Syncretista insidietur vocationi Lutheri, quasi ille fuisset homo privatus respectu Papæ; quem tu. non nisi eo sensu privatum sub initium reformationis dixerim, quo Elias, qui septem millia suffragatorum fidelium animadvertere non potuit, præter se ipsum solum. Ut a. *Masenius* amplius demonstrat idq; *invincibiliter*, quod protestantes ex sola Scriptura S. articulos suarum confessionum fidei contra catholicos (Romanos sc.) nequeant tueri, Regulas bonæ interp. Sacrarum Scripturarum juxta nostram protestantium doctrinam proponit, & suis notis illustrat, in quas varia *ἐρεπδοξίας* papisticæ dogmata, alibi bono cum Deo refutanda, inspergit c. 2, pag. 60. seqq. postea verò c. 3, pag. 66, seqq. argumentis pluribus ijsq; invictis (ut ait & gloriatur) demonstrare vult, protestantes de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certos non esse, qualia sunt seqq.

I. Quicumq; non est certus de verbo Dei, nisi per Ecclesiam adversariam, is de vera quoq; ejus interpretatione perpetuò incertus manet: At Protestantes non sunt certi de verbo Dei, nisi per Ecclesiam Adversariam.

E. Protestantes de verâ quoq; verbi Dei interpretatione perpetuò incerti manent.

Majoris ratio est. p. 66. quia et Ecclesia tutâ conscientia non potest aliquis fidere, quam hereticam censet. Dein pag. 67. de nobis ait: Ecclesia illi auctoritatem cum fallibilem asserant, quo argumento docebunt, se ab illâ qua fallere potuit, falsos non esse? Minorem sic stabilire conatur: Deinde à Romanâ acceperunt Ecclesiâ, quam cum ipsi hereticos condemnent, quâ conscientia illi fidunt hâc in causâ, unde totum Religionis fundamentum veritasq; libratur? Quid? quod eandem multarum in S. Scripturâ corruptelarum arguant, libros Apochryphos pro veris acceptare contendunt, adeoq; in eâ damnant partem, in qua ipsi potissimum suæ Religionis Robur collocatum possident. Ut proinde hâc secum in re manifestè pugnare videantur, eandemq; Ecclesiam ut sinceram integramq; in Scripturis tradendis audire, rursusq; ut corruptam depravatamq; aspernari; Scripturam non Ecclesia, sed suo postremum ingenio probare, aut rejicere.

R. I. Per instantiam: Quicumq; non est certus de verbo Dei, nisi per Ecclesiam adversariam, is de verâ quoq; ejus interpretatione perpetuò manet incertus: Atqui Pontificij non sunt certi de verbo Dei, nisi per Ecclesiam adversariam. **E.** Pontificij de verâ quoq; verbi Dei interpretatione perpetuò manent incerti. Major est Iacobi Mosenij. Minor proposit: confirmatur, quia eloquia Dei credita sunt Judæis Rom. 3: 2. A quibus fontes Scripturæ S. incorrupti sunt derivati ad Romanos, ab his ad nos, quemadmodum igitur infidelitas illorum non obfuit istis; Ita nec horum nobis: Nunquid igitur incredulitas illorum (aut horum) fidem Dei evacuabit? **v. 3.** Absit. *Est autem Deus verax. Ec. v. 4.*

Quod

Quod v. Deus. O. M. per illos & istos puros originalium Scripturarum fontes ad nos transtulerit, est quod nobis gratulamur Deoq; omnipotenti immortalis gratias agamus; est itidem quod illis & istis in extremo die severiori iudicio erit, ac, nisi factâ poenitentia, æterno exitio, quod credere in Messiam nolint, & adulteratas versiones probent, juxta illud Jer. 2: 13. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* 2. Negando minorem proposit. non enim per veram Ecclesiam unicè & primariò, multò minùs Apostaticam Romanam, certi sumus de verbo Dei & vera interpretatione ejus; Sed per internum Spiritus S. Testimonium, per quod intelligimus nos omninò certos & securos esse de *α. illuminatione mentis*, quæ fit *ἐν πνεύματι*, per verbum revelatum, Psal. 119: 18. & v. 103. Rom. 12: 2. *β.* Promissionum Dei in cordibus obfignatione facta sigillo Spiritus Sancti Esa. 59: 21. Rom. 8: 16. Eph. 1: 13. 1. Cor. 2: 12. 2. Cor 1: 21. 22. 1. Thes. 1: 5. 1. Joh. 5: 6. 8. 9. 10. &c. 3. Hæc non sunt contradictoria, ut ad probationem minoris respondeam: Audire & sequi Ecclesiam usq; ad aras; & eandem tanquam in multis deficientem & aberrantem à vero, detestari, atq; synceræ Ecclesiæ ab Apostaticâ egressâ postremum ingenio Scripturam æstimare. 4. *Concedendo*, habere Ecclesiam Romanam multos Ecclesiæ thesauros, S. Biblia in originali, Baptismum, ministerium & non nulla alia: Sed *Protestando*, habere eandem multa quæ sunt papatui propria, utpote pravam Scripturæ interpretationem, traditiones humanas, superstitiones, concionum ludibria, Idololatriam &c. Conferatur

mez Synopses Theol. disp. XXIII. de Ecclesiâ pag. 184. 5. Ut taceam quòd nomine protestantium unâ involvat Calvinianos, eum eo solum Lutherani, seu veri invariatae conf. Aug: confessores verè significantur, ut constat ex præfatione Augustanæ confessionis in v. pag. 8.

Instat: 1. p. 68. *Neg est, cur, ex Græcis Hebraicq; fontibus Jese limpidiorem haurire credant, ut qua in ejusdem Ecclesiæ relicta manibus, pluribus etiam objecta hostibus facilius nullo observante depravari potuerint, cum vulgata versionis plurimum oculi advigilarent.* R. 1. cum duo faciunt idem non est idem: Papa tractando Scripturam huc usq; fontes turbavit, Lutherus tractando Scripturam fontes purgavit. 2. Depravari ita potuisse fontes ut nusquam puri fluerent, adversatur providentiæ divinæ, certiores nos efficientis de fontium permansturâ integritate, Math. 5: 18, *ὡρα ἐν ᾗ τὰ νεφέλα εἰ μὴ παρ' ἁθροῦ &c.* 3. De procuratione circa versionem vulgatam, Respondeo, quòd multitudo errantium non parit errori patrociniū.

Inst: 2. *Aut Protestantes ejusmodi traditionem Ecclesiasticam, per quam ad nostra hæc tempora S. Litera deferuntur, tolerant necesse est, aut S. simul Scriptura obnuncient. At Protestantes seu adversarij traditiones ejusmodi repudiant.* R. 1. Ad antecedens: aliud est loqui de verâ S. Bibliorum continuata & manuali traditione, procurante providentiâ divinâ, per Ecclesiam; Aliud item loqui de traditionibus merè humanis verbo divino adversantibus. 2. ad consequens: Non repudiamus sed gratis manibus acceptamus ac deprædicamus ingens illud divinæ bonitatis beneficium, quòd et-

iam

iam hostes cogantur nobis arma subministrare, quibus profligantur omnium commodissimè. 3. Neq; solâ hac traditione contenti sumus, sed etiam primariò ad spiritum S. in verbo loquentem & conscientiam nostram solidè exorantem provocamus, atq; adeò in ipsis veri Dei oraculis, genuinis miraculis itemq; per plurimis Martyrijs confirmatis, ultimò acquiescimus.

Inst. 3. Etiam Alcoranus Mahometicus & Talmud Hebraicus hoc sibi Testimonium dicunt, an ideo his credimus? Alij S. Scripturam suâ velut ex fronte, & divina quam spirat indole agnosci posse dictitant, non secus ac solem suo ex lumine; ita ut illa sit, qua simul & cernitur, & qua oculi intellectus nostri irradiantur. Quid tibi de tam specioso phantasmate videtur? Euge baptizato adultiori & primis fidei rudimentis imbuendo hinc libros Talmudicos, Inde S. nostra Biblia propone; putas ne nativâ hac ab illis Luce distincturus es? Hoc si ex sole tanta lux affulgeat, cur ad eam gentes non festinent? aut si tantum renatis pateat, cur non eam perinde his in libris Lutheranus & Calvinista observat? Cur ex his nonnullos; quos alij repudiant, agnoscunt alij? An quidam tantum ex illis aquile, catholici vero omnes in tantâ luce talpa oberrant? Scriptura eadem, eodem dictata loquensq; Spiritu, cur primùm accedentes tam ambiguo confundat Lumine, & hos ad veritatem, alios ad errorem ducat, cum eandem lucem ambitiosè investigamus omnes?

R. 1. Nequaquam eadem habent Alcoranus Muhammedanus cum Talmud Hebraico, & ipsa S. Scriptura, veritatis ægizigia; præterquàm n. quod Alcoranus foveat Arianismum, & Talmud aniles fabu-

las, in plurimis insuper Scripturæ Sacræ & diametro contradicunt, cum tamen hujus, puta Scripturæ canonicæ, media inveniantur cum fidem salvificam, tum historicam conciliantia, illa insita sunt & proximè ab essentiâ Scripturæ S. promanant, qualia sunt *α. Dicendi materia*, ut res non nisi per solam revelationem cognitæ, creatio & propagatio mundi, ortus, progressus & conservatio Ecclesiæ, vaticinia, Mysteria, præcepta & exempla divinissima, Psal. 87: 3, *Gloriosa in te predicantur, ô ciuitas Dei, sela. β. Dicendi Genus*: quò pertinent styli Majestas spiritualis, prudentia simplex, Infastidiosa claritas, plenitudo brevis, cohærentia modesta, aliæq; virtutes incomparabiles, quas alto supercilio papicolæ despiciunt, quamdiu verbum Dei non nisi ob solam traditionem Ecclesiæ, suspiciunt. *γ. Dicendi Harmonia*, quæ omnem *ἐνῳριστὸν πάρεσσαν* & errorem excludit, promissionum comminationumq; & eventuum quoad præmia & pænas conformitatem infallibilem, aliæq; diviniora momenta pulchrè concordantia per plurima includit Psal. 119: 142, *Iustitia tua, iustitia in seculum, & lex tua veritas Domine.* & v. 172: *Omnia mandata tua æquitas.* *δ. Dicendi Efficacia* singularis ad pariendum sibi *ἀντοπισίαν, ἡγὲ ἀντοκαταρογίαν*, per se n. fide dignissima est, & potentissima ad propagandum Regnum Christi & demoliendum regnum Satanæ. Quò pertinent idolorum gentilium proscriptiones, & oracula quæ ad Clangorem Tubæ Evangelicæ obmutuerunt. Ad hæc; Scripturæ S. vi hæretici profligantur, duriora infidelium corda molliantur & convertuntur, pij & afflicti eriguntur, Rom.

1. 16. Heb. 4: 12. 2. Cor. 10: 4. 5. Psal. 119: 92. pollet
 n. omnino S. Scriptura præter virtutem *objectivam* &
significativam, etiam *effectivâ*, ut non solum moraliter
 animos hominum movere ipsq; persuadere, sed & eod-
 em efficaciter salvare possit, idq; non externâ aut
 adventitiâ quadam, sed internâ & nativâ potentiâ
 verbi Dei, qua tali, propriâ, & quoad actum primum
 perpetuâ, Joh. 6: 63. 1. Cor. 1: 18. 1. Tim. 4: 16. &c.
 8. *Dicendi veritas*, nihil enim falsi continet, sed divinam
 mentem & voluntatem per omnia exprimit: Imò
 est ipsa mens & veritas divina, adeò, ut quicquid in
 Scripturâ S. extat, id o. divinâ fide suscipiendum sit,
 cum eum agnoscat immediatè autorem, Deum nempe,
 qui nec fallere nec falli potest, Psal. 119: 43. 86. *O. præ-*
cepta tua sunt ipsa veritas, Conf. v. 160. & 163. Psal. 33: 4.
 2. Sam. 7: 28. Gal. 3: 1. Col. 1: 5. 2. Tim. 2: 18. c. 3: 8.
 Tit. 1: 1. Jac. 1: 18. 5. *Antiquitas*, Moses enim qui
 de Christo & gratiâ N. Test: scripsit, Luc. 24: 27. est
 Scriptor omnium antiquissimus, quinimò in Scri-
 pturâ S. Historiæ omnium antiquissimæ, utpote de re-
 bus ante diluvium, inde à mundi exordio referuntur.
 Quocirca, maximo non minùs quàm singulari Dei
 beneficio, æternâ grataq; memoriâ à nobis custodien-
 do, inde à mundi exordio ad hæc usq; tempora no-
 stra, contra diabolum & omnes Antichristos poten-
 tēr ac mirabili modo est conservata integra, idq; cur-
 su continuato & minimè interrupto, juxta fidem à Sal-
 vatore nobis datam, Matth. 16: 18. *Porta inferorum non*
prævalebunt adversus eam, Ecclesiam, sc. quæ verâ confes-
 sione in verbo Dei fundatâ nititur. 2. *Illuminatio* tan-
 dem succedit, verbo Dei connata eaq; salutifera, Psal.

119: 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Hæc, sc. media adfita & foris adhærentia, fidemq; generantia historicam, sunt. *α.* Miracula multifariam patrata, de quibus etiam inter adversarios constat. *β.* Martyria & confessionum constantia usq; in Agonem, quibus Scripturæ veritas haud rarè sanguine obsignata est. *γ.* Tragædiæ persecutorum ejus, & tristis vitæ Tyrannorum exitus. *δ.* Tandem succedit Testimonium Ecclesiæ plūs minusve, pro diversitate temporum, testari valentis. Sed & adversariorum, cum Hæreticorum, Muhammedanorum, & Judæorum qui ex V. Testamento de veritate Novi Testamenti possunt convinci, tum Ethnicorum *Svetonij* & aliorum. Confer iam *Maseni*, & dispice, an hæc anteceden-
α σ φ α λ έ ι α ς γ ν ω ρ ι σ μ ο ς α, in *Alcorano Turcico*, & libro Judæorum *Talmudico* inveniantur, an non?
 2. Scripturam esse lucem, quæ simul & cernitur, & quæ oculi intellectus nostri irradiantur, speciosum phantasma vocat *Masenius*. Ego v. cum Logicis ajo: contra negantem principia non est disputandum: actum enim est de eo, & desperatum judicium ejus, qui veritatem sole meridiano evidentior non cernit: Nonne verbum simul & lux est, quæ conspicitur, & unà oculos mentis illuminat? Confer has duas propositiones: *Man datum Lucerna est, & lex lux*, *Prov. 6: 23.* *Psal. 119: 105.* Item: *Præceptum Iehova purum est, illustrans oculos*, *Psal. 19: 9.* Deinde, Exemplum de Baptizato adultiori, & primis fidei rudimentis imbuendo, non distincturo à libris *Talmudicis* ipsa *S. Biblia*, per naturam in his resplendentem lucem, nullum est, *α.* quia ab incerto casu ad experientiam argumentari *N. V. C.* *β.* Fateor insubsum

sum & impium lectorem hæc non tantum non distingvere posse, à seipso; sed & stultam pronunciare Scripturam Sacram; *animalis homo enim non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, stultitia enim ei sunt* &c. 1. Cor. 2:14.

γ. Nativa illa scripturarum Lux non apparet cæcis, i. e. vel irrogenitis, vel Renatis quidem, sed per peccata mortalia in morbum pristinum recidivis. Verum solis illuminatis conspicua sit; ideò David, & cum eo omnes sancti orant: *Revela oculos meos Domine, & considerabo mirabilia de lege tua*, Psal. 119:18.

Et hæc causa est quare gentes majori copiâ, ad hanc lucem non festinent, quia eam proprijs viribus non vident. R. 3. Inter Renatos quoq; magna differentia est, & cur non eam lucem perinde his in libris Lutheranus & calvinista observat? cur ex his nonnullos quos alij repudiant, agnoscunt alij; causam dicam, si dixerit prius Masenius Iesuita, cur inter Renatos & Christianos alij sint verè Catholici, alij hæretici, quorum illos aquilas esse, & hos ad maximam hanc lucem cœcutientes talis pas, nemo Pontificiorum negabit. Quod v. alij ad veritatem, alij ad errorem circa hanc lucem ducantur, causam addit, licet imprudens Masenius ipse, quia nonnulli ambitiosè i. e. superbè hanc lucem investigant, ut omnes illi faciunt, qui Papam cum Ecclesiâ & ejus traditionibus merè humanis constituunt Scripturâ divinâ superiorem. His ergo sit odor mortis ad mortem, illis verò, qui eam, prout par est, venerantur, odor vite ad vitam, 2. Cor. 2:16.

Inst: 4. Postremò, cum hæc lux aliud nihil esse possit, quàm dictamen aliquod Spiritus S. loquentis testantiq; animis nostris, hanc, illamve esse Scripturam à Deo: neces-

farò cum Enthusiastis admittendum erit verbum aliquod Dei internum, non Scriptum, quòd si uno hoc admittamus controversia articulo, ut ubiq; non dominetur, nulla ratio impedit. Accedit quòd hæc lux utiq; orthodoxa fulserit Ecclesie, quosdam Scriptura libros acceptanti, repudianti alios. Et si hæc errare potuit (ut contendunt factò ipso in nonnullis aberrasse) quis privatus majorem sibi ab hac luce securitatem promittat? Quid, quod ipsi, qui hanc sibi lucem vendicant, inter se, de Iacobi Epistolâ, alijsq; scripturis, pugnent sententijs? quantum ergò huic lumini fidendum nemo non intelliget. Alij igitur hoc quoq; deturbati presidio, aut ad traditionem redeunt, aut hanc simul cum divinâ hac luce conjungunt. Et Iudæi, inquit, Christiani credimus, suam nobis scripturam transcribentibus; Quidni igitur Romanis Evangelici fidamus? Sed falluntur, non Iudæis, sed Christo, Apostolis, primaq; Ecclesie hoc pignus transmissum credimus. Quamquam Iudæi, ante Christiana Ecclesia originem, causam etiam, Scripturam V. T. corrumpendi nullam habuerint; utpote fideles ejusdem eunodes. Sed si posteriora consulamus tempora, Esne qui deinde post seclusam ab Ecclesiâ Dei Synagogam, Talmudicos Iudæorum libros, pro S. literis ab ipsè traditos, veneretur? Quocirca argumentum retorqueo, & ut Iudæis ab orthodoxâ seclusis Ecclesiâ, nemo S. Scripturæ autoritatem inviolatam credit, ita neq; Romana eadem Ecclesie fidenda esset, si tot seculorum periodis ante Lutherum, à vera fide ad perfidiam defecisset. Quis enim existimet, hanc illa presidia, unde ab hostibus deinde suis expugnari facile posset, ultrò adversarijs intacta relicturam fuisse? Quare nisi majora sue certitudinis testimonia p'ssident, quàm que ultrò ab hæreticis deseruntur, omni securitate exciderunt.

Neg;

Neque sanè ullum argumentum Novatoribus suppetit, quo falli non possint, adeoq; in conscientiâ tutò possint acquiescere.

R. 1. Aliud est dicere veram & salutarem Scripturæ intelligentiam non posse haberi sine speciali & internâ Spiritus S. illuminatione, ad quam obtinendam omnes Sancti, gemitibus serijs Deo supplicavere; *quod est orthodoxum*. Aliud verò superbè doctrinam cœlestem deridere, tanquam literam mortuam, & spreis scriptis Prophetarum & Apostolorum, expectare peculiâres revelationes & raptus violentos de cœlo; *quod est heterodoxum*, Anabaptisticum & Enthusiasticum.

R. 2. Quamvis Ecclesia universalis & verè Catholica, non possit errare vel deficere, potest tñ. in hac vel illâ mundi plagâ ad magnam paucitatem redigi, ut tempore Eliæ in T. V. & initiò N. T. ^{ti} est enim pusillus Christi grex, Luc. 12. Quo respectu unus & alter non tam privatus, quàm in hoc charactere publicus, *majorem sibi ab hac luce divinâ securitatem promittere potest*, quàm particularis aliqua, quamvis copiosa Ecclesia deficiens, ut contigit tempore B. Lutheri: Catholicismus enim genuinus non æstimandus est è pluralitate personarum palàm Christi Evangelium consentiunt; sed inde, quòd universum corpus doctrinæ Propheticae & Apostolicae sincero corde amplectatur, conf. Aug. conf. Apol. pag. 146. seqq. R. 3. Quod ad pugnam inter nostros attinet, quæ olim extitit, nunc verò sopita est, de Epistolâ Jacobi, dico eam ex dissensu patrum oriundam fuisse: *Eusebius* enim in Hist. Eccl. lib. 2. cap. 24. unâ cum Hieronymo in nonnullis locis, elevat ejus dignitatem, quos principiò reformationis suæ secutus est B. Lutherus Tom. 2. Jen Germ. nec

non in præfat. In Epist. Jac. Alij vero ut *Cyprianus, Augustinus & Athanasius*, quos sequuti recentiores è nostris, Apostolicam ejus autoritatem vindicant. Unde B. Dn. D. Hulse in pec. Tract. Paulum & Jacobum in Art. Just. *ἐναντιοπαύοντες* reconciliavit. Illorum tñ. dissentientium patrum sententias ipsi Pontificij non condemnant. idem iudicium esto de alijs Scripturis; aliud n. est dissentire de salutis fundamentalis Articulo, aliud verò, de non nullis vel antecedentibus vel consequentibus. R. 4. α. Experientia testatur etiam in hodiernâ Synagogâ judaicâ inveniri & integra Biblia Hebræa, quamvis velamen salutaris intelligentiæ non sit ablatum, tanquam Thesaurum bonum; & libros Talmudicos ceu depositum adulterinum. β. Argumentum retortum, in Masenium vicissim retorqueo: *Ut Iudeis ab orthodoxâ seclusis Ecclesiâ, nemo S. Scripturæ autoritatem inviolatam credit, ita neq. Romana eadem Ecclesiâ fidenda esset, si tot seculorum periodis ante Lutherum à verâ fide ad perfidiam defecisset, NISI PROVIDENTIÆ DËI* placuisset ex collatione Bibliorum utriusq; Ecclesiæ Apostaticæ, nos de vero sensu Scripturæ S. reddere certiores, & Christi promissioni de non perituro apice ejusdem, Matth. 5: 18. Luc. 21: 33, solidum pondus addere. γ. Falsâ est Hypothesis Masenij, quòd Biblia Hebræa nuspiam in pontificatu corruptelis particularibus obnoxia fuerint: Quorsum enim aliàs vulgatus interpres scripsit; *ipsa conteret caput tuum*, i. e. Maria, Gen. 3: 15. Nisi, quia pro *Hu* i. e. ipsum sc. semen, substitutus fuisset *articulus* foem. gen. *Hi*, ipsa. δ. Agnoscenda in hoc maximi momenti

menti negotio ingens divinæ bonitatis clementia, quæ ex malo semper elicit bonum, juxta illud: *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum*, Gen. 50: 20. Ut illud taceam quod Bellarminus ipse multis rationibus probet textum Hebræum à Judæis minimè esse corruptum lib. 11. de verbo. Dei. c. 2. & 3. Ecclesiæ Romana nolens volens, & non magis ultrò reliquit nobis, suis adversarijs, præsidia intacta quibus facile potest expugnari, quàm ipse Goliathus Philistæus ministravit Davidi ensē, quò amputabatur sibi caput: vel Holofernes Judithæ arma reliquit, justo Dei judicio in se possessorem lævientia. Non igitur excidimus, sed stamus in bonâ securitate, cum & eadem in nonnullis, & alia in per plurimis alijs, nostræ certitudinis testimonia possideamus, quàm quæ ultrò (ego dico, Deo volente, papâ penitente) ab Hæreticis deferuntur. Revelabit autem dies *παρρηγοιμὸς*, ut B. Lutherus Sacramentario zuinglio, in colloquio Marpurgensi objecit, quis habuerit meliorem conscientiam, idemne Papa Romanus, an B. Lutherus noster, quâ tutò hic unâ nobiscum queat acquiescere? atq; sic Synopseos rationum Masenianarum protestantibus adversantium primæ satisfactum est, quæ talis est: *Protestantes non sunt certi de verbo Dei, nisi per Ecclesiam adversariam, cui tutâ conscientia non possunt fidere, quia hæreticam censent.* & è diamétro, nostræ Synopseos rationum pseudo-catholicis reluctantium prima stabilita est, quæ hæc est: Non nisi falsò asseritur, opus esse Testimonio Ecclesiæ ad cognoscendum Dei verbum, nec cognosci posse verbum Dei sine Ecclesiæ testimonio. Quod itidem contra Novatores Calixtinos pontificijs etiam h. l. palpum facientes firmitè tenendum est.

II. Quicumq; nullam possunt rationem adferre solidam rectæ interpretationis, & non nisi talem, quâ etiam Hæreticus utitur, atq; ex quâ tam falsum quàm verum sequitur; Illi de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt. At Protestantes nullam possunt rationem adferre solidam rectæ interpretationis, & non nisi talem, quâ etiam Hæreticus utitur, atq; ex quâ tam falsum, quàm verum sequitur. E. Protestantes de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majore præsuppositâ, tanquam concessâ, Minorem Propositionem idem Jacobus Masenius Iesuita tentat confirmare pag 70. & sequenti, satis prolixè hunc in modum: *Faciamus tamen S. Scripturam ad manus illorum Integram intactamq; pervenisse, ex quo demum capite infallibili pars quævis Novatorum, probare poterit, sese esse solam, quæ verum S. Scripturæ intellectum assequatur, & oppositas sibi partes aberrare universas? Impossibile est, ut adferat rationem aliquam veritatis à se cognita, quam opposita partium, cui errorem imputat, pro se nequeat adducere. Si ad clarissima sese S. Scripturæ testimonia provocare, ad internam fidem, aut S. Sancti præsidia confugere, asserat; idem alij Novatorum, idem ipsi etiam Catholici sese facere affirmabunt. At qui nullo alio utitur sue certitudinis ac veritatis Argumento, quàm illo, quod Adversarius ad suum quoq; defendendum Errorem adhibet, hic, vi illius, de obiectâ veritate certus esse non poterit. Hic omnes Novatorum conatus hærent. In quamcunq; enim partem seu defendendo, seu*

argu-

arguendo se verterint, idem in auctores telum recidit. Scriptura claritas, interna fidei, aut S. Sancti testimonia, pro se adducta; contra obtenebratus adversariorum intellectus, perversa voluntas, & quidquid ejusmodi est delictorum in hostes intortum, pari viâ reducitur, ac retorquetur. Fragilior ex labyrintho sit exitus, quam ex hac probandi reprobandiq; licentia. Res deniq; eò universa Novatorum recidit; ut suæ quisque sententia ex scripturis ducta autor relinquatur; rationem verò assentiendi cum hæreticis communem habeat. Quare ex Lutherano quare sentiat in Eucharistia panem simul Christumq; secundum substantiam, præsentem esse? Respondet, quia clara ita scriptura Dei asserit. Quare ex Calvinista? Cur hunc neget in pane præsentiam, idem planè Responsum auditurus es. Quare aut utriq; aut nulli credas necesse est; cum tantundem uterq; argumenti adferat! Si porro urgeas; unde certus esse possit, hunc clara scripturæ sensum esse, cum plurimi Gravissimiq; Doctores sensum ex eadem diversum eruant? Confugiat, aut ad Clarissimam scripturæ veritatem, quæ sibi tanquam electo, præ cæteris, ad tantam lucem cæcis, affulgeat: aut etiam ad S. Sanctum in conscientia sibi reddente veritatis testimonium. Si insles, unde hunc probeat spiritum: cum adversarij eundem in opposito sibi sensu vendicent? rursum terga vertet, atq; ad S. Scripturam recurreret; quia videlicet cum hac, Spiritus iste, seu fidei dictamen Conveniat. Si urgeas unde evincat, hunc suum spiritum, cum S. literis convenire, cum id negent alij, id sibi clarum esse asserit ex ipsis literis. Sic pleriq; loquuntur Novatorum, demptis Anabaptistis, qui cum verbum Dei internum non scriptum admittant, in S. Sancti Dictamine motuq; ultimè acquiescunt. Illi igitur (ut horum Enobustastarum insaniam dissimulem) misera vertigine ad ean-

dem à quâ ob ambiguitatem, abierant, scripturam revertuntur eisdemq; quibus ante patebantur, telu manent obnoxij. Solt catholici extra omnem ictum subsistunt, quia verbo Dei non tantum in S. Biblijs, sed etiam per scripta patrum & Ecclesie traditionem exhibito assentiuntur.

Hoc enim est, quod illud ad plura significanda ambiguum, certa sententie interpretatione ac definitione, aut adstringit, aut absolvit. Quod quicumq; ab Ecclesia detrectant acceptare, aut certum in controversijs hodie loca scriptura sensum haurire nequeunt, aut proprij alienive capitis commentis supplere coguntur; adeoq; velint nolint, verba hominum, suumq; judicium, pro verbo Dei amplexantur. Ut Novatorum confessiones cum S. Scriptura collata manifesta experientia testantur.

R. 1. Majorem prop. non esse per omnia veram; certitudo enim verbi non dependet à certitudine interpretationis, sed hæc ab illâ. Quia namq; verbum Dei est clarum, & perspicuum pijs atq; diligentibus lectoribus, ut antea demonstratum, hinc constat ex varijs Scripturæ S. locis inter sese collatis, non posse non oriri certam Scripturæ Interpretationem. Cum v. Pontificij de Scripturæ perspicuitate dubitent, imò negent eandem pertinaciter; non possunt non semper de verâ ejus interpretatione ambigere, imò eam falsò interpretari. Nos Deo laus sumus certi de utroq; & verbo sc. & ejus vera interpretatione.

R. 2. Negando propositionem minorem quoad singula momenta & quidem (α) Propositio illa: *Protestantes nullam possunt rationem adferre solidam recta interpretationis*; oppidò & manifestè falsa est: Taceo quòd per protestantes intelligat utrosq; Augustanæ confessio-

DE SCRIPTURÆ S. INTERPRETATIONE
 nis locios, tam variatæ quàm invariata, cum tamen
 solis Lutheranis ille titulus verè adscribitur, ut ex præ-
 fat: ad Cæsarem Carolum v. in Conf. August. pag. m.
 8. liquet. Probandum igitur nobis incumbit, quod
 protestantes, i. e. nos Lutherani solidam quamcunq;
 genuinæ interpretationis scripturarum rationem adfer-
 re, idq; vel ex eo κατ' ἀνθρώπων constat, quia Regulas
 bonæ interpretationis à Dn. D. Dieterico in inst. Ca-
 tech. positas Jesuita Masenius ipse approbat cit. lib. Med.
 Conc. p. 60. seqq. licet in observationibus atq; exem-
 plis à se positis semper papizet ac multum à veritate
 erret. (β) Deinde propositio illa: *protestantes non possunt*
nisi talem quæ & hereticus utitur adferre rationem rectæ in-
terpretationis: est itidem falsa: hæretici enim ea quæ
 de genuina interpretatione Scripturæ S. scripserunt, nos-
 trates Theologi, Flavius in clavi, Glassius in Philof. sa-
 cra, Waltherus in officina Bibl. Franzius in aureo tract.
 de interpretatione Sacræ S. ἐν τῇ ἐξέγγραφίᾳ ὑπο-
 σέει nequaquam probabunt. (γ) Deniq; propositio
 illa: *protestantes non possunt adferre rationem rectæ interp.*
nisi talem ex quâ tam verum quàm falsum sequitur: pari-
 ter mendax est, quia dum eam fidelitatis viam ingre-
 dimur ad indagandam cælestem veritatē, quam nobis
 monstrant Prophetæ, Christus & Apostoli, iam sunt se-
 curi de obteptu veri & effugio falsi. Proinde R. 3.
 Ad probationum minoris singula membra, (α) Quod
 verum S. Scripturæ intellectum assequimur & oppositæ
 gentes universæ errent sufficienter demonstratum est, &
 quotidie demonstratur è scriptis elenchicis B. Lutheri,
 Chemnitij, Hunniorum & infinitorum aliorum bella
 Domini gerentium. Inspiciatur una Apologia Aug.

Conf. scripta à Philippo, quam nullus Doctor pontificius unquam hactenus solidè refutavit, nec refutare in posterum poterit quamdiu *verbum Domini manet* sc. in æternum Efa. 40; 8. 1. Pet. 1: 23. (β) Quemadmodum Christus in conflictu cum satana provocavit solum ad scripturam, satanas quoq; sed demendo vera & addendo falsa: Matth. 4. ita & nos provocamus primariò ad S. Scripturam, Pontificij quoq; sed addendo traditiones humanas, demendo Christi merito per merita propria congrui & condigni &c. Falsum igitur est quòd affirmant se idem facere quòd nos facimus, itemq; quòd nullo alio utamur nostræ certitudinis ac veritatis argumento, quàm illo, quòd adversarius ad suum quoq; defendendum errorem adhibet. (γ) Ut Salvator noster & Apostoli Scripturæ claritatem, internæ fidei & Spiritus S. testimonia pro se adduxerant in conflictu cum Phariseis & falsis Apostolis, & obtenebratos adversariorum intellectus perversamq; voluntatem redarguerant; & tñ. quicquid ejusmodi erat delictorum in hostes intortum, *NEQUAQUAM* pari viâ reducebatur ac retorquebatur: piorum n. viâ est iusta, *impiorum v. viâ peribis* Psal. 1. v. ult. *ego glorifico patrem meum*, ait Jesus, *vos a. contumeliâ me affecistis* Job. 8. 49. Eodem modo adversarii nostri non pari viâ incedunt, sed injustissima retorsione utuntur: facilis igitur nobis est ex hoc labyrintho exitus. (δ) Neq; tñ. magis suæ inter nos quisq; sententiæ ex Scripturis ductæ autor relinquitur, atq; ipsi Apostoli dicendi sunt autoritate propriâ multacitate versione 70. interpretum, idq; alijs verbis bonam consequentiam involventibus. (ε) Rationem v. communem cum hæreticis assentiendi scripturis minime ha-

mè habemus immediatam: hi u. à sensu literali uno & vero divertunt & ad peregrina dolosaq; consensus principia confugiunt E. g. Pontificij ad traditiones papæ & verbum humanum! Calviniani ad cæcā rationem intellectus. Convenient quidem, si quæris à Lutheranis & Calvinistis, cur ille præsentiam Christi in cænā credat esse realem, hic mentalem, in principio remoto, non v. propinquo (r) Si quis urgeat, unde certi esse possimus, hunc clarum scripturæ sensum esse, cum plurimi doctores sensum ex eādē diversum eruant. R. id innotescere ex bonæ interpretationis medijs de quibus paulo post agam. Ad eundem v. Spiritum sanctum, idemq; ejus internum atq; intrepidum testimonium provocare tamdiu non possunt ulli vel pontificij vel Calviniani, quamdiu more Syncretistarum nostram amicitiam & spiritualem fraternitatem tanto studio negotiantur: quod si ipsis succedet, omnes suos fundamentales errores ut revocent necesse est, si tepidi audire nolint & ex ore Christi evomendi Apoc. 3: 16, aut omnes errores revocabunt, aut nullos. (s) Falsum quoq; id est, quod dicat nos à scriptura ob ambiguitatem abire, atq; ad eandem miseram vertiginem reverbos iisdem telis manere obnoxios; quia neq; à scripturæ literâ, neq; ab ejusdem sensu unguem latum abimus, sed potius in ea constantè persistimus, dum nullam ambiguitatem ejus admittimus, nec ullum verbum pro verbo Dei agnoscimus, nisi quod exstat in S. Biblijs. Utri a. extra omnem ictum subsistunt, an soli Catholici, qui pro verbo Dei venditant verbum humanum, scripta patrum & Traditionem Ecclesiæ; an v. nos protestantes, imitatos Christum provocantem non ad

Rabbinos, sed scripta Prophetarum, Moſis & Pſalmo-
rum, judicabit etiam Chriſtus. (7) Quantum in hoc
paſſu valeat Teſtimonium Eccleſiæ, antea diſputatum
eſt: quoniam v. illud neq; repudiamus, ut ex confeſ.
Aug. Conſtat. Ubi Art. vi. citatur contra Pontifi-
cios dictum Ambroſij: *Hoc conſtitutum eſt à Deo, ut
qui credit in Chriſtum ſalvus ſit ſine opere, ſolâ fide, gratis
accipiens remiſſionem peccatorum.* Neq; illud ita extolli-
mus, ut quicquid ſcripſerint patres, pro verbo Dei ven-
ditemus, in multis enim ſunt hallucinati, adeoq; nec
pro principio fidei vel primario vel ſecundario a-
gnoſcimus, niſi ſit vel ipſa verbi Divini litera, vel
conſequentia legitimè inde deducta. Inverto igitur
potius iſtud *ἐγκλημα*: Quicunq; detrectant teſtimo-
nium veritatis immediatè accipere ab ore propheta-
rum, Chriſti & Apoſtolorum, ſed faciunt id per me-
diatricem Eccleſiam ac patrum ſcripta, aberrationibus
& nonnunquam contradictionibus mutuis obnoxia: Illi
autcertum in controverſis hodie locis ſcripturæ, ſenſum
haurire nequeunt, aut proprij alienive capitis com-
mentis ſupplere coguntur; adeoq; velint nolint, verba
hominum ſuumq; judicium pro verbo Dei amplexan-
tur. At tales ſunt pontificij E. Major p. Lippis & tonſo-
ribus, ut ajunt, perſpicua eſt. Minor fuit è propria
confeſſione adverſariorum. (9) Noſtras confeſſiones
quod attinet, agnoſcunt eæ verbum Dei pro verbo
Dei, & teſtimonium humanum pro teſtimonio huma-
no, niſi ex aſſe cum verbo Dei concordet. ut ſu-
pra ex Aug. Conf. Conſtabat. Ex hiſce iam inter ſe
ſincerè collatis, neutrius ſtudio partis occupato inge-
nio facilimè licet conjicere, quinam ſtatuunt judicium
huma-

DE SCRIPTURÆ S. INTERPRETATIONE 159
humanum esse principium veritatis Theologicæ, nos ne-
an Pontificij? (1) Ut autem sciant adversarij, aliam
ad genuinam script. interpretationem nos viam ingre-
di ac illi, & quoq; de verbo Dei, & vera ejus inter-
pretatione esse certissimos, sequentia observanda sunt
ὑπομνήματα:

I. Verbum Dei Diligentibus facile est in- tellectu:

Si enim Reges & Principes sua diplomata ut ut arti-
ficioso genere dicendi splendentia, in eam moderari
formam solent, ut à subditis lecta vel audita intelligen-
tur, quò citra ambiguitatem moreri possint imperata
faciendi: Quàto magis à Divina clementiâ prorsus
alienum esse censebimus tale nobis proposuisse ver-
bum, quod est Greg. M. L. 4. Epist. 40. *Epistola cre-
atoris ad creaturam suam*, cujus sensum neq; ex contextu,
neq; è locis parallelis pius lector vel Auditor unquam
assequatur, si enim id fecisset, deterior quovis tyran-
no fuisset & omnes hi aphorismi frustranei forent:
*Scrutamini scripturas Ioh. 5: 39. Quaecunq; scripta sunt, ad
nostram doctrinam scripta sunt Rom. 15: 4. Benefacitis at-
tendentes prophetico sermoni q: lucerna lucenti in loco cali-
ginoso, donec dies illucescat & lucifer oriatur in cordibus
nostris 2. Pet. 1. v. 19. Habent Moysen & Prophetas audiant
illos Luc. 16. 29. Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis
est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad eru-
diendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus
bonum instructus 2. Tim. 3: 16. 17. Habet autem impro-
bus ille meditationis labor conjunctissimum exerciti-
um precum, huic studio summè necessarium, juxta illud.*

Nullius

*Nullius est felix conatus & utilis unquam;
Consilium si non detq; iuvetq; Deus.*

Ideo David orat ex Corde Psal. 119. *Revela oculos meos,
& considerabo mirabilia de lege tua.* De tali fidelitatis stu-
dio suo vertendis & interpretandis scripturis adhibito
notantèr loquitur Beatus *Lutherus* noster, in Literis ad
familiarem amicum scriptis Anno 1530 ubi ait, ich kan
Psalmen und Propheten auslegen/ das können sie
nicht. Ich kan dolmetschen/ das können sie nicht/ ich
kan die H. Strift lesen/ das können sie nicht/ ich kan
bitten/ das können sie nicht etc. & Paulo post: Euch
aber und den unsern wil ich anzeigen warumb ich
das wort (sola) hab wollen brauchen/ wie wol Rom.
3. nicht sola/ Sondern solum oder tantum von
mir gebraucht ist/ also sein sehen die Esel meinen
Text an/ aber doch habe ich sonst anderswo/ sola
fide, gebraucht/ und will auch beide solum vnd
sola haben. Ich hab mich des gestieffen ihm dol-
metschen/ das ich rein vndh klar deudsch geben möch-
te. vnd ist vns wol oft begegnet/ das wir 14. tage/
dren vier wochen/ haben ein einiges wort gesucht
vnd gefragt/ habens dennoch zu weilen nicht funden.

Im Hiob erbeiten wir also/ M. Philips/ Muro-
gallus vnd ich/ das wir in vier tagen zu weilen kaum
dren Zeilen kundten fertigen. Lieber/ nun es ver-
deudschet vnd bereit ist/ kans ein jeder lesen und mei-
stern/ Leufft einer jetzt mit den augen durch dren
oder vier Bletter/ vnd stößet nicht einmahl an/ wird
aber nicht gewar/ welche Backen vnd stöße da ge-
legen sind/ da er jetzt vber hingehet/ wie über ein ge-
höffelt Bret/ da wir haben must schweizen vnd uns
engsten/

engsten/ ehe denn wir solche Wacken vnd Klöße aus dem Wege reumeten/ Auff das man künfte so fein daher gehen. Es ist gut pflügen/ Wenn der Acker gereiniget ist. Aber den Wald vnd die Stöcke ausröthen/ vnd den Acker zurichten/ da wil niemand an/ Es ist bey der Welt kein danck zu verdienen/ Kan doch Gott selbs mit der Sonnen/ ja mit Himmel vnd Erden/ noch mit seines eigen Sohns tod/ keinen danck verdienen/ Sie sey vnd bleibe Welt in des Teufels Namen/ weil sie ja nicht anders wil.

Also habe ich hie Rom. 3. fast wol gewußt/ Das im Lateinischen vnd Griechischen Text/ das Wort (solum) nicht stehet/ vnd hetten mich solches die Papisten nicht dürfen lernen. War ist/ Diese vier Buchstaben Sola stehen nicht drinnen/ Welche Buchstaben die Eselsköpff ansehen/ wie die Rüe ein new Thor. Sehen aber nicht/ Das gleichwol die meinung des Texts in sich hat/ vnd wo mans wil klar vnd gewaltiglich verdeutschen/ So gehörets hinein/ Denn ich habe Deudsch/ nicht Lateinisch noch Griechisch reden wollen/ Da ich Deudsch zu reden im Dolmetschen sürgenommen hatte. Das ist aber die art vnser Deudschen Sprache/ wenn sich ein Rede begibt/ von zweien dingen/ der man eines bekennet/ vnd das ander verneinet/ So brauchet man des Wortts Solum (allein) neben dem Wort (nicht oder kein) Als wenn man sagt/ Der Bawer bringet allein Korn vnd kein Gelt. Item/ ich hab warlich jetzt nicht Gelt/ Sondern allein Korn/ Ich habe allein gessen/ vnd noch nicht getruncken/ Hastu allein geschrieben vnd nicht überlesen? Vnd der gleiche vnzeliche weise in teglichem brauch.

In diesen reden allen/ ob es gleich die Lateinische oder Griechische Sprache nicht tuht/ so thuts doch die Deudsche/ vnd ist ihr art/ das sie das Wort (Allein) hinzu setzet/ Auff das/ das Wort (nicht oder kein) desto völliger vnd deutlicher sen/ Den wiewol ich auch sage/ Der Bawer bringet Korn vnd kein Gelt/ So laut doch das Wort (kein Gelt) nicht so völligh vnd deutlich/ als wenn ich sage/ Der Bawer bringet allein Korn vnd kein Gelt/ Vnd hilfft hie das Wort (Allein) dem Wort (kein) so viel/ das es ein völlige Deudsche klare Rede wird. Den man mus nicht die Buchstaben in der Lateinischen Sprachen fragen/ wie man sol deudsch reden/ wie die Esel thun/ Sondern man mus die Mutter im Hause/ die Kinder auff der Gassen/ den gemeinen Man auff dem Marckt darumb fragen/ vnd denselbigen auff das Maul sehen/ wie sie reden/ vnd darnach dolmetschen/ so verstehen sie es den/ vnd mercken/ das man deudsch mit ihnen redet.

Als wenn Christus spricht/ Ex abundantia cordis os loquitur, Wenn ich den Eseln sol folgen/ die werden mir die Buchstaben fürlegen/ vnd also dolmetschen/ Aus dem vberflus des hertzen redet der Mund. Sage mir/ Ist das Deudsch geredt? Welcher Deudscher verstehet solches? Was ist vberflus des Herten für ein Ding? Das kan kein Deudscher sagen/ Er wolt den sagen/ es sen das einer allzu ein gros Hertz habel/ oder zu viel Hertzens habe/ Wiewol das auch noch nicht recht ist/ den vberflus des Herten ist kein Deudsch/ So wenig als das Deudsch ist/ Vberflus des Hauses/ vberflus des

Rachet

Rachelosens/ vberflus der Banck/ Sondern also redet die Mutter im Hause vnd der gemein Mann/ wes das Herz voll ist/ des gehet der Mund vber/ das heisset gut Deudsch geredt/ des ich mich gefliesen/ vnd leider nicht allewege erreicht noch getroffen habe/ den die Lateinischen Buchstaben hindern aus der massen sehr/ gut Deudsch zu reden.

Also wenn der Verrechter Judas sagt/ Matth 26. Ut quid perditio hæc? Vnd Marci 14. Ut quid perditio ista unguenti facta est? Folge ich den Eseln vnd Buchstablisten/ so mus ichs also verdeutschen/ Warum ist diese verlierung der Salben geschehen? Was ist aber das für deudsch? Welcher Deudscher redet also/ Verlierung der Salben ist geschehen? Vnd wenn ers wol verstehet/ so dencket er/ die Salbe sen verlohren/ vnd müsse sie etwa wider suchen/ wie wol das auch noch tuncfel vnd ungewis lautet. Wenn nun das gut deudsch ist/ warumb treten sie nicht herfür/ vnd machen vns ein solch fein/ hübsch new Deudsch Testament/ vnd lassen des Luthers Testament ligen? Ich meine ja sie solten ihre Kunst an den tag bringen/ aber der Deudsche Man redet also/ Ut quid, &c. Was sol doch solcher vnraht? oder was sol doch solcher schade? Item/ Es ist schade vmb die Salbe. Das ist gut deudsch/ daraus man verstehet/ das Magdalena mit der verschüttten Salben sen vnrechtlich vmbgangen/ vnd habe schaden gethan/ das war Judas meinung/ den er gedacht bessern Raht darmit zuschaffen.

Item/ da der Engel Mariam grüffet/ vnd spricht/ Begrüßet jensiu Maria/ vol Gnaden/ Der Herr

mit dir. Wolan/ so ist's bisher schlecht den Lateinischen Buchstaben nach verdeudschet/ sage mir aber/ ob solches auch gut Deudsch sey? Wo redet der Deudsche Mann also/ du bist voll Gnaden? Vnd welcher Deudscher verstehet/ was gesagt sey/ vol Gnaden? Er mus denken an ein Faß voll Bier/ oder Beutel vol Geldes? Darumb habe ichs verdeudschet/ du holdselige/ damit doch ein Deudscher/ desto mehr hindzu kan denken/ was der Engel meinem mit seinen Grus. Aber hie wollen die Papisten toll werden vber mich/ das ich den Engeltischen Grus verderbet habe/ Biervol ich dennoch dar mit nicht das beste Deudsche habe troffen. Vnd hette ich das beste Deudsch hie sollen nemen/ vnd den Grus also verdeudschen/ Gott grüsse dich du liebe Maria/ (den so wil der Engel sagen/ Vnd so würde er geredt haben/ wenn er hette wollen sie Deudsch grüssen) Ich halt sie solten sich wol selbs erhenckt haben/ für grosser andacht/ zu der lieben Maria/ das ich den Grus so zu nicht gemacht hette.

Aber was frage ich darnach/ sie toben oder rasen? Ich wil nicht wehren/ das sie verdeudschen was sie wollen/ ich wil aber auch verdeudschen/ nicht wie sie wollen/ Sondern wie ich wil/ wer es nicht haben wil/ der las mir's stehn/ vnd halt seine Meisterschafft ben sich/ den ich wil ihr weder sehen noch hören/ sie dürfen für mein Dolmetschen nicht antwort geben/ noch rechen schafft thun/ das hörestu wol/ ich wil sagen/ Du holdselige Maria/ du liebe Maria/ vnd lasse sie sagen/ du vol gnaden Maria. Wer Deudschen kan/ der wais wol/ weich ein herglich fein

Wort

Wort das ist/ Die liebe Maria/ der liebe Gott/ der liebe Keyser/ der liebe Fürst/ der liebe Mann/ das liebe Kind. Vnd ich weis nicht/ ob man dz Wort Liebe/ auch so herzhlich vnd gnugsam in Lateinischer oder andern Sprachen reden müge/ das also dringe vnd klinge in das Herz/ durch alle Sinne/ wie es thut in vnser Sprache.

Denn ich halte S. Lucas/ als ein Meister in Ebreischer vnd Griechischer Sprache/ habe das Ebreische Wort/ So der Engel gebrauchet/ wollen mit dem Griechischen/ Kecharitomeni, treffen/ vnd deudlich geben. Vnd dencke mir/ der Engel Gabriel habe mit Maria geredt/ wie er mit Daniel redet vnd nennet ihn/ Hamudoth vnd Ich Hamudoth, vir desideriorum, das ist/ Du lieber Daniel/ den das ist Gabrielis wiße zu reden/ Wie wir im Daniel sehen. Wenn ich nun den Buchstaben nach/ aus der Eseltunst/ solt des Engels Wort verdeutschen/ Müste ich also sagen/ Daniel du mann der begirungen/ oder Daniel du Mann der Luste/ O das were schön Deudsch/ ein Deudscher höret wol/ das Mann/ Luste/ oder Begirunge Deudsch Wort sind/ Wie wol es nicht eitel reine deudsch Wort sind. Sondern Lust vnd Begier/ weren wol besser. Aber wenn sie so zusammen gefasset werden/ du Mann der Begirungen/ So weis kein Deudscher/ was gesagt ist/ Dencket/ das Daniel vielleicht voll böser Lust stecke/ das hiesse den fein dolmetsethet.

Darumb mus ich hie die Buchstaben fahren lassen/ Vnd forschen wie der Deudsche Mann solches redet/ Welchs der Ebreische Mann Ich Hamudoth redet/

So finde ich/ das der Deudsche Man also spricht/ du lieber Daniel/ du liebe Maria/ oder/ du holdselige Magd/ niedliche Jungfraw/ du zartes Weib/ vnd dergleichen/den wer dolmetschen wil/mus grossen Vorrath von Worten haben/ das er die Wahl könne haben/ wo eins an allen orten nicht lauten wil.

Vnd Was solich viel vnd lang sagen von dolmetschen? Solt ich aller meiner Wort vrsachen vnd gedanken anzeigen/ ich müste wol ein Jahr dran zu schreiben haben. Was dolmetschen für Kunst/ Mühe vnd arbeit sey/ das habe ich wol erfahren/ Darumb wil ich keinen Papstfessel/ noch Maulesel/ die nichts versucht haben/ hierin zum Richter oder Tadelser leiden. Wer mein dolmetschen nicht wil/ der las es anstehen/ der Teuffel danck ihm/ wers vngerne hat oder ohn mein willen vnd wissen meistert/ Sols gemeistert werden/ so wil ichs selber thun/ wo ichs selber nicht thue/ da lasse man mir mein dolmetschen mit frieden/ vnd mache ein jeglicher was er wil/ für sich selbs/ vnd habe ihm ein gut Jahr.

Als kan ich u. . gutem Gewissen zeugen/ das ich meine höchste trewe vnd fleiß drinnen erzeigt/ vnd nie kein falsche gedanken gehabt habe/ den ich habe keinen Heller dar für genommen noch gesucht/ Noch damit gewonnen/ So habe ich meine Ehre drinnen nicht gemeinet/ das weis Gott mein Herr/ Sondern habz zu dienst gethan den lieben Christen/ vund zu ehren einem/ der droben sitzt/ der mir alle stunde so viel guts thut/ das/ wenn ich tausent mal so viel vnd fleißig dolmetschet/ Dennoch nicht eine stunde verdienet hette zu leben/ oder ein gesund Auge zu haben/

Es ist

Es ist alles seiner Gnaden vnd Barmherzigkeit/
 was ich bin vnd habe/ Ja es ist seines thewren Bluts-
 vnd sawren Schweiffes/ Darumb solt auch (ob Gott
 wil) alles ihm zu ehren dienen/ mit freuden vnd von
 Herzen. Lestern mich die Sudler vnd Bapstfessel/
 Wolan/ so loben mich Christen/ sampt ihrem Herrn
 Christo/ vnn bin allzu reichlich belohnet/ wo mich
 nur ein einziger Christ für einen trewen Erbeiter er-
 kennet. Ich frage nach Bapstfesseln nichts/ Sie sind
 nicht werd/ das sie meine Arbeit sollen erkennen/ vnd
 solt mir im grund meines Herzen leid sein/ das sie
 mich lobeten/ Ihr lestern ist mein höchster Rhum
 vnd Ehre/ Ich wil doch ein Doctor/ ja auch ein aus-
 bündiger Doctor sein/ Vnd sie sollen mir den Na-
 men nicht nemen biß an den Jüngsten tag/ das weis
 ich fürwar.

Soch habe ich widerumb/ nicht allzu frey die Buch-
 staben lassen fahren/ Sondern mit grossen sor-
 gen/ sampt meinen Gehülffen dar auff gesehen/ das
 wo etwa an einem Wort gelegen ist/ habe ich es nach
 den Buchstaben behalten vnd bin nicht so frey dar-
 von gangen/ Als Joh. 6. da Christus spricht/ Die-
 sen hat Gott der Vater versiegelt/ da were wol bes-
 ser Deudsch gewest/ Diesen hat Gott der Vatter
 gezeichnet/ Vder diesen meinert Gott der Vater/ Al-
 ber ich habel ehe wöllen der Deudschen Sprache ab-
 brechen/ den von dem Wort weichen. Ah es ist dol-
 metschen ja nicht eines jeglichen Kunst/ wie die tollen
 Heiligen meinen/ Es gehöret darzu ein recht/ fromb/
 trew/ fleissig/ fruchtbar/ Christlich/ gelehret/ erfah-
 ren/ geübt Herz/ Darumb halt ich/ das kein falscher
 Christ

Christ noch Rottengeist/ treulich dolmetschen können/ wie das wol scheint/ in den Propheten zu Wormbs verdeutscht/ darin doch warlich grosser fleis geschehen vnd meinen Deutschen fast nachgangen ist/ Aber es sind Jüden darben gewesen/ die Christo nicht grosse hulde erzeiget haben/ sonst were Kunst vnd fleis genug da.

Als sen vom Dolmetschen vnd art der Sprachen gesagt/ Aber nu hab ich nicht allein der Sprachen art vertrauet vnd gefolget/ das ich Rom. 3. Solum (Allein) habe hinzu gesetzt/ sondern der Text vnd die meinung S. Pauli foddern vnderzwingens mit gewalt/ den er handelt ja daselbs dz Heupstück Christlicher Lehre/ Nemlich/ Das wir durch den Glauben an Christum/ ohn alle Werck des Gesetzes gerecht werden/ Vnd schneit alle Werck so rein abe/ Das er auch spricht/ des Gesetzes (das doch GOTTes gesetz vnd wort ist) Werck nicht helffe zur Gerechtikeit.

Vnd seht zum Exempel Abraham/ das derselbige sen so gar ohn Werck gerecht worden/ das auch das höchste Werck/ das dazumal new geboten ward von Gott/ für vnd vber allen andern Gesetzen vnd Wercken/ Nemlich/ die Beschneidung ihm nicht geholffen habe zur Gerechtikeit/ Sondern sen ohn die Beschneidung/ vnd ohn alle Werck gerecht worden/ durch den Glauben/ wie er spricht/ Rom. 4. Ist Abraham durch die Werck gerecht worden/ so mag er sich rühme/ aber nicht für Gott. Wo man aber alle werck so rein abschneit/ da mus ja die meinung sein/ das allein der Glaube gerecht mache/ vnd wer deutlich vnd durre von solchem abschneiden der werck reden wil/ der mus sagen/ allein der glaube/ vnd nicht die werck machen vns gerecht/ das zwinget die sach selbs/ neben der sprachen art. &c.

II. MentiScripturarum nihil est addendum, nihilq; detrahendum;

Etenim hæc eadem non minùs quàm prior Regula, manifesto Dei mandato comprehenditur, Deut. 4: 2. c. 5: 32. c. 12: 32. Prov. 30: 5. 6. Apoc. 22: 18. 19. Adde-
re Scripturis est affirmare, quod in iisdem negatur: Demere verò è contrà, est aliquid negare, quod à Spiritu S. in eis asseveratur. E. gt. Addunt Pontifices Scripturis, Decreta hominum venditantes pro verbo Dei, quia Christus ait: *Frustrà me colunt docentes doctrinas, mandata hominum*, Mat: 15: 9. Demunt iisdem Scripturis, earum negando perspicuitatem, quia *Lex lux est*, Prov. 6: 23. Hoc sc: Deus O. M. severè prohibuit, ne verbo suo vel in totum vel ex parte alius sensus affingatur, immisceatur, aut intrudatur, vel vi, vel dolo aut calliditate, præter, supra, infra, contra sive ultra eum, quem Deus ipse verbo suo exprimere & unicuiq; Lectori auditorive constare voluit; si enim Scriptura stultè intelligatur, jam non amplius est verbum Dei, sed hominum; imò cerebri humani delirium. Ut autem juxta nominatæ hujus hypothesios saluberrimam admonitionem, viam mediam ingrediamur, ad genuinum scripturarum intellectum indagandum, conducit sequentes observare Regulas.

Regula I. Sacra Scripturae sunt legenda, audienda & explicanda *verè & s.*, h. e. *falsâ quâdam industriâ*. Laudat enim Salvator Christus scribam, quod de summo præcepto ex Scripturis *verè & s.* responderit Marc. 12: 34. simul innuens nos quoq; Scripturas sapientè legere & *verè & s.* exponere debere, h. e. sensum verum expecta-

re à solo Christo: is enim aperuit vñv discipulorum, ut intelligerent scripturas, & ait illis: Sic scriptum est, & sic oportuit Christum pati, & tertiâ die resurgere à mortuis, & predicari in nomine ejus pœnitentiam, &c. Luc. 24: 45. 46. 7. Quomodo autem Pontificij Doctores audiant solius sententiam Christi, aut quâ cōscientiâ audeant præferre interpretationem Papæ & hominum sibi adblandientium, ipsi interpretationi Spiritus Christi: Ex eo facile colligere est, quòd malâ cōscientiâ justificari velint per legem: quia tales Christum amiserunt ejusq; gratiâ exciderunt, Gal. 5: 4. Itaq; de genuinâ scripturæ interpretatione gloriari nunquam possunt, quippè extra gratiam constituti traduntur εἰς τὸν ἀδῶκνον Rom. 1: 28. Interea non est quæstio pueriliter de syllabis & voculis, quasi insigniora Dei oracula, vel alijs vel pluribus paucioribusve, vel transpositis verbis recensere, aut etiam sensibus cognatis applicare prohibitum esset, quia talia Prophetis usui, Apostolis, ipsiq; Christo fuisse videmus. confer Deut. 8: 3. Matth. 4: 4. Deut. 24: 1. Matth. 5: 31. Esa. 9: 2. Matth. 5: 15. Esa. 45: 23. 24. Rom. 14: 11. Mich. 5: 2. Matth. 2. 6. Habac. 1: 5. Act. 13. 41. &c. Summa vavexeias, hujusq; Regulæ erit: Commentatoris officium est, non quid ipse velit; sed quid sentiat ille, quem interpretatur, exponere: alioqui, si contraria dixerit, non tam interpret erit, quàm adversarius ejus, quem nititur explanare, Hieron. n. apol. cont. Iovinianum.

Regula 2. Omnis Propositio obscura ad certam disciplinam referenda, & secundum ejus principia explicanda est. Sic in dubijs scripturæ locis sententia secundum literam intellecta, si dissentiat à principijs axi-

omati-

omatibus & conclusionibus Theologicis, quarendus erit alius sensus, qui ab iisdem non discrepat, & *δρα-
λογία* fidei consulenda. E. G. Tob. 4: 11. *Eleemosyna
ab omni peccato & morte liberat.* Litera videtur bono
operi expiationem peccati & vitæ æternæ acquisitionem
tribuere: Sed cum ea doctrina repugnēt orthodoxiæ,
quæ docet peccatorum remissionem & salutem æter-
nam obtineri non nisi per solam applicationem meriti
Christi in gratiâ Dei fundatam, docet opera omnia, et-
iam Renatorum, esse tum debita, tum imperfecta; do-
cet Eleemosynas esse hypocritis quoq; & infidelibus
communes. Ideoq; quærenda est *διδασκαλία* & talis sen-
sus, qui fidei non sit contrarius, & ista Tobiae sententia,
vel de peccati poena temporali, quam bona opera quan-
doq; avertunt, vel *μετάνοια*, non de expiatione
ipsâ, sed ejusdem declaratione vel manifestatione ex-
ponenda erit.

Regula 3. *Scopus Propheta vel Apostoli diligentèr est con-
siderandus.* Unde Hillarius lib. 4. de Trin. ait: *Intelli-
gentia dictorum ex sensu sumenda est dicentis.* Etenim
intentio & finis loquentis mensura est omnium dicto-
rum, quæ non patitur, ut verba vel latius extendantur
vel arctius coarctentur, quàm par est. Hoc ipsum in-
nuere quoq; voluit Augustinus lib. 12. conf. c. 18. *O-
mnes qui legimus, ait, nitimur hoc indagare atq; comprehende-
re, quod voluit ille quem legimus.* E. G. Jacobus c. 2: 14. in-
quit: *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se ha-
bere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides salva-
re eum?* Et v. 24. *Videtis, quoniam ex operibus justifica-
tur homo, & non ex fide tantum.* Ubi à veritate aposto-
licâ prorsus alienum videtur, statuere & Paulo expressè

contradicere. Verùm si intentio & scopus Jacobi diligenter & accuratè consideretur, apparebit manifestè, si-
mè nullam hic esse contradictionem, neq; ullum sui
dogmatis patrociniū habituros adversarios esse: Sco-
pus n. S. Jacobi non erat præcisè, vel causas vel mo-
dum justificationis coram Deo, vel remissionis pecca-
torum describere, sed conditiones tantum & officia veri
Christiani exponere; multi namq; reperiēbantur, qui
fidem & christianismum profitebantur, interea pessimè
vivebant, eà de causa ostendere conatur, quòd fides si-
nè operibus non viva, sed mortua & hypocritica sit,
ijq; minimè haberi debeant pro verè justis, qui non
operibus bonis se justificatos esse demonstrant. Non
igitur loquitur de justificatione peccatoris coram Deo,
sed de justificatione Renati coram hominibus, h. e. ju-
stificationis declaratione, vel manifestatione, adeoq;
justificari h. l. non est à peccatis absolvi, sed justum de-
clarari, ut patet ex v. 18. quo sensu etiam accipitur vox
justificationis Psal. 51: 6. & Rom. 3: 4.

Regula 4. Emphasis verborum accuratè est attendenda.
Hoc est, quod dicit Basiliius de Sp. S. c. 1. *Interpres
debet sententiam in singulis vocibus ac syllabis latentem per-
scrutari.* Nec non Aug. lib. de vera Relig. c. 49. & 50:
*Locutio divinarum scripturarum secundum cuiusq; lingue pro-
prietatem accipienda est.* Sunt n. verba signa rerum: si
ergò in harum velut signati notitiam pervenire volueris,
necesse est ut ipsa verba ceu signa studiose expendas
atq; examines. Usus hujus canonis exemplis ut o-
stendam non est necesse, cum ea per universam scri-
pturam occurrant.

*Regula 5. Verba propria à figuratis exactè sunt discer-
nenda.*

nenda. Aliàs enim monstruosis opinionibus fenestra aperiatur. Et quidem circumspiciendum 1. *Nè figuratè accipienda sumantur propriè.* Rectè namq; ait *Augustinus* Lib. 3. de Civ. D. c. 5. *Cum figuratè dictum accipitur, tanquam propriè dictum sit, carnaliè sapitur.* E. G. Chiliastarum error indè traxit originem, quòd propriè intellexerint quæ à Prophetis vel à Joh: Apoc. c. 20: 4. de regno Christi post resurrectionem mille annis duraturo dicuntur. Quo in errore Tertullianum, Lactantium aliosq; veteres stetisse refert Hieronymus in c. 36. Ezech. existimantes terrestrem Hierusalem, qualis ibi describitur, iri reædificatum inq; eadem, Chrstū cum suis regnatum 1000. annis. Hos refutat etiam Augustinus lib. 20: de civ: D. c. 7. Sic Pontificij, locos, quos solent afferre pro stabiliendo purgatorio, utpotè figuratè intelligendos de igne, vel probationis, vel tentationis, vel reformationis, assument propriè de igne materiali & urente, ut Psal. 66: 12. Mal. 3: 2. 1. Cor. 3: 15.

2. *Ne intelligenda propriè, accipiantur figuratè* E. G. Hieronymus in Epistolà ad Pammachium testatur *Originem* idèò fuisse notatum, quòd historiam Genesios de Paradiso tantum intellexerit spiritualitèr. Sic Pontificij crebrò literalem sensum in figuratum detorquent & prorsus alienum, ut ex nonnullis exemplis liquet: 1. Reg. 17: 6. *Corvi* i. e. seculares; *attulerunt* i. e. donaverunt; *carnem* i. e. omnia necessaria, *Elia* i. e. Monachis. 1. Tim. 3: 2. *Episcopus habeat*, i. e. Clericus usurpet; *unam uxorem* i. e. unam præbendam. Gen. 1: 16. *Fecit Deus duo luminaria magna in calo* i. e. papam & imperatorem Romanum; *Majus* i. e. Papam; *ut præesset diei*, i. e. Ecclesiæ; *Et Minus* h. e. Imperatorem;

ut praesset nocti; h. e. regno seculari. Bell: lib. 1: de missa. c. 11: Verba Christi Joh. 4: 23. sic depravat: *Veri adoratores*, i. e. Christiani, *adorabunt*; i. e. sacrificabunt; *in spiritu & veritate*, i. e. sacrificio spirituali & vero, quale est Missa, non carnali & typico. 1. Cor: 2: 15, *Spiritualis homo judicat omnia*: i. e. Papa Romanus judicat omnia, *ipse autem à nemine judicatur*, i. e. à nullo homine potest judicari, sed à solo Deo. Sic Calviniani interpretantur verba Christi Matth: 26: 26. *Accipite & comedite, hoc est*; i. e. significat, *corpus meum*, ut Zwinglius; vel *Hoc est corpus meum*, i. e. hoc est signum corporis mei, ut Oecolampad. quos vivis coloribus depingit B. Lutherus Tom. III. Jen: Germ. Das diese wort Christi noch vast stehen pag: 381. Das Christus wort vndt meinung nach Zwingels Text also lauter: Nemet hin/ eßet/ das bedeut meinen leib. Oder nach oecolampadz text also: Nemet hin/ eßet/ das ist mein leibs zeichen. *Et paulo post*: und rhümen den flugs darauff das wir keine schrift haben/ die da sage/ das Christus leib im abendmal sen. *Et mox*: Und ist fürwar eine treffliche sache/ gleich als wenn ich zuvor leugnet das Gott Himmel und erden geschaffen hatte/und spreche mitt Aristoteles vnd Plinius sampt andern heiden/ die welt were von Ewigkeit her: Es keme aber einer vnd hielt mir Mosen für die nasen Gen: 1. Im anfang schuff Gott Himmel vnd Erden/ wolt ich den text also machen: **G**ott/ der solt so viel heißen als **Kuckuk**/ **S**chuff aber so viel als **frasz**; himmel vnd erden/ so viel/ als die **grasz** machen mitt seddern vnd mitt allen. **T**reffliche kunst were das etc.

Regula 6. *Cohærentia textus curiose inspicienda.* Hanc Regulam Hilarius l. 9. de Trin: sic effert: *Dictorum intelligentia, aut ex præpositis, aut ex consequentibus expectetur.* Quod enim primum videbatur obscurius, per considerationem antecedentium & consequentium redditur evidentius, cum partes sibi invicem ita sunt annexæ haud rarò, ut altera alterius sit ἐν ἑνότητι & interpretes. E. G. Luc. 7: 47. *Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Ubi Adversarij Pontificij dilectionem constituunt causam remissionis peccatorum, pro stabiliendo merito bonorum operum, cum tamen ex antecedentium & consequentium intuitu, appareat Christum argumentari ab *Effectu* Remissionis peccatorum: volebat enim incogitantem Petrum confundere, iniquum putantem, quòd tam familiaritèr cum peccatrice conversaretur, & ostendere non amplius esse eam talem, sed ipsi peccata jam esse remissa, cujus rei fructus eeu signum erat, quòd se tantoperè diligeret. Hoc illustrabat mox simili à duobus debitoribus sumpto, ubi condonationem majoris debiti facit causam majoris dilectionis, non contra, concludendo: *Cui minus remittitur, is minus diligit.* Ubi remissio minoris debiti, causa constituitur minoris dilectionis, non contra. Hinc cautè Hieronymus Tom: 6. Lib. 4. in Mat: c: 25. ait: *Prudentem semper admoneo lectorem, ut non superstitiosis acquiescat interpretationibus & quæ commatice pro fingentium dicuntur arbitrio: sed consideret priora, media & sequentia, & necet sibi universa quæ scripta sunt.*

Regula 7. *Circumstantia non sunt negligenda.* Hanc Regulam his verbis inculcat Cyrillus lib. 8. Thesaur c. 2. *Ante omnia quando locum Scripturæ aliquem rectè intelligere volumus*

volumus, tria diligentèr consideranda sunt, Tempus quando scriptum est, quod dicitur. Persona, quæ dicit. Per quam. aut de quâ dicitur: Et res propter quam aut de quâ scribitur: sic enim absq; errore sensum poterimus verum in vestigare. B. Meisn: 7. recenset 1. Authorem, 2. Tempus & locum 3. objectum. 4. Causam. 5. Summam & argumentum. 6. Dignitatem, 7. Divisionem. Nam in Authore, ait, cognoscitur dictorum certitudo, in tempore & loco occasio, in objecto utilitas, in causâ intelligentia, in summâ & argumento res ipsa & scopus, in dignitate auctoritas, in Divisione methodus. E. G. Negant Pontificij Sacramenta V. T. contulisse gratiam justificantem & renovantem, eò quòd scriptum sit 1. Cor: 7: 19. & Gal: 6: 15. *Circumciso nihil est & nihil valet.* Vid. Bellarm. L. 2: de Sacram. c. 14: Verùm distingue tempora & concordabit scriptura. Dicta illa sunt ab Apostolo post ascensionem Christi, tempore N. T. & divulgati per orbem Evangelij, quod libertatem à ceremonijs legis attulit. In V. verò T. circumcisio erat *Sigillum justitiæ* Rom: 4: 11.

Sic in lectione Patrum vel B. Lutheri, nemo feliciter occupabitur, nisi tenendo quo tempore quisq; tum vixerit, tum scripserit, sæpè enim securius locuti fuere non dum moto certamine, sæpè etiam ea primis animis docuerint, quæ postmodum retractarint.

Regula 8. *Loca inter se sunt conferenda, & obscura cum claris, similia cum similibus & dissimilibus.* Hanc Regulam Tertullianus sic effert: oportet secundum plura intelligi pauciora, & ne unus sermo alia multa evertat, secundum omnia potius, quàm adversus omnia accipiendus erit. Mirabilis n, Dei Providentia est, quæ & fastidio & igno-

ignorantiæ humani ingenij occurrere voluit, ut per-
spicuis sententijs ignorantia, obscurioribus nausea,
tolleretur. Quod & Augustinus observavit l. 2. de doctri-
na Christiana c. 6. dum inquit: *Magnificè & salubriter*
Spiritus S. ita Scripturas sanctas modificavit, ut locis apertio-
ribus fami occurreret, obscurioribus a. fastidia detergeret: ni-
hil a. ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non dictum
planissimè alibi reperiatur. E. G. Cum Pontificij pro
confirmanda justitiâ operum, multa hinc indè coacer-
vant loca, ubi vel dilectioni, vel spei, vel elemosy-
næ, vel alijs virtutibus salus adscribi videtur, tunc ea
sunt comparanda cum c. 3. & 4. Epistolæ ad Rom. & c.
2: & 3. ad Galatas &c. in quibus hæc doctrina de justi-
ficatione est domi & ordinariam sedem habet.

Regula 9. *Consulendi quoq; probati interpretes sunt.* Qui
n. volunt esse *ἐν τοῖς διδασκαλοῖς*, manent *ἐν τοῖς διδασκαλοῖς*, imò
dicente Magno Calovio, in Exegesi concionum Christi
in carne habitaram, rarò aliquid boni moliantur, sed
ob singulares opiniones suas faciliè Schismatici fiunt:
Quoniam igitur S. Scripturarum interpretatio non sit
ἰδιώτης ἐπιλύσεως 2. Pet. 1: 20, ideoq; adhibitis subsidijs
alijs, consulendi quoq; sunt Doctores, quorum dona
& labores Eccesiæ dudum innotuerant, q̃. q; in facis
certaminibus prælia Domini præliati sunt diu. Ita tn.
ne scripta eorum constituamus normam & judicem,
quod volunt Pontificij, sed testem duntaxat & judicem
veri sensus. Oratio tn. omnem diligentiam superat, undè
quidam ex antiquis ait: *orando quàm studendo, plus in co-*
gnitione Scripturarum proficitur, quod ipsum multoties
Psalmista ipse facit, præsertim verò Psal. 119. Si pro-
indè scribente Hieronymo Epist. 13. ad Paulinum, tan-

rus Propheta tenebras ignorantiae confitetur, quâ nos putâs
parvulos & penè lactentes inscitiae nocte circumdari? sup-
plicandum igitur Domino, & diebus ac noctibus obsecrandum,
ut veniat agnus de tribu Iudas, et ipse accipiens librum signa-
tum dignetur aperire! &c

Regula 10. *A sensu literali non est recedendum, nisi Scri-
ptura S. cogat necessitas.* conf. Jren: Frequens est di-
stinctio sensus scripturæ, præsertim penes Pontificios,
in *Literalem* & *Mysticum*, hujusq; in *Allegoricum*, *Tro-
pologicum* & *Anagogicum*: Conf: Bellarm: L. III. de V.
D. c. III. Quarum prior sanctos quoq; Patres habet
autores, cum certum sit applicari nonnunquam dicta
præter literalem sensum, à Spiritu S. ad significatio-
nem aliquam spirituales, qui sensus in genere allego-
ricus dici solet. Interim tamen non idè sanè plures
sensus in uno scripturæ dicto à Sp. S. intentos esse, di-
cendum est; sed potius id statuendum, quod à Sp. S. u-
nicus solùm intendatur describi obivis sensus, *Literalis*
nempe, quem verba immediatè sive propriè sive figu-
ratè accepta juxta II. hermeneuticas præferunt, non ob-
stante quòd idem dictum transferatur quandoq; tum ab
ipso Sp. S. tum ab interpretibus ad aliquam significatio-
nem spirituales seu mysticam, nequaquam ut alius à Sp.
S. indigitatus sensus præter literalem constituitur; sed ut
eiusdem dicti applicatio monstretur fuisse spiritualis.
Distinguendum n. est omnino inter scripturæ *sensum*,
& ejusdem *usum*: seu inter verborum *sensum*, & eorum
accommodationem mysticam, hæc rursus sive ἔγγρατος si-
vè ἄγρατος fuerit, non tamen diversum introducit S.
Scripturæ sensum, non hæc, quia variat eamq; à Sp. S.
intentam esse ἀποδείκνυσι non constat, fatentib.

etiam

etiam ipsis adversariis. Illam quod attinet, censent nostratum nonnulli, quòd quædam Scripturæ dicta, præter literalem sensum, etiam mysticum admittant. Verùm nil aliud volunt, ut se ipsi explicant, quàm quod ipse Sp. S. mysterium aliquod seu rem spiritualem è sensu literali eruendam esse commonstret. Ideoq; distinguendum porrò erit, inter *sensum verborum*, & *Rei descriptæ significationem typicam*; unicus namq; est sensus verborum, at per Rem ipsam iisdem descriptam, oculis hominum Deus aliud sistere voluit, non verò per verba eam describentia. Sensus utiq; est qui verbis significatur, quia est forma verborum: Ideoq; Glasius ait: *Significatio est forma verborum in scripturas relatorum*. Phil: Sac. p. 1. t. 1. quod v. per ipsam significatur, non dicitur propriè sensus; sed antitypus. Proindè jam tertium distingue inter *Sensum verborum* & *rerum antitypum*. Sensus significatur verbis; Antitypus significatur per rem verbis descriptam, ut in descriptionibus typicis ænei serpentis, Melchizedechi, jonæ, alijsq; videre est. Si quis tamen *analogos* dicere sensum mysticum velit, rectius is erit distinguendus in allegoricum, typicum ac parabolicum, quàm more Bellarminiano.

Verùm, quia Papistæ contendunt unius scripturæ loci plures quandoq; esse sensus literales: nonnulli etiam è Calvinianis vocis unius geminum faciant sensum, utpotè in verbis S. eoenæ: *Edite, Bibite &c.* Demonstrandum erit, non esse admittendos plures ejusdem sententiæ literales sensus iisdem vocibus à Sp. S. intentos: multò minus tolerandum voces easdem ex sensu Sp. S. & propriè & impropriè accipi debere;

Quin potius asseverandum, ejusdem vocis semel tan-

tum posita in eodem contextu, eiusdemq; textus vel dicti, *sensum* literalem non esse nisi *unicum*, quod probatur

I. *E. Naturâ sensus seu forma verborum*: unius rei una est forma specifica. At enunciatio (ne dicam de unicâ voce) est una res. E.

II. *E. Scripturâ certitudine*: Ubi plures & diversi sensus sunt, ibi datur ambiguitas: at in scriptura non datur ambiguitas E. Sicubi verò plures sensus nonnumquam in scripturis, earundem interpretibus occurrant; tum aut sunt congrui aut diversi; si illud, stant pro uno, si hoc, non potest nisi unicus à Sp. S. intentus esse, quippè cui moris est non ἀμφιβάλλειν, ut Oraculum Delphicum & diabolicum fecit, sed solidam nobis certitudinem per voces & sententias representare.

III. *E. S. Scripturâ perspicuitate*: quod varijs sensibus obnoxium est, id in & per se est obscurum. At S. Scriptura non est in & per se obscura, sed ut prius demonstratum est, lucida & perspicua. E.

IV. *E. Naturâ vocum*. Signa conceptuum Spiritus S. aliquid certi significant. At Scripturæ sunt signa conceptuum SpS. E. conseq. Majoris & Minoris probatur, quia valet idem de vocibus humanis univocis. Non a. Sp. S. æquivocationib; ludit, sed sine fūco & fallaciâ loquitur, Joh. 14: 17. *quia est Spiritus veritatis*.

V. *E. Naturâ fidei*. Quod parit unam fidem salvificam, erit uniforme & minimè multiforme aut ambiguum. At Scriptura parit unam salvificam fidem E. &c. probatur antecedens, quia salutaritèr informari ad salutem & concipere fidem nemo potest ex infirmis & incertis, quia fides est ἐλεγχος Heb. 11. 1. Min. prob. Ro. 10: 17. *Fides est ex verbo Dei*, Imò *una est fides*, Eph. 4: 5.

VI. *Ex unitate veritatis*: Omne verum est unum. Script. S. sententia est vera B. &c. Major p. quia unum & verum convertuntur. Min: prob. Psal. 119: 142. Joh. 17: 17. & per conseq. in una sententia divinâ, una veritas est; nam tum demum enuntiatio est vera, cum unum dicitur, sed unum non dicitur, cum voci seu phrasi eidem duplex affingitur significatio in eodem loco.

VII. *E S. Scriptura sine*; quod potest nos *œquidari* & reddere sapientes atq; instruere ad salutem, id certi ac definiti aliquid sistat intellectui nostro necesse est: at talis est Scriptura, 2. Tim. 3: 15. E. &c. Conf. Maj. probatur, quia *Errorum genitrix* est æquivocatio semper.

Instant nonnulli è Pontificijs. *α. Intellectus divinus est infinitus, ideoq; unico verbo scripto multa potest significare.* R. 1. A. posse ad esse N. V. C. 2. Sensus verborum non debet æstimari ex infinitate intellectus divini, sed ex divinâ intentione. 3. Cur non in omnib. scripturæ locis plures sensus fingunt, quia tota scriptura à Deo est? Aut 4. Cur non innumeros sensus Scripturis affingunt, quia infinita mens Dei est? *β. Aliàs non variarent interpretes.* R. 1. A variatione interpretationis ad variationem sensus literalis argumentari N. V. C. 2. Aliud est intentio Spiritus S. aliud est hujus vel illius Doctoris interpretatio. 3. Distingue igitur inter sensum scripturæ *innatum & illatum*.

Instant quoq; nonnulli è Calvinianis, è dictis Joël. 2: 13. *Scindite corda vestra & non vestimenta vestra.* item è 2. Cor. 3: 3. *Epistola scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi.* R. 1. Distingueendum est inter *orationem simplicem* verè unam, & *conjunctam*, qualis est utraq; harum nominatarum: In priori, vox *Scindite*, & post. vox *Epistola*, actu qui-

dem una est, sed virtute duplex, & proinde duplicem significationem induit respectu duplicis subiecti. Ali-
ter a, se res habet in propositione Eucharistica; in qua
vox *Edite*, unica est, nec virtute multiplex fingi debet,
quia non extat ibi oratio conjuncta discreta, quæ resol-
vi in duas diversas possit; quippè unicus denominatur
actus manducationis, & quidè paopriè intelligendus.

Regula 11. *Omnis S. Scriptura interpretatio sit fidei a-*
naloga. Rom. 12: 6. Hil. Lib. 1. de Trin: Optimus
lector est, qui dictorum intelligentiam expectat ex di-
ctis potius quàm importet, & retulerit magis quàm
attulerit, nec cogat id videri dictis contineri, quod
antè lectionem præsumpserit intelligendum.

Regula 12. *In mysterijs simpliciter credendum, quia ideo*
sunt mysteria, Cyrillus L. 4. Thessaur. c. 13. Quia v. ge-
nuit Masenius recens ille Jesvita, in Meditatâ suâ concordia
Protest. Cum cath. Tract. 11: c. 2. p. 60. intelligere, *que*
nostra protestantium sc: certitudo esse possit, dum fidei nostra
articulos S. Scriptura conformes esse statuamus, adeoq; vide-
re cupit, quâ viâ ad Scriptura sensum intellectumq; penetran-
dum incedamus. Nam cum nobis, clarâ prius in luce, ver-
bi Dei scripti sententia apparere debeat, quàm judicare que-
amus, an conformem scriptura mentem sequamur: Mo-
dos Regulasq; quib. ad S. Scripturæ veritatem co-
gnoscentiam penetremus, expendendas sibi sumit: hæ-
c. ait, si fallere possint investigantes, nihil certitudinis ab ijs
expectandum est. Quocirca illis primùm Regulas ex dili-
genti nostro (protestantium, inquit) Præceptore Cunrado Die-
terico, pastore Ulmenis, proponit, quibusdam etiam observatis
onibus illustratas, ut illarum veritas magis innotescat, si Dijs
placet, ideoq; ad Regulas à B. Dn. D. Dieterico in in-
stitur.

Statut. Cat. edit. Gissl. p. 44: seqq: has observationes in cerebro Antichristi natas apponit.

I. Omnis scripturæ interpretatio fit fidei analogia, Rom. 12: 6. *Analogia a. fidei nihil est aliud, quam constans & perpetua scripturæ sententia, in apertis scripturæ locis exposita, Decalogo, Symbolo apostolico, orationi Dominica, alijsq; generalibus ac manifestis, de quolibet doctrinæ capite, scripturæ dictis & axiomatis consentaneas.*

Observat Masenius 1. Hypothesin regulæ hanc esse, quod Scriptura plurimum sensuum capax sit; quam tn. falsam esse demonstratum est prius ad Reg. 10. Supponit B. Dn. D. Dietericum papizare nonnihil, vel etiam obtorio Collo eundem eò pertrahere laborat, dum duplicem veritatis theol. normam introduci his verbis asseveret, unam sc: divinam, alteram humanam; cum tamen id ne per somnium quidem Dieterico occurrat; longè alia n. est doctrina, scripturæ dictis & axiomatis consentanea & per bonam consequentiam è Scripturæ S. meditullio harmonicè deprompta, de quâ ceu verissimâ loquitur Dietericus: alia v. est doctrina in nonnullis conformis S. Scripturis, in multis v. dissimilis ob traditiones Papæ & figmenta hominum, de qua tanquam falsissimâ loquitur subdolè Masenius. 3. Supponit quoq; mendosè, constantem & perpetuam scripturæ sententiam posse deficere, istumq; defectum iri suppletum ab Ecclesia, qsi: maiore fide & autoritate esset Ecclesia, i. e. homines, quàm ipse Sp. Sanctus in verbo loquens, quod tamen pereunte cœlo & terrâ nunquam peribit, Luc. 21: 33. 4. B. Augustinum L. 3: de Doct: Christ: c. 2. quod attinet, ubi ait, *Distinctio ambiguarum, qua in pronunciando aut interpretando fit, necessaria*

saris est S. Scriptura intelligentia. Id a. fit ex locis planis, & fidei Regulâ, Ecclesiâq; autoritate. B. Loqui B. patrem tum hîc tum supra L. 2: c. 9. & alibi, de autoritate Ecclesiâ testificatoriâ: si a. testis nullam omninô auctoritatem habeat, tum neq; fide dignandus erit. 5. Falso, supponit ante B. Lutherum multa scripturæ loca constantem & perpetuam in Ecclesiâ sententiam habuisse, quæ nunc in ambiguum sensum abstrahuntur: quàm constans n. fuit illa Ecclesiâ definiti sensus sententia, videre est ex contradictionibus Joh: Hussi, Jeronymi Pragensis, Bonifacij & aliorum sanctorum Martyrû, Papæ semper reluctantium. 6. Magnum etiam & intolerabile postulatum *Maseny* illud est, quod si quis controversa definire ex scripturâ desideret, se teneatur juxta ipsius confessionem & Regulam convertere. Quis etiam ignarus est, Scripturæ interpretationem ut nunc, ita etiam olim, pro partium varietate, in diversos sensus fuisse abstractam. 7. Neq; Spiritum privatum secutus est Lutherus noster, sed Spiritum Prophetarum & Apostolorum; non secus ac Elias in V. & Joh: Bapt. in N. T. dicendi forent ausu privato docuisse, quia paucos principio habuerint suffragantes.

II. Omnis Scripturæ interpretatio referatur ad Dei gloriam, 1. Cor. 10: 31. Et ædificationem proximi, 1. Cor. 14: 26. Quod Augustinus Lib. 1. de Doct. Christ. c. 35: 36. confirmat. *Omnis ait, Scriptura interpretatio referatur ad dilectionem Dei & proximi. Verba ejus in fine cap. 35. hæc sunt: Quisquis igitur Scripturas divinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam generaminam charitatem, Dei & proximi, nondum intellexit.*

Observatio Masenii: *Nullam hæc Regula exceptio-*
nem patitur, videndum igitur, (ut exemplis antè propositis u-
tar) majorne Dei gloria futura sit, & pietatis humana incen-
tivum, si e. g. Hoc est corpus meum, propriè, ut Catholici
volunt, intelligatur; an tropicè, ut Adversarij? An præsen-
tia Christi in Templis credita, tanquàm admirabile divine Cha-
ritatis opus, ejus honorem, nostram devotionem extollat? Nun-
quid Eunuchis illis, qui se propter Regnum Dei castraverunt,
fas sit à promissione Deo factâ, citra neglectum divini honoris,
& humana pietatis, recedere.

Æ. 1. Propositio: *Hoc est corpus meum*, in S. coenâ ex-
 plicatur à Catholicis Romanis per *μετνοσίαν*, à Calvis-
 nianis per *ἀπερίαν*, à Lutheranis nostris per *παρεσσίαν*:
 utra vero earum extendat gloriam Dei & proximi c-
 omolumentum vel secus, judicabit olim Christus, cujus
 gloriam lædunt, illi per fictam illam transsubstantiatio-
 nem ut vocant, & *ἰδωλατρειάν*, quæ idololatræ est:
 isti per sacrilegium, & rei testamentariæ absentiam, quæ
 blasphema est: Hi per rei legatæ præsentiam, quæ *ἐγ-*
γραφοσ est & consolationis plenissima. Illi eam in-
 telligunt propriè per falsam hypothesin, quasi panis post
 consecrationem non amplius esset panis, quo tamen
 experientia testatur famem sedari posse; sicut & vino
 consecrato ebriosos reddi furunculos; cum tn. corpo-
 re & sanguine Christi aliquem corpus saginare posse,
 nemo sanus dixerit; ideoq; propositio illa in papatu ma-
 ximè fit impropria. isti eam intelligunt tropicè: hi verò
 demùm propriè, quia per nullum tropum Rhetoricum eam
 intelligimus, sed per *Synechdochen Grammaticam*, ut B. Lu-
 therus noster loquitur, nimirùm, *Hoc quod unà cum,*
in & sub pane consecrato hospitibus S. coenæ exhibetur

& ori ingeritur, *est corpus Christi*, quid enim magis propriè & familiarius dicitur, quàm si quis plenam Florenis crumenam egeno daturus dicat: *Hoc est aurum*. 2. An, non præsentia Christi in Templis credita per imaginem adorata dehonestatur? & annon cultus adorationis immediatè tribuatur statuae, ut olim in deserto *vitulo aureo*, Exod. 32. Quod ad devotionem dico: non sunt facienda mala, ut eveniant bona; nam talia bona non sunt bona, nec cedunt in gloriam, sed ignominiam Dei & detrimentum animarum. 3. Quid de Eunuchis & votis Monachorum statuimus, Consule Aug. Conf. sanè Dominus Deus noster non vult, ut illis imponatur coelibatus, qui singulare illud donum castitatis non habent; ideo paulus ait: *Non ut laqueum vobis injiciam*, 1. Cor. 7. Quare cum laquei coelibatus multas animarum myriades perdiderunt, dudùm vota illa Monastica & similia erant rescindenda; sed Romani Pontifices deculinâ magis, quàm de animarum salute sunt solliciti; Vident enim coelibatum (utcuq; impurum) esse nervum Regni pontificij.

III. In Scripturæ interpretatione semper proprietari sermonis & literali interpretationi inhærendum, puta, nisi ipsa scriptura, vel propter absurdum consequens, vel aliam ob causam aliter fieri jubeat, & simul quomodè fieri debeat ostendat. Benè Doctor Lutherus, qui potest Grammaticum sensum ubiq; assequi, is optimè dubio procul scripturam interpretabitur, quanquàm verò in omnibus locis id nemo præstare potest, magnam tamen huc adfert vim intelligentia linguarum originalium, Hebrææ sc. & Græcæ.

Ob,

*Observat Masenius certum illud Augustini esse de Trin. c. 12. Nullo locutionis genere utitur S. Scriptura, quod in consuetudine hominum non inveniat, quæ utiq; hominibus Loquitur: Quare & certum nobis esse debet, ait, non esse à communi & proprio Loquendi usu, sine manifestâ necessitate recedendum. Manifesta a. necessitas tunc erit, quando contrarium & repugnans aliquid alijs scripturæ locis, uno certoq; ab omnibus sensu admittis, statuetur: subsistendum enim aliquando est in scripturæ sensu claro & universim recepto: nam prima principia extra omnem controversiam collocanda sunt, nè cum fundamentis tota moles religionis fluctuet: Sic videndum, an scriptura sit, quæ illi sententiæ propriè sumptæ: *Hoc est corpus meum*, eo modo adversetur; Talis verò esse non potest illa Joh. 6. sententia: *Verba quæ Ego Loquor vobis, spiritus & vita sunt*: quia hæc impropiè significat, plurimumq; capax sensuum, obscura & controversa est.*

1. Perperam supponi à Masenio, in his verbis, propositionem: *Hoc est corpus meum*, propriè sumi in Regno pontificio: neq; enim vel propria vel impropria dici potest propositio falsa, qualis hæc eadem est opinione *Transubstantiationis*: quis enim vel pontificius crederet panem quo corpus adhuc saturari potest si in majori copia edatur, mutatum esse in corpus Christi? fatentur enim omnes pontificij corpus Christi in S. coenâ esse alimentum animæ non corporis 2. Verba illa Joh. 6. solent à Calvinianis in negotio Eucharistiæ frequentari & opponi non solum pontificijs, sed etiam nobis Lutheranis; cum tamen hebraismus Christi: *Verba mea sunt Spiritus & vita*, significet verba sua spiritualitè intelligenda esse,

ut sint vivifica; nam caro non prodest quicquam, si carnali sensu de *lanienâ* carnis Christi apprehendantur, & non spiritali, de fide in Christum: verba mea, vult Christus dicere, sunt spiritalia & spiritalitè accipienda de manducatione saltè spiritali, quæ fit fide, 3. Etiam illud in observatione *Maseni* desidero, quod propositionem hanc esse obscuram plurimq; sensuum capacem dicat; cum tamen si retrospexeris, utrumq; antea ceu commentum sit refutatum.

IV. Scopus antecedentium & consequentium aliarumq; circumstantiarum accuratè, adhibita aliorum locorum collatione considerandus. Ut puta circumstantiæ personæ, temporis, locorum; item Finis, materiæ &c.

Observat Masenius Regulam hanc scripturæ sensum indagantibus planè necessariam esse, E. G. Locus 1. Cor. 7: 9. *Metius est nubere quàm uri.* Si antecedentia spectentur, manifestè de ijs intelligendus est, qui non tantum uruntur, sed etiam se non continent. *Quod si se non continent, inquit ib. nubant.* Si consequentia spectes, clarum est præferri statum solum conjugali. *Beator, ait, v. 40. erit, si sic permanserit &c.* Aliorum quoq; locorum collatio negligenda non est. Sic paulus 2. Cor. 12: 7, prædictam interpretationem stabilir, dum se quiddè vultum significat, non tn. ad Nuptias, sed preces verbum, stimulum carnis superâsse. *Porrò; qui Rom: 3: 4. dixit: o. homo mendax, de se ait, 1. Tim. 2: 7. veritatem dico, non mentior: & ibid. c. 3: 15, Ecclesiam vocat Firmamentum veritatis &c.*

B. I. Supponere falsò *Masenum* vota Monachorum
de

de perpetuo cœlibatu eoq; coram Deo meritorio esselicitia; quinimò, Papa Romanus, quem sanctissimum patrem salutatur, sentit melius esse consecratis personis, non modò uri, sed etiam scortari, adulteria committere, & sceleribus contra naturam pollui, quàm nubere: quare vel ex hoc uno Characterè pro *Anti-Christo* agnoscendus est, qui mundum sub prætextu castitatis, nefandis libidinibus replevit. 2. Quod verò attinet illud, *statum solutum præferri conjugali*; id secundum quid, non ἀλλῶς verum est: loquitur enim ibi Paulus de viduis, quæ abstinere mâtrimonio possunt: reliquis vero junioribus viduis, quæ singulari dono castitatis instructæ non sunt, non tantum suadet, sed mandat etiam, ut conjugium rursus ingrediantur, nè pudicitia, fama, pietasq; illarum periclitentur, 1. Tim. 5: 14. 3. Quocirca & id ad observationem Masenii notandum est, quod papistæ, etiam eos, adeoq; longè plures castitatis votis implicent, quibus continere à Deo non datum est, quàm continentes. Neq; est, quod dicant hoc donum precibus impetrandum: Si enim Paulus sensisset, quemlibet posse donum continentiae à Deo obtinere, procul dubio sic dixisset: quandoquidem opto, ut omnes cœlibes sitis sicut ego; *præcipio vobis ut id donum à Deo petitis, nec dubito quin impetretis, itaq; à matrimonio abstinete, vel etiam conjuges copulam carnalem vitate*; sed ita loquitur v. 5. seqq. eod. c. 7. ad Cor. *Nolite fraudare vos invicem, nisi fortè ex consensu, ad tempus, ut vacetis jejuniis & orationi, & iterum revertimini in unum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram: Hoc a. dico secundum indulgentiam, & non secundum imperium: vellem enim omnes esse sicut me ipsum, id est, cœlibes tempore persecu-*

tionum, quippè carituros multis sollicitudinibus, quib.
tunc unà cum uxoribus & liberis involvuntur. Porro ait:
sed unusquisq; proprium donum habet à Deo, alius quidem sc.
alius sc. 4. Si Paulus per τὸν σκόλοπα, quem *stimulum*
vertit vulgatus interpres; intelligeret concupiscentiam
& libidinem, videretur tale absurdum sequi, nullos sc.
libidinosos esse superbos: nam datus est ei hic idem An-
gelus satanæ, ne superbiret; magis autem consentaneum
est per aculeum istum, intelligi debere singularem quā-
dam & gravem tentationem: posito verò, quod eodem
denotetur cupido venerea; non tamen solum ad pres-
ces fuisset conversus, sed etiam mox ad ordinem à Deo
institutum & à seipso repetitum, 1. Tim. 3: 2, *Oportet E-*
piscopum unius uxoris maritum esse. quod verò quidam
uxorem interpretantur, *Ecclesiam*, ut videlicet Episcopus
uni tantum Ecclesiæ præsit, valde insulsum est commen-
tum: refutatur enim mox v. 4. ab eodem Paulo, ubi
scribit: *Qui domui suæ bene præsit, filios habentem subditos*
cum omni honestate. Et ne quis exciperet, per *domum* i-
bi intelligi *Ecclesiam*, & per *filios*, *auditores*, mox subjun-
git Apostolus v. 5: *Si quis a. domui suæ præesse nescit, quo-*
modo Ecclesiæ Dei curam habebit? Ubi exactum ponitur
discrimen inter *Domum* & *Ecclesiam*. Ut taceam, sen-
tentia *Masenij*, Deum affirmari autorem peccati esse,
quippè instigatorem Libidinis; cum tamen Oraculum
divinum reclamet: *Non sunt facienda mala, ut eveniant*
bona, Rom. 3: 8. 5. Tandem, quo sensu Ecclesia dicitur
Fundamentum veritatis, superius est ostensum. Reliqua
sint suo loco.

V. De unoquoq; dogmate ex proprijs sedi-
bus judicandum. h. e. Locis ubi ex professo tractatur.

Obser-

Observatio Masenij: Clarum est in ambigua scripturæ interpretatione, cæteris paribus, illis potius ultimò adhaerendum scripturæ sententijs, quas illic, ubi ex professo rem tractat pronunciavit: jta cum de Sacramentis Controversia, est, eò te imprimis vertas, ubi de eorum institutione agitur. De Eucharistiâ ambigis, verene illic præsentem se Christus stiterit? Vide Luc. c. 22. Matth. 26. &c. Si pronunciet pane sumpto, *hoc esse corpus*, noli dissentire ac negare hoc esse, quod tam diserte asserit.

xy. 1. Ambiguitas, de quâ loquitur *Masenius* & reliqui Pontificij, imputatur immeritò ipsi scripturæ; cum tamen eadem soli humano judicio fallacijs obnoxio erat adscribenda. 2. Ista propositio: *Panis est corpus Christi*, in administratione & usu sacramenti obtinet hunc sensum; quod panis sit distributio seu participatio corporis Christi, interprete Paulo 1. Cor. 10: 17. is enim procul dubio ab hac interpretatione abstinuisset, si *transsubstantiationem* pontificiam approbasset, vel ad minimum accersitus è tertio cælo seu Paradiso, tantum negotium non dissimulasset. 3. Concedo Eucharistiæ Mysterium in verbis institutionis describi; non tamen loca *ἐπεξηγητικὰ καὶ παραλλήλα* oportere perverti aut eludi, sed gratias agamus Deo, qui per scripturarum copiam nostri intellectus angustia tam paterno amore voluit consulere.

VI. Obscuriora sunt ex clarioribus illustranda. Sumantur, inquit Aug. l. 2. de doct. Christ. c. 9. de manifestioribus exempla, & quædam certarum sententiarum testimonia, dubitationem de incertis auferent. Huc faciunt etiam Doctorum interpretationes & commentaria; sunt namq; Charismata sp. s. varia. Ob-

Observat Masenius requiri ut verba sensusq; verborum communi usu, atq; etiam, si possit, autoritate divinâ fidei nostræ recepta sint, ex ejusmodi enim notis certior erit ignotorum interpretatio. Aliàs periculum erit, ne privato nos judicio quæ clara, quæq; obscura sint, constituamus, nihil ex hâc Regulâ malè usurpatâ habituri Certitudinis. Regula esse non potest certitudinis universim, quicquid à magnâ hominum parte, ut incertum rejicitur. In reliquis tamen scripturæ partibus Clariores ferè habendæ sunt, quæ posteriores tempore ad aliorum illustrationem additæ videntur. Sic V. Testamento novum certius claritate suâ censetur. Epistolæ quoq; reliquorum Apostolorum Paulinis, quod in his *quadam difficultis intellectu, quæ indocti & instabiles depravent*, Petrus agnoverit. *Iacobus* etiam quibusdam clariùs exponendis operam dederit. ut & reliqui Apostolorum, qui post Paulum scripserunt. Coeterum generalis hic ægrè nota reperietur, quæ clara ab obscuris discernat, nisi ad principium primo loco positum redeamus, & Communi Veteris Ecclesiæ usu subnitamur.

Æ. 1. Multitudo Errantium non parit errori Patrocinium: semper recurrunt pontificij ad communem usum Ecclesiæ, cum tamen illud principium nonnunquam sit fallax; integras enim particulares Ecclesias errasse longè certissimum est. Æ. 2. Absit ut impossibile sit, verba Dei sensusq; verborum, in verâ Ecclesiâ, autoritate divinâ fidei nostræ recepta esse; fides enim solius Spiritus S. opus est. Æ. 3. Nullus nostratum privato judicio hoc est, temerario ausu de Claritate scripturæ judicat, sed præeuntis scripturæ expressa vestigia legit ac sequitur. Æ. 4. Regulam illam: *Obscuriora sunt ex clario-*

Clarioribus illustranda, non ut incertam rejicimus negando obſcuritatem ſcripturæ; ſed quid per *obſcuriora* intelligimus ſtatim exponimus, nempe *intellectu difficiliora* & obſcuriora *κατά τινος*; hoc eſt reſpectu noſtri obtenebrati intellectus, qui ſi fuerit radio illuminationis divinæ colluſtratus, perſpicuitatem ſcripturis innatam haud difficultè deprehendet. R. 3. quid ſit reſpondendum ad illum Petri locum, qui in Paulinis ſcriptis *quedam difficilia intellectu* inveniri docet, antea latè oſtendi. R. 6. Ad id quòd dicatur *Iacobus etiam quibuſdam clariùs exponendis operam dediffe, ut & reliqui Apoſtolorum, qui poſt Paulum ſcripſerunt*; non carere dolo hoc ipſum: notum enim in art. de juſtiſ. pontificios ſapenumero verba *Iacobi* allegare c. 2. quaſi neceſſitatem B. O. requiſiſſet ad obtinendam juſtificationem & ſalutem, contra Paulum, idipſum expreſſè multis in locis negantem. Verùm vi-de hâc de re B. Dn. D. Hulfemanno qui in pec. tract. Paulum Iacobo, & hunc illi exactè conciliavit.

VII. Pauciora ſecundum Plura ſunt explicanda.

Obſervat Maſenius, Regulam hanc, cæteris paribus, valere: nam quæ ſcriptura pluribus inculcavit locis, vel certè paucis tam diſertè, ut à veteri orthodoxâq; Eccleſiâ nunquàm in controverſiam abſtracta fuerint, hæc nefas erit convellere, & pluribus ſcripturæ locis, in pari utrinq; rationum pondere, erit acquieſcendum.

R. Hæc facilè condonari poſſe, niſi ſupponeret *Maſenius* Romanam Eccleſiam ex aſſe concordare cum Veteri orthodoxâq; Eccleſiâ, cum tamèn contrarium probarunt Confeſſores Auguſtini Art. vi. de juſtificatione ex verbis *Ambroſij* qui ait: *Hoc conſtitutum eſt à*

Deo, ut qui credit in Christum, salvus sit, sine opere, solâ fide, gratis accipiens remissionem peccatorum. Quibus è diametro reclamant verba *Maseni* in *Meditatâ concordiâ Cath. & protest. Tract. 1. c. 3. de Fide & operib.* pag. 27. v. 4. ubi ait: *Damnamus itaq; illos, qui fidem aut fiduciam in Deum, se sola, non per charitatem justificare asserunt. Oportet ergo Mendacem esse memorem.*

Tantum de *Regulis Dietericianis à Masenio*
malâ fide observatis.

Quod si ne sic quidè Adversarijs satisfactum sit omnibus, potissimum ijs, qui unâ cum *Masenio* hujus seculi famosissimo sophistâ inter pontificios, magis laborant infirmitate intellectus Ethicâ quàm naturali seu Physicâ; sunt n. similes ijs quos pueri in foro sedentes atq; cantu nec lamentatione flectere possunt *Luc. 7: 32.* Ad specialiora accedam intelligendorum Sacrorum Bibliorum media, repetitis duobus præceptis: 1. *Requiratur ipsa Scriptura Notitia in linguâ suâ quoad voculam & phrasologiam nativâ.* 2. *Requiratur Notitia integra coherentie contextuum, antecedentibus & consequentibus suis essentialibus conglutinata.* Qualia media in multis Exemplis proposuit Dn. D. Wolfg: Franzius in aureo tract. de *Interp. Sacr. Script.* Sit itaq; hos unum loco Multorum de *HOMINE DESCENDENTE IN JERICO;* *Luc. 10: 23.* seqq. Ubi statim ad allegorias se vertunt pontificij & qui eorum hâc in re partes tuentur Synergistæ ex v. 30. *de relicto semimortuo,* inferunt hominem non planè respectu suæ conversionis emortuum esse, sed aliquas adhuc ei superesse liberi arbitrij vires, quibus per excitantem & adjuvantem Dei gratiam ad conversionem & ad obtinendam justificationis gratiam se disponere ac præpara-

parare, adeoq; Spiritui Sancto cooperari possit. Vide *Conc. Trident. sess. 6. can. 4.* Verum *semipelagianismi* sui patrociniū frustra quærunt in homine isthoc semimortuo: Allegoria n. talis neq; ullâ nititur scripturæ testificatione, neq; cum genuino sensu atq; intento Christi scopo congruit; quippè cui propositum erat hoc loco, non lapsū & reparationem generis humani adumbrare; sed saltē docere, quis sit noster proximus & quænam charitatis officia? Itaq; etiam si parabola hæc de miseriâ lapsus humani allegoricè explicetur; tn. *α.* Vita homini lauciato & semivivo relicta, non de vitâ spirituali & viribus arbitrij in spiritualibus; sed de vitâ naturali, operibus sc. voluntatis & intellectus, discrimine honestorum & turpium, notitiâ Dei, externâ disciplinâ & similibus, intelligenda fuerit. *Homo n.* ait Prosper, de voc. gent. Lib. 1. c. 7. *spoliatus est per lapsum, non voluntate, sed voluntatis sanitate.* Habet E. libertatem in externis actionibus, sed illam semivivam. Quod v. ad spirituales vitam & actiones spirituales, conversionem, fidem, justificationem, regenerationem attinet, non sit semivivus, neq; semimortuus, sed mortuus & sepultus in peccatis & carnis præputio circumdatus, palàm est ex Col. 2: 12. 13. Eph. 2: 1. c. 5: 14. Job. 5: 25. Undè vivens mortuus dicitur 1. Tim. 5: 6. & cuncta cogitatio cordis intenta ad malum Gen. 6: 8. 2. Cor. 3: 5. Conf. prov. 24: 9. 1. Cor. 2: 14. Rom. 8: 7. Ut quemadmodum cadaveri seipsum ad vitæ resurrectionem vel disponere & præparare, vel cooperari impossibile est: ita & homini suis se viribus naturalibus per spirituales vitam seipsum exsuscitare impossibile: Spiritualia n. per peccatum perditâ, naturalia v. corrupta sunt *β.* Etiam illud in considerationem ve-

niet quod dici solet: *Theologia parabolica non est argumentativa*, sc. nisi per ea quæ parabolicè significantur. Undè Hieron. ait: *Nunquam parabola, vel dubia anigmatum intelligentia, potest ad auctoritatem dogmatum proficere.* Ideoq; genuinus scopus narrationis de viatore incidente in latrones est observandus; undè liquet Christum non respexisse ad talem allegoriam, quasi Christus his verbis docuerit de primo homine Adamo è statu felicitatis in statum peccati elapso. &c. Verùm, respexit Christus ad Levitas, Sacerdotes & externos Samaritanos inter se conferendos: Levita n. & sacerdos h. e. clerici, multa populo sub necessitate mandati & obligati imponebant, quæ tamèn ipsi digito tangere volebant: ad est politicus quidam longè sanctior, qui juxtà tenorem verborum Dei Deut. 22: 1. 2. 3. 4. descendit de suo jumento vulnera viatoris sauciati inuncta obligat, eundem elevatum imponit suo jumento, ducit ad diverforium, hospiti commendat, pecuniam numerat & pro numeranda restante spondet: Eratq; idem Samaritanus, qui ergà judæum dissentientem in Religione adeoq; inimicum tanta dilectionis officia declaravit. Hæc est literalis istius parabolæ sententia locorum communium illius plenissima.

Quod ad allegorias attinet, sunt illæ, judice B. Lutero, Franzio, alijsq; similes picturis, quibus domus exornatur saltèm non roboratur; Explicationes verò literales, similes sunt muris lapideis, undè domus maximum robur obtinet. Omnibus igitur modis providendum est, ut Ecclesia literalibus expositionibus instruat, fonderetur, ædificetur. Quàm verò in immensum creverint Allegoriæ sub papatu, adeò ut etiam sub immodicis illarum accervis;

cervis, textuales & literales expositiones perierint, falsaq; dogmata subintraverint, notissimum est. Parabolas & allegorias à Christo propositas eiq; familiarissimas fuisse novimus: sed scimus etiam hoc, Deo laus, quod istæ sacræ parabolæ debeant pio studio enucleari, non v. novis parabolarum putaminibus in immensam crassitiem investiari aut incrustari, quo pacto allegoricum exercitium nimium excresceret Christi; parabolæ valde obscuraret. Tropi ergo varij in utroq; Testamento à Spiritu Dei usurpati, explicentur sobrie & secundum analogiam Fidei, minimè verò vel novi excogitentur, vel infiniti cumulentur, quamvis videantur esse homogenei. Sic de Allegorijs istis loquitur B. Luth. in c. Esa. 13: *Ego simplices historias maximi facio, allegorias non valde probo: allegoria n. seu ornamenta & amplificationes adhiberi debent; & sunt planè hoc in docendo, quod est color in edificio; color nec adificat, nec sustentat domum, sed ornat tantum; sic etiam est allegoria. Historia a. quia semper servatas aut minas Dei, aut promissiones testantur, tum fidem, tum timorem Dei alunt in cordibus.* Itèm Franzius in Tract. de interp. sac. script. de homine desc. in jericho pag. 1133. ait: *Omnino immodicum studium allegoriarum sub papatu perdidit puritatem Religionis, & quando puritatem Religionis renovavit Lutherus, ibi allegoricum studium ablegavit.* Cavendum igitur hodiè quoq; est, nè qui allegorizando veterem Religionis impuritatem in agrum Ecclesiæ reducant: alia judicia Lutheri de Allegorijs nunc pratermitto, & (sind schawessen) undè substantia hominis ali nequit.

Similiter ex v. 35, ubi Samaritanus hospiti dicit: *Si quid supererogaveris, reddam tibi, Monach| sua supererogationis opera stabilire satagunt.* Verùm R. 1. Hanc

Interpretationem esse contra scopum parabolæ: Christus n. in Samaritano nil aliud quàm singulare eximix dilectionis proximi exemplum adumbrare voluit, ut qui nullas planè vel minimas dilectionis partes omiserit; quid v. hoc ad opera supererogationis collatum? R. 2. Notum est axioma Salvatoris: *Si omnia feceritis, dicetis: servi inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* Luc. 17:10. Si ergò omnia nostra opera, bonâ intentione facta, Deo debeantur, quomodò per Deum immortalem, possunt opera supererogationis esse? Cum *Debitum* & *supererogatorium* adversè se habeant. R. 3. Si omnia Renatorum opera ita sunt imperfecta, ut perfectâ impletione legi divinæ satisfacere nequeant, quomodò ergò aliquid loco superpondij præstabunt aut quid in conspectu Dei supererogabunt? R. 4. Parabola Samaritani àb Augustino, Hieronymo & nonnullis alijs patribus allegoricè explicata, nil juvat Adversarios; quia α. illi literali sensu atq; genuino non contempto sed præcognito, digressi sunt ad ἑξεργασίαν locorum communium. β. Et si bonâ intentione id fecerint, idq; sine studio altercandi aut insidiandi orthodoxiæ, tamen eo ipso tantùm non multis sinistris dedere occasionem consequentijs potissimum in foro disputatorio.

Provocat in hâc causâ Dn. D. Michael Waltherus in suâ officinâ Biblicâ, p. 197. ad Rhæti cujusdam propugnaculum *Antipistorianum*, in quo divinorum dictorum classes artificiosissimè, non solum ita ordinatas esse affirmat, ut quædam dicantur i. *Elementaria*, sine quibus reliqua tam intelligi non possunt, quàm nec sine elementis sive literis dictiones. ii. *Sublimia*, iii. *Mystica*, iv. *Quædam anomastica*; Sed etiam eruditè monstratam cujusq; clas-

sis

DE SCRIPTURÆ S. INTERPRETATIONE! 199
 sis applicationem, significat. E. G. 1. σοφισμὸς habet
 scripturæ effatum, cuius & signa & signata sunt manifesta
 hoc est, verba & res. Signa vel sunt πῶτα, vel δέυτε-
 ρα. Illa sunt IRRATIONALIA; ut, quare vox Adam
 significat Rubuit, ignoro; Hæc, sunt quæ respondent re-
 bus κατὰ Φύσιν, & de quibus consensus est inter lo-
 quentes, ut vox Adam, rationalitèr significat hominem,
 quia corpus ejus è terrâ, quæ rubuit, creatum est. Res
 per verba cognoscuntur, suntq; res vel domestica vel exo-
 tica, illæ sunt notæ per experientiam, hæ per historiam.
 II. Σεμὸς seu sublimè effatum scripturæ est, cuius signa-
 ta sunt manifesta, sed signa sublimiora; nam res possunt esse
 perspicuæ tamenetsi verba nonnulla intellectum fugiant
 E. G. Ps. 19: 4, Exiit Regula eorum, quorum? an cælo-
 lorum? Non, sed apostolorum Rom. 10: 18. Res ergò jam
 manifesta est, sed aliqua difficultas est in verbis v. 9, cur
 apostoli vocantur cæli? quomodo peragrâsse dicuntur
 totam terram? Cur Paulus sonum vocat quod David
 Regulam? III. Μυσμὸς genus habet effatum scripturæ,
 cuius verba sunt nota, sed res posita supra hominis captum,
 E. g. Gen. 1: 7, Et inter aquas quæ sunt supra expansum,
 verba sunt clara, res non itèr, variæ n. de ijs sunt do-
 ctorum sententiæ. IV. Ὀνομασμὸς genus, continet ef-
 fata, cuius cum signa tum signata sunt abdita, E. g. Gen.
 41: 43, in inauguratione Josephi præco clamavit: A-
 brek, quæ vox crucem fixit Lectoribus: alij docent es-
 se principem coram quo genua flectuntur, alij tene-
 rum patrem interpretantur, alij cimbricam esse vocem
 autumant, alij ægyptiacam &c. Ex his & pluribus quæ
 Dn. D. Waltherus congerit, apparet dextrè neminem S.
 Biblia posse interpretari, nisi calleat linguas oriëntales, phi-
 losophi

loſophiam philologiam & hiftorias. Quibus adhuc nū
quidpiam expediet, niſi Deum T. O. M. humilimis votis
precetur ut ſibi cordis oculos aperiat, quemadmodum
mei auditores mecum ante lectiones publicas, quod ſi
ne jaſtantiâ dico, tali formâ uti ſolemus:

J E H O V A H quàm multiplicati ſunt qui me
perturbant. Multi inſurgunt adverſum me,
multi dicunt animæ meæ: non eſt ſalus in Deo
ei, Tu a. J E H O V A H clypeus meus eſ & gloria
mea exaltans caput meum, voce mea ad Do
minum clamavi: & exaudivit me de monte ſan
cto ſuo, Sela. Ego dormivi & ſoporatus ſum & e
vigilavi, quia Dominus ſuſtentat me. *Quid re
tribuam Domino pro cunctis beneficijs ejus? Calicem
ſalutis accipiam & nomen Domini prædicabo. Vota
mea reddam Domino coram omni populo ejus. Pretioſa
in oculis Domini mors ſanctorum ejus. ô Domine ego
ſervus tuus ſum, ſervus tuus ſum ego, & filius an
cillæ tuæ, Tu ſolvisti vincula mea. Tibi offeram
ſacrificium laudis, & nomen Domini prædica
bo: in atrijs domus Domini, in medio tui Jeruſa
lem, Hallelujah! Benefac Jehovah ſervo tuo, ut
vivam & cuſtodiam ſermones tuos. Revela ocu
los meos & conſiderabo mirabilia de lege tua.
Peregrinus ego ſum in terrâ, ne abſcondas à
me mandata tua! Amen.*

III. Quicumq; docendo scripturas errori obnoxij sunt; non solum ipsi de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt; sed & vulgus incertum manet, cum teneatur credere doctoribus errori obnoxijis. At Protestantes docendo scripturas errori obnoxij sunt. E. Protestantes non solum ipsi de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt; sed & vulgus incertum manet, cum teneatur credere doctoribus errori obnoxijis.

Majorem illimitatē veram esse præsupponit jesuita. Minorem propositionem 1. postulat sibi à nobis dari in suâ synopsi rationum protestantibus adversantium, c. III. N. 3. ubi ait: Ad originarios textus provocant, unde cum vulgus haurire nequeat, incertum manet, cum teneatur credere doctoribus errori obnoxijis. 2. Nititur διλημματικῶς probare eod. cap. pag. 71. 72. his verbis. Ut credulum vulgus, de veritate ex S. scripturis haustâ facilius Novatorum prædicantes teneant, insignem ad occultandas fraudes artem commenti sunt. Cum videlicet ad originarias Linguas in S. scriptura expositione provocant: ita enim pauci summam hanc exponenda scriptura dictaturam velut supremi judices tutius occupant, & suâ rem omnem sententiâ conficiunt: judicant omnia, & à nemine judicantur. Quos sic ego compello: Vel volunt, ut suæ omnes interpretationi, tanquam infallibili Regula, & deserto Dei verbo assentiantur; vel concedunt in suâ se etiam expositione falli posse. Si primum asserunt: ergo agnoscunt interpretes S. scriptura dari posse, qui infallibiles sint, & nullo errandi periculo, aut ipsi expositi, aut alios

C c

exposit-

exposituri; ideoq; qui Lutheros, Calvinos, Bezas aliasq; homines fuisse, ac labi potuisse affirmant, sese longe supra eosdem, extra erroris orbem, in eodem cum spiritu S. infallibilis throno collocant: digni profecto quos in tantâ auctoritate plus quam homines veneremur. Si posterius tolerant, atq; homines sese etiamnum agnoscunt, non modò credentium multitudinem in salutis negotio circumveniunt, quam sibi volunt fidere, quod originarios hosce textus bonâ fidè sensuq; promant atq; exponant: Verum seipsos quoq; fallunt, qui sibi firmissimè persuasum habent, ipsa sese verba Dei, eorumq; sensum, veritate ac fidè certâ mentis complexos esse: dum simul concedunt falli se potuisse, ideoq; duo contraria, in eodem fidei articulo è scripturâ hausso, iudicia formant, **FALLI POSSUM;** & **FALLI NON POSSUM,** illud ut homo, h. e. ut nixus verbo Dei. Et multos horum non tantum potuisse falli, sed & reipsâ falsos esse, quando suam conformem esse scripturæ sententiam dictitabant, multorum exemplo, & relapscentium confessione est cognitum. Qui ostenderunt sua se phantasmata pro verbo Dei amplexos fuisse. Et quisquam sit, qui spretis hisce alijsq; doctõribus omnibus, tanquam errori obnoxys, veritatem sese infallibili certitudine, cum originario scripturæ sensu, affectum polliceri ausit? Certe quam alijs, tot tantq; non concedit infallibilitatem, non est cur sibi tribuendam ab alijs postulet. Cum nemo sit, quin videat; nihilo se magis tali fidere posse interpreti, quam suis iste ante se fidat Religionis ducibus, atq; Antesignanis.

Respondeo: 1. Majorem propositionem Masenij, fallere dolo dicti *ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ καὶ τῷ πνεύματι*. Limitanda enim erit si vera sit, nempe: quicunq; docendo scripturas errori obnoxys sunt absolutè & simpliciter, h. e. qui omnibus retinendæ divinæ veritatis subsidys admissis, nihil omi-

nus docendo scripturas errori obnoxij sunt, quidq; quasi fatum errandi nullo medio modove evadere possunt, sed tanquam mendacij mancipia perpetuò vacillant & dubiarum opinionum symbus periculose absorbentur &c. illi omnes de verbo Dei veraq; ejus interpretatione certi non sunt &c. sub cujus limitationis onere succumbit veritas propositionis Minoris. Ideoq; respondeo 2. Negando propositionem Minorem, quamvis enim *protestantes Lutherani* humanum esse errare fateantur, & multas particulares Ecclesias errasse indies, proch dolor, experiantur; noverunt tamen, *Ecclesiam universalem* & apostolicam, cui intersunt, totam simulq; nequaquam posse errare, Matth. 16: 18.

Respondeo 3. Ad probationem Masenij idq; a *Pro-*
vocando ad judicium Dei & Ecclesiæ, utri prædicantes insignem ad occultandas fraudes artem commenti sunt, ut credulum vulgus, de veritate ex S. scripturis hausta facilius teneant, an *Pontificij, qui Laicis*, quos cæcos vocant, lectionem S. scripturarum suffragantur & denegant, quemadmodum concil. Trid. Reg. 4. decernit his verbis: *Cum experimento manifestum sit, si S. Biblia vulgari lingua, passim, sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriri* &c. conf. Bellarm. Lib. II. de V. D. C. XV. An v. nos *Lutherani* criminationem illam merito incurramus, qui laicis lectionem S. Scripturarum in lingua vernaculâ, adeoq; ab iisdem intelligibili ultrò permittimus. Item: An nos subdole agamus; qui in S. scripturæ expositione provocamus ad originarias Linguas, tanquam veritatis fundamentum; an v. pontificij, qui ad versionem vulgatam Latinam (in solitis locis licet *Er-*

oneam, provocant, quam facit *κατά* authenticam concil. Trid. sess. iv. c. 2. *ἀπὸ* alij, judicabit nunc Ecclesia, & olim Christus ipse. *β.* Negando paucos inter nos summam hanc exponendæ scripturæ dictaturam velut supremos judices occupare: etsi enim pauciores eruditi sint, non minus inter nos ac illos, dictaturam tamen & judicium illud Spiritui S. adscribimus; *Masenius* v. cum sodalibus, *Alexandro vii.* seu pontifici Romano idipsum refert acceptum. Quinimò, retorqueo etiam illud, quod nos judicemus omnia & à nemine judicamur, hunc in modum: *Andradus*, jesuitarum axioma fortiter defendens lib. 5. postquam concilio Trid. adparuisse scribit: *quicquid à praelatorum Ecclesia ac maxime à pontificis Romani jussis dissidet & cum illis pugnat, immane esse peccatum: & majori scelere involvi illum, qui pontificias, quàm qui divinas leges perfregerit.* Vide latè de re hâc differentem *B. Dn. D. Chemnitium* in exam. concil. Trid. part. 1. pag. 240, seq. illi ergo pontifici, Ecclesiae, adeoq; sibi ipsis judicium arrogant; nos verò illud ipsum scripturæ & spiritui Dei in eâ loquenti humilimè relinquimus. *γ.* *Destruendo* propugnaculum dilemmatis jesuitici hunc in modum: 1. Negando veritatem oppositionis, nisi talis eam *ἐπιπληξίς* suppleat: aut volunt ut suæ omnes interpretationi, tanquàm infallibili Regula & deserto Dei verbo assentiantur; sc. quamdiu interpretatio sua constat vel alijs scripturæ verbis, E. G. *Non est malum in Civitate quod non facit Dominus* Amos 3: 6. intelligendum hoc esse de malo pœna non culpa; quia Deus ait: *Ego sum sanctus* lev. 11: 44. Et quacumq; fecit, erant valde bona Gen. 1: 31. Vel fidei analogiâ E. G. *Paulus* ait: *arbitramur hominem justificari fide, sine operibus* Rom. 3: 28; item

Christi-

Christus; *crede tantum*, Mar. 5: 36. Ergo. *Sola fides iustificat, vel concedunt in suâ se etiam expositione falli posse*; sc. si sibi ipsis confidunt; ducantur cœcâ ratione & traditiones hominum verbo Dei vel præponant vel æquiparant more pontificiorum. Ludit ergo jesuita duplici fallaciâ, *παράδοξον*; nempe, & ignorantia elenchi. Δ. *Frangendo primum cornu dilemmatis*: Agnoscimus itaq; interpretes S. scripturæ dari posse, qui nominato modo sc. ductum Sp. S. secuti, infallibiles sint & nullo errandi periculo aut ipsi expositi, aut alios exposituri, licet nec Papam infallibilem statuamus, quippè apostatam; nec aliquem propterea nostratum ita proclamemus infallibilem, quin semper opus habeat illuminatione divinâ. Nulla ergo contradictio hæc est: *Lutherus erat infallibilis & fallibilis*, diverso respectu, *illud*, sc. plenè conversus, fundamentales fidei articulos ritè amplexus, adeoq; membrum universalis Ecclesiæ existens &c. *Hoc*, sc. ut homo infirmus & peccator; *justus enim septies cadit*, prov. 24: 17. adeoq; ut is, cui sicut alijs, multa adhuc desiderantur ad consummatam sapientiam, qualem in Academiâ cœlesti inveniemus; ut taceam, quod in non fundamentalibus discrepare; sit error indemnus, modò absit malitia, & scandalum schismaticum; verùm hæc propositio: *Lutherus in fundamento salutis est simul infallibilis & fallibilis*, est contradictoria ac falsa, quia oppositio fit secundum eundem respectum, qui quamvis in puncto salutis sit certus & constans, non tamen in eodem cum Sp. S. infallibilitatis throno collocatur, quia hic ceu Deus, est infallibilis per se ipsum & in se ipso; ille verò ceu creatura, infallibilis non per se ipsum & in se ipso, sed per Sp. S. & in Sp. S. quippe qui dicere cum

Apostolo potuit: *Gratiā v. Dei sum id quod sum*; 1. Cor. 15: 10. Et quemadmodum Paulus Lystris divinos sibi honores oblatos respuebat, miserum & mortalem semetipsum professus; Act. 14: 13. 14. pariter B. Lutherus semetipsum novisse probè didicit, non semel se nominando inludensac. Alteruter ergò dignus videri contendit, quem plusquam hominem veneremur, *Lutherus* ne, ceu angelus apocalypticus, clamans volando per mediū cœli, *Timete Deum & date ei gloriam!* Apoc. 14: 7. An verò papa Romanus, ejus pompam plusquam Regiam nunquā satis describit B. Do. D. Chemnitius, festo Corporis Christi usurpatam; principiò enim sic ait: *Sicut fieri solet, quando semel à regiā viā deflexum est, nisi ad veram viam redeatur, nullus aberrandi nec finis, nec modus est: ita circumgestatio extra usum à Christo institutum, eò tandem deducta est, quod sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, Romani Pontificis, vere Pontificiæ, seu potius ethiciæ plus certè quam regali & imperatoriæ pompæ servire jam cogitar.* Romæ enim in pompâ pontificis, non aliter tractatur panis Eucharistiæ, quàm sicut olim in pompâ persicorum Regum, sacrum suum ignem, quem *Orimada* appellabant, equo vectum Regi præferebant: in medio enim pontificalis pompæ, non longè ante pontificem, ducitur equus albus, mansuetus & phaleratus, portans Sacramentum, quod ipsi in pulvino ornato, capsâ inclusum, Sacrista imposuit. Equus habet ad collum tintinabulum benè tinniens. Supra portatur Baldachinum cum insignibus Papæ. Equum præcedunt 12. familiares papæ pedites, rubrâ veste induti, portantes 12. intorticia ante sacramentum. Inde duo familiares sacristæ equestres, etiam rubro induti

portan-

portantes lanternas argenteas cum lumine ante Sacramentum. Extant 3. libri ceremoniarum Romanae Ecclesiae: Leonij x. inscripti, in quibus aliquoties repetitur hæc descriptio: Libro primo, sectione secundâ, de processione coronati pontificis ad Lateranum. Sect. 3. de processione pontificis & coronati Caesaris per urbem. Sect. 12. de ordine, quomodo Papa in urbe, de loco ad locum in solenni pompâ, vel in pontificalibus equitat. Et lib. 10. de off. sacristæ. Hæc recentia monstra ignota sunt non tantum veteri, verum etiam modicæ antiquitati &c Chem. Exam. concil. Trident. part. 11. pag. 161. 163. Taceo quod Papa in serinio Pectoris sui omnia jura se possidere præsumat. Exam. conc. Trid. part. 11. pag. 137. 141. E. Frangendo alterum cornu dilematis: &c. Talis argumentatio è verbis Masenij resultat: qui homines sese agnoscunt, illi multitudinem credentium in salutis negotio circumveniunt, quam sibi volunt fidere, quod originales textus bonâ fide sensuq. promant atq. exponant. At Lutherani doctores homines sese agnoscunt. E. Resp. ad prop. Majorem Negando, atq. deducendo Masenium ad absurdum hoc modo: qui homines sese agnoscunt, hoc est multis infirmitatibus propter peccatum obnoxios, ij docendo alios fallunt; at Prophetæ & Apostoli homines sese agnoscunt & multis infirmitatibus propter peccatum obnoxios, E. docendo alios fallunt. Conclusio est absurda 2. pet. 1: 19. 20. 21. Ergò vel major vel minor. Non minor Psal. 51. 5. seqq. 1. Cor. 4: 10. Ergò Major, quæ est propositio Masenij. Adhæc, quamvis eodem cum Apostolis dono infallibilitatis non superbiamus, dicere tamen, cum apostolo possumus: *ἡμεῖς ἀσθενεῖν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ἐνσώμεθα αὐτὸν αὐτῷ*, 2. Cor. 13: 4. *Fal-*
limus.

limus sc. dum nobis ipsis confidimus, hoc est, cum interpretatio scripturæ contra monitum Sp. S. fit *ἰδιῶς* & *πλῴσεως* 2. pet. 1: 20, Non fallimus verò aut fallimur, dum sequimur Sp. Sancti ductum, quem minimè sequitur cum socijs papa Romanus, quamdiu sibi potestatem in scripturas arrogat, vide B. Chemn. conc. Tri. part. 11. p. 2. Deindè, sic infero: quicumq; hominem se agnoscit, is docendo alios in salutis negotio circumvenit seu fallit. At papa Romanus cum socijs doctoribus suis in salutis negotio docendo alios non circumvenit seu fallit. E. Papa R. cum socijs doctoribus suis hominem se non agnoscit. Si concedunt pontificij totum argumentum, tum faba hæc cuditur in propria capita, hoc est, in eodem cum Spiritu S. infallibilitatis throno se collocant, digni profectò quos in tantà autoritate plus quàm homines veneremur. Sin a malint negare prop. Minorem, incidunt in Syllam. Do ergò concilium, ut revocent Majorem, maneatq; bilingues. porrò. E. seqq. *Maseny* verbis talis resultat argumentatio: *Qui sibi firmissimè persuasum habent, ipsa sese verba Dei, eorumq; sensum, veritate ac fide certà mentis complexus esse, & simul concedunt falli se potuisse; illi seipsos fallunt, formando duo contraria judicia in eodem fidei articulo è scripturâ hausto.* At protestantes sibi firmissimè persuasum habent &c. E. Respondeo Ad prop. Majorem: valere eam non nisi sub eodem considerationis modo: notus enim canon est: diversus respectus, tollit omnem contradictionem. Malè didicit logicam *Masenius*, qui hæc ait esse contraria: Falli possum ut homo, non falli possum ut nixus verbo Dei: Oppositio enim non fit secundum idem, ad idem, & eodem respectu; quod in

in verâ oppositione contradictoriâ, omnes boni Logici requirunt. Quod verò ait Masenius, *multorum exemplis resipiscientium confessione cognitum esse, quosdam sua se pharisaïsmata pro verbo Dei amplexos fuisse; nihil ad nos, fuerunt enim tales vel Calvini & Bezae, vel pseudo Lutherani.* 5. Tandem talem profitetur Logicam Masenius: *Qui alijs tot tantisq; non concedunt infallibilitatem, non est cur sibi tribuendam ab alijs postulent. At protestantes alijs tot tantisq; non concedunt infallibilitatem.* E. Resp. 1: per instantiam: similiter & nos possumus argumentari contrâ pontificios adeoq; argumentum in eosdem retorquere. 2. Limitando prop. Maj. his verbis: Nisi sc. viderent alios sequi somnia, & ductum cœcæ rationis humanæ. 3. Ad Min. Apprecamur adversarijs resipiscentiam, sanio rem mentem & illuminationem Sp. S. adeoq; infallibilitatem; sed hanc illis antea concedere salvâ conscientia nequimus, donec resipuerint. 4. Ad prob. Majoris: *Neminem esse quin videat, nihilo se magis tali fidere posse interpreti, quàm suis iste antè se fidat Religionis ducib. atq; antesignanis; Dico: diversam esse rationem, E. g. Excusat sic Masenius, Mahumetistas & Arianos, qui nolunt fidere Christo, quia neq; hic noster sc. Salvator, fidere pharisaïs voluit, utpotè suis antè se Religionis ducibus atq; antesignanis.*

IV. Quicumquè incerti sunt, an ipsi originarij Textus manserint incorrupti: illi de verbo Dei, veraq; ejus interpretatione certi non sunt! At Protestantes incerti sunt, an ipsi originarij Textus manserint incorrupti. E. Protestantes de verbo Dei, veraq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majorem propositionem *Masenius* ceu irrefragabilem præsupponit. Minorem prop. tali dissertatione probare contendit *Med. Conc. p. 1. c. 3. pag. 72. 73. 74.* *De-*
mus verò homines reperiri, qui in dijudicando scripturæ sensu aberrare nequeant. Undè constabit illos, ad quos *Novatores* provocant, fontes impermixtos fluere? Plus enim de integritate versionis suæ non habent ex originario textu certitudinis, quàm recepta in Romana Ecclesiâ versiones possident. Nam i. pauci ex *Novatoribus* tantam hebraicarum scientiam sunt affecti, quantam aut *D. Hieronymus*, aut 70. delecti interpretes, aut qui *vulgatam* nostram Latinam tradidit, neq. etiam tam incorruptis ex fontibus hauriunt. Undè si quid ab his diversum exponunt, quâ obsecro securitate defendent? quâ fronte sibi dissideant, eorum sese constituent judices, quos rerum cognitione, Deiq. quo ad hoc opus delecti sunt spiritu, nullo æquo judici superare videbuntur? 2. *Originarij* fontes de suâ incorruptione minus habent certitudinis, quàm antiqua Latina versio, quod hujus major in Ecclesiâ semper cura fuerit ac ratio, ejusdemq. usq. inter Ecclesiæ doctores frequentior, verba sententiæq. præcipuè hodiè dum in controversiam abstracta, eo, quo illa fert, sensu, per veterum patrum scripta, sparsa legantur. Cetera in judæorum ac Græcorum relictâ manibus plerûq. exemplaribus corruptionem passa sint, ut securam reddere de veritate litera vix possint legentis conscientiam. 3. *Christus* ipse atq. *Apostoli* in citandis Scripturis *V. T.* *Originarium* aliquandò textum corruptionis non obscure damnarunt, quando alijs eum verbis sententijsq. emendarunt. Ita *Cainan* inter *Christi* proavos *Luc. 3: 36.* ponitur ab Hebræis neglectus; ita *3. Act. 7: 14.* septuaginta quinq. animas traduxisse *Iacob* ad *Ægyptum* secum fertur; cum hebraica scriptura *Gen. 46: 27.* tantum meminerit 70. Sic *Paulus Act. 13: 36.* *Christum* probat non vidisse.

corruptionem, ex Psal. 15. ubi originarius textus habet sepulchrum. Similia Heb. 9: 16. 17. Gal. 3: 15. cum suis fontibus collata invenies. In his verò alijsq; si quod vitium, ipsis potius Græcis Hebræiq; exemplaribus erit imputandum. Certè & Beza, & vulgata nostra correxit Luc. 2: 2. 14. ἐν αὐτῷ ὁ πῶτος ἀνδραγαθία, vertitq; hominibus bona voluntatis. Et Luc. 4: 2. Ubi Græca videntur asserere, diebus 40. à diabolo tentatum, ipse ex latinâ nostrâ, tot diebus in deserto fuisse statuit.

Porro vulgata hæc cum correctissimis Græcorum exemplaribus, quale etiamnum in vaticano antiquissimum, alterumq; in regiâ Hispanorum Bibliothecâ ad S. Laurentium asservatur, egregiè congruit. Cumq; temporum lapsu, descriptione & recusione multorum quosdam per incuriam traxisset errores, Pius IV. & V. deinde & Sixtus V. ac postremò Clemens VIII. sedulo adlaborarunt, ut per doctissimos Ecclesiæ viros ex manu scriptis codicibus antiquissimis, adhibitis quoq; hebraicis Græcîq; (quæ in fidei Ecclesiæ custodiâ manserant) biblijs, tum patrum antiquorum lectionibus, omnia ad pristinam integritatem reducerentur, ut à Tridentinâ synodo præscriptum fuit. Quâ in re cum & Academiæ plures ac lectissimi Ecclesiæ viri plurimum annorum decursu laboraverint, cumq; probatissimorum ex totâ antiquitate librorum copia sit adhibita, quid obsecro par habent, vel studio, vel certitudine, vel auctoritate, quod in suis editionibus huic vulgatae adversarij opponant?

Accedit Hebraici textus varia prorsus Lectio, quæq; ex punctorum subjectorum; alio atq; alio arbitratu, variari, inq; diversos sensus potest detorqueri, cum ab ipsâ origine hæc puncta ignorentur. Quare non superest ulla ratio, quæ provocantibus ad textum originarium securitatem præstet. Sive enim ex parte subjecti hominem spectes, errori manet obnoxius; si-ve ex parte objecti proprijs scripturam in fontibus, talis est quæ

corruptionis periculo, tot seculorum periodū, exposita fuit, ut hinc corruptam esse, demonstravi nequeat, quin etiam integritatis vitium passam fuisse, satis ostendatur.

Respondeo i. Negando prop. Minorem atq; lectorem reducendo ad meum *Gymnasium capiendæ rationis humanae*, ante lustrum hic Abœ editum, ubi pag. 230. seqq. de sanctitate linguæ Hebr. differens, solidis roboravi firmitatis, Deum O. M. hanc linguam ita semper custodivisse, ut textus V. T. originalis isq; hebræus, etiam hodierno die integer extaret, inviolatus & incorruptus. ideoq; etiam eō me brevioribus circa hoc punctum expediam, in quo probatio minoris vertitur. R. 2. Ad singula probata, idq; a. Constat illos, ad quos provocamus fontes impermixtos fluere ē seqq. momentis a. Textus authenticus, originalis & divinitus immediate inspiratus, si non mansit incorruptus & impermixtus, tum multo minus ullus alius textus inde translatus, ad illud incorruptionis fastigium evehendus est, nisi dicendum foret blasphemē, divina cedere humanis. b. Calumnia *Maseni* sociorumq; violat *Dei omnipotentiam*, quā potuit, ejusdemq; *providentiam* & bonitatem, quā voluit Ecclesiæ suæ consulere de solitā Regulā morum & infallibili adeoq; constanti & perpetuā normā Fidei, *nec non veritatem Dei*, & protestationem Christi salvatoris nostri unici, Matt 5: 16. Luc. 17: 17. confer ea quæ spiritus Dei commendat de fide Ecclesiæ Israeliticæ in custodiendis eloquiis Dei V. T. Rom. 3: 2. &c. vide Euseb. lib. 8. de præpar. Evang. c. 2. &c. c. Quinimō, quorum pontificij in suis commentarijs, tum ipse pontifex Clemens VIII, latinam versionem ad fontes emendarint, si non ad ebraicam veritatem sit recurrendum? d. Loca scripturæ quæ

quæ ab Adversarijs falsationis notari solent, omnia & singula invenies à corruptionis suspitione liberata, cum à Dn. D. Glassio in phil. sacrâ; tum à Dn. D. Calovio in Critico sacro. Vide quoq; sis in hoc casu nobis suffraganeum *Xixtinum Ammam*, aliàs Calvinianū, in *Antibarbaro biblico*.

β. Plus E. habemus de integritate versionis nostræ ex originario textu certitudinis, quippè qui exemplaria tequimur genuina; quàm receptæ in Romanâ Ecclesiâ ullæ versiones possident, quippè qui exemplaria imitantur spuria: dixi enim alibi nos ultrò fateri invidiâ diaboli malitiâq; hominum fallari potuisse textum originalem in Ecclesiâ particulari, qualis Romana; non verò universali, quæ sparsa per orbem est, seu, quod idem erit, κατὰ μέγος, & κατ' ὅλε. γ. Et sic cum divo Hieronymo & Lxx. interpp. de scientiâ hebraicarum non exoptulemus, quam quidē non omnibus sed paucis nostratium tribuit *Masenius*, nobis tamen gratulamur de tantâ rerum Hebraicarum cognitione, quantâ opus habemus ad consequendam salutem; autor verò vulgatæ versionis, quisquis demū fuit, an magis sefellit alios an falsus ipse fuerit, dubitari potest; verū quod à sinceritate & fide oraculorum hebraicorum, ad dextram sinistramq; declinârit, longè certissimum est, quod dudum nostrates invicto indice monstrârunt, conf præter alios B. Dn. D. Lucam osiand versionem biblicam infinitis locis malè vulgatam, ad hebræum tramitem reducentem, nec non præfixum ei judicium Decani facultatis studij Theol. in Acad. Tubing. A. 1585. ibidem impressum & postea quoq; recusam. δ. Ea quæ sequuntur: *Si quid ab his diversum exponunt, quâ obsecro securitate defendent &c.* meritò retorquemus in Adversarios, qui re-

rum cognitione, Deiq; spiritu tamdiu miserè ac lathaliter superbiunt, donec divinis instinctibus humana phantasmata humiliter nobiscum submittant. ε. Propositio illa: *Originalij fontes de suâ incorruptione minus habent certitudinis, quàm antiqua latina versio*, mendacissima est; Quamvis enim nonnulli è pontificijs decretum illud concil. Trident. sess. iv. c. 2. de *ἀνθερτῆ* vulgatæ versionis accipiant *κατά*, respectu sc. aliarum versionum, simulq; quoad doctrinam fidei & morum, alij absolute authenticam imò *θεόπνευστον* esse volunt, vide Gretser. Def. Bellarm. L. ii. c. x. neutro tamen modo authentica est, quia 1. Afflatus Spiritus S. immediatus, non nisi Prophetis & Apostolis competit. 2. Nonnulli è pontificijs negant vulgatam præferri fontib. posse, vide D. D. Calov. syst. Th. T. i. p. 743. 3. Patentur etiam multa in vulgatâ translatione suppressa esse, quæ scripta fuerunt à prophetis utpotè Joh. Morinus in exerc. &c. 4. Varijs vitijs vulgata scatuivit, antè correctionem Sixtinam, ut fatetur ipse Sixtus v. in Bullâ. 5. Clemens viii. eandem denuò emendavit, & in multis locis ad fontes revocavit, adeò ut valdè pugnent editiones sixti & Clementis. 6. Prostant etiam aliæ versiones pontificiorum, Pagnini, Ariæ montani, Isidori Clarii, Erasmi Translatio N. T. & pleræq; papali roboratæ autoritate, quæ innumeris in locis à vulgatâ translatione discrepant, & fontibus magis consonant. 7. *ἡ ἀλήθεια* vulgatæ versionis enumerat Dn. D. Calovius in crit. sacro varia, utpotè 1. *Ἀντιφατικά* καὶ *ἀντιγραφά* 2. *Ἀριθμητικά* 3. *Ὀνομαστικά* 4. *Ἐλλειπτικά* 5. *Πλεοναστικά* 6. *Διαφθετικά* 7. *Γραφικά* &c. imò, demonstrat eod. lib. pag. 642, quod impingat vulgata ver-

ver-

versio in fidem & præcepta divina, varijs erroribus, quibus fontibus veritatis apertè contradicitur, adeoq; fundamentum fidei dogmaticum labefactatur; verbo Dei multa adduntur, multa detrahuntur, contra Deut. IV. 42. c. 12: 23. Apoc. 22: 18. Fabulæ & commenta obtruduntur credenda, falsa incrustantur, divinæ constitutiones evertuntur, spuria fidei fundamenta jactantur, dogmata fidei enervantur, hæreses confirmantur &c. s. Rationes postulati jesuitici quod attinet, respondeo, si hujus versionis major in Ecclesiâ semper cura fuerit & ratio, atqui textus originalis; utiq; V. T. Ecclesiæ auctoritati multum derogatur, quæ hâc vulgatâ translatione tanquàm majoris momenti caruit; dein etiam perperam fecissent Pontifices Romani, qui eandem e fontibus, imò commentarijs patrum, in quibus sæpè testimonia secundum aliam veterem communem editionem, aut alias translationes adducuntur, emendare ausi sunt, prout liquet ex præfat. post. vers. lat. papæ clementis β. quod dicitur de usu ejusdem inter Ecclesiæ doctores frequentiori, nihil est: siquidem *Hieronymus* ipse quem *Morinus* versionis vulgatæ autorem salutatur, se errasse profitetur in c. 19. Esa. γ. ut taceam, quod modo innuebam, verba sententiasq; præcipuas in controversiam abstractas, non semper eo sensu, quo illa vulgata fert, per veterum patrum scripta sparsas legi, sed & haud rarò alio sensu imò orthodoxo ut videre est ex compendio Theologiæ patrum ex selectioribus eruditæ Antiquitatis testimonijs congesto, auctore B. Dn. D. *Henrico Echardo*, professore olim in Acad. Gießenâ, impresso Schleusingæ A. g. 1609. Aliàs juxta quod; id quod B. chemn. conc. Trid. p. III. pag. 222. scribit consideran-

derandum est, quod homines fuerint patres, qui consuetudinibus & opinionibus sapè cesserunt. δ. Quod additur: cætera in iudeorum ac Græcorum relicta manibus, nihil est; quod enim attinet illos, verum est quod Paulus ait Rom 3: 2. ὅτι ἐπιστεύσαν τὰ λόγια τῶ Θεῷ. quod quamvis ad Tempora V. T. reducatur, non tamen id beneficium hodiè ipsis eripitur, etsi non competat solis: quinimò, v. 3. Num incredulitas illorum, fidem Dei evacuabit? quam fidem vide sis declaratam à Christo, Matth. 5: 18. posito ergò quod pleraq; Exemplaria fuerint corruptionem passa, non tamen omnia; ideoq; ad normam integrorum exemplarium manca illa sunt emendanda ac redintegrandæ. quod ad hos pertinet, nempe Græcos sentisne Masenij manus latinorum esse fideliores manibus Græcorum? absit, si enim tanta est dignitas Latinæ Ecclesiæ præ autoritate Græcæ, quantam imaginæ, quæ causa ergò erat, quod non latinè scripserunt Apostoli, sed tantum Græcè? Neq; tamen propter eam versionem V. T. LXX. interpp. facimus Authenticam cum Menochio in præfat. ad Bibl. & papistis reliquis; quippè interpretes illi non fuere prophetæ; quin contradicunt textui Ebræo, ut velex annis patriarcharum notum est, quædam prætermittunt, quædam addunt, Dn. D. Calov. in Crit. sac. ut taceam censere nonnullos cum xante pagnino, vel interiisse primævam versionem LXX. interpp. vel superesse quidè, sed maximè corruptam, ut omninò alia esse videatur, quod probat Bellarm. ipse, cardinalis, L. 11. de verbo D. c. vi. Baronij opinionem refutat Dn. D. Calov. d. l. Hieronymus præfat. in Pentateuchum ait: Nescio quis primus auctor LXX. cellulas Alexandriæ, mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarint. &c.

2. Quod demum exempla concernit, in quibus non veretur scribere, quod *Christus ipse atq; Apostoli in citandis scripturis V. T. originarium aliquando textum corruptionis non obscure damnarunt, quando alijs eum verbis sententijsq; emendarunt, a.* Ita *Cainan* inter *Christi*, proavos *Luc. 3: 36.* ponitur, ab *hebrais* neglectus; *β.* 1. Aliud est textum *hebraum* alijs verbis sententijsq; citare, aliud emendare, hoc, est textum corruptionis damnare, illud non item, nisi verbis sententijsq; pugnantibus illud fiat: contingit n. sæpè quod verba *N. T.* græca sint παραφρασι καὶ καὶ ἐπεξηγητικά textus *hebræi*, quemadmodum *Syra & Arabica*, textus *græci*, *E. G. Jer. 31: 15, Nehi bechi Thamrudim i. e. querimonia, fletus amaritudinum, Matth 2: 18. Θρήνος καὶ κλαυθμός καὶ ὄδυρμός πολλός*, id est, *Lamentum & planctus & ploratus multus*, ubi 6. vocabula græca respondent tribus vocibus *hebræis*. Sic *1. Joh. 3: 19.* *Arabs* legit: *olmo Kyllaho Munjuko bilsciriri*, id est, *roundus totus plantatus est in malitiâ.* Græcus verò: *ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ ποιητῷ καὶ ται i. e. Mundus totus positus est in maligno*, ubi plus certè significat plantatum esse, quàm positum esse, etsi sint subordinata. *β.* 2. Quod præferenda sit eorum codicum Lectio, ubi nulla de *Cainano* mentio extat, cum taceat fons *hebræus Gen. 11: 12. Isidorus Cainanum* omittit, quippè ejus vestigium nec in *Chaldaicis* paraphrasibus, nec in *Josepho* extat, nec in vetustissimis *Lucæ* exemplaribus: unde *Irenæus* Lib. 3. c. 33. ab *Adamo* ad *Christum* numerat generationes 72. qui numerus illibatus est, si nomen *Cainan* absit. Irrepisse a. verisimile est nomen hoc in textum *Lucæ* multorum exemplarium, ex versione *Lxx* interpp. idq; incuriâ scribarum. Manet igitur fixum

illud Augustini: Si translatio ab originali dissentit, ei Lingua potius credendum, undè in aliam per interpretationem facta est translatio. Unde Ben. Arias montanus Hispalensis in præfat. ad Bibl. Pagnini num. 6. redè ait: Illud a. inter cætera sæpius & quotidiano usu compertum est, tam Librariorum, tam etiã Typographorum culpã multos errores, tam in græcã quàm in Latinã linguã passim committi. qui nullo modo, nisi ex primæve illius Lingua veritate emendari possunt, quantã verò integritate sacra Biblia in ea Linguã, qua sancta appellatur, semper conservata fuerint (et si non desunt, qui unius iustini Martyris opinione adducti aliter sentiunt) pleriq; doctissimi viri constantèr adseverarunt, idq; à nobis etiã, quod efficere poterimus, aliquando etiã demonstrabitur.

Ad id quod scribit B. jta & Act. 7: 14. Septuaginta quinque animas traduxisse jacob ad Ægyptum secum fertur; cum hebraica scriptura Gen. 46: 27. tantum meminerit 70. Respondeo 1. Non magis hoc exemplo depravationis arguitur textus hebræus ac Græcus, nisi quis rem agat ex affectu sinistro, ut facit Masenius. 2. Verum salva res est: inspicere, si placet, textum Lxx interpp. quem secutus est Lucas in N. T. ibi ad cap. 46: 20. Genes. adduntur hebrææ historiæ hæc verba; ἐγένοντο δὲ υἱοὶ μανασσῆ, ὅς ἐτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ σύρα, τὸν μαχίρ; μαχίρ δὲ ἐγέννησε τὸν γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἰφραὶμ ὁ δὲ λρῆ μανασσῆ, σουταλαάμ, καὶ ταάμ. υἱὸς δὲ σουταλαάμ ἐδὲμ. Undè liquet hebræam scripturam fuisse contentam rotundatione numeri 70, quia filios saltem josephi, utpotè natos in Ægypto; non nepotes recenset; Græca v. scriptura ὑπαλλήλωσ accenset accersitis illis 70. cum jacob in Ægyptum, nimirum filium

Μανασσῆ,

Manassis, quem *Pallace Syra* ei peperit, videlicet, *Machirum*, & hujus filium, nempe *Galaadum*: præterea, duos filios *Ephraimi* sc. *Sutalaamum* & *Taamum*, nec non *Sutalaami* filium *Edemum*, adeo ut hinc resultet numerus 75. Verus est E. uterq; textus diverso sed respectu; hebraeus exclusivè, Græcus inclusivè: quis n. novit, an *Manassis* & *Ephraimi* filij & nepotes nati fuerint, dum patriarcha *Jacobus* migraret in *Ægyptum*? cum de his altum *Moses* teneat silentium. Conf. *Bibl. Winar.* ad locum *Act. 7: 14.* Ad id quod scribit *γ.* Sic *Paulus Act. 13: 36.* *Christum* probat non vidisse corruptionem, ex *Psal. 15.* ubi originarius textus habet *Sepulchrum*. R. 1. Putat se in hoc reperisse exemplo, non quod pueri in fabâ, *Manassenus*; cum tn. notissimum sit, quod vox hebræa *Schachath* significet primò corruptionem, *Job. 33: 18.* ubi versio vulgata eam exponit per corruptionem, à *Schicheth* in *pihel*, quod significat corripit, perdidit, peremit *Jer. 12: 10.* Deinde per metonymiam subjecti nonnuncquàm significat foveam seu locum corruptionis 2. posito ergo, quod quidam, ut *Arias Mont.* vertat per foveam, eam vocem quam *Pagninus* per corruptionem, nequicquàm tn. id juvat adversarium; quippè locutio tropica erit.

Ad id quod scribit *δ.* Similia *Heb. 9: 16* & *17. Gal. 3: 15.* cum suis fontibus collata invenies. R. 1. ad prius: quod mortuus quoq; sit *Christus*, qui *Deus* in secula laudandus; typicè in *V. T.* idq; quoad valorem expiationis peccatorum omnium *Apoc. 13: 8.* *Agnus occisus est ab origine Mundi:* *Heb. 13: 8.* *Iesus Christus heri & hodie.* typus extat *Exod. 24: 6. 8.* deindè, dicitur necessariò mortem intercedere Testatoris debere, sed non agi-

tur de tempore: potest n. Testamentum esse seu ultima voluntas; etli multis annis postea Testator moriatur ideoq; R. 2. *Ap. post. Nemo spernit aut superordinat hominis Testamentum dum confirmatum est*, sc. sigillo & testibus: nam definitore Ulpiano jcto, *Testamentum est voluntatis nostrae juxta sententia de eo, quod post mortem fieri voluerimus*, non ait: quod mortui fieri voluerimus. R. 3. ut taceam, quod vitium Græcis potiùs hebræisq; exemplaribus à sp. S. dictatis immediatè, imputandum esse censeat, *Maseni*, quàm versioni vulgatæ. O ingratum socium! Ideoq; jam ad id quod scribit s. Certè & Beza, & vulgata nostra correxit Luc. 2: 14. *ἐν αὐθιγῶν τοῖς ἐὺδοξίᾳ, κερτιγῶν*, hominibus bonæ voluntatis. R. 1. Bezam quod attinet, constat eundem correxisse *Magnificat*, dùm pro *ἐὺδοξίᾳ* posuit *ἐὺδοξίᾳς*, sequutus, ut fatetur, rationem humanam, ut sc. gratificaretur prædestinatis de absoluto Electionis decreto; ait n. pag. mihi 254. num. 25. ad Luc. 2: v. 14. *Neq; n. hac pax ad omnes pertinet, sed ad eos demùm, quos Deus gratiâ suâ dignatur*. Salve igitur bone Calviniane, *Maseni*, 2. quilibet oculatus videt hæc verba: *ἐν αὐθιγῶν τοῖς ἐὺδοξίᾳ*, ita verti oportere: *in hominibus bona voluntas*. seu ut Franciscus Vatablus notat: *in hominibus beneplacitum i. e. amicus & benevolus affectus Dei erga homines propter Christum natum*. Vel ut B. Dn D. Lucas Osiand habet: *in hominibus sit beneplacitum, id est homines gaudeant atq; latentur super illa immensâ Dei bonitate, quod generis humani miseris Redemptorem miserit*.

Ad id quod scribit s. *Et Luc. 4: 2. ubi Græca videntur asserere, diebus 40. à diabolo tentatum, ipse ex Latinâ nostrâ, tot diebus in deserto fuisse statuit*. Resp. 1. Quasi absurdum.

absurdum diceret *Lucas*, quod Christus toto illo quadragesimali tempore inter jejunandum fuisset tentatus à diabolo, quippè qui semper obambulat ut leo rugiens, quærens quem devoret; nam die & nocte accusat nos 1. pet. 5: 8. Apoc. 12: 10, etsi quales fuerint istæ tentationes, verbum Dei non exprimat; sed saltè tria postrema eaq; visibilia illa tentationum genera exprimuntur. Non igitur hæc sunt contradictoria, sed subordinata: Christus tentatus est à diabolo 40. diebus invisibili modo: & Christus tentatus est à diabolo postquam jejunasset 40. dies, visibiliter. Multò minùs hæc se invicem tollunt: Christus tentatus est 40. diebus, & Christus tot diebus fuit in deserto, 2. ipse *Beza*, qui hoc dicit, ad quem tantâ fiduciâ provocat *Masenius*, scabiosè loquitur de versione vulgatâ Annot. in Luc. 4: 2 ubi ait: *dies quadraginta, τεσσαράκοντα ἡμέρας.* *Vetus interpres conjungit cum verbo ἦγερτο, contra fidem omnium exemplariorum quæ vidimus.*

Instat Masenius 1. quod vulgata hæc correctissimis Græcorum exemplaribus egregiè congruat. *β.* α. Oportet mendacem esse memorem, antè confessus est in græco textu legi: ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, item: ἡμέρας τεσσαράκοντα περασόμενος, ab his tn. loquendi modis vulgaram longè recedere novit. *β.* Mirum est, quod nec *Beza* tentæ fidei homo apud pontificios, nec alius viderit illa Exemplaria correctissima, si Dijs placet, quæ dicuntur esse Romæ in vaticano, & in Bibliotheca Regis Hispaniæ ad S. Laurentium: *γ.* quid quòd nec ipse *Masenius* sibi tale exemplar adhuc comparavit. *δ.* posito, quod inveniretur aliquod in papatu græcum exemplar conspirans cum versione vulgatâ per

omnia, asseverarent vel ipsi adversarij supposititium esse; cum similia nobiscum græca hætenus circumtulerrint exemplaria.

Instat 2. Curâ Pontificum inprimis Clementis VIII. per doctissimos viros, ex antiquissimis manuscriptis, adhibitis quoq; hebraicis Græcisq; Bibliis, tum patrum antiquorum Editionibus, omnia ad pristinam integritatem reducta esse, ut à Tridentinâ Synodo præscriptum fuit &c. &c. a. Antea prælatæ censuræ de versionibus Sixti atq; Clementis, nunc addo censuram propriam adversariorum: Bellarminus fatetur, multa præterita esse, quæ correctione indigere visa sunt. Baronius, superesse nonnulla, quæ in melius mutari possunt. Clemens VIII. ipse in Bullâ suâ asseverare non dubitat, quedam, quæ commoda videbantur, consulto non mutata relicta esse. Quinimò, C. ut vet. dist. ix. decernitur: Veterâ T. fidem de hebrais voluminibus examinandam; Novam v. græci sermonis normâ desiderare. Conf. ea quæ extant de fide vulg. v. p. 201. seq. β. Laboraverint igitur atq; sedaverint quantumcunq; voluerint Tridentini Patres, aliq; pontificij, in prænominatâ suâ vulgatâ versione sæpius resarciendâ atq; milliès interpolandâ, quid obsecro par habent illi, quippè neq; prophetico neq; apostolico spiritu delibuti, vel certitudine vel auctoritate, quod in suis editionibus hebræo in V. & græco in N. T. textui ne dicam B. Luth. alijsq; nostratium versionibus idiomata Sp. S. è vestigio secutis, bonâ conscientia opponant!

Instantia 3. De hebraici textus variâ lectione, ejusdemq; ex punctorum subjectorum alio atq; alio arbitrato, variatione, inq; diversos sensus possibili detorsione; cum ab ipsa origine hæc puncta ignorentur. Respondeo 1. Redigendo, verba

verba Adversarij in formam : quæcunq; scriptura caret vocalibus, ea variari, inq; diversos sensus potest detorqueri. At scriptura hebræa ab ipsa origine caruit vocalibus E. R. *a.* ad Mai. prop. *limitando*, valere eam sc. non nisi de carentiâ totali, quæ unâ & *actum & potentiam* excludit: aliàs n. non solum impossibile fuisset primo lectori accommodare scripturam per puncta vocalia ad certam lecturam; sed & vix possent legi commentaria Rabbinorum, ne dicam intelligi paraphrasæ Chaldæi, concordantiæ bibl. hebr. &c. R. *β.* ad prop. Min. *Negando*; quod n. puncta vocalia coarva sint literis hebræis, notaq; certæ vocalium ab ipsis spiritus S. amanuensibus additæ fuerint, evidentissimè colligere nostrates: Theologi solent ex 1. Comuni hypothesis de Rabbi Aaron Ben Aschior in Babyloniâ, & R. Mose Ben. Naphtali in terrâ Israelis. 2. Notis Masorethicis. 3. Fundamentis Chronologicis. 4. Testimonio Christi Matth. 5: 18. Luc. 16: 17. 5. Natura vocalium. 6. Certitudinæ divinæ revelationis 7. Perspicuitate scripturæ 8. Ejusdè perfectione, & deniq; 9. Testimonijs Rabbinorum. Vide B. Dn. Doct. Gerhard. LL. CC. Tom. 1. p. 130 Dn. D. Calov. LL. CC. Tom. 1. pag. 72. & seqq. conf. quæ scripsi in meo *Gymnasio* cap. rat. hum. Exercit. vii. pag. 235.

2. *Protestando* adversus impiam Adversarij clausulam, quâ nos ptovocare ad minimè tuta redarguit, firmam sc. nobis superesse rationem, quæ provocantibus ad textum originarium securitatem præstet, ex ijs quæ hætenus de textuum originalium incorruptione seu integritate allata sunt, longè certissimum est. Et quamvis homines simus adeoq; errori obnoxij ut
tales.

tales 1. Cor. 10: 12. Legi tn. & Testimonio, gratiâ Dei, fide precibusq; adhærentibus, phosphorus oritur in cordibus nostris, eritq; Dei verbum matutina Lux, Esa. 8: 20. 1. pet. 1: 19.

3. Deniq; hoc adversarijs cum omnib. hæreticis commune est, ut dum omnibus se alijs præsidij veritatis destitutos esse videant, scripturam esse corruptam atq; integritatis vitium passam temerario ausu criminantur. Unde B. Irenæus scriptor antiquissimus censet hoc hæreticorum proprium esse, ut cum ex scripturis arguantur, mox in accusationem scripturarum convertantur. Lib. 3: c. 2. proinde rectè de spiritu Jesuvvitico judicat B. Dn. D. Hutterus in LL, CC. Mai. p. 11. dum ait: Etenim cum Romana sua Synagoga βδελύγματα sive abominaciones, vel uno scripturarum admoto ariete, ultrà labascere & concidere intelligant, malunt extremâ fortunâ configere & rebus jam desperatis ac perditis ultima tentare, hoc est, ipsis divinis codicibus, vim sceleratasq; manus inferre &c.

V. Quicunq; in ipso originali textu, multiplici expositione, tum in sacrorum librorum delectu à se invicem dissident; de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt, At Protestantes in ipso originali textu, multiplici expositione, tum in sacrorum librorum delectu à se invicem dissident. E. Protestantes de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt.

De Majore securus, ita Minorem propositionem probare nititur Masenius: Concedamus tn. originarios textus esse

esse tales, quales omnino volunt, claros, certoq; sensu determinatos atq; incorruptos, nondum satis consultum erit securitati credentium. Patet n. experientia, qualiscunq; demum sit scriptura originaria Doctores atq; interpretes ejusdem non satis in unam conspirare sententiam, plenis à se invicem nationum scindi dissidijs, pacem unitatemq; Ecclesia universalis dissipare. Ad quos, obsecro, vulgus credentium, ut ne veritate ac toto aberrent caelo, destinabimus? Novatores censent quoslibet ex his interpretum ducibus, homines esse offendiculo expositos, quod & errare possint, & exemplo frequenti impeerint. Ad nos in ejusmodi erraticos Duces plebs credentium ablegatur, ut ab ijs veritatem hauriat. Misera prorsus atq; in salutis negotio plena discriminis conditio, alios omnino quam errori expositos Duces habere non posse. Ipsos adire fontes, per tot Linguarum, ex quibus scaturiunt, ignorantiam nequeunt, versiones Lubricorum hominum, ex judicio labili suspensas, audire coguntur. Et quâ obsecro, vel ducentium vel sequentium conscientia? Hec n. dilemmate tales arguo: illa Doctorum in Ecclesiâ versiones, seu vivâ, pro concione, voce, seu scriptis voluminibus traduntur, aut infallibiles sunt; & hoc pacto omnis illa ad originarium textum cessat provocatio; aut fallere poterunt, & sic nisi tuto prudenterq; nequis. Quò te conversurus deniq; hisce in angustijs es? An dices versiones aliquas ad Originarium textum plurium judicio probatas non fallere, ideoq; subditos Ecclesia securâ illis posse conscientia acquiescere? Ita sanè infallibile in Ecclesiâ Doctorum judicium admissurus es. Quo semel tolerato, jacet omnis illa ab Ecclesiâ & Doctoribus ad scripturam provocandi ratio. An contra dices, posse has versiones fallere? & sic vulgo Novatorum, ad ipsos nunquam fontes suo ingenio penetrantium, fallax lubricumq; fidei ac salutis fundamentum relinqua, pla.

nèq; ab eis absurda postulas, quando suorum jubet prædicantium voces ad infallibilem S. Scriptura regulam explorare, quam ipsi nesciunt. Quòd si igitur prudenter illi conformare judicium suum Ecclesiæ Doctõibus possunt, cur id cæteris facere non liceat? aut si hoc satis ad fidem non est, quomòdò rudis plebs salvabitur? Porro versiones plurimæ ex S. fontibus depromptas reipsa etiam fallere, mutuâ, atq; ex ipsis nata textibus originarijs, pugna satis arguit; cum non tantùm Calviniani à Lutheranis dissideant; sed suis pars quæq; (nonnunquam & idem auctor) derogarit versionibus. Neq; enim Lutherani primâ Lutheri translatione prorsus acquiescunt; nec Calviniani Beza, qui ipse suam quiniès versionem, aliam ab aliâ dissidentem, procudit. Deindè, quod nec ipse, quotquot adducuntur Novatorum versiones, in omni significandi, aut amplitudine, aut restrictione cum suis fontibus conveniant, & satis ipsa Convincti experientia, & sua adversarij ad Originarios textus provocatione testatum faciunt. Pleriq; igitur suorum, tam ad salutem, quàm fidei certitudinem præclusum aditum relinquunt erroneo omnes fundamento, velint velint, inherere coguntur. Deniq; de integris etiam Libris Scripturarum, quæ substantiales quosdam fidei articulos complectuntur, inter Adversarios ambigitur. Iacobi Epistole operum justiciam complexæ, à Lutheranis; Ecclesiasticis etiam à Calvinistis, Machabai sacrificia pro mortuis probantes, ab utrisq; repudiantur. Et quæ speranda fidei integritas, ubi de multis non dùm scripturis, atq; verbo Dei integro satis definitum est. Respondeo 1. Retorquendo argumentum in Adversarios quoad prius Membrum: quicunq; in ipso originario textu Multiplici expositione à se invicem dissidēt, de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt. At pontificij ἀποκατάστασις πρὸς τοὺς ἐν ἰπσο originario textu multiplici expositione à se invicem

dissident.

*diffident. E. Pontificij auctoritatē arguit de verbo Dei verāq; ejus interpretatione certi non sunt. Major est concessa. Minor probatur ē varietate versionum pontificiarum vulgatæ, Pagnini, Castalionis & aliorum. R. 2. Limitando prop. Majorem: Quicunq; in ipso orig. textu multiplici expositione à se invicem dissident, tam in S. librorum delectu; illorum neutri vel nulli, de verbo Dei verāq; ejus interpretatione certi sunt. Hunc in modum intellecta Major, vel ipso adversariorum consensu, falsa est, nisi negaverint omnimodè, ullam verbi Dei veram interpretationem in hoc statu, existere & haberi posse. R. 3. Applicando argumentum ad nos & hunc in modum emendando; quicunq; in ipso originario textu, multiplici expositione, à normā salutis & analogiā fidei undiquaq; declinante, à se invicem dissident, de verbo Dei veraq; ejus interpretatione certi non sunt. At sic correctā Majore propositione, Nego propositionem Minorem: Nostratium n. Lutheranorum sc. versiones à se invicem, in ijs quæ ad corporis doctrinæ cœlestis *οὐς α-σiv* ac fundamentalium fidei salvificæ articulorum integritatem pertinent, nequaquàm abluunt aut discrepant; si quæ verò incidant leviores nonnullæ *Φυλάσσω* discrepantiæ, solent eadem ad amussim fontium examinari & conciliari, quorum *αὐθεντίας* nos venerabundi agnoscimus, adversarij v. scabiosè repudiānt. R. 4. Negando Minorem, etiā quod membrum posterius, nequaquàm n. in sacrorum librorum delectu à nobis invicem dissidemus: singulos n. libros V. T. hebraicè scriptos, quemadmodum libros N. T. græcè notatos, in canone collocamus, licet initio reformationis de horum perpaucis oñ nībil disceptatum fuit. R. 5. Ad ipsam*

Maslenij probationem ordinē, idq̃, quā crambem bis-
 coctam affert, breviter α. Doctores nostri quod in u-
 nam conspirent sententiam circa singula capita creden-
 dorum, manifestum evadit ex libris nostris symbolicis,
 Augustanā confessione invariata & reliquis in Libro
 concordiae recensitis, quibus securitati credentium pru-
 denti consilio magnoq̃; consensu consultum esse cre-
 dimus, quippē testimonijs Spiritus S. è verbo Dei in-
 fallibili accersitis, circumquaq̃; munitis. Ut taceam,
 quòd S. Patres distantiores sint quoad plura *δὲ γὰρ αὐτὰ*
ἡμεῖς περὶ αὐτὰ, quā alioquin hodiē nostrates; illos
 tn. beatorum choro adimere adversarijs religio erit.
 Quin quòd papistarum Scotistæ, Thomistæ & ordines
 monastici fermē trecenti, vid: B. Luth. T. 1. Jfieb.
 plusquā plenis à se invicē nationum scindantur dis-
 fidijs, pacem etiā unitatemq̃; non tām Ecclesiæ uni-
 versalis, qualem penes illos non nisi in baptizatis in-
 fantibus & adultis papam abominantibus invenire li-
 cet, quā corporis papistici dissipent. Ideoq̃; tantū
 abest, ut nos Ecclesiam universalem dissiparemus quia
 nolumus adorare Antichristum aut fraternitatem inire
 cum violatoribus testamenti salvatoris, ut potius seque-
 strato Behai, uniamur Christo, ad quem vulgus
 credentium ut nē veritate ac toto aberraret coelo tutif-
 simē destinatur. Plebs ergò credentium dūm ad tales
 ablegatur, quorum operā seu concionibus tales, hoc est
credentes facti sunt, nequiquā ad duces erraticos mit-
 titur. Antea n. sēpē inculcatum est, interpretum du-
 ces homines esse offendiculo expositos & non expo-
 sitos diverso respectu; illud ut securos, superbos ac teme-
 rarios; hoc ut pios, illuminatos imperioq̃; Spiritus S.
 parentes

parentes ac dicentes: *Iehova illumina oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua Psal. 119.* Papa v. cum suis socijs hiscè precibus nec utitur, nec opus habet, quamdiù verbum suum (adjectivè & substantivè) venditat pro verbo Dei. Inverto igitur & jure retorqueo in pontificios illa verba: *Misera prorsus atq; in salutis negotio plena discriminis conditio, alios omninò quàm errori expositos Ductores habere non posse.* Aut si malint, ostendant si viri sint, infallibilitatis privilegium soli papæ competere, quem ex historijs liquet, & errasse cum toto concilio, à sanâ doctrinâ, & lapsum idem scortum etiam in puerperium, contra bonos mores. *β.* Deindè, si verba *Maseni* colligantur in formam, hunc in modum concludit: *Quicunq; adire fontes per tot linguarum ex quibus scaturiunt, ignorantiam nequeunt; illis misera prorsus atq; in salutis negotio plena discriminis conditio est. At plebs credentium adire fontes &c. nequeunt.* *ε.* illi sc. plebeis credentibus misera prorsus atq; in salutis negotio plena discriminis conditio est. *β.* Conclusio est absurda & falsa, quia, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur, Mar. 16. Ergò vel Major vel Minor propositio falsa erit, non Minor. Ergò Major quæ est propositio *Maseniana*. Ut taceam, ἀπορον esse, dicere fontes scaturire ex alijs linguis; has n. ex illis ortas esse demonstravi in Gymnasio meo Exerc. vii. p. 224. seq. Quomodò v. plebs pontificia extra omne salutis consequendæ discrimen posita erit, non video, cum neq; fontes adire queat, ut utrinq; conceditur, neq; versiones ullas, quamvis intelligibiles habeat, sed cogitur credere fabulis lubricorum Lurconum ex mendacio suspensis, & quâ obsecro, vel ducentium vel sequentium conscientia? Coeci n. coe-

cos ducunt, quādiū cedūt exemplo Monachi Augustini-
 ani *Alphonſi Stamidos* nomine, quem hiſce meis oculis vidi
 & aurib. audivi Ratiſbonæ die Dom. oculi A. 1654 pro
 concione hiſtrionicam egiffe, & pro Evangelio Chartam
Urſini Adverſarij ſui recitâſſe & nequicquā refutâſſe;
 ſed is modò provocando ad ſuos ſcholaſticos, modò ab-
 legando ædituū ad ſuum Muſeum nonnullos autores al-
 laturum, modò ludendo atq; jocando toti Eccleſiæ pro
 devotione riſum movit. Ferè ſimilia *Pragæ* audivi.
Wiennæ v. in *Auſtriâ* in templo S. Stephani Dom. Pal-
 marum eodem anno, præter præſtigiaticæ aſinam cum
 pullo introductam in templum ſub ſummâ Miſſâ vidi,
 & nullum verbum Dei è ſuggeſtu recitari audivi, quin
 unumquemq; audientium poſt illud ſpectaculum in an-
 gulos ſe recipiſſe ad ſuos Miſtaticos. A meridie v. ingen-
 tem ſe flagellantium turbam vidi Monachorum, qui lani-
 enâ iſtâ ſatiſfacere pro peccatis ipſi volebant, non ſine
 Meriti Chriſti ſummo ludibrio. *Obſtupui, ſteteruntq; comæ.*
 Nos noſtriq; duces auditoresq; bonam habemus con-
 ſcientiam, Deo laus, de quâ judicabit, neq; *papa Alexan-*
der neq; ullus *Maſenius*, ſed iudex ſupremus Chriſtus. Ve-
 rùm illi, quâ conſcientiâ, verbo ſalutis ſpreto, laicisq;
 extorto, humani ingenij gloſſas & figmenta veneran-
 tur, ipſi viderint. γ. Ad dilemma: *Doctorem in Ec-*
cleſiâ verſiones &c. aut inſallibiles ſunt, aut fallere poterunt:
ſi illud, quorſum provocatio ad originarium textum prodeſt?
Si hoc, tutò prudentèr q; iis niti non potes. R. 1. Studioſè
 in hoc argumento ignorari Elenchum: non n. omni-
 um Doctorem in Eccleſiâ verſiones ejusdem generis
 ſunt; quædam n. ſunt hæreticæ, ſpurix & fallæ; qua-
 lem eſſe vulgatam magno conſenſu evidentèr monſtra-

runt

runt nostrates; quædam sunt orthodoxæ, genuinæ & veræ; hæc rursus vel imperfectiores sunt, fundamentum fidei quidem integrum retinentes, licet per omnia fortè non æq; commodas observent locutiones; quales esse solent quæ literam hebræam è vestigio exprimunt, vel perfectiores quæ sensum Sp. sancti solidè exprimunt, licet verbis modisq; loquendi nonnullis discrepent, quales sunt Lutheri & Lutheranorum, qui de utroq; solliciti, ita verbis hebræorum inhaerent, nè genius & idioma linguæ in quam translatio procuranda est, perdat. R. 2. Quamvis igitur orthodoxorum versiones infallibiles sunt, non tn. in eodem dignitatis ac auctoritatis gradu cum textu originali à Sp. S. immediate dictato constituendæ sunt, differunt n. tanquàm rivuli à suo fonte; ut n. ab hoc illi sæpè diluuntur, nè fluxus ille perpetuus conticescat: ita ad originarium textum nunquàm cessabit libera provocatio, etsi non semper publice sit necessaria: in disp. a. cum adversarijs cumprimis opus est tali provocatione, nè petatur inutiliter principium, ut nil dicam de versionum examine quotidiano exigendo ad amussim, ut tranquilletur conscientia. R. 3. Quomodo & in quantum Ecclesiæ Doctorum iudicium dicendum sit infallibile aut fallibile antèa dictum est pag. 205: ideoq; nunc breviter dico, alterum illum syllogismum cornutum laborare vitio ignorationis Elenchi: non ideo n. dicendæ sunt versiones non fallere, quia ad originarium textum plurimum iudicio probatæ sunt, hoc n. in gratiam suæ vulgatæ ait *Masenius*; sed quia mentem Spiritus Sancti sincerè exprimunt, adeoq; sic tandem cives Ecclesiæ (*subditus vocat ille, quia papam Regem agnoscit*) securà illis possunt

possunt conscientiâ acquiescere. Neutiquâm v. propterea jacet omnis ab Ecclesiâ & Doctoribus provocandi ratio ad scripturam, quia infallibilitas ista ad normam S. Scripturæ, cujus judex *absolutè* infallibilis est Spiritus S. est probanda & examinanda. Quid? quòd Christus ipse & apostoli in concionibus suis semper ad Scripturam V. T. provocaverint, quamvis fuerint infallibiles per se ipsos, cur ni etiam nobis provocare ad scripturam liceat, per quam divina gratia sumus quoq; infallibiles. Ideoq; nunc altero cornu petimus adversarios:

Fallere sc. eorum versionem potissimâ, ut antea probatum dedi, & sic vulgo papistarum neq; ad ipsos unquam fontes suo ingenio penetrantium, neq; ob carentiam exemplarium, legere scripturam in linguâ verniculâ valentium, fallax lubricumq; fidei ac salutis fundamentum relinquunt, planeq; impiè cum ijs agunt, dùm contra mandatum apostolicum, 1 Joh. 4: v. 1. suorum prædicantium voces ad infallibilem S. scripturæ regulam explorare prohibent. Nos a. à laicis non postulamus absurda; etsi n. hebraicè & græcè nesciant, fideles tn. habent interpretes, tam mutos quàm loquentes. His conformare judicium suum prudentèr & possunt & debent, quamdiù tales manent, hoc est, Doctores fideles, Coeteris quoq; id facere liceret, si eadem ratio doctorum foret utrinq;. Verùm maxima manifesta est differentia: illi dictaturam exercent in populum, & Domini gregis esse cupiunt, sub quorum dominio plus quàm tyrannico, non video quomodò rudis plebs salvabitur, quamdiù sibi pabulum salutis subtrahitur. Nobis verò non nisi pastores esse volumus, monente Apostolo, 1. Pet. 5: 3. 4.

Resp.

R. &. A pugnâ versionum, reali sc. licet concludere, reipsâ etiam fallere versiones posse multas, sed non OMNES. Lutherani acquiescimus in versione Lutheri, posterius editâ, quotquot germanicè intelligimus aut loquimur. Ampliatio aut restrictio versionis, facta ob commoditatem idiomatis, relinquens intemeratum sensum, minimè censenda esse vitiosa est, neq; etiam propterea malè audiet ipsa versio, quòd conferri debeat cum suo textu originario, quia potius pudeat versionem colatam ad fontē, inveniri adulteratam & maculis horrendis fœdatam, qualem esse illam vulgatam antea demonstravi. Quadrantigitur in Adversarios verba Masenij: *plerisq; suorum, tam ad salutem, quam fidei certitudinem præclusum aditum relinquunt, erroneo omnes fundamento, velint nolint, inhærere coguntur.* R. &. Deniq; de integris libris scripturarum, qui substantiales quosdam fidei articulos complectuntur, inter nos hodiè non ambigitur, sed omnes, qui Hebraicè & Græcè scripti reperiuntur in S. codice, pro canonicis habentur. Quod attinet Epistolam Jacobi, à nobis minimè repudiatur, neq; etiam simpliciter à B. Luthero, secuto Eusebium qui ait eam *οὐδέποτε* 2. lib. 2. hist. Eccl. c. 24. sed certo respectu cœteris Apostolicis scriptis postponitur, quia nullam faciat mentionem mortis & resurrectionis Christi, maxime quia videbatur contrâ Paulum, adscribere justiciam nostram operibus. Verùm salva res est, reconciliatus est jam dudum cum Paulo Jacobus à B. Gerhardo, Dn. D. Hulsemanno, Walthero alijsq;. Occasio scribendi Jacobo hæc erat: cum multi essent, qui linguâ Christianismum jactabant, moribus autem se ab eo alienos ostenderent, Jacobus illos corrigendos esse arbitra-

tus, docuit non satis esse profiteri fidem Christianam, nisi etiã sanctitate vitæ eadem exornaretur: ideoq; ut verbo rem complectar, tractat de *justificatione* corãm hominibus, quam per B. opera fieri, nemo nostrum, neq; ipse *Lutherus* negavit, neq; etiã *Paulus*, ideoq; ait Rom. 4: 2. *Si Abraham est justificatus operibus, tum habet unde gloriatur, verum non apud Deum: sed apud homines.* Ideoq; *Jacobus* ait, c. 2: 18. *ostende Mihi (non dicit Deo) fidem tuam ex operibus tuis.* *Paulus* verò agit de *justificatione* corãm Deo. *Machabæi* proscribuntur quidẽ à canone, non verò à S. codice. Satis autem aliàs Deo laus, de verbo Dei integro, inter nos definitum est, ut intempestivã illã adversariorum commiseratione non opus habeamus; sint sibi ipsis curæ, & purgent sua palatia domi.

VI. Quicunq; interpretes, modò ad Ecclesiã, modò ad privatum Spiritum, modò ad ipsam scripturam sese inconstanter circumagunt; de verbo Dei, verãq; ejus interpretatione certi non sunt. At Protestantium interpretes, modò ad Ecclesiã, modò ad privatum Spiritum, modò ad ipsam scripturam sese inconstanter circumagunt: Ergò Protestantium interpretes, de verbo Dei, verãq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majorẽ propositione prætermisã, Minorem prop. hunc in modum confirmare nititur *Masenius* pag. 76. 77. 78. *Ut immota veritatis professio est, ita falsitas ubiq; fluctuat. Quare novatores pedem nullibi firman, in omnem sese agunt & aguntur partem, Tria sunt principia ad quæ in ambiguis scri-*

turæ

plura sententijs lubrica inconstantia convertuntur. Nunc in Ecclesia & synodis, nunc in scripturis, nunc in Spiritus intermi testimonio ultimò acquiescunt.

Si quem suis in cœtibus reperiant, qui juxta suorum leges Ecclesia sententiam ad examen scripturarum vocet, eam ex his errare contestetur, suâq; fretus cum scripturis conscientia, auctoritatem atquè imperia ipsius aspernetur, hunc ad suam ablegant Doctorum Synagoga, obsequi nolentem cogunt, vimq; inferunt conscientia, ac si etiamnùm resistet, publico anathematis fulmine percussam execrantur. Hic nimirum Ecclesie standum iudicio. Quod si possit dictante conscientia, alter negligere, iniquissimam ferunt damnationis sententiam, sibiq; non toleranda vanitate contradicunt, cum unâ voce probent, quod alterâ rejiciunt. Nam si ipsi (ut ponitur) errare possint, & alter qui damnatur recta possit sentire, nullo jure licet pronunciare sententiam.

Deindè hæc suâ statione prorsus deturbantur, quando hoc illorum exemplo, jure Lutherum, Calvinum, aliosq; ab Ecclesia ex S. Scripturâ inferimus: ut qui universa damnatos Ecclesia objecerint sese, ejus sententiam audaci censurâ, & ipsi ex scripturis damnaverint, justiore ex iisdem ab Ecclesia damnati. Quod tamèn exemplum si quibusdam displiceat, utantur illo quo Zwinglius ex scripturâ Lutheranam Ecclesiam, ad ejusdem iudicium provocantem damnans, jure meliori est condemnatus. Illud sanè adversarios argumentum retroagit ac contra ipsius rationis & propria principia, fœdissimâ aberratione, cogit statuere; in hoc casu, qui Ecclesia ex S. Scripturis unum errare hominem judicat, contraq; homo unus ex iisdem Ecclesiam, omni utrinq; ad veritatem explorandum, adhibita diligentia (ut in Lutero, & Ecclesia Tridenti congregata quondam factum) posse ac debere in conscientia ejusmodi hominem damnare, ac deferere

Ecclesiam. Hoc etenim coguntur, ut dixi asserere, nè primos sua religionis autores manifestissima defectionis reos faciant, scq; eorum affectus pari damnationis sententiâ perstringant. O desperatissimam Causam ejusmodi fundamento innixam!

Iam enim verò eò deventum est, ut si vel quispian è taberna sutor scripturâ armatus insurgat, condemnetq; erroris Ecclesiam: sanctissimi veteris Ecclesia patres, gravissima Episcoporum consilia, universus christianus orbis, quantumvis hunc ex scripturâ refutet hominem, cedere ac concedere unius sententiae cogatur: quod possit talis veritatem tueri.

Verum nullum defendi propugnaculum diu ex solâ scripturâ potest; quando ut plerumq; fit, alia scriptura opponuntur ejusdemq; quem arripit, sensus ex scripturâ ducti incertitudo (quæ semper eminent) demonstratur. Tum rursus à scriptura ambigua deflectens, ut suum præ reliquis sensum probet, ad internum Spiritus S. in conscientia loquentis testimonium aliâq; criteria vertitur, ratus hoc praesidium ejusmodi esse, quod cum nemo alius possit intueri, coargui convinciq; erroris nequeat.

Quod si deinde Ecclesia Doctores, quibus præ reliquis Spiritus intelligentia promissus sit, quod si mille antagonistas alios, qui non minus rectum sibi spiritum, quam unus ipse vendicat, opponas contendasq; verisimilius illic divina spiritum sapientie mentem sensusq; moderari, ubi tanta sententiarum consensio, quam ubi recens quadam in ordem emergens opinio repugnet universis.

Si ad hæc Lutherum (ponamus cum illo rem hanc peragi) urgeas plures olim hereticos, tam egregios posse abs se veritatis sponsores, suâ credulitate deceptos, nec injuriâ damnatos esse, quin etiam non nullos decessisse postea sententiam, pristinusq; abysse fidei placitis atq; ad nova religionis consilia deflexisse.

Planè quò se vertant, suumq; in reliquis probent spiritum, nihil

nihil superest. Quare ad scripturam S. principiumq; illud, unde tota exstitit hæc controvertendi ratio, se rursus conferunt, & suum cum illâ spiritum convenire affirmant, nihil dictare, nisi quod in illa clarè emineat. Adeoq; ad eandem rerum incertitudinem: regulamq; illam, quam ex suis capitibus fallere posse docui, revertuntur, ac rem incertam per incertam insano ac vertiginoso labore stabilire conantur. Quid hoc est mi Christi-
 stiane aliud, quam cum impijs in circuitu ambulare?

Respondeo i. Per instantiam: At Pontificij modò ad Ecclesiam, sc. primariò, modò ad privatam spiritum, sc. Characterem indelebilem, modò ad scripturam, scilicet tantquam conclusionem ex prioribus principijs dependentem, sese constanti mendacio circumagunt. E. De verbo Dei, veraq; ejus interpretatione certi non sunt. ii. Negando Minorem prop. Constantèr n. Nostrates interpretes provocamus primò & principalitèr ad scripturam, quippè in quâ ipse Dei spiritus immediatiùs loquitur, postmodum verò & secundo loco ad symbola orthodoxæ Ecclesiæ, puriorisq; antiquitatis consensum, non tantquam principium fidei, nè quidè m secundarium, ut papizantes Helmstädienles volunt, sed velut testimonium aliquod Ecclesiasticum: aliud enim est confessio fidei Ecclesiastica, aliud verò, ipsummet Dei verbum, ait Dn. D. Calovius LL. CC. T. I. p. 433. Illud enim hujus principium ac norma est: quantum verò Norma differt à Normato, noverunt metaphysici omnes. iii. Monstrando Contrarium; neutiquàm enim dicimus aut credimus, vel Ecclesiam vel symbola ejus, autoritate ullâ æquiparare scripturam sacram; sic enim B. Dn. D. Hutterus in proleg. ad lib. conc. ait: Unde de autoritate Libri hujus facile est judicare; quæ licet scripturæ canonicæ æqui-

parari nullo modo possit; interim tamèn quatenus cum scripturis S. ex asse concordat, eatenus certè tantam meretur fidem & auctoritatem, quantam liber symbolicus mereri unquam vel potest, vel debet. Adhæc, M. Sueno Westrogothus Prof. Upsal. in suo Elementalì Theologico aphor. vii. ait: *Verbum hoc Dei, in scripturis Canonicis relatum, quia veritatem habet absolute primam, immotam, perspicuam atq; perfectam; adeò ut omnia qua credi, sperari ac fieri à nobis Deus voluit, absq; ulla indigentia contineat; ut unicum Theologiae principium & Fidei ac vita Christiana norma Regulaq; constantè saluari debeat. Reliqua verò Monumenta tam veterum, quam recentium Doctorum, non sunt Regula Fidei, sed instar testium veritatis suo loco & ordine eatenus admittenda, quatenus cum S. literis congruant.* iv. Ad probationem Minoris dico α. Alterutrum fluctuare, vel qui super basi & fundamento ædificat, vel qui nititur ædificato in arena: nos ultimò semper acquiescimus in principio, juxta id Esa. 8: 20. *Ad legem & Testimonium.* Luc. 16. *Habemus Moysen & prophetas.* Masenius verò cum suis in suo principiato periculose vacillat. β. Ponit casum impossibilem; quomodo n. fieri potest, ut quis orthodoxæ Ecclesiæ membrum, confessionem ejus & scripturis refutet, nisi sibi ipsi contradicat: si quis v. inter nos eò audaciæ fuerit progressus, ut verbo sano vel per simplicem ignorantiam, vel negationem aut blasphemiam contraveniat, solet corripì & emendari pro qualitate delicti, & mandato Magistratus, & judicio doctorum, idq; secundum statuta Religionis; judicium tamèn illud Ecclesiæ more pontificio non præjudicat verbo Dei, ut criminatur Masenius; judicans nostrates juxta cerebrum pontificum: ibi enim apud Romanenses

nempe

nempè, talis casus sæpè oboriri solet, imò exemplo B. Lutheri, is namq; suâ fretus cum scripturis conscientia autoritatem atq; imperia Ecclesiæ pontificiæ meritò est aspernatus; hunc illi publico anathematis fulmine percussum injustè excecantur. Porro, non dum à nobis concessum est postulatum illud Masenianum, synagogam orthodoxam, qualem nostram esse, Deo laus, demonstramus in Libro Concordiæ Christianæ, posse errare quam diu talis manet, & alterum qui damnatur, posse recta sentire: retorquemus proinde hoc telum: nam si ipsi pontificij (ut ponitur à Masenio) errare possint, & alter (Lutherus) qui damnatur recta possit sentire, nullo jure licet pronunciare sententiam. Iniquissimam ergò illi ferunt damnationis sententiam, sibiq; non tolerandâ vanitate contradicunt, cum unâ voce præbent, quod alterâ reiiciunt: oportet a, mendacem esse memorem. *Verbo:* aliud est *Ecclesiæ stare judicio*, ceu dictatorio & in scripturam imperio ali: aliud *Ecclesiæ stare judicio*, à spiritu S. in scripturis dictato ac ministeriali, illud illi, hoc nos agimus. γ. Frustrà nos quærent in eâ statione, undè spectrum seu larvam deturbant, semper enim statum controversiæ mutant non sine gravi vitio ignorationis Elenchi: supponit enim *Masenius* cum suis, semper justiore esse sententiam plurium quàm paucorum; cum tamèn vota in judicijs non numeranda sed ponderanda sint: nisi quod petit etiàm principium, justè sc. damnatum esse Lutherum fretum bonâ cum scripturis conscientia, ab Ecclesiâ Romanâ, quod nos negamus, quia non apostolicâ ampliùs, sed apostatica: incumbit ergò Masenio primùm, demonstrare verum esse, quod à nobis

sibi

sibi postulat credi. Exemplum *zvinglij* à nobis damnati nil juvat Masenium, sic enim argumentatur; quo jure damnatus est Zvinglius à totâ Ecclesiâ, non nostrâ solum sed & pontificiâ, eodem jure Lutherus damnatur à totâ Ecclesiâ Romanâ & Calvinianâ. At justo jure damnatus est *Zvinglius*, E. &c. Respondeo negando prop. Majorem: cum duo enim faciunt idem, non est idem. *Inso*: vel si malint hoc argumentum admittere: quo jure ex scripturis Saducæi damnati à plurib. pharisæis sunt, eodem jure ab utrisq; ex scripturis damnatus est Christus. At justo jure ex scripturis damnati sunt Saducæi &c. E. *ſ*. Frustrâ se torquet *Masenius* in erigendo statu & ponendo casu utrinq; concesso: in circulo enim naturæ verum est istud effatum: *plus vident oculi quàm oculus*, quamvis etiam hoc suos limites inveniatur propter ingenia quædam heroica. Verùm causa religionis longè alia est, ubi ad veritatem explorandum adhibitam diligentiam infinito intervallo supergreditur Gratia conversionis & regenerationis sanctiq; spiritus illuminatio, *non enim est currentis, sed miserentis Dei Rom. 9:16. Non nobis, domine, sed tuo nomini da gloriam Psal. 115:1.* Dum igitur, ut descendam ad *ὑπόθεσιν*, de B. Luthero, statuimus intrepidè posse ac debere in conscientia illuminatum hominem damnare ac deserere errantes, quamvis innumerales fuerint; id quoq; bonè animosè præstitit Lutherus: non a. deseruit Ecclesiam is, qui causam Ecclesiæ propugnauit, ad imitationem Eliæ, Stephani, Salvatoris & omnium Martyrum. Fumum E. suâ exclamatione vendit noster Orator. *e*. Porro, querelâ & commiseratione dignus est idem timens nè, pari modo
futor

futor ē tabernā scripturā armatus universum Christia-
num orbem confundat, quasi scriptura sibi ipsi contra-
ria foret. Quinimō, si vel futor aut sartor noster, in-
surgat armatus hāc voce & Fide: *ecce agnus Dei, qui tol-
lit peccata Mundi* Joh. 1. credo talem destructurum in
conscientiā totum Regnum pontificium, quod merito
Christi mille modis detrahit, idemq; extenuat, nunc
per salvatores partiales partim mortuos partim vivos,
nunc per opera satisfactionum millium propria &c.
quid de patrum consensu vel dissensu statuendum, ali-
bi concludo. s. Ut verò more suo auctoritatem scriptu-
ræ traducat *Masenius*, adeoq; in gratiam sui papæ suo-
rumq; Ecclesiam suprà eandem evehat, ait, *nullum de-
fendi propugnaculum diu ex solâ scripturâ posse*, contra ma-
nifestam veritatem: quo enim alio gladio, David no-
ster & Salvator unicus Jesus Christus, infernalem Go-
liathum satanam prostravit, nisi gladio spiritus, verbo
Dei? eo enim demolimur munitiones &c. Matth. 4.
Heb. 4. 2. Cor. 10. ut nūc dicam de prophetis, a-
postolis, martyribus &c. quamvis autē, ut plerumq;
fit, aliæ scripturæ opponuntur, ut factum à satanā in
conflictu cum Filio Dei, & hodiè fit ab hæreticis; non
tamē sensus ex scripturâ ducti à parte orthodoxorum
ulla incertitudo pertimescenda; sed eminet hæc à par-
te errantium, quibus demonstrant illi ex proportionē,
vel ignorantiam, vel incertitudinem, vel mendacium
& blasphemiam. Tantum abest ergò ut à *scripturâ am-
biguâ* deflectamus ad alia veritatis criteria velut crimina-
tur, ut potius in ejusmodi certaminibus cum adversarijs,
quippe de armamentario nobis scripturæ promuntur so-
lida, certa, validaq; præsidia, reddamur certiores & pro-

batiores phil. 3: 1. 1. Cor. 11: 19. itaq; non pudet nos denominari atramentarios, scripturarios &c. *ἐνὸς ἁγίου* Luc. 10. Martha pontificia de multis non necessarijs sollicita est. 3. De tanto suorum doctorum consensu unanimi, frustra gloriatur adversarius, cum notum sit nullibi tot tamq; discrepantes opiniones foveri in reb. fidei, atq; in ipso papatu. Quod verò nostra Lutheranorum doctrina non sit recens, sed in prophetarum & apostolorum scriptis nata & educata, protestantes non semel evincunt: & postea monstrabitur in Art. 8. volente Deo. 7 Supponit B. Lutherum Hæreticum fuisse, & tamèn in hoc tractatu studiosè nostram fraternitatem ambit, contra expressum mandatum apostolicum: *Hæreticum hominem post unam alteramvè correctionem devota*, Tit. 3. Exprobrat nobis tam egregios possessæ abs se veritatis sponsores alios hæreticos, si Dijs placet, suâ credulitate deceptos, nec injuriâ damnatos esse, quin etiâ nonnullos demutasse postea sententiam &c. quid hoc ad nos? Nonnè per plurimi pontificij quoq; ad nostram Ecclesiam accessere, utrevocatoria eorum conciones demonstrant? 9. Tandem crambem sapius coctam affert, & nœnias suas ingeminat de nostro circuitu ad scripturam, quam incertitudinis ac fluctuationis insimulare, non antè superfedet, quàm spiritu vertiginis suffocetur. Quib. calumnijs obviam itum est abundè superiùs. Si ille nolit per auream catenam redire ad scripturam, dum fuerit interpellatus de suâ fide: *Quarè sic credis!* responderitq; quia *Ecclesia sic credit*; manet cum uxore Lothi in eodem lapide, nam si quærat amplius: *quare Ecclesia sic credit*, respondebit, *quia Ecclesia sic credit*. Estne

hoc

DE SCRIPTURÆ S. INTERPRETATIONE 243
hoc, vel illud, petere principium, judicabit Ecclesia,
& olim in extremo die Salvator noster unicus Jesus
Christus?

VII. Quicumq; ut Luthero viam aperiant,
scripturam contra Ecclesiæ Doctores interpre-
tandi, multis seculis nullos in Ecclesiâ veros scri-
pturæ Doctores fuisse tradunt: illi de verbo
Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt.
Atqui Protestantes ut Luthero viam aperiant
scripturam contra Ecclesiæ Doctores interpre-
tandi, multis seculis nullos in Ecclesiâ veros scri-
pturæ Doctores fuisse tradunt. E. Protestan-
tes de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione
certi non sunt.

Majore prop. posthibitâ, Minorem stabilire tentat
hiscæ verbis Masenius: *Rem inauditam, incredibilem, ac
nullis scripturis sacris probatam comminiscuntur, ut Luthero,
Calvino, aut alteri, adversus universalem Ecclesiæ sensum S.
scripturam interpretanti patrocinentur. Sex propemodum
seculis latuisse asserunt illam Ecclesiâ, cui dedit Deus
usq; ad consummationem Sanctorum, in opus Ministe-
rij Pastores atq; doctores in edificationem corporis Chri-
sti, ne circumferretur omni vento doctrinæ &c. Eph.
4: 13. cui promisit spiritum veritatis in æternum, Joh.
14: 16. Hac nempe Ecclesiâ, ita juxta adversarios interci-
dit per hæresin, ut nemo Pastorum in Ecclesijs, nemo Doctorum
in Scholis auditus tanto intervallo temporum fuerit, qui inte-
gram atq; ab omni expurgatam hæresi doctrinam tradiderit.*

Planè verò? Omnes sinceri doctores, in stante, atq; ad mundi finem perstaturâ contra inferni etiâ portas, Ecclesiâ, obmutuerunt, soli tantum seductores auditi sunt! quomodo corpus Christi, quod est Ecclesiâ, edificari potuit, si nullus operarius manum adhibuit? quomodo caveri ne circumferretur hæc navis omni vento doctrinæ, si nullus in eâ navarchus clavum tenuit? quomodo Spiritus in eâ vivere veritatis, si nullum hujus spiritus vitale argumentum? an hoc est ad consummationem sanctorum, & in æternum persistere, tam subito, nullo relicto vitæ indicio, emori? Quomodo fides, quæ ex auditu est Rom. 10. sine prædicante mansit? Quomodo obsequi Christo poterant, & in controversis dicere Ecclesiâ, Matth. 18. si Ecclesiâ quæ erat incorrupta, distingui ab aliâ certo indicio non poterat? quis, si hæresis usq; adeo invaluit, contra inferni portas hanc prævaluisse Ecclesiâ dicat? Planè homo non est, in quo scintilla rationis matura emicet, qui hæc sibi adversus Clarissimâ S. scripturâ pronunciata persuaderi sinat, ut Lutheri cujuscumq; novitatem post tot secula in orbem introductam tueatur, & Ecclesiæ totius erutam ex S. Literis disciplinam, per tot propagatam infractamq; secula hominis unius arroganti judicio labefactare conetur. Quamdiu scripturam Novatores audiunt, hoc audiant necesse est, Ministerium Pastorum & doctorum viguisse semper in Ecclesiâ, nè circumferretur omni vento doctrinæ, A quib; cum Lutherus deflexit, à scripturâ simul ac verâ ejus interpretatione discessit. Imò scripturam omnibus suspectam reddit erroris, quam custodia depravata Ecclesiâ Doctorumq; perversorum tanto tempore reliquit.

Respondeo I. Limitando prop. Majorem, præviâ distinctione

stione inter Ecclesiam Romanam, & Ecclesiam veram, seu quod idem est, inter Ecclesiam particularem in papatu erroneam, & universalem seu verè Catholicam: qui ergò ut Luthero viam aperiant contra Pseudodoctores Ecclesiæ Romanæ scripturam interpretandi, multis seculis nullos in Ecclesiâ Romanâ, quâ tali, veros scripturæ Doctores fuisse tradunt, *adde*, qui publicè docuerint, illi de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt. Hunc in modum juxta manuductionem Masenij informatam prop. Majorem Nego. II. *Negando* quoq; prop. Minorem eodem fundamento, nunquam enim in mentem venit nostratibus negare veros ac sinceros Doctores & confessores extitisse in Ecclesiâ universali, quæ Romanâ latior est, quinimò, in ipsâ Ecclesiâ Romanâ semper extitisse homines pios, qui papæ publicè privatimq; contradixerint, etsi non fuerint de Ecclesiâ Romanâ, ex historijs præsertim S. Martyrum longè certissimum est. III. *Perstringendo* probationem Minoris summatim: *πρώτον ψεύδος* hoc est, quod fingant pontificij homines durationem Ecclesiæ definiendam esse per æquabilem statum, perpetuò florentem, sibiq; semper similem. Undè Bellarm. L. 3. de Eccl. mil. c. 13. disputat *Ecclesiam visibilem simpliciter & absolute non posse deficere*. Dico igitur, α. quòd Ecclesia verè Catholica nunquam tota deficiat β. Ecclesia vera visibilis ita sæpius resp. formæ ext. quoad pios & publicum Ministerium deficere potest, ut vix ulla ejus appareant vestigia. Durat quidem Ecclesia usq; ad consummationem seculi, portis inf. nunquam adversus eam prævalentibus, verùm duratio hæc determinanda est cum exceptione vicissitudinis incrementorum &

decrementorum; est enim instar lunæ propius vel longius accedentis vel recedentis à sole iustitiæ Christo. E. G. Tempore Eli sacerdotis *rarus & carus fuit sermo Domini* 1. Sam. 3: 1. sic Eliæ prophetæ tempore sub imperio impij Achabi 1. Reg. 19: 18. Sic Azariâ prophetâ vivente 2. Par. 15: 3. sic dum liber legis planè in israele amissus erat 2. Reg. 22. qualis status Ecclesiæ erat nato Christo? qualis sub tempus invalescentis Ariani-
fmi? ingemuit sc. teste Hieronimo *totus orbis, & Arianum se esse miratus est:* donec divinâ gratiâ Athanasium Ægyptus, Hilarium Gallia, Eusebium Italia exciperent; exulabant enim Ecclesijs suis orthodoxi antistites, non tamen exulabat orbe Ecclesia Christi, quamvis obscuratorem sit magnam perpeffa. 7. Ad dictum Pauli Eph. 4: 11. 12. 13. 14. Hoc & similia dicta nil aliud inferre, quàm Dei Ecclesiam nunquàm prorsus in his terris deficere, quod & nos ultro concedimus, licet fideles non semper sint nobis cogniti & perspecti. Ergo N. V. C. Ecclesia Electorum est perpetua. E. quædam Ecclesia visibilis nunquam deficiet, non sequitur. Adhæc, Salvator noster in cælum ascendens, promisit quidè perpetuum ministerij Ecclesiastici usum; hunc tamèn ad hanc vel illam Ecclesiam sive cætum visibilem non alligavit, verùm pro suo beneplacito dat Pastores & Doctores, quos, quandò, quales, quomodoq; voluerit, ita ut fideles Doctores interdum non omnibus sint cogniti, neq; in ordinariâ aliquâ & visibili successione constituti, ut somniat cum suis *Masenius*, sed delitescant ad tempus q: absconditi. 8. *Spiritus veritatù permansio apud Ecclesiam aterna est*, Joh. 14: 16. juxta fidem Christi, *ut porte ei non prævaleant inferni*, Matth. 16: 18. Verùm mus

tat *Masenius*, iterum more suo perpetuo statum contro-
versæ; ea enim testimonia quæ ex professo agunt de Ec-
clesiâ invisibili seu fideiū & Electorum, quæ sola est fun-
data supèr petram & columnam veritatis 1. Tim. 3: 15. ad
Ecclesiâ visibilem Rom. fraudulentè accomodat, quæ
secundum externum etiam Ministerium, ita à veritate
deficit, ut non sit fundata supèr petram, neq; ampliùs cõ-
lumna veritatis maneat &. *Fides ex auditu est*, Rom. 10.
hoc est, non sine *predicante*, sc. vel publicè vel priva-
tim, vel voce, vel tacitè per lectionem & meditatio-
nem, è literis vel picturâ &c. 5. *Dic Ecclesia* Mat. 18: 17.
Resp. 1. Taceo quod *Castellio* pontificius vertat: *Dic*
Reip. 2. Intelligit vel *α.* Senatum magnū ex LXX. in-
terp. conf. 1. Chr. 13: 2. 9. vel *β.* Ecclesiā, ut ponitur,
sicq; dico non agi de iudicio in reb. fidei definitivo, sed
fraternā correctione, videsis Dn. D. *Quistorp.* Annot.
in Matth.

Postremò, ad id quòd Lutheri doctrinam, *novita-
tem*, nosq; *Novatores* appellitet, respondeo 1. Utrinq;
concedi omnem novam Ecclesiā esse falsam, vera
enim Ecclesia antiquissima est. Itaq; 2. Definiendum
primò est, quid *Vetus* quidvè *Novum* dici debeat. *Ve-
tus* igitur esse cum B. *Huttero* dico, non qd sex vel septem, vel
pluribus etiam seculis duravit, sicut, *missa pontificia*, in-
vocatio sanctorum, purgatorium, Traditiones papæ aliq; ejus
dogmata, de quib. in S. scripturis altum silentium est,
nisi quod Paulus dicat: *vetera transiere & ecce facta sunt o-
mnia nova* 2. Cor. 5: 17. Veterem proindè, vetustissi-
mamq; Religionem eam definimus, quæ cœpit in Pa-
radiso de *Semine Mulieris contrituro caput serpentis*, Gen. 3: 15.
quæq; postea per Patriarchas & prophetas subindè pro-

pagata, tandem à Christo miraculis merè divinis confirmata, ab Apostolis verò in orbem terrarum univ-
sum profeminata est. Cujus primarium argumentum
hoc est: Semen benedictum, in quo benedicendæ sunt
omnes gentes terræ, est *unus & solus Christus Iesus Naza-
renus*, Gal. 3: 16. cui testimonium perhibent o. pro-
pheta, quòd remissionem peccatorum accipiant per
nomen ejus, omnes, qui credunt in eum, Act. 10: 43.
Et quidèm *sine operibus*, sic decernente primo Conci-
lio Apostolorum, nempe Hierosolymitano, canone
aureo justitiæ operum opposito, inductæ à Pseudo-a-
postolis: *Quid tentatis Deum, imponentes jugum Legis*
supèr cervices discipulorum, quod neq; nos, neq; patres
nostri portare potuimus: sed credimus in nomine Jesu
Christi nos salvari, quemadmodum & illi salvati sunt,
Act. 15: 10. 11. Hæc fides doctrinaq; fuit omnium patri-
archarum, o. prophetarum & Apostolorum, adeò ut
anathema dicat Apostolus vel angelo de cœlo, qui *ali-
ud Evangelium attulerit*, Gal. 1: 8. 9. Hæc eadem doctri-
na adeò propria Lutherana Ecclesiæ nostræ est, ut i-
deò nos solum oderint Romanenses, quod explosis
priorum operum ac meritorum scorijs, rejectis
cultuum excogitatorum quisquilijs, repudiatis proprijs
nostris pro peccati sive culpæ sive poenæ, satisfactioni-
bus, in uno & solo semine Mulieris Christo Salvatore
nostro unico acquiescamus, in solo ejus merito gratis
nobis per fidem imputato, spem salutis omnem fixam
locatamq; habeamus, ipsum solum cum Patre & Sp.
sancto adoremus, invocemus, glorificemus: ab ipso
solo liberationem in adversis, solatium in tentatione, &
tandem vitam æternam indubiè expectemus. Hæc est
nostra *Novitas*, quæ in paradiso inchoata, ad nos à B. Luthero
translata, & huc usq; mirabili Dei ope conservata est, judicex

Judicet igitur orbis Christianus purior, num aliud, novum ac diversum fidei Fundamentum teneamus ab eo, quod vera V. ac N. T. Ecclesia monumentis Prophetarum & Apostolorum depicta, uspiam possidet aut profitetur. Nova non habemus Biblia, sed quæ universalis o. temporum Ecclesia pro canonicis agnovit ac venerata est: novum non habemus baptismum sive diversum à Baptismo Christi: novam non habemus cœnam Domini, non mutilamus aut aliter eam celebramus quàm prout Christus ipse administravit; non alienos in usus eandem, supersticiosos & idololatricos, aut cum scripturis è diametro pugnantes convertimus: novam non tenemus aut usurpamus formam absoluti-
onis, aut diversam ab eâ, quæ Christus & Apostoli usi sunt
cujus summa hæc est: *Si credideris, & baptizatus fueris, salvaberis.* Item. *Confide Fili filiâq, remissa sunt tibi omnia peccata tua:* nova Ecclesiæ symbola non constringimus, sed vetera illa Apostolicum, Nicenum & Athanasianum firmiter amplectimur. Non deniq; novi quicquàm circa cultum Dei nostris in Ecclesijs. monstrari potest. Quoad Ceremonias & ritus, abhorremus seridè ab ijs ob. quib⁹ vel cult⁹, vel meriti vel absolutæ necessitatis opinio affingitur; liberè verò observamus eâ, quæ conducunt *πρός τήν χάριν καὶ εὐσχημυστήν*, 1. Cor. 14. v. ult.

VIII. Quicumq; Religionis suæ Autorem nullo probabili argumento à Deo ad hanc Doctrinam vocatum asserunt; illi de verbo Deo, verâq; ejus interpretatione certi non sunt. At Protestantes Lutherani, Religionis suæ Autorem nullo probabili argumento à Deo ad hanc

Doctrinam vocatum asserunt. E. Protestantes Lutherani, de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majore relicta, Minorem Prop. stabilire conatur Masenius noster his verbis Tract. II. pag. 79. seqq. *Quocumq; se vertant Ecclesia Novatorum, suorum prorsus nequeunt probare prædicantium auctoritatem, munusq; docendi à Deo creditum. Nam quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Rom. 10. 15 Lutherus v. & cæteri Novatorum agnoscunt, ad hoc munus ritè administrandum, vocationem esse necessariam. Et ille quidem ad 1. cap. Galat. super hanc Pauli Epist. immediatam à Deo vocationem (ut Propheta olim & Apostoli electi sunt) non agnoscit; verum mediatam, qualis ab Apostolis & consecutis in Ecclesiâ Episcopis deinde facta est, ita Christo ordinante. Quare Muncerum ad Dei immediatam vocationem confugientem ibidem urget, ut Miraculis, quemadmodum olim Apostoli se à Deo ad novum hoc opus electum probet, sibi verò satis esse asserit, ab hominibus ad hoc munus vocatum accessisse. At si ex illis posstuletur hominibus: qui, & unde, quâq; auctoritate hanc potestatem fecerint? Res tota Luthero hærebit. Neq; enim ut nonnulli volunt, per Doctoris renunciationem hæc illi facultas delata, cum & Laici hunc conferre possint, & hoc titulo tantum universitatibus instruendis aptus quispiam declaretur; neq; ullam in Ecclesiâ populum docendi potestatem olim acciperit, neq; illam quam Christus Ecclesiæ Pastoribus dedit Ioh. 20. 23. peccata remittendi. Quam facultatem cum & ipsi adversarii in suis pastoribus non agnoscant, legitimos sibi pastores deesse fatentur. Porro nec Lutherus (ut alij volunt) presbyterio per Episcopos Romanos inauguratus ad hoc munus fuit, si verè ipse Tract. de juss. Ministr. Tom. 2. Lat. Witt. fol. 393. docet; Per ordines*

ordines illos sacros neminem fieri coram Deo, aut sacerdotem, aut ministrum, sed meram Larvam quandam mendacij & vanitatis. Nihil itaq; etiam adversariorum concessione, vel presbyterium, vel Doctoratus Lutheræ ad hoc officium usurpatum contulit. Accedit quod diversa atq; etiam contraria eidem muneri, ausus fuerit; omnia ad ejusmodi potestatem Ecclesiâ Romanâ eliminandam molitus sit, nihil a. ad sui destructionem solet tendere, & potestas conferri, ut ea ipsa in autoribus evertatur. Imò verò negavit Legitimam Ecclesiastici ordinis apud Romanos potestatem esse; quo igitur hanc pacto sibi à non habentibus collatam esse asserit!

Aut si concedit habuisse; cur eos non agnoscunt Legitimos, quos etiamnum Romani mittimus? an fortè antè Lutherum hæretici non dùm fuimus, qui nunc tales novantibus habemur, quòd modò repudient, quos olim à nobis admiserunt?

Quare cum hæc viâ Lutheri mediata vocatio probari nequeat, alij immediatam ipsi vocationem tribuunt, rati hoc Dei consilium, utpote occultum, facilius adstrui quam confutari posse. verum, cui hoc factum potius, quam ipsi Luthero credamus, qui ut ante vidimus, reclamationat? Miracula etiam à Muncero divinam hanc missionem venditanti exigit. Ostendans igitur Lutherani hujus sui patroni Miracula. Fracta hic Chorde sunt, dissonant, alij enim pro miraculo habent tantam Fidei brevi tempore propagationem. Sed ejusmodi Miracula Arrij etiam fuere, latius plane suam perfidiam spargentis. Romana verò Ecclesia toto orbe divisa, longè maximum futura est miraculum: videamus qui in utramq; Indiam, Chinam, Japonem, Americam fidem primò transfulerint, & an hic alijs etiam supra vim humanam miraculis ejus Doctores non praluxerint? Alij apostolorum miracula suam firmatam esse Doctrinam putant, diver-

samq; ab his miraculorum in *Luthero* necessitatem non agnoscunt; quod novam non tradideris religionem; sed veteris instituta revocaris. Verum cum hoc principium ab oppositis partibus, contra oppositam, ut falsum repudietur, nihil ex illo probabitur. Hoc enim quivis hereticorum pro se adducit; ut proinde ex re in disceptatione posita nihil certi concludi possit. Nobis exploratissimum est, ex totâ retrò antiquitate neminem unum Doctorem produci posse, qui cum *Luthero* paria ex *S. Literis* tradideris. Ideoq; nova hisce seculis doctrina probanda miracula requiri. Neq; quemquam antè, nisi temerè, illis crediturum. Illud certissimum quod *Christus* *Ioh. 15: 24.* Affirmat: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius, peccatum non haberent &c. Quocirca quivis *Luthero* alijsve diversam ab eâ, quam orbis *Christianus* amplectitur, religionem predicanti non crediderit, nullius, *Christo* iudice, peccati hinc reus habebitur.

Respondeo 1. ad prop. Majorem α. Distinguendo inter vocationem communem quâ omnes homines in universum obligati sunt veritatem asserere; mendacium verò & fraudes, præsertim in negotio salutis, repudiare atq; propellere, juxta id, *Syr. 4: 32.* Ad mortem usq; decerta pro veritate: & Singularem, quæ Doctoribus propria β. Limitando: qui religionis suæ autorem nullo probabili argumento ad talem doctrinam, quam in conscientia veram novit, vocatum asserunt neq; vocatione communi, nec singulari, illi profectò de verbo Dei verâq; ejus interpretatione incerti sunt. Sic limitatâ Majore nego Minorem, idq; quoad utrûq; membrum. *Respondeo* igitur II. ad probationum Minoris singula membra. α. *κατασκευασίας*, B. Dn. D. Martinum *Lutherum* præterquàm ad tuendum veritatem in genere, etiam

etiam speciatim divinâ vocatione missum esse ad docendum verbum Dei purè & incorruptè, probatu facilimum erit: Vocatus enim est *mediate* primò, cum sacris ordinibus initiatus factus, & juxta ritum Ecclesiæ Romanæ potestatem adeptus est prædicandi & sacramenta administrandi his verbis: *Consecrandi fratres Charissimi in presbyteratus officium, illud dignè suscipere, atq; susceptum Laudabiliter exequi studeatis: sacerdotem enim oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare: cum magno itaq; timore ad tantum gradum ascendendum est, atq; providendum, ut cœlestis sapientia, probi mores & diuturna justitia observatio, ad hoc munus Electos commendet. Item: Sit doctrina nostra spiritualis Medicina populi Dei: sit odor vitæ nostræ, delectamentum Ecclesiæ Christi, ut precatione atq; exemplo adificetur domus, id est, Familiam Dei, sicut videre est in Pontificali Romano Excusa Venetijs 1572. Miror ergò Masenium desiderare in Luthero legitimæ vocationis & ordinationis substantiam, quamvis errores pontificis deprehenderit, improbarit, detexerit & ab eodem tandem defecerit. Cum a. Magistratus Evangelicus B. Lutheri socios in locum Episcoporum Romanensium ceu persecutorum veritatis substituerit, potestatemq; iisdem dederit alios puros Evangelij Doctores vocandi, Eligendi, ordinandi; utiq; neq; de successorum vocatione legitimâ dubitari meritò potest. deindè, idem B. Lutherus jubente Magistratu, approbante Ecclesiâ representativâ solennitè & ordine legitimo Theologiæ Doctor renunciatus est, interpositâ fide juramenti recipientis se doctrinam scriptis Prophetarum & Apostolorum divinitus patefactam, contra perfidos illius hostes & abnegatores fidelitè asserturum ac propugna-*

turum, quod ipsum quia Lutherus masculè sit exsecutus, Masenius verò non dum præstitit, ille Fides Christi minister ē, hic verò Antichristi ὁ ἀντικρίστος. Quid? quod *Ariani* Episcopi orthodoxos Antistites aut istorum doctrinæ genus minimè comprobârunt nedùm confirmârunt, longè certissimum est; sed Ecclesia jus suum usurpans, cum passim è sordibus hæreticorum emergeret, excusso jugo Ariano, ministros orthodoxos elegit & vocavit, qui antiquum Doctrinæ genus ab *Arianorum* novitatibus vindicarent. Idem Ecclesiæ Dei contigit tempore B. Lutheri, *Respondet B. ἀνταρκαδισικὸς*, & quidē i, Non hæret res Lutheri, dum postulatur quâ autoritate docuerit contra Papam; sic n. ait in comment. ad Gal. c. i. pag. mihi X, *Mihi non licet ire extra hanc sortem meam, in aliam Civitatem, ubi non sum vocatus verbi Minister, & ibi prædicare quatenus sum prædicator, quatenus sum doctor possem in toto Papatu prædicare, modò me tolerarent, etiamsi audiam falsa doceri, seduci & damnari animas, & ego eas eripere possem ex errore & damnatione meâ sanâ doctrinâ: sed rem Deo committere debeo, qui suo tempore inveniet occasionem legitimè vocandi ministros & dandi verbum; ipse enim est Dominus Messis, qui & operarios in messem suam mittet, nostrum est orare Matth. 9. Paulò post: Simus igitur nos divinâ autoritate vocati, non quidem immediate à Christo, ut Apostoli, sed per hominem. Et iterum: quòd igitur doceo verbum, baptizo, administro Sacramenta, jussus ac vocatus facio, quia vox Dei facta est super me non in angulo, ut phanatici jactant, sed per os hominis &c. 2. Laicus non potest conferre Doctoratum, nisi fuerit Magistratus: is enim Nutritus Ecclesiæ erit Esa. 49. Et cui hoc munus delegaverit in docendi munere constituto. Quocircâ,*

qui

qui aptus est informandis universitatibus, quod eminentiorem doctrinam requirit; is est multò magis idoneus informando populo in Ecclesiâ; juxta regulam si id inest, quod minus inesse videtur, etiam id inerit, quod magis inesse videtur. Discipulus non est supra magistrum ait Christus; si discipulus potest informare Ecclesiâ multò magis magister. Quinimò, quasi universitates in relatione ad Theologiæ Doctores non sint Ecclesia Dei. Ergò, dum didicit *Masenius* suam Theologiam: non erat membrum Ecclesiæ, gratias nunc ei agit, qui eam è Satanæ Synagoga eduxit. Accepit a. B. Lutherus noster potestatem in Ecclesiâ populum docendi *Mediatè*, ab alio, ut termino à quo, per *alios* ut terminum ad quem; per discipulos enim plures erudivit ad justitiam. Potestatem v. ligandi & remittendi peccata nactus est in presbyterio; quâ potestate non quidè opus habuit ad destruendum papatum, sed solo gladio Spiritus verbo Dei Heb. 4.

III. Quod attinet B. Lutheri Tract. de instit. Ministris Ecclesiæ, qui extat Tom. 2. Lat. Witeb. fol. 391 & seqq. in quo dehortatur Bohemos à suscipiendis ordinibus papisticis, *Resp. a.* Distinguere ipsum B. Lutherum, inter *sacerdotes* ordinatos ex intentione papistarum, & ex proposito Dei, idq; urget bonus vir, ut probe Missam non esse sacrificium, & confessionem papisticam nullam esse, sed utrumq; inventum humanum sacrilegium & mendacium, quod cum certissimum sit a per ordines illos sacros, ait, *neminem fieri coram Deo aut sacerdotem aut ministrum, sed meram larvam quandam mendacij & vanitatis, ut offerant ubi nullum est sacrificium & absolvant ubi nullus debet accusari, velut qui in vacuo theatro ridebat & gestiebat.*

stiebat. Itaq; mox subiungit: *Atque ij qui haëtenus ordinati sunt, doleant sese sic fuisse per mendacij Larvas illusos: nam si unquam consecraverunt, aut officium Ministri Ecclesiastici expleverunt, id certè non virtute sacri ordinis sui, qui est merum mendacium & irrisio Dei, fecerunt; sed virtute Fidei & spiritus Ecclesia, quæ eos in loco Ministerij hujus toleravit & admittere coacta fuit: sed nunc cum res cognita manifestetur, amplius ludendus & irridendus Deus non est. & statim: qui per has larvas ad locum Ministerij venit, age Ministerium apprehendat, & deinceps purè ac dignè administret, sacrificandi officium deferat, docens verbum Dei, ac Regens Ecclesiam: Cæterum uncturam & totam ordinationem, quæ intravit, ex animo damnet ac detestetur; neq; enim necesse est locum quoq; ministerij relinquere, licet impijs ac perversis modis ascenderis, dum animus ipse corrigatur, & modus ipse damnetur: sic ergò Lutherus non dissimulat pervenisse se ad locum ministerij ex bonitate gratiæ divinæ ad docendum verbum Dei ac regendum Ecclesiam &c. sed ordinationem illam extremè abominatur, quæ sacrificuli fiunt qui missas celebrent & confessiones audiant. Respondeo B. Provocat solenniùs adhuc B. Lutherus ad Sacerdotium suum spirituale, de quo Petrus Apostolus loquitur 1. Pet. 2; 9. *vos estis regale sacerdotium. Sacerdos a. ait pag. 394: In N. præsertim Test. non fit sed nascitur, non ordinatur sed creatur, nascitur verò non carnis, sed spiritus nativitate, nempe ex aqua & Spiritu in Lavacro Regenerationis. Deindè, recensitis officijs sacerdotalibus pag. seq. 395. scilicet, docere, prædicare annunciareq; verbum Dei, baptizare, consecrare seu Eucharistiam ministrare, ligare & solvere peccata, orare pro alijs, sacrificare & judicare de omnium doctrinis & spiritibus, quæ magnifica planè & regalia sunt ostendit**

dit latè seqq. paginis quo pacto & respectu hæc omnia singulis Christianis competant, imprimisq; demonstrat quomodo officium judicandi pertineat ad omnes credentes. Concludit demum hunc in modum: pag. 399. *Hæc firmissimis fidelissimisque scriptura firmamenti (si verbis Dei credimus) superata est misera illa necessitas, quæ Boemiam hætenus coegit pene mendicare rasum sacerdotium, ac indignissimos quosq; ferre: nam hic luce clarius ac fide certius habemus, unde petendi sint sacerdotes seu ministri verbi, scilicet ex ipso grege Christi, ac nusquam alibi: nam ubi id monstratum est evidentè habere unumquemq; jus ministrandi verbi, imò præceptum, si viderit vel deesse qui doceant, vel non rectè docere qui adsunt, ut 1. Cor. 14. Paulus statuit, quo virtus annuncietur per nos omnes, quomodo non multo magis jus ac præceptum habebit tota aliqua universitas, id officij communibus suffragijs alicui uni, vel pluribus vices suas committere: Et illi deinceps alijs, accedentibus eisdem suffragijs. Sia Paulus 2. Tim. Hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt & alios docere. Hic Paulus rejectâ omni illa pompâ radendi urgendi & ordinandi, tantum quarit, ut idonei sint ad docendum, ijs vult simpliciter verbum commendari. Hætenus B. Lutherus. Conf. Lib. conc. Art. smalc. pag. mihi 353. seqq. de pot. & jur. Episc. videt E. Masenius, si lippus non sit, & Doctoratum & presbyterium Lutherò ad hoc officium usurpatum, præter sacerdotium spirituale, multum contulisse, modò sequentia breviter notentur tanquam perspicillo synoptico 1. Per inaugurationem papalem, spiritum Dei intendisse verè Christianam 2. Hanc ei denudò commissam & confirmatam fuisse à grege Christi, Electore sc. & totâ Ecclesiâ reformatâ 3. Everfam & destructam esse per hoc organon potestatem papalem in*

autoribus suis, quippè imaginariam in sycophantis; nequaquam v. ipsam divinam in suo autore spiritu Christi. 4. Aliud esse, asserere B. Lutherum, potestatem quandam sibi collatam ab ordine Romano esse, aliud affirmare eandem esse legitimam: illud enim verum, hoc falsum est: item: aliud est dicere vocationem Lutheri papalem quâ talem esse, vanam, quòd nec ille neq; nos diffitemur; aliud verò dicere eandem, quâ destinatam procuratamq; à spiritu Dei, esse legitimam. E. G. Caïphas Judæorum *pontifex*, ad quem solent provocare Romani, disputantes pro infallibilitate papæ, semel in vitâ idq; inscius & ignorans prophetavit, dicendo *utile esse, ut unus moriatur pro populo* Joh. II: 51. cum aliàs vestimenta scidit dixitq; *audivistis* (ipsius Jesu) *blasphemiam* v. 53. sic pontifex Romanus, verè Caïphas est, quia semel prophetavit, dum ejus auspicio Lutherus ordinatus est; sed interim manet acerrimus Jesu Christi hostis & persecutor Ecclesiæ ejus.

IV. R. Vocationem Lutheri immediatam quod concernit, quamvis nuspiam ad eam ipse provocet, tamèn successores ejus agnoscunt cum mediata illâ vocatione conjunctam & contemperatam fuisse quandam vocationem Extraordinariam: fatentur enim omnes boni cum ordinario docendi munere ejus concurrisse multa extraordinaria. Nam quòd *B. Lutherus*, ut doctor Ecclesiæ prædicavit verbum Dei, administravit Sacramenta, errores atq; hæreses refutavit, nè quidèm parcendo Pontifici, id pendebat ab ordinariâ vocatione ad presbyterium collatâ sibi ab adversarijs. *Cæterum* verò, quòd postmodum ipse, ac initio solus fermè, vastum illud immensumq; reformandum Ecclesiæ opus molitus & feliciter

licitè exsecutus sit, ut pedetentim magis magisq; cœperit per totum ferè Europæum orbem sordescere pontifex Romanus cum toto suo Antangelio, & lux veritatis apostolicæ, pleno jubare Ecclesiæ Christi affluerit; id *Extraordinarium* quiddam & planè singulare fuit; ut verè impleta in ipso visio apostolica deprehendatur, Apoc. 14: 6. ubi S. Johannes post descriptionem Regni Pontificij asseverat se *vidisse Angelum volantem per medium cœli, habentem æternum Evangelium, ut Evangelizaret habitantibus super terram; & omni genti, & populo & lingvæ, dicentem voce magnâ: TIMETE DEUM ET DATE ILLI HONOREM, quia venit hora judicij ejus, & ADORATE EUM, QUI FECIT COELUM ET TERRAM, mare & fontes aquarum. conf. cap. 18: 1. 2.* Quod v. regerunt Adversarij immunès esse ab omni errore in doctrina qui extraordinariè vocantur, nihil est, cum Apostoli ante acceptum die pentec. Sp. S. non fuerint tales, quin imò Lutherus etsi reformationis principio Antichristianismi dogmata omnia nondum repudiaverit, post tamen Revocationem & pleniorè Ecclesiæ reformationem à fundamento fidei vel minimum declinasse eundem nequaquàm Adversarij probabunt; sed petendo futilitèr principium operam ludent. *Instat Masenius* cum socijs nullam dari Extraordinariam vocationem, quæ non certis signis sive miraculis fuerit confirmata, quæ tamèn in Luthero monstrari non possint? *Respondeo a.* Neq; hoc universalitèr verum est, certè Prophetæ pleriq; extraordinariè vocati sunt, quorum vocationis, paucis exceptis, confirmatio per miracula facta fuisse nuspiàm legitur. Johannis baptistæ vocationem extraordinariam fuisse nemo adversas

reriorum credo negabit; cum tamen descriptum sit, quod *signum nullum patrauerit Iob. 10: 41. β.* Recogitent adversarij, quid olim responsi *Donatistis* conantibus veritatem Ecclesiæ & vocationis stabilire ex miraculis, *Augustinus* dederit Lib. 1. de unit. Eccl. c. 16, hoc nimirum: *Remotis omnibus, Ecclesiam suam non demonstrent in signis & prodigijs fallacibus: quia etiam contra isthoc verbo Domini preparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in prophetarum prædictis, in Psalmorum cantibus, in ipsius pastoris vocibus, in Evangelistarum prædicationibus, hoc est, in omnibus canonicis sanctorum Librorum autoritatibus γ.* Hoc ipsum potius, postremis hisce temporibus debuit certissimum esse *rex nigrior regis præcipio* revelati AntiChristi, quod sc. adventus ipsius futurus erat secundum operationem Satanæ, in magnâ potentia, in signis & prodigijs mendacibus 2. Thes. 2: 9. δ. Respondeo ex abundanti, quod nē quidem extraordinaria hæc Lutheri vocatio omnibus prorsus signis ac Miraculis destituatur: Miraculosum enim est, quod spiritus Dei opus hoc Reformationis Lutheri, multis seculis antè Johanni Apostolo monstrare voluit Apoc. 14: 6. &c. Miraculosum est, quod per *Iohannem Hussum & Hieltenium*, hæc ipsa Reformatio multò ante fuit prædicta: dixit n. ille dum educeretur ad Rogum, ad proceres Constantienses: *Hodie assabunt anserem, post 100. annos veniet Cygnus, quem assare non poterunt.* Item: *post centum annis respondebitis Deo & mihi.* *Hieltenius* item clarè prædixit, venturum *A. Domini 1616, eum qui statum Monachorum sit destructurus.* Miraculosum est, quod imbellis atq; inermis homo calamo everterit sedem Romanam. Miraculosum est, quod ipsius doctrina, inter tot tantosq; diaboli furores

& hæreticorum, Jesuitarum cumprimis ac Calviniano-
rum insidias, per Henotica & plusquam samaritica con-
silia structas, non potuit vel expugnari vel offuscari,
verum palmæ instar, quò fortius premitur, eò illu-
strius efflorescit, *sit nomen Domini benedictum!*

V. R. Ex Antiquitate verâ omnes Doctores produci
posse, qui cum Luthero paria ex S. literis tradiderint,
probat noster Dn. D. *Henricus Echardus* prof. Th. Gies-
fensis in suo comp. Theologiæ Patrum, & multi no-
stratum alij.

VI. R. Postremò, malè ratiocinatur *Masenius* confe-
rendo *Christum* (qui cum ea Miracula fecerit, quæ Mes-
siam editurum prophetæ prædixerunt, omnis excusa-
tio adempta judæis est, quòd non in eum crediderint)
& *Lutherum*, qui tanto tamq; sublimi privilegio jure
caruit, quiq; quamvis prædicavit diversam ab ea quam
orbis AntiChristianus, h. e. Ecclesia Romana, ample-
ctitur, Religionem, non tamèn à Prophetarum aut A-
postolorum Christi amussi recessit. Si vim argumen-
ti propiùs intueri gestis *Maseni*, recipe hanc Formam:
Quicumq; opera non fecit, quæ nemo alius, verè pro-
nunciavit peccatum non habere qui ei non credidit:
At Joh. Baptista opera non fecit, quæ nemo alius. E.
Joh. Baptista verè pronunciavit peccatum non habe-
re, qui ei non credidit. Conclusio est absurda, E.
vel Major vel Minor: non Minor E. Major, quæ est
Adversarij. Vides E. Maseni, Majorem absolutè po-
sitam vacillare. Limita eam E. & accommoda ad eos,
qui se venditârunt pro Messia, quod non fecit Luth-
rus: deindè Aliud est credere in aliquem, aliud ali-
cui, utrumq; Christus ab auditoribus suis meritò re-

quisivit; hoc saltem Lutherus cum alijs doctoribus Ecclesiæ modestè postulavit. Vel si malit absolutè dici majorem, hanc formam admittat necesse est: Quicumq; opera non faciunt, quæ nemo alius, verè statuunt peccatum non habere qui ipsis non Credunt. At Pontificij Doctores opera non faciunt, quæ nemo alius. E. Pontificij verè statuunt peccatum non habere qui ipsis non credunt. Quocirca quisquis Masenio, Keddio alijsve diversam ab eâ quam orbis verè Christianus amplectitur, religionem prædicanti non crediderit, nullius, Christo judice, peccati hinc reus habebitur.

IX. Quicumq; nullius Romanam Ecclesiam erroris in Scripturis Interpretandis convincunt, illi de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt: At Protestantes nullius Romanam Ecclesiam erroris in Scripturis interpretandis convincunt. **E.** Protestantes de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majoris consequentiam his verbis probare conatur Masenius pag. 81. *Ut Lutherus, Calvinus, eorumq; asseda suum, quem hauriunt ex S. scripturâ, sensum verum esse doceant, tenentur aut demonstrare, illum quem Romana Ecclesia ex iisdem S. scripturis amplexa est sensum, erroneum haberi. Alias enim hac Ecclesia in ejusdem sententia possessione, quam tot annis inviolatam tenuit, jure persistet, neq; quicquam à veritate alienum obtinere censebitur. Hoc planè omnis ratio atq; æquitas requirit, ut ne possessor suâ sede deturbetur, priusquam adversarius disertè iniquo hanc titulo obtineri, evicerit. Nec sanè requiritur, ut heres possessæ abs se rei originem ac jura exhibeat*

hibeat: juris satis est, non convictum esse de iniuria. Ex quo capite Ecclesia Romana nullam suæ interpretationis, doctrinæq; ex scripturis eruta, rationem adferre tenetur. Adversariorum hoc onus est, ut Dei hanc verbo contrariam esse demonstrant, quod quamdiu non evicerunt, ruunt universa.

Minorem stabilire his contendit verbis: Hoc a. ut præsentem omnino est impossibile. primò quidem quia constat, non tantum ex totius Ecclesiæ consensione, sed ipso etiam scripto Dei verbo in Ecclesiâ relicto, traditiones in eâ apostolicas reperiri. Ante omnia igitur illis demonstrandum est hanc Ecclesiæ consensionem, tot Patrum stabilitam sententijs, tot seculis firmatam falsam esse; at hoc S. litera nunquam docent. Deinde evincendum quoq; ipsam S. scripturam clarissimis verbis fallere, quando 2. Thes. 2. & alibi traditiones à scripto Dei verbo diversas in Ecclesiâ docet existere: Non satis igitur erit demonstrasse: nihil in S. scripturis de hac illarum doctrinâ Romanorum reperiri, nisi prius ex illis evicerint, Ecclesiæ universæ auctoritatem fallibilem esse, tum illas quas exhibet, traditiones apostolicas verbo Dei, propagatas non esse. Quòd frustra prorsus conabitur. Deinde, ipsimet sibi hanc probandi ex sola scripturâ legem, ad nostram doctrinam evertendam, suamq; ex eadem clarè producendam, fixerunt. Aut igitur soli Dei verbo scripto inhaerendum, aut nisi id fecerint, suis sese legibus condemnant. Deniq; cum in omni controversiâ adversarij ad probandum adhibeant sententias scripturarum ambiguas, ac plurimum capaces sensuum, Ecclesiâ verò Romana in certi sensus possessione deprehendatur, rejectis damnatisq; oppositis cæteris, demonstrandum ante omnia erit, hunc nequaquam habuisse sensum à veteri primorum seculorum Ecclesiâ, per Apostolos non tantum scriptis, sed vivâ etiam voce instructâ; (quis enim hos mutos tantum scriptores fecerit, quibus non est dictum, ut scribite

scribite, sed predicate Evangelium?) Hoc verò cum ex nullâ possint scripturâ, cadunt causâ, atq; incassum obluantur.

Respondeo i. Ad Majorem per instantiam: Quicunq; nullius Romanam Ecclesiam erroris in scripturis interpretandis convincunt; de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt: At laici in papatu (inter quos est imperator Romanus nullius, Romanam Ecclesiam erroris in scripturis interpretandis convincunt. E. Laici in papatu inter quos est imp. Rom. de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt. Conclusionem dicet adversarius esse absurdam E. vel majorem vel minorem vel utramq; esse falsam concedet. At non Minorem, E. Majorem, quæ est ipsius Masenij.

Accedit, si majoris consequentia vera esset quod actu etiam errantem non convincit ullius erroris, non foret certus de verbo Dei, E. G. Christi mater Maria, quia actu non refutavit pharisæos, ideoq; incerta fuit de verbo Dei, absit! quòd verò ait Ecclesiam Romanam non teneri ullam rationem dare suæ interpretationis doctrinæq; è scripturis eratæ, falsum est. Aliud Petrus, ad quem aliàs provocare solent i. Ep. c. 3: 15. statuit: *Esote parati ad respondendum semper cuilibet petenti, ut loquamini de eâ qua in vobis è Spe. Eruebat etiam satanas doctrinam suam ex scripturis Matth. 4. sed fide pontificiâ.*

Respondeo ii. Ad prop. Minorem *Negando*, quot n. Errorum in citandis scripturis convicti sunt à Nostribus pontificij, non est opus hic loci ostendere, cum illud abundè indè usq; à temporibus B. Lutheri huc usq; præstitum sit: undè namq; nascuntur errores à veritate salutis & fide, nisi ex malè intellectis & citatis scripturis.

demon-

Demonstravit verò ERRASSE PAPICOLAS à viâ salutis & Fide salvificâ post Hussum & nonnullos alios, ex professo D. Lutherus noster ejusq; partim *οἱ γρηγοροι*, ut constat ex Apologiâ A. C. Philippi, partim successores, cum *ὁμοθυμαδόν* in Libellis symbolicis, tum sigillatim in Tractatibus specialioribus, quales extant: Papa non papa Osiandri, contradictiones Botfacki, Labyrinthus papisticus Hunnij, *Uncatholisch Dabstumb* Heilbrunneri, confessio Catholica Gerhardi, Antibecanus Jacobi Martini, Tuba Angelica B. D. D. Jonæ Wexionensis &c. quibus retroagendis Masenius succumbit. Adhæc, nunc pauca etiam ego de erroribus pontificijs repetam. α. Novum, heterodoxum & veræ antiquitati simpliciter incognitum est: *Non in solo Nomine sive Merito Iesu Christi; sed in nostris operibus. & quidem de condigno hominem justificari coram Deo.* Conf. Act. 4: 12. β. Novum est, Pseudo-apostolicum & falsum, *Hominem proprijs viribus posse portare jugum legis & legi Dei satisfacere.* γ. Novum est & ridiculum, imò in sp. Dei blasphemum, *mutato ritu, mutari posse mentem scripturæ: h. e. ut uno tempore, uno modo; alio tempore, alio modo scripturæ explicentur: adeoq; juxta traditiones humanas & cynosuram intellectus Papæ Sociorumq; mensurari atq; emendari intellectum divinum, ut cum Nic. Cusano in Epist. ad Bohemos statuit h. l. Masenius.* δ. Novum est & spiritu Dei indignum, defendere conari, *scripturas S. hæud plus valituras ac Fabulas Æsopi, nisi Ecclesia accederet autoritas, ut Stanislaus Hosius contra Brentium l. 3. de Autorit. script. scribite.* Novum est, mendaxq; spiritum S. per scripturas S. non posse ullam refutare heresin, uti Gretzerus Ratisbonæ evomit. ε. Novum est, & de eo in E-

pistolis Pauli, qui Romæ verè fuit, altum silentium, Pontificem Romanum esse caput universalis Ecclesiæ, tanquam Christi vicarium: habere omnia jura in scrinio pectoris, idem consistorium cum Deo; imperium in Angelos & 4. Evangelistas; simpliciter non posse errare in rebus Fidei quando pronunciat ex cathedra, qualia stupenda paradoxa passim invenire licet in jure Romanorum Canonico. 3. Novum est & veteri Ecclesiæ inauditum, fatente ipso Concilio Constantiensi, sub unâ tantum specie laicis concedere usum Eucharistiæ, sacrificiis. v. sub utraq; 7. Novum est, & non apostolicum sacramenta conferre gratiam ex opere operato, 9. Novum est & Pseudo-apostolicum, sacramentum cœnæ esse sacrificium propitiatorium. i. Novum est & antiapostolicum, corpus Christi indies incruento modo debere offerri Deo patri pro peccatis, pœnis & culpis mortuorum & vivorum. x. Novum est ἡμεῖς ἄγγελοι, baptismum conferre etiam campanis vim pellendi fulgura ac tonitrua. λ. Novum est ἡμεῖς ἀνθρώποι, Hominem ullum, præter Θεὸν Ἰησοῦν, posse Deo satisfacere pro pœnis peccatorum aternis & temporalibus. - μ. Novum est ἀπαγαγεῖς ματινοὺς ἡμεῖς ἀδυνατοῦν, singula & universa peccata, quocunq; modo vel dictis vel factis vel cogitatis commissa, in specie enarranda esse sacerdoti, imò singulas etiam peccatorum circumstantias quæ speciem facti mutare poterunt. v. Novum est absolutionis & sacramenti vim pendere à dignitate aut intentione Ministri. 3. Novum est & merito Christi è diametro adversum, indulgentias peccatorum certo pretio vendi aut redimi posse. o. Novum est, & contra Paulum sacerdotibus perpetuum cœlibatum esse injungendum. π. Novum est & idololatricum Mariam virginem & sanctos esse invocandos, ipsorumq; merita posse invocantibus prodesse ad vitam æternam. ρ. Novum deniq; & contra

tra doctrinam Pauli, quod Eckius in Enchiridio scribit p. 275: *cum hæreticis non disputandum*. Tit. 1: 9. imò contra morem totius antiquitatis, *Irenæi* qui disputavit contra catervam hæreticorū *Valentini* & similium: contra pro-
 ceptum *Cypriani* disputantis adversus *Demetrianum*, *No-*
varianum Schismaticum, *Judæos* aliosq; contra *Augusti-*
num, qui refutavit *Manichæos*, *Pelagianos* aliosq;: con-
 tra *Athanasium*, qui profligavit *Arianos*. Imò contra
Praxin totius Ecclesiæ Apostolicæ. Act. 6. & 7. Et quid
 tandem obsecro, dari aut monstrari potest Romanæ
 quidam Ecclesiæ proprium, quod non sit Novum &
 toti Antiquitati Apostolicæ ac primitivæ Ecclesiæ in-
 cognitum? Verum quia Pontificij antiquitatem Ec-
 clesiæ non usq; adeò præcisè ex conformitate peten-
 dam esse contendunt cum Ecclesiâ Apostolicâ, sed
 ex statu illarum Ecclesiarum quæ Apostolicam statim
 sunt insecutæ; id ipsum malam eorum arguit & cau-
 teriatam conscientiam, quòd sc. sibi conscij sunt, si
 veritatis judicium petendum sit ex conformitate cum
 Ecclesiâ apostolicâ, tum non suæ sed nostræ Anti-
 quitati palmam deberi, ut taceam, quòd sic omnem
 Ecclesiæ Apostolicæ auctoritatem uno, quantum in i-
 psis est, obelisco obducant. Quid hoc aliud est, quam
 si *Judæi*, *Christo* & *Apostolis* de Regno *Messiae* ejusq;
 officio, de *Circumcisionis* totiusq; legis ceremonialis
 abrogatione, vocatione gentium &c. ex *Mose* dispu-
 tantibus objecissent: Se præcisè non urgere auctori-
 tatem *Mosis*, sed veritatem doctrinæ petita ex statu tem-
 porum subsequentium, Regum sc. *Israëlis*, ubi defecerat
 lex cum sacerdote & speculatores populi omnes erant
 cæci 2. Paral. 15: 3. De tali illi Antiquitatis notâ glori-

antur, ex quâ nihil certi demonstrari potest. Cum enim post Apostolorum tempora persecutiones gravissimæ exceperint Ecclesiam Dei, paulatim hæretici & AntiChristus ipse ovile Christi intravit, undè factum ut magis magisque à simplicitate & puritate apostolica aberratum atque ad superstitiones humanosque cultus plenius passibus itum sit, projectis sc. in ipso Ecclesiæ gremio infinitis zizanijs. Statuimus tñ. omnibus temporibus jam inde ab ætate Apostolorum, extitisse qui eandem doctrinam tenuerint quam hodiè tenent ac defendunt nostræ, Lutheronorum sc. Ecclesiæ, neque Papatum unquam infecisse totum orbem Christianum, quinimo etiam in medio papatu, quantumvis densissimis errorum tenebris obruto, veram tñ. fuisse Ecclesiam Lutheranam in negotio salutis planè *ὁμολογούμενη*, licet Papatus ipse non fuerit illa vera Ecclesia; etenim Græca seu orientalis Ecclesia, neque Romani papatus dominatum unquam approbavit, neque Romanum pontificem pro capite Ecclesiæ unquam agnovit; neque Romanam Ecclesiam pro verâ Ecclesiâ unquam salutavit; sed Romanum Pontificem pro AntiChristo, & Synagogam ejus pro Ecclesiâ Malignantium semper habuit. Adscribam hoc de negotio verba B. Dn. D. Hutleri in LL. CC. maj. de Eccl. Luth. pag. mihi 528. *Græca certè Ecclesia per Patriarcham Constantinopolitanum, quoto annis Dominicâ invocavit, Romanum pontificem cum totâ ipsius Ecclesiæ solenni ritu tanquam hæreticum publicè proclamavit & anathemate ferijt. Porro, Græca Ecclesia in more ac consuetudine habuit positum, ut scæminam vel virginem græcam, nubentem italico vel Hispano publice excommunicaret; idque non ut jesuvita somniant, Nationis Latine, sed potius Religionis Romanae sive pontificiæ odio.*

Hinc

Hinc factum, ut Græci Legatos suos, quos ad Lateranense Concilium ablegaverant, domum reversos, non modò Ecclesiâ suâ, sed totâ Græciâ ejecerint, eò quod in illo Concilio rituum studentes societati & Concordiæ inter Romanam & Græcam, sive occidentalem & orientalem Ecclesiam sancienda, in quadam capita pontificia jacobomania consensissent. Et memoratu perquam dignum, ac à nostro instituto minimè alienum est, quòd Iohannes Mandevilla de Iohanne XXII. Pontifice Romano refert, scripsisse ipsum satâ prolixè & ampullosis verbis ad Græcos, unicam tantum esse Ecclesiam, unicamq; ejus caput, nempe se, Christi vicarium, periturosq; omnes, si tam præclaro capiti non adhaerint; quare monuisse, ut quamprimum resipiscant, & sibi obediant. Verùm Græcos breviter in hunc modum respondisse: Potentiam tuam summam circa tuos subditos firmitè credimus: superbiam tuam summam tolerare non possumus; Avaritiam tuam inexplebilem satiare non valemus, diabolus tecum, quia Dominus nobiscum.

Exceptiones nonnullorum Pontificiorum adversus Ecclesiam græcam vide sis apud eundem B. Hutterum citato loco. Quâ de re ut & id genus documentis alijs adversus Regnum AntiChristi Romanum, cum fructu legi potest Tractatus summè utilis & necessarius, qui inscribitur, *Catalogus Testium veritatis*.

Ex abundantî ostendam breviter primævam Ecclesiam, ad quam tantoperè provocat *Masenius*, tenuisse eandem doctrinam, quam Lutherus nobiscum. B. I. *gnatius*, Apostoli Joh. discipulus, ut ex ejus scriptis constat, nullam prorsus *Transubstantiationem*, nedum mutilationem illam cœnæ admodum sacrilegam admisit: Missas etiam privatas planè ignoravit: publicas verò non nisi per legitimam dispensationem, sacramenti

Eucharistici definiuit. B. *Irenaeus* Episcopus Lugdunensis, Policarpi Episcopi Smyrnenſis, qui audiuit Johannem Evangelistam, discipulus, hoc elogium ab homine ἀπὸ Συρίας & prologista in *Irenaeum* ad Episcopū Trid. Bernardum Erasmo tulit, nimirum quòd, *Solus scripturarum praesidijs pugnauerit aduersus catervam haeticorum, quorum princeps fuit Simon ille Samarites, Magia peritus, qui se Deum summum ausus est predicare, & Selenen sortum suum persuasit esse summam mentem, & hic impostor Romae statuam meruit cum hac inscriptione; SIMONI SANCTO DEO.* En egregium pro innocentia pontificia testimonium depromptum ab *Irenaeo*! Adhæc, quid similis nostro dogmati de justificatione & salute hominis impetranda per solam fidem; quidvè dissimilis postulato pontificio, quo meritis sanctorum iustitia & salus promittitur, quam quod ait *Irenaeus* Lib. iv. Cont. hæres. c. 38. his verbis in Christo universa: *benedictio, & propter hoc benedictiones prioris populi à patre subripuit posterior populus, quemadmodum Iacob abstulit benedictionem huius Esau* Et porro c. XLV, pag. 257. scribit: *Omnes homines egent gloria Dei, justificantur a. non à semetipsis, sed à Domini adventu, qui incendunt lumen ejus.*

Alterum seculum quod attinet, etsi non inciamur in scriptis *Clementis Alexandrini, Tertulliani, Cypriani, Origenis, Adamantij*, multa contineri heterodoxa, quæ neq; nos probare possumus, neq; Romanenses per omnia probant; errores tamen illi, nondum tum publicè in Ecclesiâ sunt recepti, neq; Primatum Pontificis Romani ullâ ex parte stabiliverunt; quinimò, *Cyprianus* Lib. i. Ep. 3. graviter reprehendit *Cornelium* praesidem Romæ, quòd minis & terroribus hære-

hæreticorum commorus, literas ab eis accepisset & non potius remisisset eos ad suum Episcopum in *Africam*; cum ab omnibus Episcopis statutum sit, ut unius cuiusq; causa illic audiat & examinetur, ubi crimen esset admissum. Afferit quoq; Episcoporum in *Africa* non minorem auctoritatem esse, quam eorum qui Romæ illorum causam cognovissent. Talis fuit duorum primorum seculorum facies Ecclesiæ, *Lutherana* sc. quoad publicum doctrinæ genus per omnia conformis.

Postea verò, quamvis diabolus mysterium iniquitatis, quod vivis Apostolis moliri cœperat, paulatim magis magisq; operari, propagare & perficere studuit, sparsis hinc inde varijs abusibus, qui postmodum in unum corpus coalescentes, idolomaniam pontificiam penitus ceu Turrim quandam Babylonicam constituerunt; id quod circa annum Christi sexcentesium miserabili Ecclesiæ fato factum esse novimus: ita ut si externam Ecclesiæ formam, abusuum ac superstitionum abominationes spectes, summa harmonia illis Ecclesijs cum Romanâ pontificiâ intercesserit hodieq; intercedat. Tamen non defuere illis quoq; temporibus Doctores Ecclesiæ, qui grassantibus idolomania pontificiæ erroribus, etiam tum publicè contradicerent. Verum crescente dominatu pontificis Romani, puritas Religionis ita decrevit, falsorum dogmatum ac superstitionum verago accrevit, ut vix umbram aliquam puritatis ac simplicitatis apostolicæ aut antiquioris Ecclesiæ in papatu deprehendere, ubi tamen ne sic quidem defecit Ecclesia Dei, sed latuit, multis interim millibus superstitionibus, curvare genua nolentibus coram Baal, Pontifice Romano, quin si vel maximè Papatus Roma-

nus totum occidentem ita occupasset, ut sub regno pontificio nullus Electorum fuisset residuus nec quisquā sub eo salvatus; non tamen defecisset tota Ecclesia Dei in his terris: Orientem enim Papatus nunquā invasit, ne quidem tum, dum orientis imperium fatiscere cœpit. Græcorum namq; Ecclesia, licet gravi errore de *processione sp. sancti à solo Patre* fuerit implicata; in ipso tamē fundamento fidei & salutis residuo eoq; antiquissimo sarto tecto asserendo, ut & reliquis plerisq; articulis Religionis Christianæ, eandem *op. doctrinam* tenuit, quam hodie retinet Ecclesia Lutheranorum, eundem baptismum, eandem Eucharistiam integram minimeq; mutilatam.

Quod attinet dictum 2. Thes. 2: 15. *State fratres & tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Respondeo 1. Nos libenter admittere traditiones apostolicas, quales sunt. *α.* Libros Moysi & Prophetarum constituere canonem V. T. quia apostoli eundem suā autoritate confirmarunt. *β.* Doctrinam Apostolorum esse traditam primū vivā voce, deinde literis *γ.* Libros N. T. esse *γρηγοριαν* apostolicos, quippè quos ab Apostolis antiqua Ecclesia accepit. *δ.* Episcopos & diaconos impositione manuum esse ordinatos, presbyterium, excommunicatio contumacium, Eleemosynarum collecta, Psalmodia, dies dominica, Ritus item ordinati ab apostolis, sed tamē non alligati omnibus temporibus, locis aut personis, multò minùs sub opinione cultus aut meriti, qualis erat *abstinentia à suffocato & sanguine Act. 15: 20. &c.* Quo respectu & nos hodieq; multas retinemus Traditiones frecti libertate Christianā. De illis autem contraversia

est Traditionibus, quas pontificij non tam de ceremonijs Ecclesiasticis, quam ipsis dogmatibus fidei, sub Apostolorum nomine & autoritate, Ecclesijs nostris obtrudere satagunt, & quidē sub persuasione necessitatis; cum tamen in Apostolicis scriptis de talibus altum silentium sit, sed & planē adversum contineatur. Quales sunt: *oblatio Missæ: unctio Chrismatis, invocatio sanctorum, Orationes pro defunctis, primatus Papæ, Consecratio aque in Baptismo, sacramentum Confirmationis, ordinis, Matrimonij, pœnitentia & extrema unctio, Merita operum, Satisfactiones, Circumstantia enumerata peccatorum* &c. solent nonnulli adversariorum pro suâ sententia citare *Clementem Alexandrinum*. Verū Respondeo istum autorem scripsisse multa Erronea, utpote Lib. 1. Strom. ait: *Christum per unum tantum annum docuisse*; item *Gentes per philosophiam salvatos esse*. Lib. 2. Stromat. ponit fundamenta *hæresios Nestorianæ*; item statuit, *neminem ante Christum servatum fuisse*. Lib. 3. *Christum nec verè esurisse, nec verè sitisse*; sed *visum solummodò id fecisse* L. 6. *Christum & Apostolos multos apud inferos prædicatione Evangelij convertisse ad fidem* &c. Quin quòd *Eusebius* lib. 6. c. 12. affirmet *Clementem* uti Testimonijs, quibus contradicatur. De Epistolis *ignatij*, ad quas provocant, meritò dubitatur, *Eusebius* enim Lib. 3. c. 35. ut & *Hieronymus* in catal. scriptorum Ecclesiast. non nisi 7 *ignatij* Epistolas agnoscunt, cum hodie 12. impressæ extent.

Tertullianus in traditionum humanarum centone texendo ac interpolando, secutus est in multis *Montanum* hæreticum, qui prætextu *Paracleti*, sua figmenta palliavit. Hunc etiam secutus *Cyprianus*, erravit cum toto concilio Africano de rebaptizandis hæreticis, *Irenæus*

Lib. 1. c. 2. & lib. 3. c. 4. & alij patres nonnulli, provocantes ad Traditiones Ecclesiæ, generalitèr usurpant Traditionis *ἐκϋμον*, pro sc. doctrinâ Apostolicâ & præcipuis doctrinæ Christianæ partibus, quæ in symbolo Apostolico sunt comprehensæ: quales Traditiones etiam nos ultrò admittimus, de quibus & nulla controversia est. Porro, causæ propter quas Patres ad Traditiones sæpè provocarunt, hæ sunt: quia illis negotium erat cum ejusmodi hæreticis, qui scripturas non recipiebant; sed calumniabantur, aut saltem non integras: proinde laudabant Traditiones, non quasvis, sed quas noverant cum doctrinâ Apostolorum ex asse concordare, secundum illud Irenæi L. 3. c. 3. *Omnia sint consona scripturis, καὶ ἄλλα ἐστὶν ὁμῶς τῆς γὰρ φωνῆς.* Et illud Cypriani Epist. ad Pomponium: *Si aut in Evangelio precipitur, aut in Apostolorum Epistolis, & actibus continetur, observatur id ut sancta Traditio.* Et illud Basilij Epist. 80: *Rejicienda est consuetudo, & standum arbitrato inspiratæ à Deo doctrinæ: apud quoscunq; ergò inveniuntur dogmata divinis oraculis consona, illius omninò adjudicetur sententia.* Deniq; non omnia, quæ in monumentis sanctorum Patrum inveniuntur, salutaria sunt: constat enim multos eorum libros esse supposititios. E. G. multa proferuntur sub nomine Clementis Romani, quæ tamen ficta & fucata esse testis est Eusebius Lib. III. c. 38. Nicephorus L. 3. c. 18. sic multos libros Origenis, Hieronymus venenatos appellat.

Hisce præmissis, nunc breviter ad dictum 2. Thes. 2: 15. dico, quòd agatur ibi, vel de doctrinâ, vel ritibus: si de doctrinâ, tum *καταδόσεις* illæ, vel congruunt cum ijs quæ Apostolus scripsit, vel dissonant: si illud, frustra novæ confinguntur, si hoc, tum non sunt apostolicæ.

Sin

Sin de *Ritus* & ceremonijs iste locus intelligatur à pontificijs, monstrent nobis eas, & tam certos nos reddant de ijs, atqui certi sumus de Epistolis. Summa hæc est, quod nulla sit consequentia in collectione *Maseniensis*: Apostolus jubet tenere Traditiones quas Thessalonicenses acceperunt per sermonem, E. Apostolus alia tradidit, quàm scripsit. Vel. Ergò, traditiones sunt hæc ipsæ, quas venditant Romanenses.

Quod attinet legem probandi nostram doctrinam & refutandi heterodoxam è solâ scripturâ: *Respondeo* 2. Alia est quæstio *juris* alia *Facti*, an possimus id præstare, de eo non amplius dubitabit, qui cordato animo & à præconceptis opinionibus sequestrato, ruminat perpenditq; quæ antea scripsi de scripturæ perfectione; & præterea, quod *ex æquivocis* ex scripturis nunc colligo: Si Evangelium ab Apostolis prædicatum, postmodum verò ipsius Dei instinctu in Literas sive scripturam relatum 2. Tim. 3: 16. reddit hominem coram tribunali Dei perfectum, utiq; ullo aliquo verbo Dei non scripto ad hanc perfectionem consequendam non opus sed supervacaneum fuerit. At Verum prius. E. post. conf. dicta: Col. 1: 26. seqq. 1. Tim. 3: 14. c. 4: 13. 2. Tim. 1: 13. &c. 2. Loquendo de jure, non tenemur quidè aliundè, quàm ex solis scripturis firmamenta veritatis quærere; sed quoniam ipsi adversarij ad alia nos trahunt diverticula & q; obligant ad consulendum antiquitatem patrum, nolentes volentes etiam eò deduci non recusamus, salvis tamen legibus nostris ac intemeratâ conscientia: etenim: *Cecinimus vobis & non falsasti* Matth. 11: 17.

Deniq; ultimum quod concernit, *Ecclesiam sc. Roma-*

nam deprehensam semper in certi sensus possessione, nostram verò adhibere sententias script. ad probandum ambiguas ac plurium capaces sensuum. R. 1. Conciliet primum Masenius omnes Scotistas, Thomistas & infinitam sibi adversantium cohortem Romanensium. 2. Conciliet etiam patrum scripta infinitis locis sibi adversantia. 3. Paulò ante in multis dogmatibus recedere Romanam Ecclesiam hodiernam à veteri primorum seculorum Ecclesiâ demonstratum est. Quinimò, sufficeret contra justitianos adduxisse vel unum dictum *Ambrosij*, quod exstat in Aug. Conf. Art. vi. *Hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum salvus sit, sine opere, solâ fide, gratis accipiens remissionem peccatorum.* 4. Dico: sensum Literalem esse unum, analogiam Fidei quoq; unam esse, ad quam subordinatas quasdam unius dicti explicationes semper reducimus. Falsum autem est, quod ambiguas adhibeamus ad probandum dogmata fidei sententias, & non ante probatum, quam illi à tricis scholasticis & pugnâtibuscitationum speciebus abstinuerint, quales contradictiones de jejuniis quadragesimali aliquot commentis passim extant. 5. Deniq; Respondeo ad id: *Non dictum est Apostolis: ite scribite, sed predicate Evangelium.* α. jnnotescit jam, quam exiguâ veneratione amplectuntur scripturam adversarij, & quanto fervore traditiones hominum extollunt. β. Hâc hypothese positâ, Bellarminus non veretur nominare Traditiones humanas, *verbum Dei non scriptum.* Ut autem inoffenso pede hic progrediar, statuo & concedo, esse aliquod Dei verbum non scriptum, sed vivâ voce prolatum, quale fuit, quod partim Patriarchis initio ante scriptionem Librorum Mosis; partim populo judaico per prophetas, partim deniq;

deniq; à Christo & Apostolis fuit traditum priusquam consignaretur literis. Verum hoc verbum Dei non scriptum, unum idemq; planè esse cum V. Dei scripto, & differentiam omnem in modo tradendi consistere assero, de hoc utroq; verbo loquitur Apostolus 2. Thes. 2: 15. Quòd si alia ac diversa, vel etiam contraria ijs, quæ vivâ voce promulgarunt Apostoli, postmodum scripsissent; certè non pro Apostolis, sed Apostatis, quales Iesaitæ sunt, salutandi essent. Proinde vides *Maseni*, non hoc esse controversum; *An dari possit ullum aliquod verbum Dei non scriptum?* Sed hoc in quaestione versatur: *An postquam verbum Dei literis consignatum est Ecclesie commendatum fuit; aliud quodpiam Dei verbum non scriptum extet, pari vel majori etiam cum verbo scripto, auctoritate recipiendum?* Nos Neg. Adversarij affirmant, ὑπερὸν τι φοventes, quod per verbum non scriptum intelligant *Traditiones* quas vocant, apostolicas, easq; verbo Dei scripto mille modis anteponan: ita ut nullum tam absurdum tamq; erroneum dogma excogitari ab ijs possit, quod non sub honorifico isto *Traditionum* titulo defendere se posse sperent. Quod commentum his absurditatibus obruitur i. Verbum illud non scriptum, aut est verbo scripto ἀνάλογον, aut ἑτερογενές, si illud, tum unum numero & specie erit: accidens enim non tollit convenientiam essentialem: si hoc; non est apostolicum. ii. Verbum non scriptum, aut nullibi extat scriptum, aut alicubi. Si prius: quis determinare auit quodnam & quale sit? Si posterius: Ergò ridiculè dicitur non scriptum esse, quod tamen scriptum extat. Sin obvertant adversarij: *Non scriptum* appellari ideò, quia in Prophetarum & Apostolorum

scriptis minimè contineatur; dico quod dogmata verbi hujus non scripti neq; materialitèr neq; formalitèr in scripturis continentur E. verbum Dei non est. III. Si verbum scriptum est ipsissimum Dei verbum: si hoc verbum unam unius Dei veritatem docet; si nullum aliud Evangelium præter id, quod Apostoli prædicarunt, agnoscere debet: si deniq; Apostoli nullum aliud Evangelium scripserunt, quàm quod prædicarunt; sequitur dato alio verbo non scripto ejusdem autoritatis cum scripto, aliud etiam dari Dei verbum, alium Deum, aliam veritatem, aliud Evangelium, cujus annunciatio anathema sit Gal. 1: 8. Connexum liquet: aut verbum non scriptum est idem cum scripto, aut aliud; si illud, non constituit peculiarem speciem verbi Dei: sin hoc, utiq; non erit verum, quia plus uno verum esse nequit. Cedit E. causâ Masenius ipse & in casum obluetur.

X. Quicunq; suum sensum sententiamq; disertis S. Scripturæ verbis exhibere nequeunt; illi de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt. At Protestantes, suum sensum sententiamq; disertis S. Scripturæ verbis exhibere nequeunt. E. &c.

De Majore securus, ita Minorem stabilire conatur Masenius pag. 82. 83: Manifestè erroneum est illud judicium convenientia, quo existimant interpretationem, sive consequentias, & ex his conflatos articulos suæ fidei, in punctis hoc tempore controversis, S. Scriptura conformes esse, sive cum illâ convenire in eodem sensu sententiaq;. Nam appello ad confessiones Novatorum, & verbum Dei scriptum. Quo pacto demonstrabunt obsecro, iisdem utraq; verbis sententijsq; loqui? Ex tot

ego tamq̃ varijs Articulis ad substantiam fidei spectantibus, vel unum unicum postulo, qui verbis totidem, qui eodem ordine, antecedentibus & consequentibus ijsdem, nullâ trajectione verborum, nullâ subtractione, adjectione, aut permutatione nulla exhibetur. Hoc si nequeant, inanissimum illud de convenientiâ iudicium est, cum singula horum ad sensum evertendum sufficere, inter grammaticos etiam pueros compertum sit. At citius cælum ruet, quàm ut unum è gravioribus fidei articulis catholicis oppositum, cum adjunctis Limitationibus, per nuda, incorrupta, & non malè censarcinata scriptura verba in suis confessionibus ostendant: Et siquidem aliquid ex scripturâ depromptum offerant, ambigua, neq̃ suis verbis definita, habebit sententia. Cum tamen norma in tali convenientiâ iudicio, & rectissima, atq̃ indubitata esse debeat, omnibusq̃ partibus expressa. Christophorus Scheiblerus Tremoniensis, prædicans Lutheranus, in probat. fidei contra Method. c. 16. & Ioan. HUNDIUS Calvinista, in Togâ veritatis contra Method. c. 2. ad D. D. ex de Wallenburg, hæc in re provocationem, illum de communione sub utrâq̃ specie omnibus præceptâ articulum, à D. Paulo 1. Cor. 11. produciunt. Scheiblerus item, pro justificatione solius fidei, locum ex Rom. 3. 11. & Gal. 2. 3. Pro conjugio sacerdotum 1. Cor. 9. 5. & 1. Tim. 3. 24. adfert. Alia per necessarias ex S. scripturâ consequentias duci asserunt. Ut HUNDIUS ex Christi ad Latronem dicto: Hodie mecum eris in Paradiso, necessario sequi, Christum non fuisse in inferno. Et ex illo Pauli: Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? infert: Panem tantum esse in Eucharistiâ. Lutherani tamen nobiscum nullam huius sequela necessitatem agnoscunt. Sed huius locis, & in vernaculo libello nostro Religionis streit contra Coccejum satisfactum est & ex nudâ S. scripturarum collatione, quam in confessione facimus, abundè per di-

serta scripturæ verba occurritur. *Universim nullibi ab Adversarijs tota scriptura ad has controversias faciens recitatur, sed mutila sunt omnia. Similes hæc in re Arianus, qui, ex illo Christi, Pater major me est, dissimulatis, aut eversis scripturis reliquis, hanc limitantibus, asseriebant, Patrem in divinis, Filio Majorem. Quâ tamen ut videtur, scripturâ nihil disertius clariusq; dari poterat. Ut hi non immeritò, hæc tantum spectatâ, contenderent, suam sententiam cum S. Scripturâ ad unguem congruere. Sed vanâ tantum jactantiâ: siquidem ex alijs scripturis deducta Patrum sententia, plus eorum auctoritate valuit.*

Respondeo 1. Ad Propositionem Majorem, subsumendo multos dari, utpote infantes, senes; mutos, profelytos & ex gentilismo nuper conversos, rudes, immemores &c. qui suum sensum sententiamq; disertis S. scripturæ verbis exhibere non possunt; fundamentum tamen salutis probè sciunt alijsq; verbis fortè id ipsum meditari vel efferre parati sunt: hos tamen de verbo Dei veraq; ejus interpretatione judicare incertos esse, rigidum nimis foret, imò in ipsam Ecclesiam Papæ redundans periculum. Respondeo 2. Ad propositionem Minorem, Negando: idq; α. quia vetus & novum Testamentum agnoscimus & quotidie Deo laus, recitamus atq; repetimus. β. Quia quicquid credimus, profite-mur & docemus, testimonijs S. scripturæ abundè probamus & stabilimus. γ. Quinimò, tantulū abest ut à scripturâ recedamus, ut eidem primariò adhæreamus, adeoq; mandata hominum & commenta Papæ ἀγρὰ φὰ ἡμῶν ἀντίγραφα ceu cane pejora & angue, nausæa intolerabili abominemur & fugiamus. δ. quid, quod nisi articulos hodie controversos, deprehenderemus diserto Dei verbo adversari. & menti spiritus S. contravenire; pro incemerata illorum integritate servandâ tanto zelo non dimicaremus.

ε. Quia

ε. Quia quotquot Nostratium scripsere LL. CC. excepto, quod ego sciam, *Echarto*, qui studio solos *Patres* allegat, singulos fidei articulos S. scripturarum Testimonijs abundè probaverint atq; stabiliverint, *Philippus* sc. *Chemnitius*, *Hassenrefferus*, *Heerbrandus*, *Hutterus*, *Gerhardus* & innumeri alij. s. Respondeo ad ipsam probationem Minoris α. *Minimè erroneum esse istud iudicium conveniētia, quo sumus arbitrati interpretationem nostram in punctis hodiè controversis S. scriptura conformem esse & cum eâdem ex asse concordare.* Demonstrabo igitur nonnullis exemplis confessiones nostras & verbum Dei scriptum ijsdem verbis, sensu sententiâq; eâdem loqui; retorquendo *Ἐγκλημα* *Masenianum* in ipsos pontificios. Docent enim hi mortuos in Christo invocandos ceu opitulatores in necessitatibus esse: nos verò docemus *Patrem nostrum qui est in cœlis* *Matth. 6: 9.* hoc est: *Domini* *Deum nostrum esse adorandum, & illi soli serviendum.* *Matth. 4: 10.* Hæc sunt verba ipsius scripturæ, imò ex ipso ore veritatis Jesu Christo prolata. Multiplex verò contrā hoc Mandatum idololatria in Papatu committitur: procumbunt enim antè imagines & ea à sanctis petunt, quæ à Deo solo erant sollicitanda. Quare etsi protestentur, se non *λατρίαν*, sed *δουλείαν* tantum sanctis eorumq; imaginibus præstare; tamen quia protestationes istæ contrariæ facto sint, nullam inveniunt apud Deum excusationem: quin Paulus se *θεὸν ἰησοῦ χριστοῦ* vocet, non *τῶν ἁγίων*. Vel si distinguant inter cultum religiosum primarium & secundarium, ut nonnulli audent, nequicquam juvantur, cultus enim religiosus est punctum insectile, soli; Deo omnipotenti & *καρδιογνώστη* debetur: *Abraham enim nescivit nos;*

Israel nos ignoravit: Tu autem Domine Pater noster, redemptor noster, hoc nomen tuum a seculo Esa. 64: 16. Angelum tutelarem quem invocabat Jacob, ut filijs Joseph benediceret, non erat creatura aliqua sed increatus ille, Filius Dei, qui eruebat eum de cunctis adversitatibus, suis Gen. 48: 16. *Deus enim est qui liberat Israël e cunctis tribulationibus suis* Psal. 25. v. ult. idem judicium esto de principe exercitus Domini quem adoravit josua, Deum ipsum fuisse eundem, patet ex collatione paral lelorum Exod. 3: 5. Jos. 5: 14. & 15. Porro mentitur Masenius more suo Tract. pr. pag. 45. Abrahamum tres angelos adorasse Gen. 18. *unum saltē adoravit*, Filium Dei sc. quippè quem *Iehovah* salutatur & judicem universæ terræ v. 23: 25. Lothum verò adorasse duos angelos creatos, eadem facilitate reiicitur quā adducitur; aliud est 1. loqui de reverentiâ civili, quam exhibere potuit Angelis in formâ duorum peregrinantium apparentibus, Gen. 19. Tobia verò deportasse saltē preces dicitur Raphael ad Deum, quem adoravit Tob. 12: 12. Paulum quod attinet 2. Thes. 3: 1. & alibi, dico; aliud esse, vivos homines orare Deum pro vivis, quod habet mandatum Apostolicum Jac. 5. 16. aliud verò est invocare angelos ceu mediatores, quia idololatricum est Apoc. 22: 9. Porro, est ne idem dicere, *in cælo gaudium erit super uno peccatore* &c. Luc. 15: 7. *Et sanctos in cælo intelligere preces hominum*, judicabit qui didicit quid sit *plus esse in conclusionē*, quam præmissis. *ἱσ ἀγγέλων* quidem facti sunt sancti, Luc. 20: 36. seu æquales angelis, i. e. similes Matt. 22: 30. Marc. 12. 25. similitudo verò illa non est extendenda extra tertium comparationis, quod est, *immortalitatis privilegium & Calibatum*. Hoc est unum.

Eodem

Eodem modo de usu. S. Cœnæ non soli Evangelistæ Christi institutionem describunt; sed etiam Apostolus Paulus 1. Cor. 11. recipit se à Domino accepisse quod & tradidit Corinthiis, i. e. toti eorum Ecclesiæ, integram nempe S. cœnæ institutionem, vultq; omnes, etiam Laicos, sanguinis Domini in usu S. calicis fieri participes, ad integritatem enim institutionis spectant verba: *Bibite ex hoc omnes; hic calix novum Testamentum est in meo sanguine.* quia Christus ipse hujus Testamenti fundator ait: *Bibite ex hoc omnes*, Matth. 26. 27. jdeoq; idem Apostolus 1. Cor. 11. quinquies esionem panis & bibitionem sanguinis Eucharistici conjungit v. sc. 26. 27. 28. 29. unica verò illa disjunctio quæ v. 27. apparet; mox reducitur ad conjugium in eodem versiculo: *Mysterium enim ibidem ceu propheta indigitare voluit Apostolus minimè obscurum, quippè quod eruit ipsa experientia; nimirum sequens: quicumq; manducaverit panem, hunc sc. seorsim, hoc est, Laicus in Pontificatu, ἢ πίνῃ aut biberit calicem Domini indignè, ut Missificus Romanus profanando sanguinem Testamenti multifariam; ἐνοχὸς ἔσαι τῷ σώματι καὶ αἵματι τῷ κυρίου. Reus erit corporis Et sanguinis Domini, i. e. totius Sacramenti Violator habebitur, ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἐαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα κυρίου, non dijudicans corpus Domini i. e. profanans corpus Domini varijs modis, id est, separando à cœnâ, circumgestando, adorando, impœnitenti ore assumendo &c. Vides E. Maseni, quod nos in usu cœnæ dominicæ κατὰ πόδα sequamur vocem Christi & Pauli: *Bibite ex hoc omnes*, fatente etiam illud ipsum concilio Constantiensi. Cum tamen Masenius cùm hodiernâ AntiChristi*

catervâ clamitet e contrâ: *Bibite ex hoc*; sed non omnes. Quod enim salvator noster respexerit communales istos 12. in ultimâ cœnâ, non ut Apostolos, sed ut hospites hujus S. cœnæ, demonstrat Apostolus eandem institutionem repetens & commendans toti indiscriminatim Ecclesiæ Corinthiacæ.

Posito autem, dixisse Christum solis Apostolis, quâ talibus verba: *Bibite ex hoc omnes*, nequicquam tamen id juvat Missaticos in Papatu, quia non sunt Apostoli. Ad hæc, concessa quoq; hac eadē hypothesi, quod sint sacerdotes Romani etiâ *Apostoli*: argumentor tali ratiocinatione copulativâ: quibuscunq; Christus salvator dixit *Bibite*, illis etiam dixit *Editæ*. At solis Apostolis dixit *Bibite*. E. solis Apostolis dixit, *Editæ*. Et per consequens, impiè agunt pontificis Sacerdotes, quod non utramq; Laicis speciem interdicanz suoq; ordini soli vendicent. Hoc est alterum exemplum.

Sic eodem modo: cum Apostolus ait: *Honorabile conjugium in omnibus*, Heb. 13. 4. Nos strictè sequimur literam, nulli ordini prohibentes conjugium. Papicolæ verò Apostolo in os contradicunt: *Honorabile Conjugium NON in omnibus*, sed in solis Laicis. item: *Propter fornicationem* sc. vitandam, *unusquisq; suam uxorem habeat*, & *unaquisq; suum virum habeat* 1. Cor. 7. 2. isti negant manifestissima verba, potiùs ferentes in sacrificulis vagas libidines, eosdemq; minus hoc pacto peccare asserunt, quam si in casto & honesto vivant conjugio.

Hoc inter alia unum AntiChristi signum fore manifestè prædixit Paulus, 1. Tim. 4. 3. *Quosdam* sc. à fide defecturos, *docentes doctrinas Demoniorum*. Et ut quænam illæ sint caveanturq; accuratius subjicit: *Prohibentium nu-
bere*

*bere & cibos quos Deus creavit: Ideoq; in cauteriatâ conscientia odit Paulum Papa & Petro postponit. Sunt autem tales in sensum reprobum traditi, quod veritatem dilectam recipere nolint, ut salvi fierent, ideoq; Deusefficaces illis immittit errores ut credant mendacio ac pereant. Conf. 2. Thes. 2: 11. 12. Hinc illæ Lachrymæ, satis insidiosæ, quibus universam moluntur nobis scripturæ interpretationem *πυρίως* protestantibus redere suspectam.*

Omnia igitur & singula quæ in hoc capite recensentur usq; ad verba de Scheiblero, in ipsum autorē sociosq; meritò retorquentur: Falsum omninò esse quod semper necessarium sit iisdem toridemq; verbis scripturæ articulum fidei exhibere; cum notum sit sæpè analogiam fidei esse sequendam, quod approbasse deprehenditur pag. 60. & factitatum à Christo & apostolis certissimum est, confer sis Psal. 8: 3. cum Matth. 21. 16. Item Psal. 19: 5. cum Rom. 10: 18. & alia per plurima loca parallela. Illa verò quæ recenset, *ordo, antecedentium & consequentium dispositio, trajectio verborum, subtractio, adjectio & permutatio*, si fiant subdole & in fraudem veritatis cœlestis, ut ab adversarijs & omnibus hæreticis frequentatur idem genus interpretandi scripturas, tum fateor *singula horum ad sensum evertendum sufficere*, quod &, fateor, *grammatici pueri didicere*: Verum, quia versiones bibliorum, ut antea etiam notavi, quemadmodum & interpretationes omnes ita comparatæ sunt, ut quædam literam, quædam verò sensum Spiritus S. pressius sequantur, non mirum est, si orthodoxa *διόδοια* rigori nonnunquam *τῷ γράμματι* præferatur: quamvis id non temerè, sed urgente necessitate *ὁρδοδοξίας* i-

mitandum: τῷ ἔργῳ enim tamdiu enixè insistendum, donec παραλλήλογραμμον aliquid aliud suadeat: scripturam namq; scripturā interpretari tutissimum erit. γ. Respondeo laborare Masenij argumentum, ejusq; probationem insufficienti enumeratione membrorum: deesset enim requisitum potissimum huic postulato Maseniano: *postulo unum articulum, qui verbis totidem: qui eodem ordine antecedentibus & consequentibus iisdem, nullā traiectione verborum, nullā subtractione, adjectione aut permutatione nullā, adde: N U L L A* etiam sensus DETORSIONE exhibeatur: novit enim Vulpes postremum hoc ferculum palato suo non sapere; ideoq; non attulit: *σγε βλῶσι γὰρ τὰς γραφὰς Ἀντιχριστῶν.* Et quia responsum prius non nihil sit ad articulum de communione sub utraq; specie, itemq; conjugio sacerdotum, superius etiam de justificatione solius Fidei, nihil nunc amplius addam, præter paucissima de hoc ultimo, provocando ad *solam Fidem* à parte nostri, quia ad solam fidem quoq; noster Jesus in negotio salvationis & nostræ justificationis provocavit Joh. 3: 16. Marc. 5: 36. *Crede tantum* Matth. 9: 2. *Conside remittuntur tibi peccata tua.* Conf. Rom. 3: 27. 28. Rom. 5: 6. 7. 8. Eph. 2: 8. 9. Marc. 9: 23. *Omnia sunt possibilia credenti.* E. non solum sanatio filij, sed & maximè salvatio propria animæ & corporis. Act. 4: 12. Maximè verò conspicuus est aphorismus Rom. 4: 5. undè etiā placet sic argumentari: *Is, qui non operatur, credit autem in eum qui justificat impium, ejus fides reputatur ad justitiam. At homo Lutheranus est is, qui non operatur, credit autem in eum, qui justificat impium. E. homo Lutheranus est is, cujus fides reputatur ad justitiam.* Sicut & David ait: beatitudinem esse ejus

hominis

*hominis, cui Deus imputat justitiam sine operibus. Unde liquet esse ἰσοδυναμῶντα: solâ fide justificamur & salvamur; & non ex operibus justificamur & salvamur, sed fide: Ut autem retineamus hanc posteriorem locutionem, tanquàm scripturæ, ut putat, magis familiarem, videbit calumniator cælum Non citius ruere, quam ut unum e gravioribus fidei articulis Romano - Catholicis oppositum cum adjunctis limitationibus per nuda, incorrupta & non malè consarcinata scripturæ verba in nostris cōfessionib; ostendamus. Sed hanc cœli ruinam imminere Pseudo - capiti Ecclesiæ, papæ Romano: si enim ad nuda illa, ut nos verba provocaverint Pontificij, vereor ne actutum damnentur: nequicquam enim de seipsis sub illa propositione apostolicâ assument: *Ejus fides reputatur ad justitiam, qui non operatur; credit autem in eum, qui justificat impium. At homo Pontificius Non est qui non operatur, credit autem in eum qui justificat impium.* Ergò, Homo pontificius non est, cujus fides reputatur ad justitiam. Conclusionem non licet negare, nisi alterutra præmissarum fuerit falsa: at Major p. est nuda scriptura. Minorem non possunt negare, donec justificationem solius Fidei reprobant.*

E. Necessum habent etiam ipsi pontificij quærere *διαφορὰν* vel in Paulo, vel in Jacobo cujus literæ tantum inhærere solent c. 2: 24. At hujus versiculi genuinum sensum habes Rom. 4: 2. quibus collatis, vides Jacobum loqui de *justificatione coram hominibus*; Paulum vero de *justificatione coram Deo*. Aut E. pontificij interpretationem nonnunquam *διαφορικῶς* admittent; aut si malint, maneamus justificati utriq; verùm illi coram hominibus, nos coram Deo.

δ. Ad id quòd similes nos ait *Arrianus Masaeus*, qui

ex illo: *Pater major me est* Joh. 8. *Diffimulatis aut everfis reliquis hanc limitantibus asserebant, Patrem in divinis Filio majorem &c. Respondeo:* semel fines verecundiæ transgressum oportet gnavitèr impudentem esse: quod enim in seipsum & socios quadrat, in nos evomere non veretur. E. Gr. in articulo justificationis, qui reliquorum apex, illi unâ alterâve scripturâ spectatâ, in quâ hic articulus non est domi, sed agitur ibi vel de nudâ notitiâ, ut Jac. 2: 19. Luc. 4: 41. vel fide miraculosâ, ut 1. Cor. 13: 2. vel Fide justificante coram hominibus, undè gloria nulla apud Deum, ut Jac. 2: 14. vel ne nimium pudeat, de Definitione Fidei, quæ tamen opera non tangit, contendunt suam sententiam cum S. scripturâ ad unguem congruere. Ut meritò hæc faba cudadur in ipsis: *universim nullibi ab Adversarijs tota scriptura ad has controversias faciens recitatur, sed mutila sunt omnia, addo, heterogenea & planè impertinentia, in quibus foedam intueri licet μετάβασις εἰς ἄλλο γένος* ipsi Aristoteli formidabilem. Verùm, quare non adducit lucifuga *Masenius* in suâ confess. loca scripturæ domestica, in quibus ex professo agitur de hoc articulo, quæ sunt: Rom. 3: & 4. Gal. 2. Eph. 2. Act. 4. & 15. &c. nisi quia intelligat hæc dicta directè agere de justificationis & salvationis articulo propria verò dicta vel de Sanctificatione & Renovatione, vel descriptione fidei nunc salvificæ nunc miraculosæ &c. non enim credo *Masenum* tam simplicem fore, quin videat meliora, probetq; in conscientiâ, deteriora sequatur ne papam offendant: timet enim magis qui corpus perdere, quam qui animam potest, quemadmodum omnes reliqui in Papatu doctiores.

2. *Respondeo*: Vides ergò, *Maseni*, non sufficere; *suum sensum sententiamq;* disertis *S. scriptura verbis exprimere posse*; quoniam fecere idipsum etiam *Arriani*, sed adhuc omninò requiri ad genuinam interpretationem, etiam orthodoxam analogiam fidei, ad quam si patres *Nicænæ synodi* non commodè provocassent *Arium* tam facile non refutassent

Quare igitur tandem *Maseni*, desideras in *Nobis*, quod in *Arrianis* vituperas, nisi quod sis *ἀντοκατάκριτος*.

XI. Quicumq; suum sensum sententiamq; nec infallibili consequentiâ possunt evincere; de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt. At protestantes suum sensum sententiamq; nec infallibili consequentiâ possunt evincere E.

Pro stabiliendâ propositione Assumptionis hunc in modum differit Masenius pag. 83. seqq. Cum asserunt multa implicite in scripturâ contineri, quæ per necessariam inde deducta consequentiâ explicite in confessionibus suæ fidei proponantur, iterum fallunt. Quâ in re, suppono, necessariam hanc esse consequentiâ, quæ nullo casu mutari, aut aliter se habere, iisdem principijs stantibus, poterit. Necessarium enim est (ait *Arist.* L. 5. *Met. c. 5.*) quod aliter se habere non potest. Ita per necessariam consequentiâ *Manichæus* ille, qui apud *Augustinum* *Muscas* à diabolo factas admittebat, convinci ex *S. scripturâ* potuit: Deum creâsse muscas: qui creavit omnem animam viventem & o. volatile secundum genus suum, creavit & *Muscas*. Sed Deus illa creavit: *Gen. 1: 21.* Ergò & *Muscas*: hæc enim illatio aliter se habere non potest, neq; diversus aut oppositus ex iisdem propositionibus sensus inferri. At verò qui

neganti Arrio: Filium esse unius cum patre substantia: probare hoc ipsum ex scriptura per necessariam consequentiam voluerit, frustra erit, etiamsi hunc Elenchum intorquet: Qui est unum cum patre, est ejusdem cum patre substantia. Sed Filius est unum cum Patre Ioh. 10: 20. Ergo &c. Nam Arrianus & Majorem propositionem negabit, & consequentiam. Quia unum esse, de consensu & amore non minus, quam de substantia intelligi poterit, cum Ioh. 17. Christus roget pro discipulis, ut unum sint, sicut & nos unum sumus: quod de consensione, non substantia accipiendum est. At nullus omnino articulus Novatorum est, per consequentias propositus, in quo similes distinctiones exceptionesque non occurrant. Ita nihil, exempli gratia, tam apud Adversarios receptum est, quam omnes traditiones extra scriptum Dei verbum damnandas esse. Hoc vero infallibili sese consequentia probare autumant ex Apost. Gal. 1. 8. Qui Evangelizaverit prater id, quod accepit, anathema sit. Sed Romana Ecclesia hoc facit, cum verbum Dei non scriptum obtrudit. Ergo anathema sit. Verum Minor propositio & consequentia jacent, quando idem Apostolus 2. Thes. 2; 15. loquitur atque exhortatur, state & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Ubi tam viva vocis, quam scripta oracula audienda mandat.

Nullum, ut verbo repetam, articulum Novatorum reperies, qui necessariam consequentiam innitatur. Ratio universalis est: quia nullam ex scriptura propositionem formant, quae plurimum sensuum capax non sit, usdemque à diversis autoribus, exposita non fuerit: At quod plurimum sensuum capax est, non habet tantum unum certum, definitumque in quo necessaria fundetur illatio: plura enim & unum sibi mutuo adversantur. Quid? quod Adversarij, in suis syllogismis, alteram propositionem ex sola ratione contra nos producant, ideoque consequentia non tan-

tum scripto Dei verbo; sed & humano innitantur. Quodcum respuunt, suas ipsi consequentias, debiliorem semper partem imitantes, damnant: sequela enim quæ revelatum cum non revelato connectit, fidei divina objectum non est. Quare si iusta adversariorum causa est, si infallibili nituntur scripturâ, omnes planè, quos nobis opponunt articulos, tenentur vel expressis scripturæ verbis, vel necessariâ illatione ex utrâq. propositione per S. scripturæ verbum formatâ stabilire. Nam si vel in uno defecerint, à fundamento veritatis ac vera Religione exciderunt; quod si tamen sibi permitti velint conclusiones ex altera tantum propositione S. scripturæ ductas; adeoq. verbum humanum cum verbo Dei pro objecto Fidei amplectantur; jam equum erit, ut Ecclesia catholica conclusiones, fideiq. articulos, altera minimum propositione scripturæ subnixos, & tot seculorum consensione probatos, ante novitias suas, ex verbo Dei conclusiones, tolerant. Aut si has, tanquam hominum illationes reputant, suomet se iudicio condemnant.

Respondeo: I. Retorquendo hoc cum antecedenti argumentum in Adversarios: Quicumq. suum sensum sententiâq. disertis S. scripturæ verbis exhibere nequeunt; nec infallibili consequentiâ possunt evincere; de verbo Dei verâq. ejus interpretatione certii non sunt. At Ecclesia Romana suum sensum sententiâq. disertis S. scripturæ verbis exhibere nequit, nec infallibili consequentiâ potest evincere &c. Minor propositio Probatur, quia in singulis scripturæ dictis, quæ in conf. suâ Masenius allegavit circa Articulos fidei nobiscum controversos, petitur fœdè principium, Exempli gratiâ, ubi id extat in verbo Dei, vel quoad litteram vel sensum, quod animæ Patrum fuerint in inferno, & inde sub morte Christi liberatæ? Nam phil. 2: 10. Nil aliud dicitur, quam quod diaboli contremi-

ſcant & fateri cogantur quod Chriſtus Jeſus ſit Domi-
 nus cœli & terræ. 1. Reg. 2: 6. loquitur Anna de ſei-
 pla vivâ, ſed humiliatâ & exaltatâ, ut patet ex antece-
 dentibus & conſequentibus. Zach. 9: 11. Tantùm al-
 legoricè loquitur ſp. S. de redemptione generis huma-
 ni per Chriſtum factâ. Quin potius duo tantum loca
 poſt mortem reſtare aſſerat ſcriptura: S. infernum ſc.
 unde nullâ redemptio, & vitam beatam, unde nullâ re-
 greſſio Luc. 16: 22. 23. 25. 26. Adhæc, quis ſanus has pro-
 poſitiones, unam *Maſenij*, ſcripturæ alteram non vi-
 derit eſſe diverſiſſimas, præterquam quod una huma-
 na inò diabolica ſit, altera divina, nempe: *Anima
 B. patrum erant in inferno ſeu purgatorio, poſtea inde libera-
 ta per Chriſtum.* Et: *Ipsa creaturâ liberabitur à ſervitute cor-
 ruptionis in Libertatem gloriæ filiorum Dei Rom. 8: 21. Reſpon-
 deo 2. Negando Minorem propoſitionem, ejusq; proba-
 tionum ſingula membra: Nam α. propoſitio illa: Mul-
 ta in ſcripturis continentur implicite, quæ in confeſſionibus po-
 nuntur explicite,* eſt infecta fermento pontificio; quippè
 quo ſcripturis obſcuritatis ſæcem inſtillare ſatagunt.
 Nos dicimus multa in ſcripturis contineri *αυτολέξει;*
 nonnulla verò *κατ' ἐκδοχὰς* h. e. per bonas conſequen-
 tias inde deduci. β. ô nos miſeros, qui firmiores con-
 ſequentias non uſurpamus, quam illam contra *Arria-
 nos: qui eſt unum cum patre, eſt ejusdem cum eo ſubſtantie,*
 quaſi quòd ignoramus eſſe fallaciam æquivocationis, &
 ambiguam eſſe vocem *Unum*, cur non adhibes ex ſcri-
 pturis tale dictum quo ſtringi poteſt *Arrianus*, qui
 te artificem in eis producendis profiteris? Aſt quia vi-
 det patres Nicenos ad probandum *ὁμοσίαν* Filij Dei
 cum patre uſos eſſe conſequentijs è ſcripturâ deductis,
 tacer

racet tenebrio. Nos E. cum Nicenis patribus contra *Arrianos* infallibili consequentiā sic Argumentamur: *Quicumq; ab eterno à Patre genitus est, est ὁμοῦστος & ejusdem cum eo substantia. At Filius ab eterno à Patre genitus est.* Psal. 2: 7. Mich. 5: 2. Joh. 5: 18. c. 8: 58. 1. Joh. 5: 20. E. Tali necessitate consequentiarum utimur *Lutherani*, non qualem nobis falsò imputat *Masenius*. Atq; ita arma suppeditat nobis ipse hostis. Verùm mirari subit, cur in superiori capite damnet in *Lutheranis*, quod nunc in *Homousianis* admittere cogitur, nisi quia suomet se iudicio condemnet. Mentitur E. nullum omninò articulum nostrum esse, per consequentias propositum, in quo similes distinctiones exceptionesq; non occurrant. γ. Respondeo igitur ad exemplum propositum de *Traditionibus*, necessariam imò infallibilem esse consequentiam illam: *Qui Evangelizaverit præter id quod accepit, sc. per Traditionem apostolicā sive sermone sive Epistolā factam, hoc est, vel coram vel scripto, anathema sit.* Gal. 1: 8. 2. Thes. 2: 15. *At Romana Ecclesia hoc facit cum verbum humanum pro verbo Dei obtrudit. Ergò anathema sit.* Mandat enim Apostolus Thesalonicensēs tam vivæ vocis suæ quam scriptæ oracula audire, quod indicat non solum vox pl. ἡμῶν, quam ipsa substrata materia: quod & *Beza* observat in Annotationibus in h. l. ubi ait: *Retinete κρατῆτε*, totis nimirum viribus: hæc enim est propria declaratio τῆ κρατῆν, quod eruditè observavit *Syrus* interpres. *S. Traditam doctrinam, παραδόσεις*, id est παραγγελίας, quas disertè commemoravit in superiori Epistolā, c. 4: 2. quamobrem etiam addidit δι' ἐπιστολῆς per Epistolam. Itaq; falluntur, qui παραδόσεις putant vocari duntaxat externos ritus ad politiam Ecclesiasticam pertinentes:

quum hic agatur de ipsa doctrinâ in quâ stare oporteat quicunq; salutem expectant à Domino, quomodo etiam idem nomen singulari numero accipitur infra c. 3: 6. ubi rursus quânam fuerint hæc mandata explicat. Sed omnium hominum impudentissimi sunt, qui hunc locum citant, ut suarum superstitionum colluviem imperitis hominibus venditent. Nam (ut taceam quod modo dixi) etiamsi verum esset quod pro vero assumunt, cui tandem concesserint cuivis licuisse quod Paulo licuit, aut istas foetidas superstitiones ab eo spiritu profectas, qui contraria prorsus statuit? 1. Cor. 11: 13. & 7: 33. Col. 2: 16. & 1. Tim. 4: 3. *¶* Porro, Necessariâ consequentiâ sic argumentamur: *qui docent mandata hominum, frustra Deum colunt.* Matth. 15: Sed pontificij docent mandata hominum, dum communionem sub unâ specie in S. cœnâ obtrudunt Laicis E. Pontificij frustra Deum colunt. Minor est antea probata. Si propositio major est plurium sensuum, utiq; neq; in ipso papatu aliquid certi de eâ concludi potest, quemadmodum neq; de cœteris à Masenio in confessione adlegatis. Neq; Minor ambigua est: esse enim communionem illam solitariam Mandatum Papæ seu humanum & non divinum, ex collatione verborum institutionis & historiæ Ecclesiasticæ longè evidentissimum est. Pari modo Pharisei dicere potuerunt Christo respondenti, ex V. Test. *Nullam ex scriptura propositionem formas, qua plurium sensuum capax non sit: ratio subest, quia dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim opera eorum mala: omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem ne arguantur opera ejus. Qui a. facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus,*
quia

quia in Deo facta sunt, Ioh. 3: 20. 21. Confer Disputationem Christi cum judæis Joh. 8. descriptam, ubi non ovum ovo similis, quam *Nenia Maseniana* & judæorum adversus Christi propositiones necessariâ consequentiâ innixas, impiæ exceptiones. E. Queritur *Masenius* alteram propositionem contra se suosq; ex solâ ratione à nobis produci. *Respondeo* 1. A videri ad esse N. V. C. 2. Nobis imputant, quod meritò quadrat in ipsos: subsumunt enim illi in singulis hisce postulatis de protestantibus Lutheranis, quod non solum humanum sed & diabolicum mendacium est: 3. Ponamus, nos teneri omnes articulos quos adversarijs opponimus, vel expressis scripturæ verbis, vel necessariâ illatione ex utraq; propositione per S. scripturæ verbum formatâ stabilire; non dum tamen evictum aut demonstratum est, id à nobis non factitari: Reclamat enim Experientia contrarium, Nonne enim Major propositio: *Qui docent mandata hominum, frustra Deum colunt*, est è verbo Dei? novit id tyro in logicis, qui didicit quodnam subiectum quod prædicatum? Nonne etiam alterius propositionis veritas: *Pontificij docent mandata hominum*, fundatur in verbo Dei, indeq; probatur, dum nuspiam à Deo mandatum sit *comburare hæreticos* sed potius contrarium præceptum: *finite zizania crescere* Matth. 13. His similia sunt, *prohibere conjugium*, quod tamen inter omnes honorabile est Heb. 13. *instituere Bernhardinos*, Augustinianos aliosq; innumerabiles monachos &c. Videor audire respondentem *Masenum* cum Eckio in Enchirid: p. 144. ad propositionem Majorem: *Qui docent doctrinas hominum, frustra Deum colunt*. Christum sc. non improbasse traditiones hominum simpliciter, sed

sed quas faciebant contrarias legi Divinæ. Respondeo *Masenio Masenium* opponendo: Nullam ex scripturâ propositionem formant, sc. Pontificij, quæ plurium sensuum capax non sit, & in quâ similes distinctiones exceptionesq; non occurrant. Quinimò non solum *ἐν αὐτῷ* in negotio salutis sed & *ἐν ᾧ* prohibet Deus in suo verbo. 5. Tandem quod attinet conclusiones alterâ propositione scripturæ subnixas, magna est earum in utraq; Ecclesiâ differentia: Pontificij enim in talibus cudendis semper pro objecto fidei amplectuntur verbum humanum, utinam non diabolicum! Exemp. Gr. de conjugio, jejunijs 1. Tim. 4: 1. 2. 3. Nos verò nullum errorem remonstramus adversarijs, quem non in verbo Dei sufficienter esse profligatum demonstramus. E. Gr. ut de com. sub unâ specie adhuc dicam, datâ à *Masenio* occasione in ipsa conf. & observ. in c. 5. de *S. scripturis*, ut ait, *malè intellectus & expositus*. Nos provocamus ad ipsam scripturam S. & Christum S. cœnam in utraq; specie instituentem & Paulum repetentem ac ob. Corinthijs Apostolica auctoritate tradentem, Matth. 26: 26. seqq. Marc. 14: 22. seqq. Luc. 22: 19. seqq. 1. Cor. 11: 23. seqq. ubi simul expressis scripturæ verbis & necessaria illatione ex utraq; propositione per S. Scripturæ verbum formata usurpationem utriusq; speciei stabilimus; *Masenius* verò neutrum præstat.

Quod enim α. ait verba *Edite, bibite, hoc facite*, non esse præcipientia sed invitatoria, quod conatur declarare simili: *vos debetis alter alterius pedes lavare*, quod tamen Christiani sibi imperatum esse atq; ad salutem prorsus necessarium non existimant:

Resp.

Respondeo *Nihil esse* quid enim aliud est Dei invitatio
 quàm mandatū; dicitur enim omne Dei verbum Man-
 datum Psal. 119. ut taceam diversos actus fuisse insti-
 tutionem ac administrationem S. cœnæ, & Lotio-
 nem pedum; aliud enim est Christi Testamentum
 quippè Sacramentum; aliud nudum Symbolum Cha-
 ritatis. Adhæc, Christum hâc ceremoniâ, lotionem
 sc. nobis præcepisse Charitatem, quam h. l. *Masenius*
 fateretur non esse necessariam ad salutem, ex Joh. 13. v. i.
 constat; quinimò de puritate internâ humilitate cor-
 dis sc. non externâ, *Lotionem* pedum intelligen-
 dam esse Christus expressè docet v. ii. *Mundi estis,*
verum non omnes, novit enim quis esset qui eum proderet.
 Neutiquàm igitur vi horum verborum stat certa præ-
 sumptio pro nostrâ libertate. *β.* ait: *Faciamus præ-*
ceptum esse, concernit tamèn solos Apostolos. *Respon-*
deo: Paulus reclamât, quòd toti Ecclesiæ Corinthiæ S.
 cœnam integram tradidit juxta mandatum Domini i.
 cor. ii. 7. ait: *demus universis hominibus datum esse, un-*
dè constabit obligare singulos magis quam illud Gen. 1. cresci-
te & multiplicamini? Respondeo: distingue benedicti-
 onem corporalem à spirituali; illa conditionalis est,
 hæc antecedenti Dei voluntati inclusa, quæ univer-
 salis est. Adde, Deus non ait: *Crescite & multiplica-*
mini omnes, sicut h. l. *bibite ex eo omnes &c.* demùm ait
Masenius: sed & singulos hominum hoc præcepto obligatos es-
se statuamus, undè probabis verè illos non sumere Christisan-
guinem, qui sub specie panis totum Christum accipiunt? &c.
Respondeo i. jta certus est *Masenius* cum socijs de verbo
 Dei verâq; ejus interpretatione, sicut Miles de suâ sta-
 tione certus est, qui hosti tergum vertit & pellitur ab

uno propugnaculo in aliud, donec capiatur triumphatus. Pugnamus E. nos in scripturarum arce, *Masenius* verò cum suis, debile observet suæ defensionis munimentum: 2. *Docent* pontificij jam expressè *Doctrinas hominum* Matth. 15. qui testamentaria Christi verba judicant ac metiuntur decempedâ stultâ rationis; cum tamen æstimanda forent juxta regulam instituentis ac promittentis, *qui potens est omnia facere superabundenter, quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem qua operatur in nobis, ipsi gloria in Ecclesiâ in Christo Iesu in O. generationes seculorum* Eph. 3:20. 21. Respondeo 3. Totum Christum Non accipi Sacramentalitèr sub specie panis; sed ex benedicto calice bibi sanguinem Christi, Clarissima scriptura tradit: Non namq; quisquam dicendus bibere, nisi sub specie Vini sumat. Modus conceptionis Christi huc non quadrat, quippè quæ uno actu sp. S. peracta est. 2. Particula *vel* 1. Cor. 11:27. semel adhibita hanc necessitatem non laxat; sed noimus ex voce conjunctiva *ἢ* sexiès in eo-textu positâ, imò in eodem v. 27. adhibita *ἐπεξήγησις*, imò ex totâ harmoniâ Evangelistarum & Pauli, junctim esse cuilibet utramq; speciem imperatam. 5. De *Abstemia* nonnullorum Naturâ Respondeo; non verum esse sed verbo Dei adversum quod ait *Masenius: Deum adversus quorundam naturam suis pugnasse præceptis nemo dixerit.* Imò, dicit scriptura: *convertimini ad me.* Et tamen Joh. 6. *Nemo venit ad me nisi pater qui misit me traxerit eum.* A præcepto enim ad possibilitatem V. C. de jure, non facto. Quamvis non credam ullius hominis tam esse abstemiam naturam, quin legem illam, quam rigidam vocat *Masenius*, patiatur, suppeditant enim plures vini species

cies divitiæ Christi, quas spernunt sacrilegi pontificij deniq; non semel demonstratum est contra calvinianos Joh. 6. c. non esse sermonem de S. cœnâ, quæ anno integro postea instituta est, quam concio illa habita fuit capernaumi. Quod attinet Christi oblationem incruentam, quam vocant, in quotidianâ missâ, pro vivis & mortuis, dico nullo scripturæ fundamento niti: 1. enim in textu hebræo nulla mentio est sacrificij 2. protulit Melchizedechus Rex salem panem & vinum, & ipse erat sacerdos Dei altissimi, & benedixit ei. Gen. 14: 18. 19 Hoc est, Melchizedechus ut Regi, munificentia, ut sacerdoti benedictio tribuitur: coherencia enim verborum exigit ambos versus esse conjungendos: non etenim *Soph pasuk* semper orationem claudit: Vide Gen. 25- 14. 3. Quod maximum est, spiritus S. Heb. 7. tractans singula hujus collationis membra, hujus *avalogyias* & sacrificij panis & vini ne verbo quidem meminit, quod non fecisset, si oblatio missæ pontificia locum inveniret. Cyprianus L. 2. Ep. 3. vult factum hoc cœnæ dominicæ typum esse, quod non improbamus: verum aliud est, offerre corpus Christi manducandum sub pane, & sanguinem ejus bibendum sub vino, ut sacramentum; aliud est offerre corpus & sanguinem Christi Deo ut sacrificium propitiatorium in Missâ pro peccatis vivorum & mortuorum ex opere operato &c. idud enim est Christianum, hoc idololatrium. Argumentor igitur:

Melchizedek profert panem & vinum.

Melchizedek est sacerdos E.

Quidam sacerdos profert panem & vinum.

Dum plura addit Masenius ad conclusionem, peccat

contra illud: *Nil addas nil detrahas* Deut. 4. imò vel à puero vapulabit qui hanc Logicam didicit: *plus est in conclusione, quam erat in præmissis.* Nos adhæremus verbo apostolico: *Christus per proprium sanguinem semel introivit in sanctuarium, aternâ redemptione inventâ, Heb. 9: 12.* ex his omnibus liquidò constat, *Masenius* affricare nobis suorum, ne dicam suum, morbum propriâq; scabie laborare, quo pacto enim demonstrabit obsecro iisdem utraq; sc. confessionem suam & verbum Dei, verbis sententijsq; loqui? ipse namq; cum socijs verbum hominum cum verbo Dei violentè intorto pro objecto fidei amplectitur suometq; se iudicio condemnat.

XII. Quorum vulgo fidelium constare nequit an infallibili expositioni verbi Dei nitatur, an verbis Prædicantium? de verbo Dei, verâq; ejus interpretatione certi non sunt. Sed Protestantium vulgo fidelium constare nequit, an infallibili expositioni verbi Dei nitatur, an verbis prædicantium? E. Protestantes de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt.

Majore propositione neglectâ, Minorem, seu assumptionem statuminare contendit *Masenius* his verbis: *Multi Novatorum per ignorantiam S. Scripturæ vim sententiæq; expendere satius nequeunt, imò plures reperiuntur, legendi omnino imperiti, quibus non sufficiet pastorum suorum Doctorumque voces audisse, quod homines illi sint erroribus expositi, quo igitur hi modo securi esse poterunt, quod in omnibus cum S. Scripturâ conveniant, cujus vim non assequuntur?*
Planè

Planè hos necesse est Doctòrum Pastorumq; interpretationibus consequentijsq; ex S. Scripturâ ductis niti: nisi malis affirmare eos S. Scripturâ fulciri, quam non intelligunt. Quocirca in explicabili illos dilemmate constringo. Vel concedunt prædicantes suos, aut etiam suæ fidei confessiones, in propositione & expositione S. Scripturæ rudibus factâ errare posse; vel esse infallibiles. Si prius admittant, plebs fidelium de suâ religione nequit esse secura, cum ex illius ore verbum Dei excipiat, qui illud proponendo exponendoq; falli possit, ac fallere. Si postèrius asserant, jam secum ipsi pugnant, & in Ecclesiâ Doctòribus infallibilitatem agnoscunt. Quòd si dicant: non ipsa prædicantis verba; sed Dei ex S. Scripturâ prolata auditori in assensu fidei attendenda esse: rem planè ridiculam exigunt, ut scilicet auditor, Dei & prædicantis verba inter se norit distinguere, ad quam rem non humano, sed divino ingenio opus est, quod prædicantium quilibet Dei ubiq; verba inani ostentatione jactare possit, cum sua venditet; consequentias inconsequentes ducere; atrum pro albo obtrudere: & quo tandem arbitrio, scripturam ipse non penetrans, veritatem obtinebit? ijs præsertim in controversijs, quæ doctissimos quosq; de scripturæ libris, verbis, sensuq; fatigant. En quò deniq; incertitudinis plebem fidelium ablegant, qui iudicium illud convenientia ad securam fidei possessionem in omnibus requirunt.

Respondeo: 1. Non opus esse prolixâ in posterum postulatum Masenianorum sc. residuorum refutatione, cum crambem sapius coctam asserat. Ideoq; dico 2. ad prop. Majorem; ignorari Elenchum, cum aperta sit contradictio in adjecto quam Arist. ἀντι-
κειμενον ἐν προσκειμένῳ nuncupat, cum dicit fidelem nescire an nitatur verbo Dei, vel prædicantium seu humano: Fides enim est ὑπὸς αἰσῶς καὶ ἑλεγχος Heb. iiii.

Deindè propositio ipsa falsa est: cujus discipulus est incertus, is quoq; ipse incertus est de verbo Dei. Absit! Christus enim est ipsum Dei verbum *ὁ πρὸς αὐτὸν*, cum tamèn discipulus Judas desperavit. *Respondeo* 3. *Negando* propositionem Minorem, idq; tum simpliciter, tum quoad singula probationis membra, sed ut dixi, breviter. α. *Quæro*, utrinè ignorantiores S. Scripturæ sunt, an quibus legere nunquàm datum est, ut Laicis papæ, an quibus concessa copia est legere eandem in linguâ vernaculâ quotidie, ut Laicis nostris? β. Quod legendi imperitos attinet, *quibus non suffi erat pa-*
storum voces audire, quippè errorib; expositorum, dico supponi tanquàm concessum, quod maximè est *ἡ ἀπὸ τοῦ λαοῦ*, quasi verò illorum laici nostris forent sagaciores, aut doctores illorum nostris cœlestiores? aut quibus nituntur illorum Laici oberrantes in tenebris, veritatis principijs præ nostris Catechismum h. e. doctrinam salutis fundamentalem edoctis, nisi quod credere cogantur Monachis histrionicam agentibus in suggestu, qualis erat Augustinianus ille in urbe Ratisbonensi Alphonsus Stamios A. 1654. tempore comitiorum. γ. Apparet igitur æstimare nostros antagonistam ab ingenio suorum, quomodo enim illorum auditores scripturam intelligant, aut vim ejus assequantur, qui parum scripturæ, multum fabularum pro concione audiunt? δ. Dilemma quod concernit, facile est explicabile, ut antea sufficienter responsum est, cogitanti, agnoscere nos in Ecclesiæ nostræ doctoribus infallibilitatem sed hypotheticam: in Romanæ verò Ecclesiæ doctoribus non Fallibilitatem solum, quamdiu dubitationis dogma defendunt; sed & summam Fallaci-

am, dum Laicis inuideant donum probandi Spiritus; monente apostolo 1. Joh. 4. *Probate spiritus, si ex Deo sint.* Quomodo autem probabunt doctrinas prædicantium, exemplo Berhoensum Act. 16, aut juxta quam Regulam eas examinabunt, ubi Canonem prohibetur habere in possessione. Sed explicent mihi hoc dilemma hodierni Romani: Aut concedunt prædicantes suos errare, aut statuunt infallibiles esse. Si prius, de suâ Religione non possunt esse securi sed fluctuant; si posterius, coguntur desperare, quia instinctu docentium & satisfactiones pro peccatis extra Christum continuò urgentium, de suâ salute perpetuò dubitabunt. e. *Instantia* nulla est: quia pro impossibili æstimat, quod Christus ipse inculcat esse possibile Matt. 7. *Cavete vobis à Pseudoprophetis &c.* obligantur enim auditores mandato divino discernere inter verbum Dei & verbum humanum. Ut nil dicam de eo, quod æstimet rursus nostros prædicantes ab ingenio suorum, qui Dei verba inani ostentatione jactant, cum sua venditent, consequentias inconsequentes ducant, atrum pro albo obtrudant. *Va illis qui dicunt malum bonum* Esa. 5. Et quo tandem arbitro, scripturam ipse non penetrans Laicus pontificius, veritatem obtinebit, etiam in articulis ijs, qui Doctissimos nequicquam fatigant. s. Er, quò deniq; incertitudinis plebem infidelium ablegant, qui judicium illud convenientiæ ad securam Fidei possessionem in omnibus Non requirunt.

XIII. Quicunq; ex naturâ iniquis affectibus obnoxij sunt, certi suæ expositionis esse nequeunt.

unt. Sed Lutherani Doctores, ex naturâ iniquis affectibus obnoxij sunt. E. Certi suæ expositionis esse nequeunt.

Majoris consequentiam conatur probare *Masenius* pag. 86. his verbis: *Multi etiam Doctorum instabiles sunt, & iniquis affectionibus huc illucq; transversum rapiuntur, nisi fortè ex Adâ posteritate non sint, in quibus caro concupiscat adversus spiritum. Hi igitur quo titulo sibi infallibilitatem in judicio illo convenientia polliceri possunt? Nam ut Apostolus loquitur, 2. Pet. 3. sunt quadam difficilia intellectu, qua indocti & instabiles depravant, ad suam ipsorum perditionem. qua sanè ad fidem referuntur, cum instabilium ita depravatio perditionem spectet. Minorem sic confirmare contendit: An tales novatorum predicantes Doctoresq; sunt, qui in numero instabilium ejusmodi censerî nequeant? Si queant, quis me illosq; certos faciet, reipsâ non esse? Lipsiensis Academia per suum D. Maukisch adversus P. Mulmanni *Mysterium Thef. 8. & Th. 11.* his verbis audet Patres erroris arguere: Patres qui in scripturæ dictis explicandis frequentius diversas, imò quandoq; planè contrarias, & quia pleriq; hebræi idiomatis ignari fuerunt, non rarò insullas proferunt explicationes, pro verâ interpretationis normâ non agnoscimus. Quos ergò meliores certioresq; substituitis? Numquid vosmetipsos? an vos igitur hebræi omnes quari idiomatis? an nihil inter vos pugnans contrariūq; inter quos tot propemodum sententiæ quot capita? Censete post Lutherum, natas ex unâ scripturarum interpretatione sectas, mutuis inter se damnationis criminationibus separatas. Princeps horum ducesq; ex ipsis etiam Hebræis Græciq; fontibus hæc dissensionis sparserunt principia: Ab ignorantibus hosce fontes*

*rarior sanè extitit seditionum origo. Docti hâc prurigine dis-
sentiendi primum ferè infecti sunt: Et tamèn nemo horum fu-
it, qui non se arbitro ac definitore suam sententiam cum sacrâ
scripturâ ad amissim concordare senserit, Patres antiquamq;
Ecclesiam tanquam errori obnoxiam despexerit. Quid tibi
de his doctoribus videtur, quorum se quisq; errare pernegat,
cum S. Scripturâ convenire jurat? an tu idem de illis feres ju-
dicium?*

*Respondeo: 1. Ad prop. Maj. Negando, idq; simplici-
tèr, quia ex naturâ omnes iniquis affectibus obnoxij su-
mus Eph. 2. Naturâ filij iræ. Rom 8. Caro concupiscit adversus
spiritum: Tales & jam extitère prophetæ & apostoli, ne-
motamen sanus eos incertos suæ expositionis fuisse di-
xerit. Vel etiam ex hypothesi adversarij sic argumen-
tor: Quicunq; ex Adæ posteritate sunt, iniquis affectioni-
bus huc illucq; transversum rapiuntur. Sed pontifi-
cij ex Adæ posteritate sunt. E. iniquis affectionibus huc
illucq; transversum rapiuntur. Vel si malint: at Pon-
tificij iniquis affectionibus huc illucq; transversum non
rapiuntur. E. Pontificij ex Adæ posteritate non sunt.
Quid E. de vobis dicam, nisi quod salvator iniquis af-
fectibus non obnoxius dixit pharisæis: Joh. 8. Vos
estis ex patre Diabolo.*

*Respondeo. 2. Ad propositionem Minorem, à posse ad
esse N. V. C. possunt fieri instabiles E. sunt. Non magis
vera est quam hæc: Masenius potest fieri papa E. est.
Et si queat: quis illum nosq; certos faciet, reipsâ non
esse. Aut hæc: Masenius potest cum socijs damnari,
si sc. quedam depravare perseveraverint in suam ipsorum per-
ditionem 2 Pet 3. E. dudum damnati sunt. Circa dictum
illud vide quid notabam de script. perspicuitate. Quod*

controversiam attinet de autoritate patrum & testimonio humano, respondeo, quia ante fusiùs, nunc brevissimis: *α.* Rectè scripsisse D. Maukischum, quia patrum explicationes pro infallibili interpretationis normâ nequaquàm agnoscimus, sed verbum Dei ipsum: Spiritus enim Dei, quod dixit in uno loco arctius, in altero latius deducit, quæ hic parcius, alibi rotundius tradit &c. Hanc artem sumus à Christo & Apostolis, neutiquam verò à Papa Romano edocti. *β.* Oportet esse hebræostales interpretes omnes, qui more patrum integras scripturas, vel magnam earum partem, proprio arbitratu alijs inconsultis vel vertere vel commentarijs illustrare moluntur; cæteros non item omnes. *γ.* Sectas quod concernit varias mutuis inter se damnationis criminationibus separatas, respondeo, pugnantes illas sententias extra Lutheranismum natas damnamus unâ cum pontificijs, quales sunt, Anabaptistarum, Calvinianorum, Arminianorum &c. non tamen *γνωσις* Lutheranas in libris nostris Symbolicis subscriptas. Cæteri, utpote vel schismaticè egressi à nobis, vel aliundè orti, qui nobiscum nolunt *συναί-
δει τὸ καὶνόν*, non agnoscunt principem seu ducem vel spiritum Dei vel *Lutherum*, sed spiritum vertiginis. *δ.* Quòd verò ait ex hebræis græcisq; fontibus hæc diffensionis sparsa principia sint, factum est per accidens. Nihil enim tam bonum, quin abusu fiat perversum: Non E. sequitur doctrina hæreticorum est periculosa: E. doctrina simpliciter repudianda. *ε.* Cur demum non feram iudicium rigidius de talibus, Schismaticis sc. quam ille de patribus, hi enim quam pluri mi salutis fundamentum tenere, integrum, illi verò

si juraverint idem præstare seiplos, fient, conscientia aliud dictante, perjuri s. Nostrium verò *γυμνάσιον* sc. Lutheranorum nemo vel antiquitatem venerandam spernit, sed suo honori relinquit, vel ullâ prurigne dissentendi infectus est.

Respondeo 3: Ad consequentiam Majoris iteratò: Distinguendum esse, inter imbecillitatem humanam, quâ omnes pro dolor, laboramus, & inter id quod Spiritus S. per vasa hæc argillea intendit & procurat. *Lutherus* non semel est confessus se vermem fuisse: (*Waden sack*) cujus zelus carere affectibus non potuit, quia homo erat, sed tamen *Θαυμάσιον ὄργανον* placuit, secus ac Eli qui neq; calidus neq; frigidus dissimulando filiorum impietatem, de throno cadens gulam fregit.

XIV. Quicunq; certi esse non possunt, se Regulas ac media rectæ interpretationis, pro ut oportet adhibuisse; de verbo Dei verâq; ejus interpretatione certi non sunt. Sed Protestantes tales sunt. E.

Majorem prætergressus, ita Minorem Propositionem confirmare adoritur *Masenius* pag. 87. seqq. Nunc morbum tangam incurabilem, quo docti juxta indoctiq;, solâ si scripturâ, suo ingenio expositâ, inficiuntur. Neminem certum ex illis esse posse de rectâ scripturarum interpretatione planissimè evinco. Ut enim hæc de certis quispiam existat, constare illi debet media rectæ interpretationis ab illo sine defectu adhibita, quæ res communes hominum vires diligentiamq; superat: Fieri n. nequit, ut in rebus ex se naturâq; sua periculo erroris obnoxijis, quantovis studio utaris, certus fias te factopso non aberrare. qui vero nititur, re nititur immutabili,

quale non est quicquid errori exponitur. Euge intueamur illa, quæ à Novatoribus præscribuntur, rectè interpretationis Media, quæ suprà vidimus, & breviter Argentinensis Academia sub Jäschij nomine in Examine Fundam. Fide D.D. de Walenburg p. 1. tr. 2. §. 11. his verbis complectitur:

Nostra quidem omniumq; sapientiorum sententia, quisquis scripturam non in superficie pertransibit, sed solers in illâ explicanda adhibebit scrutinium, impetrante (non tantum judicante, vel approbante Christo) hoc est, quisquis devotè & candidè, invocato Domino Universi, qui est ὁ ὁ παντων, omnibus circumstantijs exactè consideratis, verba textus, dicentis consuetudinem, prius & posterius respiciet, quisquis consequentias ex dogmate necessariis fluentes, nullus affectibus indulgens, expendet, quisquis inquam, ut compendio sermonis omnia complectar, sensum scripturæ investigabit ea diligentia, quâ vel aurifossor metallum sive aurum, vel canis feram &c. nã ille omnem difficultatem superabit, clarissimamq; videbit scripturam. Date veniam Novatores, si liberè de vobis pronuntiem, non centesimum quemq; inter vos hominem talem tamq; ab omni affectione expurgatum animum, tantumq; laboris, diligentia, sapientiaq; ad hanc rem offerre, quantum vos bonæ interpretationis censores rigidissimi ad fidem salutemq; fidelium requiritis. Quid respondetis? An omnibus rectè scripturam intellecturis, hæc opus diligentia? si asseretis, rem postulatis à vulgo rudiore impossibilem. Si à doctis, aut minus occupatis tantum, universalis lex non est, neq; adeo veritati investigandæ necessaria. Verum, demus huius Regulis, juxta omnes vires gratia natureq;, utentem dari; an tunc falli non poterit, cum mille illi unâ in re ad errorem pateant viæ? quid si enim nã rectè Dominum Universalium

oret?

oret? quid si ex tam varijs circumstantijs aliqua investigan-
tem fugiat? quid si in collatione scripturarum atq; analogiâ fi-
dei non constet, quæ sententia fundamentalis sit, ad quam re-
liquæ expendi exponiq; debeant? quid si fontium ignarus nesciat
an scriptura, quâ utitur, cum originali textu consonet? quid
si hic etiam pluribus sese, indefinitisq; sensibus offerat? Quid
si scriptura non ostendat, propriè an Metaphoricè, eò ubi si-
steris loco, intelligenda sit? Quid si præjudicio depravatoq; a-
liquo affectu nescius tenearis? Quid si probabilem solum con-
sequentiam pro necessariâ habeas? Audes negare his te alijsq;
ad aberrationem vijs obnoxium esse, aut usq; adeò tui exillima-
tione insanies, ut hæc omnia tibi formidanda non putes? Si
verò tot tamq; varijs in Scripturæ interpretatione erroribus ex-
poneris, quâ conscientia te ab omni errore liberum pronuntia-
bis, tuumq; cum S. scripturâ iudicium certò congruere? Et si
in una aliquâ scriptura sententiâ exponenda tot sese diffiulta-
tes objiciant, quid in pluribus, sapè necessario ad veritatem in-
dagandum adhibendus, fiet? Mirum verò quanta in illis cer-
titudinis regulis constituendis incertitudo sit? Etenim in his
definiendis imprimis non conveniunt. Whitakerus controv.
1. q. 5. c. 9. inter necessaria rectæ interpretationis media cogni-
tionem Linguarum originalium collocat. Exciderunt igitur
omnes spe certæ interpretationis, collationis & intelligentiæ
scripturarum, quotquot illas ignorant; verum necesse est ut
Ecclesiæ Doctoribus, erroris obnoxijis, & proposita & exposita
rectè scripturæ fidem tribuant. Nituntur eaq; fundamen-
to dubia, ideoq; incerti relinquuntur. Idem requirit debi-
tas ardentesq; ad Deum preces: sed preces istorum homi-
num indebita, frigida, ac peccatis inquinata sunt, ut fate-
tur Luther. in Assert. Artic. 29. & communis eorum doctrina
est. Quæ spes igitur impetrandi restat illo opere, quo justam

indignationem Numinis promerentur? Requirit præterea lectionem assiduam, meditationem & contemplationem. Videlicet hanc præstabunt illi, qui perfractis Religiosorum claustris, liberis magis, quam libris dant operam. Deinde faciamus hoc verbi præcones, ex lege sibi fixâ, præstare; quid cæteris mortalibus futurum est? an hi alia viâ certi derectâ scripturarum intelligentiâ esse non poterunt! Accedit, quod eos, qui his eisdem sese regulis ex amissimâ uti, in scripturarum interpretatione, protestantur, errare compertum sit: Hoc enim tam de Calvinistis, quam Anabaptistis Lutherani sentiunt, mutuâq; hi vicissim accusatione perstringuntur. Nullam igitur hæc Regula sequacibus infallibilitatem præstare possunt. Deniq; incorruptum iudicium, affectusq; ad hanc interpretationem requisitus, in A catholicis non reperitur, ipsis hanc suam depravationem profitentibus; quod radix malorum concupiscentia, omnium eorum corrumpat opera, neq; tam sincera interpretatio scripturæ fideiq; professio dari possit, quæ hoc vitio corruptionis non laboret. Quid ergo investigando laboramus, quando propriâ confessione rei tenentur? Postremò sic brevissimè causam obtineo universam. Qui has Regulas & Media rectæ interpretationis statuunt, homines sunt errandi periculo expositi, errare igitur in his constituendis potuerunt. Libera proinde ab erroribus hæc media non sunt, adeoq; nec certus ille, qui hæc interpretando consecratur. Si dicas ex S. Liberis has regulas figi firmariq;: redit quaestio, undè intelligas hanc esse scripturæ mentem, quæ has vel singulas requirat, vel omnes, vel solas, quæq; eò quo tu vis sensu, infallibili determinet? Hæc mihi ut certò probes, novis, eisq; longè firmioribus regulis indigebis, absolves nunquam. Accedit deniq; quod hoc tanto tamq; difficili interpretationis apparatu, ostendant suum quo nituntur fundamentum, de scripturæ claritate, falsum esse.

Respon-

Respondeo 1. Ad propositionem Maj: *a. distinguendo* interpretationem genuinam seu veram in *Facilem & Laboriosam*; Limbo igitur Majorem & sic corrigo. *Quicumq;* certi esse non possunt, se regulas ac media recta interpretationis prout oportet adhibuisse, veram interpretationem laboriosius inveniunt. Neutiquam verò sequitur eosdem de verbo Dei & ejus interpretatione incertos esse; neq; enim omnis scriptura eget interpretatione quin cuilibet pio pateat salutiq; adeundæ sufficiat, ut de S. Script. perspicuitate probatum dedi; neq; quæ difficilior intellectu est, eadem facilitate apprehenditur in Theologiâ *Consummatorum & viatorum*; neq; ab his omnibus aquali pietatis industriâ tractatur, quod patet ex interpretatione hæreticorum ac schismaticorum, qui non minùs de regulis observatis superbiunt. Quinimò si vera esset propositio Major, quod pono jam, & de verbo Dei & vera ejus interpretatione desperabunt æternum pontificij: quippè qui statuunt scripturam obscuram esse, idèq; ante omnes opus habent interpretationis medijs de quibus iisdem de causis, quæ hic describuntur, semper incerti manebunt ac dubij. *β. Removendo* falsas hypotheses, supponit enim *Masenius* falsò 1. Scripturam esse obscuram. 2. scripturam non oportere verti in idioma vernaculū; prius arguit Deum aut ignorantia, aut malitia; posterius invidia. Petit item ineptè principium *Masenius* in singulis hisce postulatis suis.

Respondeo 2. Ad propositionem Minorem *Negandò*, Quod prolixam illam attinet probationem, quia ad varia ejus membra responsum sit antea, nunc breviter dico: *a. Aliud* est clarâ niti scripturâ; aliud suo summe ingenio expositâ, illud nos; hoc tu cum tuis facimus

cimus *Maseni*. *β. Media rectæ interpretationis sine defectu adhibita tunc sunt, in hoc statu, quando verbum Dei sive in originalibus, sive maternis linguis lectum & meditatum, sine præjudicio æstimatur superbiæ Antichristianæ ac odiosæ indulgentias, quæ ut plurimum fallit rerum sacrarum cultorem, præsumptuosâ Sanctitatem & Sapientiâ, de illâ gloriatur Pontificij & omnes qui multitudinem membrorum Ecclesiæ jactant; de hac Calviniani, Sociniani, Arminiani &c. Rationem humanam ponentes pro mensurâ veritatis theologicæ. γ. Media rectæ interpretationis, prout in actu signato, à nostris adhibentur, suâ naturâ periculo erroris obnoxia esse id oppidò mendacium est, intueamur illa Iaschij: devote & candide a. invocare Dominum universi: b. ob circumstantijs exactè consideratis, verba textus, dicentis consuetudinem, prius & posterius respicere, c. consequentias ex dogmate necessario fluentes nullius affectib. indulgendo expendere. De his loquitur noster Iaschius, circumscribendo vocibus DEVOTE ET CANDIDE, excludendo præsumptuosam & pharisaicam, tum SANCTITATEM TUM SAPIENTIAM. Quæ omnia suâ naturâ stabilia, vera & tuta sunt. Minimè verò erronea. Si transferatur hæc thesis ad hypothesein, non requirit Iaschius diligentiam sensum scripturæ investigandi absolutam, sed possibilem, quâ vel aurifossor metallum vel canis feram quærit. δ. Respondemus: omnibus rectè TOTAM scripturam intellectu- ris, ceu doctoribus, tali opus esse diligentiam, quæ verò vulgo ad salutem intellectu necessaria sunt, ea omnia facilimè obvia esse statuimus, modò non abarceantur vel ab eorum lectione vel auditu, juxta Deut. 30: 12. Rom: 10: 6. 7. 8. 9.*

e. Loquendo de medijs hisce in *actu Exercito* dico, à posse ad fieri N. V. C. valet enim consequentia ab actu ad potentiam, non vice versâ. Verùm ut more suo semper nos æstimat ab ingenio fuorum; ita facili-
 mē obstacula illa removemus: 1. *Quid si minùs rectē Dominum univerforum orasse* novimus *Phariseum*; rectissimē verò *publicanum*, quia ille meritis suis tumidus erat; hic suis diffusus solo merito Christi tubnixus: ita non mirum quod *Maseniari* de exauditione dubitent, confidentes sibi ipsis; nos verò de eadem simus certiores, quippè humiliati & stantes à tergò. 2. Quarè, si circumstantiarum aliqua investigantes nos fugiat, credimus humanæ sagacitatis defectum compensari millès bonitate adorati nominis Jesu. 3. Cui non constet, quænam in analogiâ fidei sententia fundamentalis sit, à munere docendi absteineat alios, quoq; citius eò melius ne excitet hæresin. 4. *Quid si fontium ignarus* aliquis certior de verbo & suâ salute sit, quam multi hebræi? 5. *Quid si textus hebræus pluribus sese indefinitisq; sensibus offerat* primò intuitu, pio verò scrutatori, non offerat? 6. *Quid si Scriptura semetipsam explicet*, an propriè an metaphoricè intelligenda sit, usurpatis sc. priùs nuncupatis subsidij? crede igitur de factis Christi magis quid dicat Mater Maria, quam impij judæi: 7. *Quid si præjudicia san- titatis pharisaicæ affectusq; aversas* damnemus? 8. *Quid si è locis probabilibus nullum articulum fidei extruimus*, ut alij? jmdò, quid si *fortè* resolvatur per *fortè* contrarium: sic enim argumentatur Masenius: *si nox est, dies non est.* Nos respondemus: *si dies est, nox non est.* s. Eà nostri existimatione insanimus Deo laus,

ut nulla horum in nobis formidanda putemus, dicentes: *Domine illuminatio mea, à quo trepidabo? Psal. 27. §. Si tot erroribus exponeris, quâ conscientia te liberum ab omni errore pronuntiabis? R.* Idem est, ac si diceres: sitot latrones in itinere lateant, quo animo illac transire poteris quamvis tutissimo subsidio munitus. ¶ Quamvis inconstituendis regulis non conveniunt Autores; certitudo tñ. inde nil detrimenti patitur: cum perindè est siue hoc siue alio medio fine potior: quemadmodum enim infinitis artibus utuntur piscatores ad capiendum pisces naturales, ita nos, qui sumus piscatores hominum, alij alias, ceu humana subsidia, quæ philosophia saltèm sobria subministrat, architectamur Regulas. §. *Whitakerus* quamvis homo Calvinianus sit; rectè tamen cognitionem Linguarum inter bonæ interpretationis media collocat; quamvis enim alijs quoq; certæ interpretationis *εργασίας* opus sit, non tamen illud ceu vanum eludendum, sed tanquam fundamentum præsupponendum: citius exciderunt spe certæ interpretationis, collationis & intelligentiæ scripturarum quotquot non solum illas linguas; sed & lectionem bibliorum vernaculam ignorant, ut fit in Papatu. 1. Non semel sed ad ravum usq; inculcat possibilitatem errandi in DD. bus. nostris, quæ audacia orta est ex superbiâ sibi promissâ infallibilitatis Papalis. 2. Dicit preces nostras esse indebitas, frigidas & peccatis inquinatas, quibus indignationem Numinis promeremur. Respondeo: 1. En pharisæum dicentem: gratias tibi ago pater cœlestis, quod non sim sicut hic publicanus &c. 2. Preces nostras considerat B. Luth. bifariam: vel ut *vehiculum suspiriorum* Sp. S. & eatenus validissimæ sunt si
seriæ

seriæ fuerint Psal. 145: 18. vel ut *meritum* justificationis, quo respectu, non solum Dei indignationem; sed æternam damnationē merentur. Luc. 18: 14. A. Meditationem forte puriorem præstabant salaces Monachi, qui spuris magis dant operam quam honestis liberis. *u.* Quâ viâ certi sunt alij, ipsi viderint. *v.* Errant, proh dolor, iisdem utentes regulis sed non eâdem formâ, Calviniani, Anabaptistæ &c. Vetus namq; & utrinq; concessa Regula illa est: *Cum duo faciunt idem, non est idem.* *ξ.* quod attinet nostram confessionem de radice malorum concupiscentiâ, quâ omnia opera corrumpuntur, cujus condemnatione neq; carebit sincera interpretatio scripturæ, fideiq; tota professio; &c. Respondeo: 1. Utrumq; verum esse diverso respectu, B. *opera sc. esse instar panni menstruatæ.* Esa. 64. sc. in negotio justificationis & salutis, propter supereminentem gloriam mortis Christi. Et B. *opera placere Deo, atq; inde glorificari patrem cælestē* Mat. 5. 10. *Homines hi sunt errandi periculo expositi,* fateor, sed non omnes, idem enim est ac si dicerem: q. homines sunt erroribus & peccatis mortalibus expositi, quibus promerentur damnationem E. Omnes homines damnantur. Multa dicit noster Masenius, pauca probat. *π.* potiores regulas producimus ex scripturis, qualis illa est: illumina oculos meos Domine Ps. 119. multas etiam adornamus juxta. Methodum philosophicam, quas tamen in formamus ad usum in Theologiâ. *ρ.* Dum intelligo mentem scripturæ, ulteriori regula non est opus; has autem & singulas omnesq; necessarias esse, quas scriptura tradit, negare blasphemum foret: illa enim est quæ eas, non quo tu vis, sed quo sensu spiritus Dei vult, infallibili determinat. Neq; unquam opus est regulas

scripturæ probare novis, nimis n. papisticum esset, hominem præponere Deo. 2. Ignorat Elenchum *Maseni*, dum interpretationis apparatus Charitati scripturæ opponit, quia 1. *Quæ clara sunt*, non opus habent interpretatione, sed repetitione, ut nos faciant in fide solidiores, 2. *quæ difficilia sunt intellectu*, opus habent interpretatione, non ob aliquem defectum luminis verbo innati; sed propter cœcitatem intellectus nostri non dum plenè illuminati. Apage Nugas!

XV. Quicunq; præscriptas à se Regulas negligunt; de verâ verbi Dei interpretatione non sunt certi: sed Acatholici præscriptas à se Regulas negligunt. E. Acatholici de verâ verbi Dei interpretatione non sunt certi.

Majore prop. relicta, his Minorem confirmare tenet *Masenius* verbis pag. 90. *Exemplo tamen breviter cognoscamus, quam religiose suas has Acatholici observent sequanturq; regulas. Ad hoc ut probent, omnia opera nostra etiam bona sordibus peccatorum inquitata, illâ velut fundamentali utuntur sententiâ Esa. 64: 6. Facti sumus ut immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatus universa justitia nostra. Hic peccant 1. Contra Analogiam fidei, quod nihil in symbolo, aliave disertâ scripturâ habeant, unde hunc, quem ipsi eruunt sensum, dirigant aut evincant. 2. Quod in hac doctrinâ & interpretatione, non tantum non consulatur divina gloria & proximorum adificationi, sed derogetur plurimum. Quis enim neget derogari meritâ & passioni Christi Dei, à quo redempti, in fœdus etiamnum peccati sordibus hæreamus, & purissimo capiti membra sociemur? Quæ provocatio ad bonum operandum proximi qui novit à se nihil, præter quam*

quam flagitta & offensiones divini Numinis proficisci? 3. Pro-
prietas hic quidem sermonis retenta est, sed ut mox patebit mu-
tuli. 4. Scopus Antecedentium & consequentium turpi exem-
plo negligitur: Agitur enim de Israelitis Dei sui desertoribus,
perversis omni scelere, ut patet cap. precedenti 63: v. 17. & 19.
& ex-conseq. c. 64. v. 7. &c. Quid verò mirum si peccatis
adherentium iustitia immunda Deoq; ingrata sunt? Concili-
andus ante Deo est, qui placere in aliquo cupiat. His ipsa etiam
Oratio fit in peccatum Psal. 105: 44. Ex his non est
qui faciat bonum, usq; ad unum Psal. 13: 3. At cum
averterit se impius ab impietate & fecerit iustitiam,
ipse animam suam vivificabit. Ezech. 18: 26. Inqui-
nata verò non potest esse iustitia, qua vivificat. Et quomodo
opera nostra bona, per peccatum infecta, ideoq; mortua, fidem
justorum vivam facient? an vitam, quam non habent, con-
ferent? aut vita cum morte eadem in re conveniet? 5. Ali-
am sedem scriptura magis propria hac doctrina non invenit,
at hoc in loco perversum de eâ fertur iudicium. 6. Regulam
illam, quod ex clarioribus obscura illustranda sint, prorsus hi
interpretes negligunt. Potuisset Christi intentio apud Paulum
Eph. 1. v. 4. hunc errorem corrigere: ut qui elegit nos, ut es-
semus sancti & immaculati, & exemplum Elizabeth Luc. 1.
v. 6. 7. si pluralitas sententiarum spectanda sit, multis parti-
bus nos vincere intelliges supra in confess. c. 3. art. 5. Cetera
hic media parum profutura non tangam: in parvo exemplo,
sat magna A catholicorum vanitas patefacta est.

Respondeo: 1. Ad prop. Majorem non esse eam abso-
lutè veram; regulæ enim illæ præscriptæ proficuae so-
lum necessitate expedientia sunt, non singulæ simpliciter;
erunt enim omnes docti à deo Joh. 6: 45. Jer. 31: 33. Respondeo:

2. ad

2. ad prop. Minorem, Patimur nos esse *A catholicos* Nuncupatione, quia pauci sumus; re verò *Catholicos* quia doctrinam de universali gratia, vocatione & merito Christi solâ fide *maxillâs* amplectimur. Sub quo signo, hodierni *Romani*, *Nomine Catholici*, *Reipsâ* verò *A catholici* manent. Resp. 3. *Negando* Assumptum de nobis, & ad probationem dicendo *a.* Dictum illud *Esaï. 64: 7.* vel unicum sufficere posse ad demonstrandum B. operum foetorem purgandis i. e. justificandis & glorificandis hominibus corâ Deo obitare. Ex superfluo tamen. 1. Analogiam ostendit Sp. S. Paulus enim de se renato ait: *Bonum quod volo non facio, sed malum &c. Ab miser ego &c. Rom. 7: 21.* aut quorsum spectat illud salvatoris? *servi inutiles sumus, etsi hæc omnia fecerimus, qua debuimus Luc. 17: 10.* nisi B. operam sordes & imperfectiorem depingere in negotio salutis? 2. Providendum ne Dei gloriæ ædificationiq; proximi aliquid derogetur, non juxta id quid nobis, sed spiritui S. videtur consentaneum. Renatos *a.* in fœdis etiam nouum peccati sordibus hære, h. e. circumgestare veterem Adamû qui concupiscit identidem adversus spiritum *Rom. 8.* & iustum cadere *7: ac* resurgere *prov. 24.* & laspos in scripturis justos quis nescit: Unde argumentor: *Nullus è Christo redemptus hæret in fœdis peccati sordibus. Reprobis hæret in fœdis peccati sordibus E. N. Reprobis à Christo redemptus est. Conclusio est falso, 1. Cor. 5.* Noli perdere cibo pro quo Christus mortuus *E.* vel major vel minor. Non minor *E.* major, quæ est propositio *Maseni*ana. Sic so. eiamur capiti Christo non per inhabitans peccatum, sed per prædominantem fidem *Eph. 3.* Nil enim damnationis his qui sunt in Christo Iesu *Rom. 8:* à quâ tamen cohabitati-

tiōe Christi peccata mortalia excludimus. Quæ neq; cum gloriâ Dei neq; ædificatione proximi coexistere possunt. 3. Nullum mutilati sermonis hic periculum adest. 4. Nec scopus antecedentium & consequentium turpi exemplo, ut gannis, negligitur. Respue v. 5. immediatè antecedentem: *Occuristi latanti & justitiam facienti, in vijs tuis recordabuntur tui. Ecce tu iratus es & peccamus, in ipsis semperfuimus, & salvati sumus. Id est: Tu Deus nihilominus tandem nostri es misertus pœnitentiam agentium, non habito respectu, quod diu in peccatis hæseramus. v. 6. & 7. Confitetur populus peccata sua per seriam contritionem. v. 8. Concipit fiduciam in Deum creatorem. v. 9. Deprecatur iram Dei simulq; pœnam. Undè constat, quod non saltèm impij & impœnitentes sunt immundi eorumq; opera ceu pannus menstruata, sed & piorum & pœnitentiam agentium, quorum ocula ponit Deus in conspectu suo Psal. 90: 8. Confessio enim hæc ἀνυπόκριτος, est populi fidelis & resipiscantis, ut ex v. 18. c. 3. liquet, ubi hic populus sanctus vocatur, imò ex hoc c. v. 8. ubi idem populus ait: *Tu pater noster es.* qui h. l. omnes justitias suas pro nullis habet. Argu-
mentor:*

Iustitia qua h. l. describitur est immunda.

justitia qua h. l. describitur est justitia etiam Sanctorum &

justitia etiam sanctorum est immunda. Conf. Bernhard.

Serm. 5. de verbis Esa. *Nostri si qua est humilis justitia recta forsitan, sed non pura, nisi fortè meliores nos esse credimus quam patres nostros, qui non minus veraciter, quam humiliter ajebant, omnes justitie nostra tanquam pannus menstruata Mulieris: quomodo enim pura justitia, ubi adhuc non potest culpa deesse?*

Paritèr *Adrianus* de *Trajecto*, postea pontifex factus, citante *Castandro* in sua consultatione dixit: jugiter super pannum vita, quem justitia operibus teximus, stillamus sanienem diverforum criminum. Similiter *Gerson* in h. l. Lib. 4. de consol. Th. pro. 1. ait: quis ergò justitias suas velut gloriabundus ostentaverit Deo, plusquam pannum confusio- nis sua, mulier viro? Frustrà *E. tentat* *Masenius* opera sanctorum facere meritoria: non enim *Spiritus S.* est causa eorum solitaria. Unde Deo quidem placent in statu renovationis & sanctificationis: in articulo verò justificationis & salvationis displicent. Porro, quòd restringat *Psal.* 13: 2. *Non est qui faciat bonum usq. ad unum,* ad eos quorum oratio sit in peccatum. *Psal.* 105. h. e. omni scelere perversos, contra expressam scripturæ literam est v. seq. *Omnes declinaverunt;* ad quam tamen non seipsum tantum, sed & nos alligare præsumit, immemor etiam illius pauli *Rom.* 3: 23. *Non n. est distinctio, omnes peccaverunt & egent gloria Dei.* *Iob.* 24: 5. *Quis dabit mundum ex immundo?* *Psal.* 51: 6. *In iniquitatibus conceptus sum & in peccatis concepit me mater mea.* Dictum *Ezechielis* quod attinet, *Resp.* quod non dicit, *justitia;* sed ipse vivificabit, hoc est, *vivam retinebit animam,* seu *vivet &* non morietur; ita enim hebraïsmum suum: *vivifica- re animam,* esse intelligendum explicandumq; demonstra- tur non solum analogiâ Fidei, quod *Deus* nos justifi- cet non ipsi nos: sed & expressa scripturâ Exegeticâ e- jusdem prophetæ, qui optimus est suorum verborum interpres. *Ezech.* 33: 14. 15. 16. *Impius si non ambulaverit ad faciendum iniquitatem, sed fecerit judicium & justitiam, vi- vendo v. vel non morietur; omnia peccata ejus quæ peccavit, non imputabuntur ei, quia judicium & justitiam fecit, viven-*

do vivet &c. 5. Fatendo igitur aliam sedem scripturæ magis propriæ hanc doctrinam non invenire, Spiritus S. quoq; de eâ latum iudicium haud esse perversum unâ fatebere. 6. Quomodo simus per bonam obedientiam sancti, immaculati & iusti. Eph. 1: 4. Luc. 1: 6. audiamus differentes patres. Hieron. T. 1. pag. 76 ait: *Quod si quidam iusti appellantur in scripturis, & non solum iusti, sed iusti in conspectu Dei; juxta illam justitiam appellantur iusti, juxta quam supra dictum: septies cadit justus & resurgit, & juxta quod iniquitas iniqui non nocebit ei, in quâcunq; die conversus fuerit.*

Deniq; & Zacharias pater Iohannis, qui scribitur justus, peccavit in eo, quod non credidit, & statim silentio condemnatur. Et Iob, qui justus & immaculatus ac sine querelâ in principio voluminis sui scribitur, postea & Dei sermone & confessione sui, peccator arguitur. Si Abram, Isaac & Iacob, propheta quoq; & Apostoli nequaquam caruere peccato: si purissimum triticum habuit mixtas paleas, quid de nobis dici potest? de quib; scriptum illud est, quid paleis ad frumentum? Dicit Dominus. Item Augustinus de gratiâ Dei contra Pelag. & Celestin. lib. 1. c. 46: Dictum est, ait, quantum mihi videtur, secundum quandam conversationem inter homines probabilem atq; laudabilem, quam nullus homo potest justè in accusationem & criminationis querelam vocare: quam propterea in Dei conspectu Zacharias & ejus uxor habuisse referuntur, quia in eâ homines nullâ dissimulatione fallebant, sed ut apparebât hominibus, ita noti oculis Dei. Non a. erant dictû est hoc secundum illam perfectiõe justitiæ, in quâ verè atq; omninò immaculati perfectiq; viverem. Nam & apostolus Paulus dixit, secundum justitiam quæ est ex lege, se fuisse sine querelâ, in quâ lege etiam Zacharias sine querelâ conversabatur. Sed hanc Apostolus justitiam in stercori-

bus & detrimentis deputavit. in comparatione iustitiae quam spectamus, & quam nunc esurire & sitire debemus, ut eam quandoque saturemur in specie, qua nunc est in fide, quamdiu iustus ex fide vivit. Idem B. Aug. T. 11. Ep. 92. Colligit Zachariam non fuisse sine peccato planè perfectum, quod sacerdos fuerit: omnes a. sacerdotes necesse habebant ex lege Dei primum pro peccatis suis offerre sacrificium, deinde pro populi; si pro suis. Ergo habuerunt; nidesis eundem lib: 2. c. 13. de pecc. meritù & remiss. Hæc ille: quid tandem ais Maseni? Nunquid non irasceris, si retorsero clausulam: in parvo exemplo sat magna Romanorum hodiernorum vanitas patefacta est. Quicunque a. irascitur, reus est iudicio, Matth. 5: 22. Gal. 5: 20.

De pluralitate sententiarum, ad quam ex suâ conf. c. 3. art. 5. h. l. provocat, respondeo 1. *Vota non esse numeranda, sed ponderanda.* 2. Dictorum illorum sensus partim paulò ante à Hieron. & August. est enucleatus utpotè Eph. 5: 8. & 25. Psal. 31: 1. partim sic ad ea breviter respondetur. Esa. 44: 22. Deleo iniquitates tuas ut nubem. Ubi delere non significat elidere, quia peccata nostra posuisti in conspectu tuo, & absconditum in illuminatione vultus tui Psal. 9: 8. Sed remove tenebras ejus ne faciem Christi gratiosam offuscent, h. e. non imputare Rom. 4: 8. Ad id Joh. 1: 29. Ecce agnus Dei qui tollit peccata M. dico: Maxime sustulit seu abolevit Christus peccatum nos redimendo 1. Pet. 1: 18. 19. Redempti estis non corruptibili argento vel auro &c. Sed pretioso sanguine Christi seu agni incontaminati & immaculati. Ad illud verò Jac. 1: 15. Rom. 7: 20. Concupiscentia cum conceperit parit peccatum, respondeo: quamvis in baptismo homo ab ob. peccatis abluatur, ut verè de renatis affirmet Paulus, nil damnationis in illis esse qui sunt in Christo 1. Rom. 8. Residua tamen illis inest prava concupiscentia.

cupiscentia & radix peccati Matth. 7: 17. Luc. 6: 43. Jer. 6: 7. Matth. 15: 19. contra quam perpetuò luctandum est p̃ijs Rom. 7. Et quamvis homo renatus concupiscentijs & desiderijs carnis resistit ne regnent sed mortificentur: quia tn. pugnant adversus legem divinam: *Non concupisces*, Exod. 20: 17. Deut. 5: 41. Rom. 7: 7. Apostolus irrefragabili censurâ concludit, esse eadem verè peccatum, cui oporteat nos resistere veniamq; ejus precari à Deo per & propter Christum ne imputetur. Unde August. Tr. 41. in joh. ait: *Apostolus non ait, non sit, sed non regnet, quamdiu enim vivis, necesse est peccatum esse in membris tuis, saltem illi regnum auferatur.* Tandem ad id 1. Cor. 6. *Quæ conventio Christi & Belial?* dico: Renatos in hâc Militiâ stare inter utrūq; & dici spirituales & carnales, idq; vel ex toto, vel ex parte. *Ex toto spirituales sunt*, in quib. planè regnat spiritus sine omnili-
 ctiâ carnis, quales in cœlo erimus 1. Cor. 15: 44. *Ex toto carnalis est*, in quo plenè regnat caro sine luctâ spiritus, hoc est, qui ambulat secundum carnem ejusq; desideria perficit, Rom. 8: 5. 6. 7. 8. &c. *Ex parte spirituali*, in quo spiritus luctatur adversus carnem eamq; reprimat & mortificat, ut peccatum non regnet; hoc modo, renati dicuntur spirituales, nempe à potiori, hoc est, à spiritu, qui in ipsis regnat, sed non sine luctâ adversus carnem: militandum enim nobis est contra peccatam per totam vitam, plenam victoriam obtenturis in fine seculi 1. Cor. 15: 24. 54. 57. Eodem modo ex parte *carnales* dicuntur, in quib. caro quidem luctatur aduersus spiritum, sed ab eo refrænatur, quia utrūq; in illis est, novitas spiritus & vetustas carnis. Quo respectu etiam Paulus renatus se carnalem pronuntiat & venditum sub

peccatis Rom. 7: 14. Nulla tamen fit communicatio Christi & Belial, quia bellum hoc est irreconciliabile. Dicitur autem peccatum à Christo tolli remitti, deleri &c. 1. *Positivè*, Redimendo nos & imputando justitiam suam 2. *Privativè*, non adnumerando nobis peccata 3. *Destruktivè* ἐλκεῶς, abolendo massam peccati per mortem & consummationem seculi.

XVI. Quicunq; de Normâ, ad quam interpretantium certitudo exigenda est, certò aliquid non dum constitutum habent; de ipsâ scripturæ interpretatione certi non sunt: Sed adversarij Catholicorum tales sunt. E.

Pro minore propositione confirmandâ ita differit Masenius pag. 91. & 92. *juvat unam etiam regulam aliquam singulatim expendere. Primam statuimus ex Dieterico loc. cit. de analogia Fidei, juxta quam expendenda erunt controversa sententia. In hujus regula definitione primum quidem adversarij Catholicorum dissentiunt. nam alij primorum quatuor œcumenicorum conciliorum decreta ad hanc regulam admittunt, alij symbolo, decalogo & oratione Dominicâ, tanquam adequatâ analogia regulâ acquiescunt, ij scilicet, qui his substantiales fidei morumq; articulos omnes comprehendendi existimant, quib. tamen à pluribus non acquiescitur, sed manifestas quoq; dinine scripturæ sententias ad hanc normam admittunt. Et qua obsecro poterit esse interpretantium certitudo, quando de Normâ, ad quam exigenda est, certò non dum est constitutum? Expecto illum qui infallibili demonstratione ostendat hâc potius, quam aliâ ratione normam hanc circumscribendam esse, quiq; sicum Augustino non faciat (qui ut supra in observat: vidimus veteris quoq; Ecclesiæ sententiam requirit) eum manifeste*

si errorū convincat. Deinde ostendendum erit, nihil in hāc regulā, quam statuunt, anceps esse dubiumq;: alioquin si de istius regula sensu disceptetur, novā illi opus esset regula, ad quam ejus rectitudo expenderetur. Accipio quod nemo illorum repudiat, apostolicum Symbolum. Hic articulus ille, ASCENDIT AD CÆLOS; ab ubiquistis contra reliquos omnes in diverſum sensum rapitur, descendit ad inferos, à Calvinistis eo quem præfert sensu rejicitur, ab utruſq; una, sancta catholica Ecclesia, qua hæcenus à Christo usq; audita sit, & in quam creditum fuerit, non agnoscitur; Communio, in illā, sanctorum & remissio peccatorum, controversitur. quare pro hāc lite finiendā aliam nobis eamq; infallibilem rectā interpretationis regulam assignent, aut certè fateantur, talem præfigi ab ipsis nullam posse. Et verò si contendant hāc nobis regulā acquiescendum, in dubio certum nos pedem, contra omnem rationem volunt figere. Prima sanè principia rerum credendarum extra omnem debent stare controversiam. Non jam dicam de reliquis Scriptura sententijs, quòd videlicet de ijs non dum inter adversas partes convenerit, quamam tanquam indubitata, pro regulā fidei & rectā interpretationis statuenda sunt, quod quamdiu non præstitum, & quisquis suo ex cerebro hanc regulam concinnat, vel cæco appareat, quæ possit esse interpretandi certitudo, jam tamen si constet sua illos regula, fixisq; pro regulā scriptura sententijs manifesta contradicere, quis talem interpretationem non insanam potius, quam analogam fidei dixerit? Vera hæc est apud ubiquistas propositio: Christus non ascendit ad cælos, quia propriè sumitur, & cadit supra rei denominata substantiam: vera illa propriāq; apud Calvinistas; Non descendit ad inferos. Utraq; a di- rectè fidei regula contradicit. Sic ingravissimis quibusq; con-

eroversijs invenies fundamentalibus scripturæ sententijs adver-
sari, e. g. Christus dicit Matth. 16. *Tu es Petrus (seu pe-
tra) & super hanc petram edificabo Ecclesiam me-
am, & portæ inferi non prævalebunt &c.* Ne-
gant supra Petrum edificatum, negant non prævaluisse contra
visibilem Ecclesiam inferos. Apostolus Eph. 4. disertè tradit,
datos in eâ Pastores atq; doctores ad consummationem
Sanctorum in opus Ministerij: negant id factum Acatholici, aut
seculis aliquot pastorem doctoremq; purè interpretantem scri-
pturam auditum. Christus Luc. 22. de Eucharistico pane di-
cit, *hoc est corpus meum*, Calvinista negant proprie esse cor-
pus. Christus Matth. ultimo dicit de credituris post apostolos,
signa eos qui crediderint hæc sequentur: in nomine meo
dæmonia ejicient: Acatholici negant hæc signa credi-
turos sequi. Iohannes 1, lob. 2, ait: *qui dicit se nosse De-*
um, & mandata ejus non custodit, hic Mendax est: illi
negant custodiri à quoquam posse mandata Dei. Verbo, hanc
per omnes controversias spargi contradictionem intelliges, ubi
expenderis quæ in Religionis **Streit** dedimus.

Respondeo: 1. Prop. Majorem fundari in falsâ hy-
pothesi, quasi nullam aliam interpretationis Normam
agnosceremus, præter non nullas Theologorum Regu-
las, & non infinitò magis ipsam S. scripturam ritè me-
ditatam ac usurpatam, idq; exemplo Christi & omni-
um Apostolorum. Sub hac informatione Majoris, Nego
Minorem, Respondeoq; 2. Ad singula probationum
membra, & Ex definitione Dn. D. Dieterici cit loco,
liquidò constat de normâ, ad quam interpretantium
certitudo exigenda est, certò esse inter nos constitu-
tum, nimirum *Analogiâ Fidei Rom. 12:6.* quæ nihil est
aliud

aliud quam *constans* & *perpetua scriptura sententia*, in *aper-
tis scriptura locis exposita*, *decalogo*, *symbolo Apostolico*, *orati-
oni dominica*, *alijsq; generalibus ac manifestis*, de quolibet do-
ctrinæ capite, *scriptura dictis* & *axiomatibus consentanea*. Unde
denuò liquidum est omnia ea scripta & confessiones huc
pertinere, quæ veritatem verbi Dei sapiunt, qualia sunt
non solum primorum 4. œcumenicorum conciliorū de-
creta totus Liber Christianæ concordiæ, quo discescimus
à Pontificijs, Anabaptistis, Calvinianis alijsq; hæreticis &
schismaticis; sed & manifestæ quoq; divinæ scripturæ
sententiæ, quæ primò & per se Regulam hanc consti-
tuunt. Hinc iterum facilè est judicare, quo respectu
veteris quoq; Ecclesiæ sententia ad hanc normam ad-
mittenda sit; nimirum quatenus cum prophetarum &
apostolorum intemeratis oraculis ex assè congruit. Et
hoc est quod *Augustinus* Lib. 2. de Doct. Ch. c. 8. tradit:
*Solertissimus indagator canonicarum scripturarum, authorita-
tem sequitur catholicarum Ecclesiarum, quam plurimum: inter
quas sane illa sunt, quæ apostolicas sedes habere, & epistolas ac-
cipere meruerunt: hæc ille.* Talem quoq; fatemur ultrò
unà cum B. *Augustino* fuisse Ecclesiam Romanam *An-
tiquam*, plantatam à Paulo apostolo, scilicet *Apostoli-
cam & orthodoxam*; Neutiquam verò *Hodiernam*, quip-
pè *Apostaticam & heterodoxam*. *Distingue tempora &
concordabunt scriptura.* β. Deinde, ait, *ostendendum erit ni-
hil in hac Regula anceps esse dubiumq;* Sed *articulus ille: A-
scendit ad cælos*, ab ubiquistis contra reliquos omnes in di-
versum sensum rapitur. Respondeo: 1. Ignominioso nos
titulo *ubiquistarum* unà cum Calvinianis salutat cum so-
cijs *Masenius*, inflant enim in hoc articulo eandem tibi-
am; eò quòd puram doctrinam tradamus de *Majestate*
carnis.

carnis Christi, imprimisq; *omnipresentiâ ejus*, cum tamen sequamur expressam Christi vocis sententiam: *Ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi* Matth. 28. v. 20. ceu ult. quis est ille *Ego*? nisi, qui paulò antè v. 18. dixit: *Mihi data est omnis potestas in cælo & terra.* Unde argumentor: *cui data est omnis potestas in cælo & terra; est omniprensens; sed Christo homini data est omnis potestas in cælo & terrâ. E. Christus homo est omniprensens.* Proindè meritò rapimur in diversum sensum contra utrosq; negantes, & tamen 2. Articulum de Reali Christi Ascensu in cælos magno consensu asserimus statuimusq; relicto cum monte oliveti pedetentim de inferiori in sublimiorem locum elavatum, usq; dum nube tectus ascenderit supra omnes cælos, ut omnia adimpleret Eph. 4. Etenim hi duo articuli nequaquam sibi invicem adversantur, ut impiè docent utriq; adversarij: non enim doctrinam illam, de crassâ & locali sive expansivâ ubiquitate corporis Christi credendam proponimus, ut rectè protestatur contra *Hospinianum* Calvinistam B. Da. D. Hutterus noster in concordie concordia pag 648. Sed aliud longè esse affirmamus, alicubi esse actû physico seu naturali, & actû hypostatico seu supernaturali, item aliud esse præsentem esse & dîstînsîonem internâ, aliud externâ &c. γ. Agnoscimus & credimus unam sanctam, Catholicam Ecclesiam, communionem in illâ sanctorum & remissionem peccatorum, quamvis non credamus IN EAM, sed in solum Deum; neq; putemus Romanam: Controvertunt verò de hisce nostrates non inter se, sed cum adversarijs, quo respectu etiam pontificij cum Arrianis de Deo Filio. &c. δ. Infallibilem rectæ interpretationis Regulam aliam assignare non docet Liber noster concordia quam primariam illam

Normam omnium controversiarum theologicarum scripturam prophetica & Apostolicam Esa. 8:20. *Ad legem & Testimonium*. Gal. 6:16. *σοιζώμεν τῷ κανόνι*. Et secundariam, purioris Ecclesiæ scilicet Symbola. Prima principia rerum credendarum, quæ extra omnem stare controversiam debent, sunt conclusiones infallibiles ex duabus præmissis propositionibus è clarâ scripturâ necessitate consequentis oriundis, necessitate consequentiæ natæ, qualibus in hoc tractatu per plurimos Fidei Apostolicæ ὁρθοδοξία stabilitur, *μυητολογία* vero papistica refutatur. 1. quod verò nobiscum de reliquis scripturæ sententijs adversæ partes nondum convenerint seu consenserint, in causâ sunt ipsæ tergiversantes. 2. Porro alteruter nostrum è suo cerebro regulam fidei concinnat, aut Papa, qui neglectâ scriptura dicit esse antiquitatem traditionum, aut nos, qui intellectum ducimus captivum sub obsequium fidei. Unde vel cæco apparet, quæ interpretandi possit esse in papatu certitudo? 3. Manifesta autem calumnia est fixis pro Regulâ scripturæ sententijs nos contradicere. illud autem longè certissimum est mentiri *Masenum* scribentem: *Vera hæc est apud Ubiquistas propositio: Christus non ascendit ad coelos.* Semel tamen licet pari pietate, verum dicit, negare videlicet nos ipsos supra Petrum Apostolum ædificatam Ecclesiam Dei, quia figmen um humanum est. Dictum verò Christi Matth. 16. *Tu es Petrus, & supra hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi ei non prævalebunt*: summâ veneratione & saluberrimâ interpretatione amplectimur. Attende quæso, qui antiquitatem tantum non deglutiebas, verbis Augustini in h. l. T. 10. serm. 13: *Quia enim Christus petra,*

Petrus populus Christianus, petra principale nomen est, ideo Petrus à petrâ non Petra à Petro, quomodo non à Christiano Christus, sed à Christo Christianus vocatur. Tu es Ergò, inquit, Petrus, & super hanc Petram, quam confestus es, super hanc petram quam cognovisti, dicens, Tu es Christus Filius Dei vivi, ædificabo ecclesiam meam: id est, super meipsum Filium Dei vivi, ædificabo ecclesiam meam; super me ædificabo te, non me super te. Undè B. Lutherus vocem Petri reddidit: Ein Fels / à Petrâ dem Felsen Tom. 8. jen. Germ. Chrysost. Hom. 2. in Pl. 50, Petrum dictum ait, quòd sit τῆ πίσε πετρωμένον, in fide fundatus. Adde aliam B. Luth. paraphrasin adulterino petri primatui adversam ex Tom. 1. jen. Germ. pag. mihi 273: Petrus hat nie keinen Apostel erwehlet/ gemacht/ bestetiget/ gesendet/ geregiret; das doch hette must sein/ so er von Götlicher ordnung ihr oberster wer gewesen/ oder weren allesampt fezer gewesen. Über das möchten alle Apostel semplich/ nicht machen S. Matthiam und S. Paulum zu Aposteln/ sondern musten von Himmel gemacht werden/ wie Act. 1. und 13. stehet: Wie möcht da S. Peter allein über alle ein Herr sein? und dz nützlich hat noch niemand auffgebissen/ werden auch mir so gnedigh sein/ on ihren willen/ und dasselb noch ein weil wol gans lassen. Vide omnino quid de hac controversiâ notabam contra Pontificios in Meo Gymnasio. Diss. xv. de Linguâ, Syr. in voce πῆργος, pag. 265. 7. Ad hæc, Asserimus cum Christo portas inferi non prævaluisse contra Ecclesiam Universalem, Electorum & invisibilem; negamus verò animosè non prævaluisse contra visibilem Ecclesiam Romanam inferos: Multi quidem vocati,

vocati, pauci electi, Matth. 20. cogita quid Ecclesijs in Minori Asiâ contigit? Apoc. 2. & 3. 9. Ad dictum Eph. 4. *de pastoribus*, antea prolixè responsum est: sapiùs enim erambem recoctam affert *Masenius*. 1. Ad dictum Marc. ult. *de signis* nupèr quoq; responsum est, agitur enim ibi de signis editis tempore Apostolorum, quod nil ad nos. 2. Ad dictum 1. Joh. 2. Resp. custodiri posse mandata Dei in hâc corruptione *inchoativè*, non *consummativè*, de priori loquitur Joh. de posteriori Paulus Gal. 3: 22.

XVII. Quicunq; certo argumento demonstrare non possunt, se in collatione scripturarum & tenuisse debitum ordinem, & verum ex pluribus sensum delegisse; de verâ verbi Dei interpretatione certi esse non possunt. At Protestantes tales sunt, Ergò &c.

Majore neglectâ, propositionē minorem probare conatur *Masenius* pag. 93. his verbis: *Demus etiam media recta interpretationis ad amussim adhibita, faciamus ex illis omnes esse ipsorum etiam fontium perspicaces, indagatores, ponamus hos quoq; incorruptos esse, faciamus nullo prajudicio nulloq; depravato affectu non tantum occupatos, sed nec occupari quidem posse (quod ipsum requiri videtur, ut extra omne subsistans errandi periculum) non dum tamen securi de veritate & convenientiâ sui sensus confessionūq; cum scriptura esse queunt. Etenim cum ex S. scripturâ, ex se naturâq; suâ plurimum significationum capace, alij atq; alij sensus erui in rebus controversis possint, ut tot opposita Religionum diversarum sententia, manifestâ experienciâ demonstrant: quo argumento certo evincant, hunc quem ipsi sibi deligunt sensum indubitatum verumq; tantum esse: Fallere atq; in errorem ducere ceteros? Et ut*

pauca quadam ipsis præstanda commemorem; Si per collationem locorum scripturæ S. (qua diversis eundem sæpe fidei articulum sententijs pronuntiatusq; tangunt) suam stabiliant fidem, tenentur ostendere primò, hanc collationem sententiarum nihil mutare in sensu ac significatione verborum, quam illa proprijs in locis, in ordine atq; adjunctis alijs possidebant: nam omninò proclive est his mutatis, vim sensumq; etiam variari, aut certè demonstrandum hanc significationem, quam translata collatæq; phrasæ obtinent, à sp. S. intentam esse. Hoc verò nisi per aliud verbum Dei fieri non poterit, cum verba hominum errori maneant obnoxia. Tenentur igitur ad rem suo etiam iudicio impossibilem, cum aliud verbum Dei præter scriptum non agnoscant. Tenentur secundo ostendere, quando unam scripturæ sententiam per alteram tanquam magis propriam, aut claram aut definitam interpretantur; infallibile illud esse, quod hac sententia ad alterius expositionem à sp. S. destinata sit: nam si huic mano id solum delectu iudicioq; fiat, quò non intelligat errori hoc esse expositum? e. c. docendum hoc Christi dictum: Ego & pater unum sumus, ad alterum illud, Pater major me est, exponendum adhiberi ita debere, ut illud de naturâ potius divinâ, quam hoc intelligendum sit. iterum hanc ad Rom. 3: 28. Arbitramur justificari hominem per fidem, sine operibus legis, illi Jacobi 2: 24. Ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum, in obviâ disertiâq; significatione præferendam: Rursum: juxta illam, Ego sum vitis vera, hanc quoq; tropicè accipiendam, hoc est Corpus meum, qua si ratione solum propriâ, non verò infallibili verbi Dei testimonio præsent, jacent ærania, certitudine exciderunt. Quòd si uni, eodemq; ex loco deprompta scripturarum sententia insistant, qua in controversum sensum abstrahatur; tene-

tur tamen ex alio scripti verbi loco demonstrare, suum potius quem urgent, sensum à Sp. S. quàm alium quemlibet intentum esse: nam si proprio solum iudicio rem hanc definiant, etiam si ad ravim usq; proclara scripturâ contendant, nihil supra humanam fidem adferunt; possunt errare. Iterum quando ex loco scripturae explicito, qui totum fidei articulum expresse non continet, aliud implicitum per consequentiam deducunt, tenentur demonstrare, hanc suam illationem veram potius esse, quam tot adversariorum aliud ex illo inferentium, quod cum rursus aliter, suâ sententiâ, nisi per scriptum Dei verbum prestare, ad infallibilis veritatis defensionem, non possint: pugnant secum ipsi, quando humano tantum iudicio his potius quam illis consequentijs adherescunt. Erunt fortè qui omnib; exclusi præsidijs ad spiritum S. in cordibus suis loquentem, testimoniumq; conscientia sua confugient. Sed irritum planè subterfugium hoc esse facile evincam.

Respondeo: 1. Ad Majorem, ex puris particularibus in prima figurâ nihil concludi, excipiuntur enim è consideratione istius Majoris prop. fideles infantes aliq; simpliciores, quorum fides fortior procùl dubio est aliorum, quippè quæ minùs obnoxia tentationibus & obstaculis est. Respondeo de cœtero 2. Negando minorem, idq; probata improbando α. Quia adversarijs fixum manet clâm traducere verbum Dei scriptum, & palam extollere verbum suum non scriptum seu Traditiones humanas; ideoq; veritatem spiritus S. in verbo scripto loquentis opus habere testimonio hominum perhibent, idq; ut obtineant nos obligare tentant; primò quidè ad ostendendum per aliud verbum Dei, hanc significationem quam collatæ phrasæ obtinent à spiritu S. intentam esse, quod μέγα λίαν ἀιτημα ἐστὶ, & po-

stulatum impium, blasphemum & verbo Dei contrarium est; illud, quia plus homini quàm Deo confidendum docet, quod contrà primum præceptum Decalogi est: *istud* quia veritatem à mendacio mutuari robustum asserit, Hoc, quia Abraham pater credentium sufficere pronunciat ad salutem *Mosen audire & prophetas*; si verò hos non audiverint, neq; qui succedere Evangelistas & Apostolos, quos Christus audiendos emisit, quem pater audiendum esse quoq; immediatè mandavit Matth. 7. aliud verbum creditum iri, si vel à resuscitato à mortuis prædicaretur, præcisè negat Luc. 16: 29. 31. Deindè β. obligari nos paritèr volunt ad demonstrandum, quod hæc sententia scripturæ, quâ aliam interpretamur minus intellectui obviam, ad alterius expositionem à Sp. S. infallibilitèr destinata sit. Dico igitur destinari quodlibet Dei verbum scriptum à spiritu S. *πρὸς διδασκαλίαν, ἐλεγχον, παιδείαν, καὶ ἐπανόρθωσιν* 2. Tim. 3: 16, idq; vel *potentiâ* Rom. 1: 16. vel *actu* per usum & applicationem e. c. Act. 7: 2. seqq. Non tenemur a. aliâ infallibilitate uti ad probandum hanc sententiam ad alterius expositionem à Sp. S. destinatam esse, quam quâ usus est *πρωτομάργυρ*, Christus ipse & Apostoli: qui hoc medio expiscandæ veritatis non sunt contenti, ostendunt esse se ex eorum numero qui semper spiritui sancto resistunt Act. 7: 51. quos, uno expulso, septem nocentiores spiritus immundi intrant Luc. 11: 7. Quod ad exempla pertinet, dico, quemadmodum istarum propositionum: *Ego & pater unum sumus: Et pater major me est*, prior de divinâ, posterior de humanâ Christi naturâ, intelligendæ sint, idq; à solâ scripturâ S. probatur, quæ docet Christum esse verum Deum & verum hominem;

eadem

eadem ratio est cum dogmatibus cœteris è S. scripturâ probandis & declarandis. Sic istas propositiones: *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legi Rom. 3: 28. Et, Ex operibus justificatur homo & non ex fide tantum*, conciliari non posse neq; debere, nisi ex fundamento scripturæ S. & ex ipso contextu antecedentium & conseq. Paulus enim loquitur de justificatione coram Deo, quæ solâ fide fit Rom. 4: 2. *Si Abraham est justificatus operibus, tum habet undè gloriatur, sed NON CORAM DEO.* Jacobus verò loquitur de justificatione coram hominibus, quæ operibus fit jac. 2: 18. *Monstra MIHI fidem TUAM ex operibus tuis, & EGO monstrabo TIBI fidem MEAM ex operibus meis.* Ad tertium exemplum, quod Calvinianos attinet, dico non necesse esse illam propositionem: *Ego sum vitis*, tropicè accipere, quippè Christus non improprie, sed propriissimè est *vitis spiritualis*; Etenim primò se ait esse *vitem VERAM*, deindè, qualis est purgatio talis est vitis. Sed purgatio est spiritualis Joh. 15: 3. *E. Vitis est spiritualis.* Adhæc, non recipit salvator h. l. se loqui per parabolam δ. Quid aliud afferunt quœso, adversarij, nisi humanam fidem, dum S. scripturam verbo non scripto interpretantur? 2. Constat igitur, non teneri interpretem semper ex alio scripti verbi loco demonstrare suum potius, quem urget, sensum, à Sp. S. quam alium quemlibet intentum esse: sed nonnunquàm sufficere sensum ex ipsâ textus medullâ eruere: Est enim quilibet textus, quem interpretabere, cordicitus persequendus. 3. Quinimò, demonstramus etiam pro more nobis recepto, quando per unam consequentiam aliquid è scripturâ deducimus, hanc unam illationem veram potius esse, quàm tot adversario-

rum.

rum aliud ex eâdem scripturâ inferentium, per ultimum indagandæ veritatis instrumentum, Syllogismum nempe theologicis propositionibus informatum. His E. potius consequētijs adhærescimus, quæ judicio divino eliciuntur, quam illis quæ judicio humano. Destituti E. utrinq; præsidij alijs, refugiant illi *Maseni* ad alylum testimonij humani erroribus obnoxij; Nos verò ad Sp. sanctum per verbum in cordibus nostris loquentem confugiemus intrepidè de conscientia securi Psallentes: *Dominus illuminatio mea, à quo trepidabo? Psal. 27.*

XVIII. Quicunq; certi esse non possunt, se spiritum veritatis suâ interpretatione assecutos esse; de veritatis possessione non sunt certi. Sed Lutherani certi esse non possunt, se spiritum veritatis suâ interpretatione assecutos esse. Ergò &c.

Minorem prop. conatur, ut sibi videtur, facilitè evincere posse veram esse *Masenius*, pag. 94. seq. his verbis: *Licet absq; spiritu veritatis, omnibus in Christum credentibus necessario, fides divina subsistere nequeat. Tamen cum ab illo spiritu divina scripturæ procefferint, tam vario secundoq; sensu, prout nobis illa proponuntur: tenentur illi, qui alios ex his sensus, præter illum quo suæ religionis articulum probant, falsitatis damnant, hujus certum habere veritatis testimonium: quod ex scripto Dei verbo, juxta adversarios, erit depromendum. Nam si ad privatum atq; intus sibi in animo loquentem spiritum cum Enthusiasticis confugiant, secum pugnant, & admittunt aliud Dei verbum, quo instruantur, præterquam scriptum. Deinde Deus non adversatur in ipsis fidei principijs rationi nostræ, cum illa sit prima veluti manus, quâ hæc legis divina*

divina tabula acceptanda sint. Hac verò cum ostendat, proprium persapè iudicium fallere, & omnes ex S. scriptura interpretatione privatâ, & spiritus divini arrogatione hæreses prodixisse, non potest hic internas spiritus, ad rationem expensus, nos in conscientia securos relinquere. Adhac, cum Adversarij doceant, hunc spiritum ad S. scripturam conferendum expendendumq; esse: num satis cum eadem conveniat; tamdiu enim non fallere, quamdiu cum illâ concordat: quomodo, si de spiritu dubitet, ex dubiâ scripturâ eundem confirmabit? & quo pacto convenire is poterit, cum determinati sensus sententiaq; sit, scriptura verò multiplicem complectatur. Deniq; spiritus ille veritatis mentiri non potest, aut fallere: At multi qui se illum possidere spiritum certo conscientia testimonio rati sunt, deceptos sese deniq; senserunt. Ipse harum controversiarum antesignanus Lutherus, non omnia, qua primò ad solam scripturam ab Ecclesiâ converso spiritu probabat, vera deinde habuit. Et tamen quis illum alio cœpisse hanc discessionem spiritus, quam absolvisse credat? Concludant Novatores: Ego certus sum, eundem non posse esse erroris ac veritatis spiritum. Fieri tamen potest, ut non minus firmâ adhesionem intellectus affigatur rei falsæ, quam veræ, si ratio assentiendi, in apprehensione mentis eadem sit. Ita enim hæreticus, qui assentitur rei falsæ, ob illam causam, quia hanc à Deo revelatam esse apprehendit, non minus firmâ apprehensione adhaeret objecto rei falsæ, quam alius, qui ob eandem revelationem Dei, assentitur rei veræ. Ratio enim movens assensum in utriusq; intellectu eadem est autoritas apprehensa Dei revelantis. Ut proinde ex hac adhesionis firmitate nemo de veritatis possessione certus esse possit, cum hæc errori manent obnoxia. Unde & Calvinus asserit lib. 3. Inst. c. 2. §. 11. Reprobos interdum simili fere sensu atq; electos affici, ut ne suo

quidem iudicio ab electis differant. Quodnam igitur argumentum adversariis relictum est, quo intelligant, se praeter omnibus spiritum veritatis esse assecutos? Nam si errare in huius spiritus discretionem possum; quo pacto evincam ipso memet facto non aberrare? quae multos fefellit persuasio, quomodo fallere me non poterit? Si Lutheranus, aut Calvinista sit, qui aliquando ad Romanam fidem transeat, nonnunquam ab eadem ad suos sese recipiat, quid fiet? Semp̄r ne aberravit in illā persuasionem ac possessionem veri spiritus, an nunquam an modò aberravit modò sapuit? Certè admittes, hunc aliquando, suae fuisse conscientiae testimonio falsum. Quo circa necessarium est, ut à spiritu hoc interno probando deniq̄. Novatores ad S. Scripturam revertantur, atq̄. in convenientia illius cum hoc spiritu omne veritatis explorata robur constituent, adeoq̄. in motas suprà difficultates revolvantur.

Bilhartus omnem penè religionem expertus, in Calvinistica Scholā Epanorthosi c. 22. annot. 11. id agnoscit. Szp̄ enim inquit, contingit, ut qui aliquamdiu erroneam opinionem approbarunt, quòd eam S. scripturae conformem esse in suā conscientiā iudicarent; tandē tamen meliùs edocti sententiam mutant, abjectoq̄. errore veritatem amplectantur, eoq̄. pacto testatum reddant, se S. scripturam ejusq̄. divinam auctoritatem, non tantum aliorum hominum, sed etiam proprio suae conscientiae iudicio & auctoritati anteferre. Rectè verò admittit primum, errare posse qui suum iudicium cum S. scriptura conforme iudicant. Deindē eosdem S. scripturae auctoritatem propria conscientiae testimonio, correcto errore, praeferre posse. Hoc est, ut juxta adversarios interpretor, S. scriptura sensum, ante non cognitum, demum agnoscere, etiam si proprium iudicium obluctetur. Unde consequitur juxta

illos

illos, & errare aliquando illum, qui proprium iudicium cum scriptura convenire sentit, & veritatem assequi, qui difforme illud esse experitur. Vana igitur atq; inutilis hac futura etiam comparatio est. Postremo ut testimonium illud spiritus prorsus commentitium intelligas. Vide, unde procedat. Nempè ex testimonio hominis proprio quod presumitur falsum, teste Christo Ioan. 7. Quod ipsum in Anabaptistâ fictum esse Lutheranus contendit, quod in proprio etiam fidei consorte (quem errori obnoxium concedit) aspernatur. Quare & Catholicis ignoscetur, si nec jurato quidem credere possint Acatolico, certitudinem interpretationis suæ ex privato spiritu asstruenti: quis enim iure sibi fidem dari postulet, in quâ cæteris derogat universis? Postremo cum Paulus dicat 1. Cor. 12. Divisiones operationum esse inter fideles, nec omnes interpretari: quâ fronte hoc sibi privatus quisq; vendicabit? Nonne & Doctores Ecclesia audire iubentur? At qui certus est, se spiritu veritatis duci, quomodo Doctorem audiet, quem scit falli posse ac fallere? En quàm præpostera privatus ille spiritus complectatur.

Respondeo: 1. Concedendo Majorem loquendo de ritè vocatis docentibus 2. Negando Minorem ejusq; probationes singulas, &. Falsò divellit Masenius spiritum veritatis ab ipsâ S. scripturâ, de quâ per eundem in eâ loquentem spiritum certissimi reddimur, quippè sicut ille unus est, ita sensus quoq; scripturæ literalis & verus non nisi unus erit, ut antea multis argumentis probavi: longè igitur aliud est, Enthusiasticos raptus extra scripturam expectare cum cœlestibus, ut vocat B. Lutherus, prophetis; Et iterum, aliud est consulere scriptū verbum Dei vivum & efficax, ceu quandam divinitatis ἀπὸ ὁρῶν in conscientia nostrâ stipulantem, verbum enim

ὄρατον ἐστὶ ἐπερώτημα ἀγαθῆς συνειδήσεως. 1. Pet. 3: 21. propter verbum ὄρατον seu internum & invisibile, sine hoc enim baptismus nuda aqua foret. Ipse etiam spiritus testatur nobiscum, quod simus Filij Dei Rom. 8: 16, quomodo nisi per Testimonium? Quòdnam illud est. 32. Verbum Dei scriptum Esa. 8: 20. 2. pet. 1: 19. propterea scripturas, dicitur, non esse ἰδίαις ἐπιλύσεως v. 20. h. e. propriæ seu privatæ interpretationis, ut sit in cerebro Papæ, sed est sanctorum Dei hominum, qui moti spiritu S. locuti sunt v. 21. A quibus inter se collatis nos interpretationem omnem S. scripturæ arcessimus, de certitudine & veritatis infallibili possessione admodum securi. β. Fallit igitur adversarius imò calumniatur audacter, dum interpretationem nobis privatam & spiritus divini arrogationem fallacem imputat, undè hæreses, contra id enim est quod in agone protestamur, & ne calumnia pereat, sed redeat in autorem, argumentor: quicumq; posthabita S. scripturâ, principium testandæ veritatis non petunt à sanctis Dei hominibus, prophetis & Apostolis ab errore immunibus; sed ab Ecclesiâ sequenti, & quidem visibili seu particulari, qualis est Romana, Africana, aliæq; ab hoc vel illo loco aut populo denominatæ & erroribus obnoxia; Illi omnes sectantur certitudinem ἰδίαις, ἐπιλύσεως seu privatæ interpretationis; contra mandatum apostolicum, quæ in conscientiam tutos eos relinquere non potest. At tales sunt pontificij E. Vel sic: Aut probent adversarij Ecclesiam Apostolis succedentem, adeoq; seipsos in eandem credentes idem infallibilitatis privilegium obtinere cum Apostolis; aut, nisi principium veritatis deducunt à S. scripturâ, scriptis sc. prophetiis & apostolicis errare nescijs,

nescijs, fateantur erroribus sese admodum obnoxios esse: At non illud præstare poterunt E. Hoc ijs ingenuè confitendum. 7. Quomodo verò nos de eo spiritu dubitemus qui per S. scripturas loquitur & ab ijs est inseparabilis easq; reddit indubias, omnibus sobrijs & non alienâ sapientiâ ebrijs: *spiritus enim ille veritatis*, ut concedunt nobis, non potest mentiri; quo verò conscientia testimonio rati sunt se illum possidere spiritum, qui deceptos sese postmodum senserunt, non video, cum contradictoria sint, bonâ gaudere conscientia, & spiritu regi maligno, nisi fortè conscientia in peccatis securè dormiente sub delicijs venenatum hamum occultaverit ipse spiritus vertiginis, qui Evam seduxit porrecto pomo. 8. Lutherum quod attinet; 1. longè aliud est, dicere; *Non omnia quæ reformationis initio probabat sc. in gratiam pontificiorum, vera deinde habuit: Et, Non omnia quæ reformationis initio, in gratiam sc. Reformandorum, probavit, vera deinde habuit*: prior enim propositio est vera, quia aliquamdiù toleravit purgatorium. Posterior falsa est. 2. Erecturus Normam infallibilem controversiarum theologicarum, Regulamq; immotam demonstraturus legitimæ scripturarum interpretationis, rectè ab Ecclesiâ converso spiritu ad solam scripturam provocavit, non ignarus *Ecclesiam columnam veritatis esse*. 1. Tim. 3: 15. sed *passivè*, sicut columna Lapidea vel lignea sustentat diploma Cæsaris; voluntatem verò ejus non ipsa columna per se, sed ipsum scriptum diplomatis representat, sicut Ergò veritas diplomatis non dependet à columnâ; sed ab ipso magistratu, hæc a. auctoritatem accipit ab ipso Edicto; sic eodem modo, veritas S. scripturæ non est petenda ab Ecclesiâ, sed hæc omnem suam auctoritatem.

tatem adipiscitur à scripturâ, in quâ Deus ipse loquitur, per quam etiam Ecclesia non constituitur solum, sed & conservatur. E. Inguenû fateris *Maseni*, eundem non posse esse erroris ac veritatis spiritum, quia verò Deus potentior satanâ est, fieri non potest, ut æquè semper firmâ adhæssione intellectus affigatur rei falsæ, quam veræ, quippè hæc à spiritu S. illuminante est; illa verò à fascicante diabolo, quod è multorum agonizantium evigilante conscientia constat, alijsq; exemplis eorum, qui veritatem evangelicam intuentur, & sciunt, mendacio tn. vel timore mortis, vel amore rerum mundanarum infelicitèr adhærant. Sin ratio assentiendi in apprehensione mentis eadem sit, ita ut hæreticus, qui assentitur rei falsæ, ob illam causam, quia hanc à Deo revelatam esse apprehendit, non minùs firmâ apprehensione adhæreat objecto rei falsæ, quam alius, qui ob eandem revelationem Dei, assentitur rei veræ: tum assero prius illud contingere ex permissione Dei vindicantis ac immitentis illi erroris efficaciam ut credat mendacio, quippè nolenti amorem veritatis amplecti 2. Thes. 2: 10. 11. Subtractâ enim divinâ gratiâ, spiritus vertiginis adest, transformans se in angelum Lucis, ut ratio movens assensum in utriusq; intellectu videatur eadem esse, nempe autoritas apprehensa Dei revelantis, cum tn. in rei veritate non eadem sed diversissima sit 1. Ratione causæ moralis 2. Resp. objecti quod apprehenditur 3. Resp. adjuncti; quam enim infinitis modis Lutheranus aliquis in conscientia hilarior, per *αληγοφoρiαν* fidei sit, pontificio homine aliove quovis hæretico, incredibile dictu est. 4. respect. finis, qui vel salus vel damnatio. Ut ex hac adhæssionis firmitate diversissimâ nemo hæreticus, sive pontifici.

tificius, Calvinianus vel alius fuerit, de veritatis possessione certus esse possit, cum hæc imaginaria sit, supposititia & speciem superbam, infallibiliter fallens. 5. Ex dogmate Calvinii citato de pari judicio Reproborum & Electorū liquet 1. eandem inflare tibiam nonnunquam secundam utramq; dum bella movent Lutheranis. 2. Debilem admodum aut nullam utrobiq; residuā esse veritatis celestis certitudinem, quamvis enim *αἰὼς καὶ αἰὼς* interdum simili ferè sensu atq; Electi affici posse videantur, ob inhabitantem Sp. S. per fidem; tamen blasphemii apostatæ neq; amplius gustabunt bonum Dei verbum neq; virtutem futuri seculi; impossibile enim est ut renoveantur ad pœnitentiam Heb. 6: 4. 5. 6. Deniq; 3. Reprobos ejusdem esse certitudinis de suā salute cum Electis, si sc. ab his suo judicio non differant, quod verbo Dei Apostolico è diametro adversatur 2. Tim. 1: 12. Argumentor: Quicumq; certi sunt, quod credant in Deum ejusq; Filium Jesum Christum, salvantur Joh. 17: 3. c. 3: 16. Act. 8: 37. &c. Sed Reprobi certi sunt quod credant in Deum ejusq; Filium Jesum Christum Ergò Reprobi salvantur. Conclusio est contradictoria adeoq; longè absurdissima, ergò vel major vel minor propositio erit absurda: at non Major, quippè verbo Dei per omnia consentanea. E. Minor propositio, quæ est adversariorum, certificans eos de salute, quamvis fuerint reprobis. En certitudinem veritatis & salutis Masenianam & Calvinianam! ut taceam, non facilè obvium esse, nisi omniscio Deo, quomodo quis sensum, cogitationes & judicia reproborum exactè perspecta habeat, si ipse non fuerit talis. Ego tn. opto ut adversarij resipiscant! quis enim bonus delectaretur interitu eorum, pro quibus Christus mortuus est? Tacebo.

bo etiam quod talia emblemata Puccinianissimum stabili-
ant, qui consummatus atheismus est, quemvis in suâ
religione salvatum iri confirmans. 7. Nolite ergo do-
mini adversarij, nimium sollicitari de nobis, quomodo
probemus nos spiritum veritatis esse assecutos? Vide-
rint, si ex confessione propriâ errare in sui spiritus di-
cretionem possint, quo pacto evincant ipso semet facto
non aberrare? quæ quia multos fecellit persuasio, quo-
modo fallere ipsos non poterit? Fortè quia multi sunt.
verum multitudo errantium non parit errori patrocinium. 7.
Et quia conscientie testimonium sine scripturâ, ut con-
cedit *Mosenius*, fallere potest, scripturæ verò ritè innixum
non fallere; apparet illicò scripturæ firmamentum præter-
euntes & visibilis Ecclesiæ ambulatorium consensum se-
quētes, oppidò frustrari. Ad commiserationem ejus super
difficultatibus illis, in quas revolvī nos ingeminat, antea
abundè respondi. 9. Allegatio verborum *Eilharti* ma-
gis contra quam pro causâ allegatoris est, 1. Si enim illi
errare possunt, qui suum judicium cum S. Scripturâ con-
forme judicant; multò citius faciliusq; errare possunt
qui conformitatem ejus cum eâ Ecclesiâ agnoscunt,
quæ circa variorum articulorum fidei dogmata à puri-
tate apostolicâ magis magisq; defecit. Posito quod
non defecisset, tamen argumentor ex adversâ hypothe-
si: Qui judicium convenientiæ prius conformant cum
principiâto quam cum principio, & vice versâ; illi sunt
andabatarum more amethodici, cæci & insipientes;
hi verò è contrâ: sed prioribus similes sunt pontificij,
posterioribus Lutherani E. Scriptura enim est princi-
pium Ecclesiæ, non solum cognoscendi sed & constitu-
endi, ut antea probatum dedi.

2. Qui præfert autoritatem scripturæ, testimonio conscientiæ, & proprio judicio obliuanti, malâ afficitur conscientia. At qui transit ad veram fidem, præfert authoritatem scripturæ, testimonio conscientiæ & proprio judicio obliuanti. E. qui transit ad veram fidem, malâ afficitur conscientia. Talem consequentiam nescit *Masenius* ex suo vespertilione *Eilhar-*
to. Nos E. statuiamus, si cujus judicium conscientiæ non congruat cum testimonio scripturæ, infidelem esse. 3. Dico ex concessio: procul dubio aut difforme experientur à scripturâ, iudicium suum aduersarij, aut conforme cum eadem; à hoc, errare illos aliquandò posse; si illud, infideles esse: Nam veritatem assequi, qui difforme illud experitur, imperuasibile est. Aliud a. est dicere, veritatem assequi posse, qui difforme illud experitur fuisse, sc. antè conversionem. 1. Postremò *Ex xpo Patrias* vitio laborat *Masenius* & crimen falsi committit, scribendo adstruere nos certitudinem interpretationis nostræ ex privato spiritu: ad ravim enim illud inculcamus *Esa. 8. Ad Legem & Testimonium.* 2. Tandem, fallit dividendo conjungenda *Masenius*, Paulus ait, *non omnes interpretari linguas.* 1. *Cor. 12.* Quid hoc ad Rhombum? Non omnes interpretantur linguas. E. nulli sunt certide possessione veritatis. Nulla consequentia. Certi sumus, quorquot per divinam opem à peccatis mortalibus liberi in nostrâ Ecclesiâ, & doctores & auditores, spiritu nos veritatis duci, quamdiu eundem in verbo suo sive lecto sive meditato præeuntem sequimur, *Ex xpo pignoris* antèa demonstratis. Aut, quis unquam nostratum in hoc negotio spiritum privatum à spiritu veritatis [dis]iunxit? *Edificati sumus super fundamentum Prophetarum & Apostolorum*

rum. Quod est christus & ejus doctrina, non verò super istorum personis. Itaq; sequitur: ipso summo angulari lapide Iesu Christo Eph. 2: 20. Dic, quisnam certior de suæ veritatis sede est, qui nititur angulari lapide Christo, an qui Petro? illo nos, hoc vos fulcimur. At fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, qui est Iesus Christus, 1. Cor. 3: 11. unde argumentor: Quicunq; præter unicum illud salutis fundamentum, etiam aliud agnoscunt, fundamento non certo sed falso nituntur. At Pontificij doctores præter unicum illud salutis fundamentum etiam aliud agnoscunt. &

XLIX. Quicunq; certi non sunt, an substantiales articulos atq; ad salutem creditu necessarios teneant; de fide ac salute rectâ ratione non sunt certi. Sed Protestantes Novatores tales sunt. Ergò &c.

Majorem sic illuminare satagit Masenius pag. 97: Nec quidem, si illo suo potiantur utanturq; ad hanc litem desinendam spiritu, salva illis atq; integra res fidei futura est. Nam ad veram Religionem articuli omnes ad fidem salutemq; requiruntur necessarij, uno enim deficiente, salus tota intercidit. Veteres Hæretici: uno etiam articulo devij, ab Ecclesiâ fidelium seclusi fuere.

Minorem his verbis munire conatur ibidem & pag. seq. At tantum abest, ut hosce Novatores articulos, teneant, ut nec hætenus quidem inter illos convenerit, qui ad salutem credentibus necessarij, qui liberi relinquuntur. Quare nemo illorum, de Fide ac salute certus esse, rectâ ratione poterit. Alij enim tradunt articulos ad salutem necessarios in Symbolo Apostolico contineri: Alij orationem Dominicam & Decalogum

gum adiiciunt: alij illa etiam, quæ 4. primis Synodis generalibus continentur. Et tamen articuli hoc tempore controversi, propter quos, & à se mutuò & à Catholicis discedunt, ad divisionem fidelium haresing, sufficere, adeoq; utrimq; inter necessaria rerum credendarum censi videntur. Quid ad hæc asserunt? sunt ne illi necessarij? Si affirmant, cur ex scripturâ hos omnes & solos tantum ad salutem necessarios esse non demonstrant? si negant, cur iccirco catholicos sibi adversantes à verâ Ecclesiâ segregant? At fluctuant incerti, tum quia plura alia ex S. literis disertè proposita, in necessarijs fidei articulis non habent, tum quia nullibi S. litera certò definiunt, quinam sint articuli necessarij, præter quos nulli alij ad fidei integritatem requirantur. Unde etiam quos alij necessarios dicunt, rejciunt alij. Molinæus sensit in Novit. Pap. L. 1. c. 52. n. 7. Totum Dei Servitium consistere in benefaciendo & credendo. Illud in Decalogo, hoc in Symbolo proponi, multosq; etiam, nec hujus quidem notitiâ integrè imbutos salutem consequi. Crocius etiam in Ant. Bec. tom. 1. cont. 3. sect. 9. n. 21. de ijs qui ante Lutheri tempora in Papatu mortui sunt, ita pronuntiat: Non dico, quod omnes errores abjecerint, sed veritatem de gratuitâ peccatorum remissione propter solius Christi meritum sint amplexi, quo stante articulo, stat Ecclesia, & certa est salus. Quicquid igitur præter hunc articulum credendum proponitur, non erit ad salutem, juxta Crocium, necessarium: quicquid præter symbolum apostolicum est, hoc Molinæus ad fidem non requirit; quanquam nec hunc quidem integrum. Mirum proinde, cur propter hoc dissidium, quod de Eucharistia Sacramento Calvinista cum Lutheranis præcipuè exercent, secessione Ecclesiarum mutuâ, tanquam hæresi, discernantur. Sed neq; de hujus articuli, aut

necessitate, aut ad salutem indifferentiâ hactenus universim inter illos convenit. Reformati in Poloniâ & Bohemiâ & Augustinæ confessionis homines, ad suâ communionem Ecclesiâ admiserunt, synoduz aliquot Sandomiria A. 1570. & Cracovia An. 1573. alijsq; per diversa loca habitis, hunc articulum tanquam necessarium rejecere. Idem An. 1631. statuit Synodus Charentonij in Galliâ hæc verbis: Cum Ecclesiæ Confessionis Augustinæ conveniant cum alijs reformatis in principijs & punctis fundamentalibus Religionis, statuit Synodus fideles dictæ confessionis posse, nullâ præmissâ abjuratone opinionum quas tenent &c. admitti ad coenam. Verum hic toties attentatus dolus, quo Lutheranos suis adjungere student partibus (non se illis) hactenus apud homines defecatus inter A catholicos sapientes, non dum successit. Certè in Germaniâ non dum utriq; partium ubiq; persuasum est, hujus dissensionis articulos necessarios non esse. Quo factò consentitur, ex clarâ sese scripturâ intelligere disertè non posse, veram ne atq; integram fidem profiteantur, an aliquos pratercant articulos ad salutem necessarios? iterumq; demonstrare se non posse, quod Catholici deficiant in articulis ad salutem necessarijs.

Respondeo 1. *Negando Majorem prop. esse veram de omnibus credentibus in universum, utpotè etiam de infantibus & adultis simplicioribus rudibusq; quippè qui actu intellectus reflexo articulum unum ab altero discernere ob imbecillitatem judicij non possunt. Itaq; ex majore p. particulari nihil in tali figurâ concluditur.*
 2. *Loquendo de doctis Nego Minorem propositionem: Et ad probationes dico æ. Majoris: Deficiente articulo baptismi & S. Coenæ in V. T. item circumcisionis & Agni .P in N. T., non tamen tora salus intercidit.*

ß Minoris.

β. *Minorā*, 1. Multa dicit de nobis, *Novatoribus si dijs placet*, pauca probat adversarius. 2. Quod magno inter nos consensu dudum convenerit de fidei articulis, ad salutem credentibus necessarijs qui liberi seu adaphoristici relinquantur, idq; evidentissimè constat cum in *comuni*, per augustanam confessionem, totumq; Librum concordiz, & Ecclesiæ Lutheranz symbola; tum verò in specie per locos Communes, quos vocant, singularium Theologorum, aliq; scripta particularia, qualia sunt B. Doct. *Hutteri* jrenicum verè Christianum; Epitome Credendorum B. D. Nic. Hunnij, nec non ejusdem *didactici* Theologica de fundamentalidissensu doct. *Evang.* Lutheranz Calvinianæ. Syncretismus calixtinus Dn. D. Calovij. Mysterium syncretismi detecti, proscripti & symphonismo compensati B. Dn. D. Joh. Conr. Danhauveri. B. Dn. D. Hulseman. in disp. de dogm. ad salutem necessarijs &c. E Quorum hypothesibus colligo *ὁμοθυμῶς*, seqq. *Primò*, sic statuendum est, licet quilibet articulus fidei peculiarem formam & differentiam specificam habeat ab alio diversam; tamen omnes ut B. Lutherus noster ritè ait, constituere *unam numero copulativam*, hoc est, unum fundamentum, quod in Christo Iesu suam perfectionem absolutissimam assequitur: ita ut si unus fidei articulus impugnetur, depravetur, rumpatur, negetur, evertatur; tum fundamentum ipsum impugnari, depravari, solvi, negari & everti minimè dubitandum sit. deindè de hoc FUNDAMENTO FIDEI loquitur scriptura hunc in modum 1. Cor. 3: 11. 12. 13. 14. & 15. *Fundamentum aliud ponere nemo potest, præter id quod positum est, quod est IESUS CHRISTUS, quòd si quis superadificet fundamento huic au-*

rum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulas, cujusq; opus manifestum fiet; dies n. declarabit, quia in igne revelabitur; & unius cujusq; opus quale sit, dies probabit, si cujus opus manet, quod superstruxit, mercedem accipiet. Si cujus opus conflagrabit, detrimentum patietur: ipse autem servabitur: sis tamen quasi per ignem. Tertiò: Fundamentum hoc α . Ratione decreti divini, ab omni æternitate de Filio Redemptore o. peccatorum, & Doctore Ecclesiæ hunc in Mundam mittendo, positum est immediate à Deo solo. β . Ratione patefactionis & Ecclesiæ hoc in mundo constituendæ, positum est illud mediare per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, Eph. 1: Esa. 28: 16. Eph. 2: 20. Apoc. 21: 14. 19. 20. Quartò, summam loquendo: Jesus Christus est unicum fundamentum Ecclesiæ, caput anguli, à Deo ordinatum, petra salutis, anchora spei nostræ, Ara & portus æternæ vitæ ac beatitudinis. Hoc fundamentum in V. T. per sacrificia præfiguratum: per propitiatorium illud, in quod duo Cherubim intentis oculis unicè respiciebant, adumbratum: per prophetas prædictum est, quod in ipsius nomine remissionem peccatorum accipiant cuncti in eum credentes, Act. 4. In N. T. verò à Johan. Baptista monstratum digito; ab apostolis prædicatum, miraculis confirmatum, sanguine tandem obsignatum. Habent se a. Prophetæ & Apostoli in hoc negotio, sicut Architecti ad fundamentum, qui licet diversas partes sustineant; in ponendo tamen fundamento firmo stabiliq; inq; ædificio ritè superstruendo conveniunt pariterq; laborant: jta Prophetarum & Apostolorum diversæ erant operæ, studia, labores, eventa imparia; finis tamen & scopus erat idem nempe fundamenti æ-

nici

nici, qui est Jesus Christus, solida fundatio, & Ecclesiæ super hoc fundamentum recta ædificatio, Matt. 16: 18. *Quintò* deniq; ex his omnibus sequentia fluunt *αγοισ μαρτ α.*

α. Primum, unicum, summum & infallibile Veritatis in Religione κρισιμον est Christus Jesus. Ergò non modò Turcæ, Judæi, alijq; infideles & extra Ecclesiā degentes populi, Christum spernentes ac blasphemantes: sed & omnes falsi doctores auditoresq; quotquot vel de personâ, vel de officio Jesu Christi erroneas sententias fovent: ab ipso fundamento errant, veritate Religionis consequenterq; salute ipsâ excidunt Esa. 9: 16.

β. Prophetarum & Apostolorum doctrina superstruit Ecclesiā veram Catholicam, non nisi super unicum fundamentum, cujus unius angularis lapis est Christus Jesus; ita ut ea demum Ecclesia quæ super hoc fundamento ædificata est, minimè verò, quæ ab hoc fundamento deficit, sit σῦλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας: sed quæcunq; Ecclesia à doctrinâ prophetarum & apostolorum de fundamento Jesudivortium facit, ea errat à fundamento ipso, veritate religionis & consequenter salute ipsâ excidit.

γ. Nullus error impingens in petram Christum, nisi per insignem pietatem potest dici stipula, lignum, fœnum, hoc est talis error, qui fundamento salvo, stare potest igneq; tribulationis facile absumi; ipsam verò salutem æternam non impediat.

δ. Fundamentum quidem utrobiq; unum & idem esse supponatur; superstructio tamen varia & multiplex est: Nam alij superstruunt aurum, argentum, lapides pretiosos; hoc est, dogmata pura, vera & salutaria, quæ sunt

sunt παρὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως Rom. 12: 6. Alij superstruunt ligna, fœnum, stipulas, hoc est, erroneas opiniones, quæstiones curiosas, inutiles λογομαχίας, traditiones & doctrinas hominum, quæ quidem non evertunt fundamentum doctrinæ de Deo ejusq; essentiâ & voluntate, de Christo, ejusq; persona, officio ac Redemptionis, justificationis salvationisq; beneficio; interim tamen verbo Dei non sunt congrua, sed à puritate doctrinæ Christianæ aliena, adeoq; fundamento maculam aspergentia idemq; obscurantia: de quibus ædilibus Apostolus ait: *opus ipsorum igne tribulationis, persecutionis, aliarumq; afflictionum, vel etiam in agone mortis exurendum; ipsos v. salvandos quidem, sed quasi per ignem, quo ex coctis scorijis remanet metallum sincerum.* Alij deniq; superstruunt manifestè blasphema, falsa, impia & superstitiosa dogmata, ipsum fundamentum seu substantiam fidei evertentia, qualia sunt quæ doctrinam de Deo ejusq; essentiâ ac voluntate; de Christo ejusq; personâ & officio; de Redemptione ac salvatione nostrâ, de sacramentis, sigillis justitiæ fidei, corrumpunt, pervertunt falsisq; corruptelis tandem evertunt. Quamvis propriè loquendo hi non super fundamentum Christum, sed potius secus & contra fundamentum ædificant. Quales esse statuimus infelices ædiles, omnes hæreticos, hisq; annumerandos non Calvinianos modò, ut demonstravit B. D. Huttenus in suo jrenico, sed & Pontificios E. Gr. Pontificij doceant, Christum esse Mediatorem nostrum tantum secundum humanam naturam, secundum quam solam, passus sit, Bellarm. Lib. 5. de Christo c. 2. seqq. satisfactionem per sufficientiam (contradistinctâ satisfactioni

secun-

secundum efficientiam) non mereri nomen satisfactoris: neq; Redemptionem, nec Reconciliationem per sufficientiam mereri hæc nomina. Ast detestandus hic error est, ipsum fundamentum liberationis nostræ ab inferno solum per Christum plenissimè præstitæ demolirens. Nos a. scripturarum præsidio muniti credimus, docemus & propugnamus, Christum esse mediatorem nostrum secundum utramq; naturam, ita ut *Deus ipse suo sanguine redemerit Ecclesiam*, Aët. 20: 28. *Ipsè autor vitæ interfectus sit*, Aët. 3: 15. *Ipsè Dominus gloria crucifixus*, 1. Cor. 2: 8. *Ipsius Filius Dei sanguis emundet nos ab omni peccato*, 1. Joh. 1: 7. *Filius ipse Dei per mortem suam nos reconciliaverit Deo*, Rom. 5: 10. Sic sc. credimus, respectu intentionis divinæ & voluntatis antecedentis, Christum & sufficientè & efficientè esse propitiationem pro peccatis totius mundi, hoc est, omnium hominum, ne uno quidem excepto individuo; quod etiam contra *Herbornenses* cæterosq; Calvinianos notandum. Item: Docent Pontificij, infantes in baptismo non donari fide propriâ, sed baptizari in fide parentum & patrinorum, si fideles fuerint; sin minùs, in fide Ecclesiæ, vel universæ societatis sanctorum, uti habet Catechismus Romanus. Verùm error iste, Calvinianis etiam ex parte communis, impingit in fundamentum *Christum Iesum*, respectu sacramenti baptismi consideratum, quod est lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S. Tit. 3: 5. Joh. 3: 5. Rom. 6: 3. Gal. 3: 26. 27. 1. Pet. 3: 21.

e. Doctrinam Prophetarum & Apostolorum rectè quidem & popularitè loquendo, ad Elementa illa Fidei doctrinæ Christianæ sive capita Catechetica, Decalogum, Symbolum apostolicum, orationem dominicam, baptismum, &

cœnam Domini revocari posse concedimus; quando tn. inter nos adversariosq; quæritur de *fundamento Fidei*, quænam sc. dogmata illud evertant vel non; item: An certi simus, num substantiales articulos atq; ad salutem creditu necessarios teneamus, & quinam illi sint? Tum termino illo utimur restrictiùs ac speciatim intelligimus *Fundamentum* illud, quod directè ac primò veritatem Religionis nostramq; salutem respicit: nempe Christum in Evangelio & sacramentis, Novi T. consideratum.

3. Ex his etiam conjicere licet, dogmatum quædam esse primaria ac *Fundamentalia*, quæ sunt de fide: quædam secundaria & *Non fundamentalia*, quæ circa fidem: eaq; distinctio ideò improbanda non est, quod ipsa scriptura fundamentum discernat ab eo, quod illi superstruitur, 1. Cor. 3: 11. 12. Undè Antiquitas *hæreticos* à *schismaticis* distinxit non aliâ de causâ, quam quod *hæresis* errando fundamentum Fidei & salutis evertat; *Schisma* verò in illis delinquat, quæ fundamentum integrum circumstant.

4. Fundamentum hoc Fidei triplex esse deprehenditur 1. *Essentiale* seu substantiale 2. *Organicum* aut Ministeriale 3. *Dogmaticum* sive doctrinale. *Illud* est objectum fidei proprium, nempe *Deus trinus* in mediatore Christo fide amplectendus, & gratiam suam in Christo *Θεοῦ δωρεῶν* promissum suo tempore largiturus, Psal. 118: 21. Matth. 21: 11. Act. 4: 11. 1. Pet. 2: 7. *Illud* est verbum Dei, quod sicut semen est, ex quo Christiani nascuntur, Luc. 8: 11. imò verius renascuntur 1. Pet. 1: 23. ita fundamentum quoq; dicitur, quatenus medium est generandæ fidei & conferendæ salutis: quemadmodum etiam scri-

ptura

ptura S. Fund. nuncupatur Prophetarum & Apostolorum Eph. 2: 20. 21. Apoc. 21: 14. præter n. verbum Dei nullum habemus sive superius sive prius doctrinæ principium, quippè quod omni cœlesti & salutari doctrinæ substat, adq; hunc *κέντρον* nos Deus unicè revocatos voluit Gal. 6: 16. Phil. 3: 16. Hoc deniq; est prima illa cœlestis doctrina pars, quæ ad nullum aliud dogma refertur, ut ejus gratiâ revelata; & ad quam cœtera omnia dogmata tanquam propter ipsam revelata, referuntur, & ex quâ, ut sufficiente & immediatâ causâ fides generatur & resultat. Quod ita summam sonat: Deus Pater cum nollet homines in peccatis suis perire, sicut perierunt angeli lapsi, vult hominibus peccata remitti; eosq; omnes serio, nullo prorsus excepto æternum salvare, & quidè per mediatorem unicum & solitarium, Filium suum unigenitum, quem Mundo in spiritu suo sancto promisit Iesum Christum, ut omnes homines à peccatis liberaret, & ad vitam sempiternam ac beatam perduceret: vq; legem divinam implendo & se *λύτρον* atq; victimam expiatrix per mortem crucis offerendo, eos qui sub lege erant redemit, & omnibus singulisq; æternam beatitudinem seu vitam sempiternam impetravit; sed ijs solum suo tempore eandem actu largitur, qui salutarem fidem in eundem Mundi Messiam & Redemptorem solliciti quarunt, aut cum eam purè nesciant, doctrina fidei malitiosè repugnaturi non sunt. Conf. Joh. 3: 16. seqq. c. 17: 3. 1. Pet. 2: 24. Matth. 20: 28. Joh. 1: 29. Gal. 3: 13. Act. 1: 8. &c. Ita Crux Christi, si brevissimè cum Apostolo loqui velimus, continet summam Evangelij 1. Cor. 1: 23. 24. Nos predicamus Christum crucifixum vocatis judæis, & græcis Dei virtutem & sapientiam c. 2. v. 2. Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum Gal. 6: 14. Mihi absit gloriari, nisi in cruce Do-

mini nostri Iesu Christi. Summa summarum: *Christi crux erit unica Christianorum gloria.* Natura Fundamenti huius est vel *Absoluta* sive materialis, vel *Relata* seu formalis: *Illa* tres proprietates habet 1. *Unitatem*, 2. *Integritatem* 3. *Soliditatem*; *Hac* quinque; Requisite postulat 1. *Primatatem* 2. *Necessitatem* 3. *Universalitatem* 4. *Proportionem* ad ædificium 5. *Connexionem* cum structurâ. Quæ omnia descripto fundamento exactè idque; *Sermones* posse applicari demonstrare, minùs longum foret; placet a. succinctè idipsum indigitare *ἀπὸ συνειδήσεως* seu negativè in ipsâ doctrinâ pontificiâ: 1. Quod dogma non est *unum*, id neque; est fundamentum. Sed dogma pontificium (*justitia hominis coram Deo est simul ex operibus supererogationis, sive nostrum proprijs, sive sanctorum defunctorum, sive Monachorum, & ex merito Christi*) non est unum. Ergò non est fundamentum. Major prob. quia fundamentum fidei erit *unum* a. *Ratione partium*: etenim est catena quædam pluribus articulis seu anulis invicem connexis ad unum per se constituendum ordinatis constans, ut sicut ædificij fundamentum variam habet materiam particularem, quæ tñ. unum quid constituit totale, sic & fundamentum fidei. β. *Ratione officij*, quod est *operari fidem*; sicut igitur plures causæ partiales, dum iunctis viribus ad operandum concurrunt, fiunt una causa totalis; sic dogmata fundamentalia ratione unius effectus nimirum fidei, fiunt una causa. E. Gr. Gratia Dei universalis incredulis prædicata causatur fidem. Præter hanc si celebretur universalis per Christum redemptio, hoc dogmate posteriore confirmatur prius, atque; utrumque; hominem ad unum scopum perducit, ut sc. confidat sibi peccata remitti & vitam æternam per Christum

stum donari. *Minor probatur α.* quia concursus partium non format unum, verum ac homogenium conceptum *β.* Quia Christi Meritum, quoad iustitiæ acquisitionem universale est & solum sufficiens, merita propria sanctorum & Monachorum totaliter excludens, ut hinc nascantur enunciationes oppositæ, *iustitia est ex Christi merito, & iustitia est ex proprijs operibus*, idq; propter oppositionem prædicatorum, quæ de eodem subiecto enunciata propositionem unam per se nequaquam efficient. *γ.* Dogmata illa particularia non funguntur eodem officio; nam primum, iustitiam & salutem fundat in nobis metipsis; alterum in sanctis demortuis, tertium in Monachis, postremum in Christo. *δ.* Neq; producant eosdem effectus, primum extollit propria merita & vires nostras extollendo gratiam Dei extenuat; secundum & tertium idolomaniam stabiliunt, quartum per contradictionem in adjecto, vires humanas proprias & alienas tollit.

II. Quod dogma non est *Integrum*, seu continuum id neq; est fundamentū fidei. At dogma pontificium de gratiā remissione peccatorum & proprio merito: item, de beneficiā voluntate Dei longè certissimā eāq; universali; & de dubitatione an quis sit in gratiā &c. non est integrum seu continuum E. Non est fundamentum fidei. Major prob. quia si vel unum particulare dogma ad fidem generandam necessarium desideratur, vel etiam partes dogmatum particularium non cohærent, impeditur effectus & sic fundamentum corrui. E. G. Photiniani nudam agnoscetes Dei gratiam absq; interventu satisfactionis Christi, unam partem fundamenti tenentes, eandem cœteris deficientibus, rursus labefaciunt, ideoq;

dogma fundamentale integrum non habent. Minor p. quia id dicitur dogma *integrum*, quod 1. continent omnia generandæ fidei necessaria; 2. cujus partes sunt invicem firmiter connexæ, non verò dissipatæ aut sibi oppositæ; posterioris generis sunt illa duo exempla. Ad prius spectat genus illud Photinianorum. Cui simile est etiam hoc *Americanum*: Jndi n. noverunt per traditionem, Deum velle hominibus benefacere per quendam Mediatorem &c. cognovere fundamentū, sed non integrum, ob defectum reliquorum dogmatum, cum ignorant 1. quis ille Deus 2. quæ illa benefica voluntas 3. quis ille homo, per quem Dei gratia promissā. 4. quomodò per illum Mundo aut unicuivis benefiat.

III. Quod dogma non est *solidum*, id neq; est fundamentum. At dogma pontificiorum, de medijs exco- gitatis acquirendæ salutis aut remedijs peccato oppositis, nempe proprijs meritis, jejnijs, peregrinationibus, flagellationibus, indulgentijs, sanctorum defunctorum & Monachorum operibus, Francisci vulneribus, Franciscanorum cappis, consecratis cereis, Missis, aquis Ju- stralibus, sexcentisq; alijs. Non est solidum. E.

Major probatur, quia fidem oportet esse longè certissimam Hebr. 11: 1. ideoq; fundamentum requirit firmum solidumq; quæ soliditas consistit 1. in *Firmitate rei* partim *absolutâ*, ut natura rei quæ fundamentum structuræ futura est, habeat soliditatem in seipsâ: partim *respectivâ*, per quam sufficiens sit, portandæ structuræ ipsi superim ponendæ. Minor probatur, quia sicut utroq; modo Gratia Dei petra est ad fidem fundandam satis firma; ita utroq; quoq; modo gratia hominum, sive vivorum sive demortuorum, arena est, nec per se,

nec

nec ad ædificium portandum solida aut stabilis, ideoq; fundamento fidei minimè idonea; quid n. imbecillius erit aut invalidius incertiusve inventis humanis & traditionibus ab incertis autoribus imò fallacibus profectis? Misericordia verò Dei, & sanguis Dei proprius, quo redempti sumus, fidei nostræ constantè firmiterq; substat.

IV. *Quod dogma non est primum, id neq; est Fundamentum.* At dogma pontificium de infallibilitate Ecclesiæ non est primum. E. Dogma pontificium de infallibilitate Ecclesiæ non est Fundamentum, quod tamen hodierni Romani pro Antemurali habent. Minor p. quia ab autoribus suis mediante alio fidei connectitur.

V. *Quod dogma non est Necessarium, id neq; est fundamentum.* At dogma de cultu sanctorum, non est necessarium E. Minor p. quia sine eo fides salvifica integra esse potest.

VI. *Quod dogma non est Universale, id neq; est fundam.* Sed dogma de cœlibatu sacerdotum non est universale E. Minor p. sine quo vel unus homo fide fuit præditus aut salvatus, aut adhuc salvari potest, id non constituit fundamentum fidei.

VII. *Quod dogma non est Fidei proportionale, id neq; est fundamentum.* Sed præcepta legalia & exhortationes ad Charitatem, promissiones item his annexæ, Fidei non sunt proportionata E. Neq; ut fundamentum ei substant.

VIII. *Quod dogma deniq; non est Fidei CONNEXUM, id neq; est illius Fundamentum.* Sed dogma de purgatorio, primatu Petri, sacrificio Missæ, veneratione sanctorum defunctorum, non est fidei connexum, quippè sine quo fides manet illæsa E.

5. *Fundamentales articuli* rursus sunt diversi generis: alij sunt primarij, utpote eæ doctrinæ Christianæ par-

tes, quæ salvâ fide & salute non possunt *ignorari*, eaq; fundamentum vel *constituentes*, quæ immediatè causantur fidem, ut sunt omnes promissiones evangelicæ, de universali Dei patris gratiâ erga omnes homines peccatores, & merito Christi universali, sufficienti & solitario, de universali & seriâ sp. sancti vocatione & oblatione mediorum salutis ac voluntate, fide salvificâ donandi omnes & singulos homines ab Adamo usq; ad diem extremum natos & nascituros.

Hoc fundamentum fidei primarium & constitutivum, quia quantum in se est, impiâ intentione ac notionalitèr demoliantur non solum *pontificij*, sed & *Calviniani*, quos unâ titulo *protestantium* ornat *Masenius*, utrosq; denominare hæreticos ceu fundamentum salutis everteutes non reformidamus, eorumq; mysticam confœderationem cum omnib. confessorib. *ὑποσώσω* Augustanis tutò repudiamus. Vel *fundamentum conservantes*, quæ immediatæ causæ fidei necessariò subserviuntur E. Gr. Nisi sciatur *quod sit Deus, quod is omnipotens sit & verax*, nemo in ipsum (quem nescit existere, quem veracem in promissionibus ignorat aut satis in præstandis promissis potentem) firmâ solidâq; fiduciâ sperare potest. Alij *Secundarij fundamentales* articuli, qui salvâ fide & salute possunt quidem *ignorari*, nequaquam tñ. *negari*. E. Gr. Johannes Baptista de facie non cognovit Dominum Jesum, quod ejus fidei nihil offieiebat, si verò vel ipse, vel alius, personam super quâ spiritus S. visibilitèr descendebat, contra patris cœlestis testimonium negasset esse verum promissum Messiam, eo ipso evertisset Fundamentum salutis. Idem judicium esto de fide *Nathanaëlis*. Joh. 1: 31. 45. 46.

Non Fundamentalis tandem articulus, est pars doctrinæ Christianæ, quæ salvâ fide potest ignorari & negari, utpote de Creatione Mundi in tempore, de interitu Mundi quoad substantiam vel accidentia, de Gogo & Magogo, de sanctis 1000 annis regnaturis, alijsq; futurorum eventuum involucris.

6. Porro, multa dogmata sunt vera & necessaria, quæ quidem ad *fundamentum* referuntur, ipsum tñ. *intrinsecus non constituunt*, ut quod Deus sit, quod sit justus iudex & ultor scelerum, & rursum, quod sit Misericors, quod omnipotens &c. quæ propter fidem quidem omnia revelata sunt, sed non *immediatè* siquidem diaboli & damnati eadem sciunt & credunt, nec tñ. inde fidem hauriunt; ideoq; alia intervenire oportet, utpote quod Deus sit misericors in homines, eosq; omnes, idq; per filium solum mundo promissum & datum, verboq; Sp. S. revelatum, ex his n. fides *immediatè* resultat. Huc pertinent *Articuli*, E. G. de *Adami lapsu*, *Christianâ Libertate*, *Bonis operibus* &c. quales etsi quisq; suo loco usum habeant ac necessitatem, tñ. quia fidei vel non, vel saltèm non *immediatè* substernuntur, ideoq; fidei *fundamentum intrinsecè* non constituunt.

7. Ex his omnibus tandèm constat, quale discrimen sit inter fidei fundamentum & fidei articulos, cum illud adæquato conceptu semel & simul, ceu τὸ ὅλον τι ὁμογενικόν paucis verbis exprimi, ut paulo ante factum, possit; hi verò ceu totius corporis partiales actus non omnes pari ratione ad fidem necessarij sint: Etenim alij fidei *constitutionem* ingrediuntur; alij fidei *supponuntur*, alij ad fidem *confirmandam*, *fovendam* & *conservandam* faciunt; alij saltèm ad *demolendam dogma contrari-*

um fidei noxium & venenatum requiruntur &c. Omnes
 tn. pro simplicioribus in Cathecismis nostris, pro do-
 ctis in Locis communibus & Epitomis credendorum
 Lutheranae Ecclesiae, sufficienter & magno consensu
 comprehenduntur, adeo ut maxima sit Adversarij Ma-
 senij calumnia, scribentis circa finem in hoc cap. *ex-
 clarâ nos scripturâ intelligere disertè non posse, veramne atq;
 integram fidem profiteamur; an aliquos praeceamus articulos
 ad salutem necessarios.* Sententiam quod attinet *Molinae,
 Crocij,* aliorumq; Reformatorum in Polonia, Bohemia
 & Gallia, nos non cruciat, quia adversae quoq; religi-
 onis sunt. Horridam illam *Molinae* aliorumq; syncreti-
 starum *Cassandri, Calixti, Drejersi* &c. opinionem de suf-
 ficientiâ symboli apostolici quoad tuendam fidem &
 profigandam hæresin, dudum refutarunt longè eviden-
 tissimis argumentis *Witebergenses, Lipsenses, & Argenti-
 ni* Theologi. Adde, quod nil in eo exprimitur de i-
 pso fidei fundamento, universali Dei gratiâ, solenni ad
 eam vocatione, nec quicquam de universali merito
 Christi ejusdemq; sufficienti valore &c. quid quod ar-
 ticulus in eo contentus, de *sepultura*, non sit fundamen-
 talis.

8. Ad dilemma illud: quod utramq; paginam imple-
 re putat Masenius: *Suntne illi necessarij? si affirmant, cur
 ex scriptura* &c. Respondeo, Articulos, propter quos
 & à Calvinianis, & Pseudo-catholicis Romanis discea-
 dimus, quippè etiamnum controversos, creditu ceu ad
 salutem necessarios esse statuimus, & quidem omnes
 fundamentum salutis attingentes; sed non solos: dan-
 tur n. plures, prohi dolor, Ecclesiae hostes & hæretici
 quàm illi. Demonstramus etiam illud quotidie ex
 scriptur

scripturâ, licet non semper ἡρώς: quanquam n. agnoscamus, ea quæ ad salutem creditu necessaria sunt, S. literis clarè traditaesse, ut ab omnib⁹ pijs indè hauriri possint, neutiquam tn. admittimus, eadem præcisè *κατὰ τὸ ἡρώς* in iisdem describi, ut pro articulis fidei ac creditu necessarijs haberi non debeant, quæ tantum indè per consequentiam licet facilem, pronam & eujq; scrutanti obviam deducuntur: nam 1. iudicio Christi & Apostolorum, consequentiæ reputantur prolepturis, Marci 12: 16. *Nonne legistis de resurrectione mortuorum in Mose?* è quo tn. eadem non nisi per consequ: elicienda erat. Sic articulus fundamentalis de *Iesu Christo Salvatore Mundi*, è scripturâ V. T. colligendus est, licet per scrutiniū Joh. 5: 26. Luc. 24: 44. 46. 2. Neq; possumus aliter contra Judæos demonstrare è script. V. T. *Iesum esse Christum*, nisi consequenter, à notis sc. veri Messia. 3. Adhæc, nec Christianæ religionis veritas, nec N. T. scripturæ autoritas, nisi per consequentias, demonstrari potest, fatentibus & *Socinianis*, quibuscum inflant eandem tibiā pontificij, 4. Quid quod nemo possit nisi per consequentiam concludere, *Christum pro se esse mortuum, sese redemisse, Deum velle sui misereri, velle sibi peccata remittere*, nisi consequenter, vel è dictis catholicis: *Deus vult omnium hominum misereri: Christus pro omnibus est mortuus*; vel Exemplo nonnullorum piorum, Job. 19: 25. Luc. 1: 46. 47. Gal 2: 20. Undè Ecclesia catholica antiqua varijs hæreticis expressam literam haud inficiatis, sed ea solūm, quæ è scripturis per consequ: colliguntur anathema dixit, ut è concilijs cum œcumenicis tum partic. constat. 5. Quinimò, cum o. hæretici protestentur se ea, quæ expressè in scripturis ex-

hibentur non negare, sed solum disquirere de sensu, quid aliud foret, quæ ad salutem creditu sunt necessaria verbis scripturæ expressa symboloq; comprehensa, paucissimis articulis exhibere, omissâ sc. dianoiâ; quam cum *Acontio* *focin.* & *Arminianis*, omnium hæreticorum latibulum extruere, scripturæ etenim verba agnoscunt o. hæretici; sed non scripturæ sensum. Verba namq; script. S. certum habent ac determinatum sensum, qui per consequentias quandoq; ex antecedentibus & consequentibus, itemq; locis parallelis eruendus est: sonus verborum nudus neminem juvat.

9. Quamvis ex dictis longè sit evidentissimum, qui fidei articuli ad salutem credentibus necessarij, qui liberi relinquâtur; ex abundanti in. censuras nostratum specialiores addam, ad refutandum validius calumniam; præmissâ in. justâ admonitione, ob variam credendorum Methodum, non variare ipsa Credenda: singuli n. ad nostræ orthodoxiæ principia eadem conformamus. 1. Alij namq; dogmata ad salutem necessaria ita disponunt, ut quædam credenda statuunt salutari fiduciæ *presupponi*, utpotè S. Scripturæ Θεοπνευσίας καὶ ἀνθερρίας, Dei existentiam, potentiam, omniscientiam, veritatem, æternitatem, sanctitatem, justitiam, voluntatem Dei, mysterium S. S. Trinitatis & unionis personalis duarum naturarum in Christo, meritum Christi, doctrinam de poenitentia, mortuorum resurrectionem, extremum iudicium & vitam æternam. Quædam referant ad fidem proximè & immediatè *Constituentia*, utpote Dei Φιλανθρωπίαν erga omnes homines, Meritum & satisfactionem Christi universalem, ejusq; applicationem factâ in individuo, Alia deniq; faciant fidei consequen-

nia, quæ ita fiduciam sequuntur, ut nisi ponantur, ipsa fiducia evanescat, qualia sunt: Dei æterna duratio, Executiva justitia, & sanctificatio, idiomatum ac operationum communicatio in personâ Christi, ejusdem post Redemptionem consummata immortalitas atq; officium Regium, Ecclesiæ Existentia, Efficacia verbi & sacramentorum. 2. Alij respiciunt causas, per quas homo ad salutem perducitur, *Efficientem principalem* S.S. Trinitatem, *impulsivam*, amorem Dei erga totum genus humanum in peccata prolapsum: *Meritoriam*, Jesum Christum ejusq; satisfactionem ac Meritum, nec non Organicam, fiducialem meriti hujus appropriacionem: ac *Finalem*, æternam beatitudinem. 3. Alij respiciunt ad Medium salutis ipsam fidem: Quum n. ad fidem requiratur *Notitia*, *Assensus* & *Fiducia*, objectum quodcunq; partiali notitiæ Fidei justificantis & salvantis, quatenus talis, procul dubio est *Articulus Fidei*. Objectum n. Notitiæ hic non quodlibet quod sub notitiam fidei divinæ cadit; sed quod requiritur ad notitiam fidei quâ est justificans & salvans, spectari debet, h. e. Notitia intelligenda est, quæ involvit assensum, & sine quâ fiducia salvifica in Deum & Dominum nostrum Jesum Christum consistere nequit. Hanc Notitiam alia dogmata ingrediuntur ac constituunt, alia non constituunt eam formalitèr, necessariò tn. prærequiruntur; alia deniq; nec prærequiruntur, nec constituunt, sed salutem consequuntur notitiam illam salvificam, ita tn. ut inseparabiliter conjuncta snt, aut certè negari aut tolli nequeant, quin labefactetur ipsa fides. Non ergò negantur scitu necessaria esse illa *antecedentia* & *consequentia*, nedum talia statuuntur quæ possint salva fide vel

negari vel reprobari. Quæ omnia quomodo orthodoxè explicantur, fusiùs digeruntur, & quæ his contraria sunt, juxta Cynosuram verbi Dei retorquentur, è nostris libellis symbolicis & L. L. communibus videre est. Papistæ verò non spiritum S. in verbo loquentem articulorum fidei conditorem agnoscunt; sed spiritum vertiginis, murmurantem in pectore Pontificis Romani.

XX. Quicumq; tandèm suo ipsorummet judicio depravatè Scripturam interpretari convincuntur, quòd communis sententià sese invicem omnes erroribus obnoxios esse statuunt: illi de verbo Dei, veràq; ejus interpretatione certi non sunt. At *secta Lutherànica* homines suo ipsorummet judicio depravatè scripturam interpretari convincuntur &c. Ergò

Minor prop. confirmare studet *Masenius*, his verbis: Si quis etiamnum ex adversarijs restiter, seq. clara scriptura in sua sententià defensione niti protestetur, hunc inexpugnabili demùm argumento, & cuiusvis apprehensionis exposito, sic constringo. Eadem scriptura est cum ob. suis adjunctis, quæ quæ demùm ratione proposita, quæ in præcipuis controversiis Lutherano, Calviniano, Anabaptistæ, Truheitæ, Arriano alijsq; inter se dissentientibus objicitur, & in horum quicq; cum sibi mutuò adversentur, oppositisq; pugnent sententijs, solos se claràq; niti scripturâ contestantur, ipsam scripturam suamq; conscientiam, atq; in eà testimonium divini spiritus allegant; alios omnes cæcis præjudicijs occupatos, perversisq; delusibus clamant affectibus, præterquam seipsos. Hoc cum altera

illorum

illorum pars in alteram, argumentum intorqueat: quibus obsecro fidem adhibebis? sanè, aut omnes, aut aliquos aberrare necesse est; cum opposita sententia simul esse vera nequeant, ipsa igitur scriptura, quæ hujus dissensionis solum atq; unicum fundamentum adducitur, non potest esse unius determinate veritatis, se solâ, infallibile principium. Quis n. neget se labi hoc fundamento nixum posse, in quo tot fisos malè prolapsosq; ante oculos intuetur? ipsos, oro, unius Sectæ, E. Gr. Lutheranicæ, homines de suis complicibus interroget, nunquid hos illo nixos scripturarum fundamento, certos de veritate subsistere pronuntient, adeoq; fidere citra errandi periculum ipsis possint? Et subito pernegabunt, verum ante ad examen vocabunt sententiam, Et num conformis scriptura sit, suo pte judicio desinient. Hæ tu igitur ultimus iudicibus, qui nulli præterquam sibi addicunt certitudinem, quâ conscientia eandem addixeris? Etenim hoc de illis dilemma constituo. Aut hi ultimi errare etiam possunt, qui suos collegas in fide errare posse judicant; Et sic deniq; omnes suomet judicio convincuntur erroribus expositi: aut nequeunt falli, atq; ita hi digni futuri sunt, quib. Et collegarum cæteri, erroribus expositi, Et tota posteritas, ut veritatis incorrupta reperiendoribus, assentiantur. Quod cum nemo præter ipsos sibi de veritate plaudentes, faciat; facile apparet, quam fallibili ab omnibus niti fundamento iudicentur. Ridiculum planè atq; insanum negotium, quod pugnantibus inter sese concurrant iudicijs: qui vix Novatorum firmissimè teneat, se tam clarâ disertâq; nixum scripturâ infallibilem veritatem assecutum, Et in, qui vix alias eundem certò affirmat, suo judicio aberrare posse. At errare non potest qui infallibili veritate subnixus est. Nemò igitur alium præter seipsum hoc certò niti iudicat. Quare cum ultimus censor reliquorum, omnes aberrare posse, persuasum habeat

habeat, idemq; de eodem omnes sentiant, atq; idcirco mutuas ex scripturâ desumptas sententias ad scripturam rursus expendant, in hoc certè quo conspirant omnes, de omnibus iudicio, hoc est, errare omnes posse; quilibet tenetur acquiescere, neq; suo se iudicio eximere. Si a. se errare posse novit, certus esse nequit, quod de facto non erret.

Inexplicabilis hic planè, & plusquam Gordius est nodus, quo adstringuntur. Neq; hic quicquam prodest, illa spiritus interni distinctio, qui testimonium perhibet conscientia nostra, & externa professionis, quo alijs testimonium apprehensa veritatis praeſto. Quia abundè probatum est, suo quemq; à veritate, iudicio, aberrare posse. Errare n. ac falli posse, est iudici defectionem admittere, nullumq; in mente habere veritatis indubie testimonium, nam ubi illud habetur, nullum relinquitur errandi periculum.

Concludo cum D. Augustino Tom. 2: Ep. 222. ad Consentium post med.

Omnes haeretici qui scripturas in autoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potius sectentur errores, ac per hoc, non quod eas contemnant, sed quod eas non intelligant, haeretici sunt,

Agnoscent hac deniq; non omnino pervicaces ad tuendum errorem Adversarij, ideoq; in praxi ipsa finiendarum inter se controversiarum, ad Ecclesia doctores & collectas ex his synodos convertuntur, ut iccirco minus dubitem veritati tam manifesta concessuras universim omnes, atq; publica tranquillitatis conciliandae religionis studio, operam mihi conciliare addicturos. Si qui tamen hanc in parte non dum sat efficacibus rationibus se victos existiment, hos ad Augustinum meum, ante plures vulgatum annos remitto: in quo unus ipse iuxta veteris apostolicae Ecclesiae sensum, ex S. scripturis hodiernas de fide controversias definit.

Resp.

Respondeo 1. *Limitando* prop. Majorem: *Quicumque* suo ipsorummet judicio depravatè scripturam interpretari con-
vincuntur, quod communi sententiâ sese invicem omnes erro-
ribus obnoxios esse statuunt; scilicet quamdiu scripturam
illotis manibus tractant, quâ animales homines sunt,
certi non sunt, concedo: verum illi, quâ illuminatî
spiritu S. invocato nomine Dei Trinunius, & accuratâ
pietate doctrinâq; scrutati scripturas, certi non sunt
de verbo Dei &c. propositionem Maj. nego. 2. *Ne-*
gando quoq; sub eâdem limitatione Minorem, prote-
standoq; crambem jam sæpiùs recoctam apponi: antea
n. huic criminationi obviam itum est circa Argumen-
tum III. & IV. ac contrarium ad nauseam inculcatum;
lubet tn. hostem ante victoriam triumphantem paucissi-
mis adhuc armis repellere, ad singula probationum mi-
noris membra aliquid *regerendo*, a. Illud argumentum
inexpugnabile & cujusvis apprehensioni expositum, ut
putat 1. petit fœdè principium, perindè n. est ac si gen-
tes convertendæ, ad quas pervenère Apostoli, dixissent:
quibus fidem adhibebimus, aut Apostolis & Christia-
nis; aut Pharisæis, Saducæis vel Essæis, cum altera illo-
rum pars in alteram, simile argumentum intorquere
potuisset, 2. Nullâ consequentiâ nititur: si tu nescis,
utra pars nonnullorum sibi invicem contradicentium,
teneat veritatem, ergò nulla earum veritatem tenet.
3. Quadrat hoc etiâ in ipsos hodiernos Romanos,
qui alios omnes cæcis præjudicijs occupatos perversisq; ductos
clamant affectibus, praterquam seipsos. Hac cum altera il-
lorum pars in alteram, argumentum introqueat: quib. obse-
cro fidem adhibebis? propria E. vineta cædit adversari-
us: non magis n. per hoc fundamentum Credendum

pontificio: quam alij. 4. Aut omnes aut aliquos contradicentium horum aberrare necesse est. Sed non omnes. E. Aliquos & concedo totum argumentum, plus quam puerile, quod tn inexpugnabile vocat Mafsenius. 6. Non video quomodo, quamdiu ipsa scriptura fundamentum solum & unicum (seu causa) hujus dissentionis asseritur, non etiam Deus ipse causa peccati statuatur. 7. Ut taceam quòd falsum ex falso deducatur: Non posse n. scripturam esse unius determinatæ veritatis, seu, se solâ infallibile principium, ex eo, quòd hæretici omnes clara se niti scripturâ contestentur; conscientiam & testimonium Domini in spiritu adlegendi, id verò longè mendacissimum est: argumentari n. vel à stultitiâ vel pravitate intellectus humani, ad redarguendum claritatem scripturæ, ἀρρηστία τῆς διαβολῆς ἐστὶ, ut antea in puncto de perspicuitate scripturæ probatum dedit. Quâ verò gaudeant conscientia, cauteriatâ sc) fratres anti Christi, & quo testimonio interno ipsi hæretici, palàm proclamat Apostolus 2. Thes. 2: 2. usq; ad 17. incl. 1. Tim. 4. 1. 2. 3. 2. Tim. 3: 1. seqq. usq; ad versum 9. ind. quò verò fundamento & testimonio fidei oblectantur sinceri homines veritatem diligentes, iisdem capitibus, versiculis seqq. longè testatissimum extat. præterquam a. quod postulatum illud Mafsenianum: *scripturam sc. non posse se solâ infallibile principium esse*, falsò præsupponat infallibilitatem papæ & Ecclesiæ, cui errori antea multis modis occursum est, nunc unicè, sed paucis demonstrabo, scripturam unius esse determinatæ veritatis, præmissâ monelâ de distinctione inter dicti alicujus *sensum literalem*, quem verba immediate sive propriè sive figuratè accepta, prout leges hermeneuticæ

requir-

requirunt, præ se ferunt; & dicti illius *accommodationem mysticam* seu spirituales. Minimè a. admittimus plures esse ejusdem dicti literales sensus, iisdem vocibus à spiritu S. intentos; verum dicti cujuslibet sensum literalem & genuinum, non esse nisi unicum & determinatum probamus contra pontificios Bellarm. L. III. de V. D. c. 3. *Masenum* & alios, seqq. documentis: 1. *E. scriptura certitudine.* Est n. amissis veritatis celestis juxta quam incedere omnes oportet Christianos, juxta illud *σοφία τοῦ κυρίου* Gal. 6: 16. Et quamvis nonnunquam plures occurrant sensus, qui sunt congrui, habentur tñ. propter orthodoxam subordinationem pro uno; sin verò fuerint diversi, non potest nisi unicus à Sp. veritatis intentus esse. 2. *E. scriptura Luce spirituali: sapientiam n. affert parvulis* h. e. simplicioribus Psal. 19: 19. Et phosphorus est 2. Pet. 1: 19. Non n. obscurum est Evangelium, nisi infidelibus, quibus Satan mentes excœcavit 2. Cor. 4: 3. 3. *Ab intentione Sp. sancti*, qui vult ut è scripturis informemur ad salutem, Joh. 20: 31. Rom. 15: 4. 2. Tim. 3: 15. quomodo a. aliquis ex eo quod obscurum aut ambiguum est, informabitur ad salutem? 4. *Ab unitate veritatis:* convertuntur n. unum & verum: summa a. divina veritas proponitur in scripturis S. Psal. 119: 142. Joh. 17: 17. 5. *A naturâ Formæ*, forma n. unius rei non est nisi unica, quinimò in indivisibili consistit: undè argumentor: *Forma interna est unica. Sensus verborum est forma interna. E. Sensus verborum est unicus:* 6. *Respondendo* fallaci postulato etiam illud niti, quod dicat, ne dicam supponat *Masenus* Lutheranicæ sectæ homines non esse solidiore fultos fulcro veritatis celestis,

quam sint pontificij, vel alij adversarij ad scripturam provocantes; nam hoc est quod est in controversiâ, quod sibi postulat concedi, quodq; jam toto hoc tractatu pernegatum constanterq; refutatum est. Quasi insuper, impossibile sit, utrosq; de verbi salutifero sensu certos esse, qui doctrinam examinant & qui examinantur: habetne utrumq; mandatum divinum E. G. prius: *Omnia probate, quod bonum est retinete.* imò, *probate spiritus, si ex Deo sint* 1. Jo. 4. & post. *Esote parati ad reddendam rationem cunctis quærentibus, de eâ quæ in vobis est, spe* 1. Pet. 3. Itaq; dilemma illud suâ mole corruit: *Aut hi ultimi errare etiam possunt, qui suos collegas in fide errare posse judicant, & sic deniq; omnes suo judicio convincuntur erroribus expositi, scilicet, si satanæ insidijs per Spiritum S. non resistant; aut nequeunt falli, si scilicet, & quamdiu ductore Sp. sancto per ordinaria & prius definita media regantur.* Hinc constat, quòd confundat disputator inexpugnabilis, certitudinem absolutam cum hypotheticâ, seu quod idem est, impossibilitatem errandi simplicem & conditionalem, de illa loquitur in suo inexpugnabili dilemmate; quam nobis non arrogamus; hanc a. divinâ gratia pollicemur & atribuimus. Cum larvis igitur & spectris, non nobiscum hâc in parte pugnat. Hic n. sensus dilemmatis est: aut potest errare qui inevitabiliter errat, aut nequit falli seu errare qui inevitabiliter errat, posterius est falsum quippè contradictionem admittens, quam Arist. ἀντιμέμενον ἐν προσμεμένῳ appellat. Idem n. est ac si diceres, ignis aut potest urere dum naturaliter urit, aut non potest urere dum naturaliter urit. En vanitatem dilemmatis inexpugnabilis!

lis! *Tale est etiam hoc argumentum*: quicumq; se errare posse novit, certus esse nequit quod de facto non erret. Lutheranus se errare posse novit E. Resp. Majorem esse fallacem: insto namq;: *At Petrus* conversus actū non erravit E. non potuit errare. Conclusio est absurda E. vel Major vel minor falsa erit. Non Minor E. propositio Major, quam *Masenius* inexplicabilem planè & plusquam Gordium nodum quo astringimur, nuncupat. 5. Illud Augustini pronunciatum, Epist. ad Consentium quadrat in adversarios, non tam pontificios, quia & contemnunt scripturas & non intelligunt, quam alios hæreticos & tempore Augustini & nunc pro dolor viventes. 6. postremò, ad id quod dividat Nostrates in sibi Faventiores & Rigidiores, attinet, dico illos relegatum iri ad tepidos Syncretistas, ab ore Christi expuendos Apoc. 3: 16. hos non ad Augustinum immediatè recurrere scio, sed ad *Legem & Testimonium* Esa. 8: 20. Et tantum per Dei subsidium esto responsum ad xx. illa Argumenta Malenij de *Interpretatione* scripturarum, cap. iii. enumerata. Restat, ut ijs etiam occurrā quæ cap. iv. scribit, cujus titulus est: *Ostenditur extrema, cum S. Script. tum Rationis vis & necessitas, quā protestantes, si veritatem & salutem suam ament, Ecclesia Catholicorum accedere tenentur*, in quo summū se trophæum erigere putat. Faciam v. id quippe ad metam properans breviter, non recitando integrū textum, ut prius, ne prolixitas tedium pariat; sed minutim ea saltem perstringendo, quæ sunt propudio viciniora; maximè quoq; ideò, quod nil novi apportet, præter imputatam nobis ignominiam, speratam verò adjudicatamq; falso sibi suisq; gloriam victoriæ.

Ad §. I. *Respondeo*, & non esse sufficiens articulos fidei vel confessiones suas scripturæ verbis exprimere, id n. cum satanâ omnibusq; hæreticis commune est, crepare verba & dimittere sensum, purum n. Dei verbum non in solo literarum apice, sed & genuino vocom & sententiarum intellectu consistit, pro quo obtinendo devotè Deo supplicandum est Psal. 119. quod itaq; de formalibus scripturæ verbis in suâ confessione, quam clavam Herculis vocat, adhibitis gloriatur adversarius, nihil est: præterquam n. quod fateatur Æquivalentibus etiam senti verbis, quod asylum omnium hæreticorum est: novit judæos provocasse sapissimè ad Mosis verba, cum tn. fœdè erraverint, nescientes scripturas, hoc est, scientes quidem verba, sed sensum & consequentias necessarias ignorantes, Mat. 19: 7. 8. 9. c. 22: 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. *Grad ea verba: Quantum dedecus! centies provocatos, hæc nobis præstitisse, nec seorsum, & paucis exhibitâ verbis demonstratione, posse impetrari*, Dico: quantus sit pudor divinam sibi scientiam omnium, non solum quæ inter nos facta sunt, sed & fieri possunt, arrogare! 7. Confugere ad divina, spiritus S. mentem & corda corroborantis testimonia, non est circulum committere; fides n. & promissio relata sunt: quæ simul naturâ, juxta Logicos: sed Ecclesiam primò adire, pro obtinendâ veritate inviolatâ, deindè si opus est, secundo loco scripturam, est homines Deo antepone, quod an primò præcepto decalogi congruum sit, ipsi pontificij viderint: ut taceam & istud genus ἀποδείξεις, quod dominari conscientijs nostris cupiant, ad quarum nos provocamus puritates, donec illi de-

monstra-

monstraverint se non gestare cauteriatas. Aut docebit extremus dies. Δ. Difficilius credo vulgo papistarum erit distinguere inter Dei & hominis verba, ac nostro, cum istud prohibeatur ab omni lectione; hoc verò neutiquam, quod literas novit; ut fateor non esse absurdum, vulgus nostrum distinguere posse inter Dei & hominis verba admirabili & plusquam crisi humanâ: credimus n. illud Fide contingere, quæ non est opus humanum. ε. Ad id, cum nullum nostræ cum S. literis convenientiæ argumentum afferre possumus, quod homo hæreticus usurpare non possit, ideoq; vî illius, majorem quoq; non possumus quam hæreticus, de veritate habere certitudinem, dico: idem obijci Christo potuisse disputanti adversus judæos, idem etiam Romanis obstare oppugnantibus Græcos; imò idem ob. veris Catholicis impedimento erat adversus cunctos hæreticos. Tu Ε. cum socijs tuis Maseni, tam à ratione, à vero, à Deo; à propriâ salute, ab aternitatis negotio, à felicitatis atq; infelicitatis momenti aversus es, ut hæc non intelligas, non sentias, non perhorrescas? Adverte potiùs tu obsecro mentem ad illud in quo stas præcipitium, si porro pergas à verâ fide aberrare, ab omni felicitate æternum aberrâssi. Flete Ergò super vos ipsos Romani, & super filijs vestris LUC. 13.

Ad §. II. Respondeo: occupatum esse Masenium iterum in suis nimium suâq; confessionis laudibus: Vult valde videri liberalis: dum ait; videte in. quantum illis largiturus sim. Faciamus tot tantasq; rationes, quib. interpretatio protestantium, convenientiaq; cum primâ veritate Originalium scripturarum probanda fundamentum nititur, firmas indubitatasq; subsistere: Nos in. Catholici hû ipsi tantò potiùs securiusq; innitemur, quod & longè clariores
potior

potioresq; pro nobis scriptura, etiam ex adversariorum Biblijs deprompta sint, ut in æternum talem nunquam ex solâ expressâ scripturâ confessionem producturi sint, qualem nos supra, citra ullam interpretationem proprii judicii admittam, produximus: tum quod perpetuâ constantiq; scripturarum utamur sententiâ, atq; à Majoribus ad nos usq; inviolatâ, & per tot hereticos nequicquam oppugnatâ, traditione innitamur, tum deniq; quod obtenta possessione nisi indubio argumentorum robore submoveri non debeamus, etiamsi nulla pro nobis de legitimo illius usu ratio existeret. Dico α. Primam probationem vanam esse, petit n. principium falsâq; nititur hypothesi: quid n. clarius pro stabiliendo *Arianismo* adduci potest, quam illud: *Pater major me est*, si quidem patrem non habet Christus resp. humanitatis, sed solum divinitatis suæ? Igitur rursus occurrit: Claritas verborum sine genuino conceptu & sensu, obscuritas est, imò mendacium. Adhæc, potiores quidem pro illis scripturæ & nostris Biblijs fuissent, nisi malâ fide allegatæ, proinde talem in æternum confessionem, quæ mendax est, ut in per plurimis exemplis jam demonstravi, moliri longissimè à nobis absit. At, quid insuper fecit proprium iudicium Masenianum aliud, nisi quod talia dicta obtorto collo q. ad suam Thesin custodiendam traxit, quæ maximè plausibilem facere negotiationem Religionis syncretisticam viderentur. Dico β. Antea probavi contrarium ex uno Ambrosio ad Art 3 Aug. conf. qui est de articulo primario, nempe justif. Hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum salvus sit sine opere. Reliqua seu mendacia, per ipsam experientiam refutata jacent.

Ad

Ad §. III. Respondeo infirmitate suæ sententiæ & evidentiâ nostræ convictum *Masenum* in conscientiâ suâ, concedere nobis etiam illa priora, dum ait: *Demus quoq; & his ipsis nobiscum rationibus pares esse protestantes: adhuc tñ. suâ jurè causâ, adversum nos excident*: Instat n. idē. Catholicam Ecclesiam in ultimo ac definitivo judicio formando, an illa quæ à ministris vel Ecclesiâ seu confessione credenda proponuntur, cum S. scripturâ convenient, adeoq; de fide necessaria sint nec ne, multis partibus esse potiorē, etiam quandò solus pontifex pronunciat sententiā. Vel ut format statum controversiæ cap. 1. pag. 59: *Quæritur; an si privatus quispiam fidelium, hoc formet judicium; mea hac sententiâ, vel confessio fidei quam amplector, est conformis scripturæ S. illa v. quam Ecclesia catholica amplectitur difformis est: contraq; hæc Ecclesia oppositum suo judicio concludit, talis homo tutò possit suo niti judicio, atq; illud, quod universalis Ecclesia est, deferere?* Ad hoc dico α. intelligere *Masenum* per hunc privatum hominem, ipsum B. Lutherum, & sibi ipsi è diametro contradicere, dum format talem statum: an si privatus quispiam FIDELIUM hoc judicium instituat, cui tñ. tutò niti non possit; si enim fidelis est, & illud quod plurium est deferat, sequitur, quod aut plures isti errent, aut quod privatus iste non sit Fidelis: sed retineamus concessum: Lutherum sc. fidelem fuisse, & plures istos nempe Pseudocatholicos Romanos, merito deferendos fuisse: adeoq; in tali casu unum quempiam non ampliùs privatum esse, sed sustinere vices ecclesiæ universalis ad Exemplum Noachī, Eliæ & S. Martyrum ob. temporibus. Dico etiam β. *Masenum* cum suis pontificijs, falsò supponere Fidem consistere saltē in nudâ notitiâ historiæ de Christo & ejus

actis, & qualicūq; his præbito veritatis assensu, quam quippè sine fiducia & applicatione meriti Christi existentem, non multum discrepare à fide diabolorum ipse Jacobus testatur c. 2: 19. *Credant n. diaboli, sed contremiscunt.* Quis n. accuratiorē notitiā rerum sacrarum inter creaturas obtinebit, quàm ipse *ὁ ἀρχὴν?* Dico γ. Nos eam definiendi in rebus controversis viam ingredi, quam communis in homine naturæ lux & ratio, omnium nationum & iudiciorum usus, omnis resp. omnis curia, omnis aded familia quantumcūq; barbara & inculta monstrat, videlicet quod jūctis suffragiis in examine opinionum ad scripturas, contra *Unum Pontificem* Romanum, quando solus ut caput judicat, pronunciamus sententiam, eumq; quamdiu resistit, ut hæreticum *ὃς τὸ Χριστὸν ἀντικείμενον* 2. Thes. 2: 4. nostrāq; communione indignum anathematizamus: etenim non agnoscimus nisi unicum caput veræ Ecclesiæ, Christum Jesum: monstrosam n. illam bicipitem vel multicipitem Romanam, qualis hodiè extat, justo zelo repudiamus: unus n. est noster mediator & unus pontifex 1. Tim. 2: 5. Heb. 7: 23. seqq. Dico tandem *ὁ πᾶντων ψευδὴς* hoc est, quod postulat sibi dari *Masenius*, Ecclesiam sc. Romanam esse Apostolicam & verè catholicam, cum tñ. antea invictissimis argumentis demonstravi eandem esse apostaticam, Pseudo-Catholicam, hæreticam, adeoq; ab antiquā illā Ecclesiā Romanā, qualem Paulus fundavit & post se reliquit, degenerantissimam. Justè E. nos Papam Romanum, ceu puerperam illam infelicem, existimamus & pronuntiamus ceu privatam quandam personam, errabundam & impiam, ab universali Ecclesiā hoc est, verè Evangelicā, damnari.

Ad §. iv. & ultimò Respondeo 1. Ad ea, quod nos arguat affectibus carnis erroribusq; facile obnoxios, adeoq; phantasmata nobis pro certitudine persuadere, nimirum *a.* Nimiùm superbe dominari conscientijs nostris, præsumunt adversarij: quod tn. Dei solius proprium esse novit Rex Romano-Catholicus Poloniae Stephanus, qui tria sibi Deum soli reservasse dixit. *β.* Dixi jam sapius, affectu carnis obrutum cor, non esse præparatum ad meditandum S. scripturam, quamvis distincta sint notitiæ rerum sacrarum & ipsa praxis; sed oportere esse illuminatum à spiritu Dei Psal. 119. quemadmodum etiam pius zelus ab affectu carnis distinctissimus est; juxta illud: *Irascimini & nolite peccare* Eph. 4: 26 *γ.* Sed ut de adversarijs dicam speciem pietatis habentibus 2. Tim. 3. historiam nota, de Joh. Capistrano Monacho Minoritâ, qui à Papâ Nicolao, in Germaniam & alias regiones missus est ad prædicandam obedientiam Romanam: is ut sua doctrina (sanctitatis) auctoritatem aliquam faceret, ludos & aleam aliq; ejusmodi civilia exercitia, ut sunt convivium, saltationes &c. prohibuit. Tantam deniq; sibi hâc hypocrisis dignitatem acquisivit, ut à plerûq; pro sancto Dei homine adoraretur, cum tn. nihil sana doctrina de Christo, deq; ejus meritis, de reconciliatione cum patre per Christum, & de regeneratione in Christo per spiritum S. & obedientiâ erga Deum &c. teneret. Fune. in Com. Chronol. L. X. not. ad A. Ch. 1453. hæc ille. Atq; ita didicit à suis Masenius: colare culices & deglutire camelos. *δ.* De erroribus multoties respondi, sc. si non hypotheticè ut nos, sed absolutè ab omni errore immunes sint pontificij, utiq; sunt supra Petrum Apostolum à Paulo gravitè reprehensum Gal. 2: 14. quod etiam in Theologiâ pontificiâ absurdum est: Ecclesia univer-

salis quâ & quamdiu talis, non errat, errare in. potest quâ particularis est & considerata in actu exercito, ut exempla docent τὰν πρὸς διδασκαλίας. Nos Deo laus, sumus contenti hâc certitudine, quæ sub hypothesi piæ præparationis ad scripturæ meditationem necessaria, retenta, infallibilis est. Adversarij verò tamdiu dubitabunt de veritate interpretationis scripturæ, quamdiu de gratiâ Dei dubitant. Sed semper fatentur se dubitare de hâc, nisi consilio Trid. contravenire velint. E. semper dubitabunt de illâ ε. De definito sensu quod scribit, nihil est, neq; enim omnes patres consentiunt, sed unus alterum refutat, ut videre est in controversiâ de Melchizedek; neq; pontificij conspirant in ob. clausulis, quid quod *Augustinus Marloratus Lotharingus, Ecclesiastes Romanensis in Gallia, & monachus, conscripsit declarationem* quandam locorum scripturæ difficultiorum, collectam ex libris Lutheranorum & Calvinianorum, ut ex Hist. Eccl. Osiandri cent. 16. L. 111. p. 433. constat, quâ opus non fuisset, si tam secūra & infallibilis fuisset provocatio ad hunc definitum verbi Dei sensum in papismo. *Respondeo 11. ad ea quæ inferuntur num. 2. Catholicos sc. amplecti ubiq; magis obvium, clarumq; & usitatum scripturæ sensum, ut ex cons. suâ conatur probare, & statim addit hæc verba Masenius: Unde, si nec parentum traditio, & institutio, nec scriptorum testimonia, nec patrum consensus, nec universalis Ecclesiæ auctoritas, nec ipsa talis doctrinæ possessio Catholicis subveniret; sed tanquam hericum protestantibus nati, ad eandem scripturam concurrerent, planissima in. proiis stare sententia. Dico α. si sensus scripturæ est obvius & clarus; utiq; non est obscura, aut si obscura est, ut o. pontificij criminantur, utiq; ejus*

sensus

sensus minime obuius & clarus est: oportet E. mendacem esse memorem, ne sibi contradicat & fidem perdat. Dico β. Non tam aspiciendum, quid à pluribus sit usitatum, quàm quid à Sp. S. in verbo loquente approbandum: multitudo enim errantium, non pariter errori patrociniū. Neq; verum illud est, quod sensus pontificius sit à patribus usitator. E. gr. Pontificij omnes negant nos justificari & saluari *Solâ fide*. cum tamen *Ambrosius* dicat: *Hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum, SALVUS sit, SINE OPERE, SOLA FIDE, gratis accipiens remissionem peccatorum*. Ut ex confess. Augustinæ Art. vi. constat. Si a. inter nos & pontificios conveniret de hoc primario & fundamentalī articulo fidei, qui est de justificatione & salvatione, faciliter nobis superesset reconciliationis spes de residuis. Dico γ. quod statim ruit superstructum de traditione parentum, scriptorum testimonijs, patrū consensu, Univ. Eccl. autoritate, doctrinæ possessione, ut taceam quod eodem fundamento nitebantur iudæi in disputatione cum Christo Joh. 8: 33. seqq. Adhæc, antea demonstratum est, doctrinam pontificiam non niti traditione apostolicâ vel Pauli vel Petri, vel alius apostoli, sed apostaticâ, ubi dictum de antiquitate nostræ doctrinæ & novitate pontificiæ; Testimonia illa scriptorum sunt partim adulterata & malâ fide citata, partim oppidò *artrij ex Pæ* & falsa, unde quid de consensu patrum judicandum sit, cuius pronum. Patrum consensum, si necessarius omninò foret ad concipiendam fidem & salutem, quem tn. esse principium fidei sive id statuatur esse vel primarium, vel secundarium, negamus; habemus nobis suffragantem in ob. fidei articulis, ut ex compendio *Theologia patrum*

Domini D. Henrici Echarti nostri, professoris Giesfensis publici, impresso Schleusinga A. Ch. 1609. constat. In quo ex xii. seculis 80. patres recenset, singulos fidei nostrae articulos magno consensu approbantes, suisq; testimonijs corroborantes, quem omninò vide Maseni & refuta, si vires. Ut a. illustriùs appareat, te eum universâ cohorte pontificiâ, talis doctrinæ possessorem malæ fidei esse, universalis Ecclesiæ testimonia in articulo summo de justificatione statim enumerabo, & quidem optimâ conscientiâ & fide. Ideoq; Respondeo III. ad ea quæ infert num. 3. & ultimò. Verba ibidem Masenij hæc sunt sequentia:

3. Deniq; (attēditē qua centiēs, pro reducendis ad veritatis agnitionem errantibus indulgeam) si hætenus nulla esset utriusq; partis in scripturis interpretandis disparitas; tamen adhuc Catholici longè vincerent. Nam ut utriusq; conceditur: asfectus, & intellectus rectè judicantis, in scripturâ controversâ, favere spiritui potius debet, quam carni; quòd animalis homo non percipiat illa quæ spiritus sunt, lam ego universum orbem, ipsosq; adeo protestantes, hæc in re judices constituam; ut videant, enuncientq;: utra partium in suâ, ex S. literis haustâ, fidei doctrinâ magis carni addicta sit. Dicant, utrum magis carni faveat, suâ libertate ac judicio constituere ac desinire omnia, quam Ecclesiæ imperium, judiciumq; observare, suumq; illi submittere, postquam semel ex S. Literis ipsius infallibilem auctoritatem agnovit? Utrum, statuere, Solâ fide aut fiduciâ in Christum Deo satisfieri, ad hoc, ut justificemur, certog; salvemur; quàm negare, hoc in adultis secluso bonorum operum, nostrig; simul laboris onere, ac merito, posse? Utrum, deservere quod credenti sibi per Christum remissa peccata esse, satis ad pœnitentiam sit; an exigere,

gere, ut hac etiam singulatim, cum adjunctis gravantibus, quantumvis enormia & pudenda sint, sacerdoti exponantur? utrum carni magis patrocinatur, concedere, quòd Christus ita satisfecerit, pro reatu poena aeterno patri, ut nihil nobis luendum restet; an, quòd hac nobis satisfactio, citra nostram abstinentiam, afflictionemq; carnis non applicetur? Utrum blandius, Ecclesia pastoribus, Episcopisq; precipere, ut continentes, etiam inter carnis stimulos sint, ac Paulo similes, uxore etiam, si habeant, dimissâ, curent ea quæ Dei sunt; an ut liberis & uxori dent operam, deq; his solliciti, curent ea quæ mundi sunt? utrum carni optabilius, credere, quòd quantumvis omni scelere coinquinatis, modo tantum fidant sibi Christi meritis indulgeri omnia, statim ab ipsâ morte cælum pateat; an quòd debitâ non dum poena satisfactione praestitâ, alibi luendum sit, inter purgantes flammæ afflictione, quòd hic neglectum est? Hac aliq; nostris ego adversarijs dijudicanda offero, ut ipsimet pronuncient, utra magis partium suâ ex s. literis ducta sententiâ, carni & cupiditati lenocinetur: utri ex his animales potius, utri spirituales, qui omnia benè dijudicent, existimandi sint? Unum est, quòd adversum Catholicos pleriq; in ore ferunt. Uni illos homini Romano pontifici, tanquam Deo credere: nam ut primum is de cathedrâ, tanquam universalis Ecclesiæ doctor, aliquid credendum praescribit, quòd ante hac etiam de fide non fuit, repente omnes ad credendum obligari. Verum hoc incasu, & sum. Pontifex, & quilibet fidelis ita prægreditur, ut longè securius, quam à protestantibus passim fieri assolet, incedatur. Componamus enim vulgus hominum, qui legendi imperiti, suos audiunt predicantes, cum Catholicis, qui pontificem novi aliquid (quòd rarum est) de fide decernentem attendunt. Illis utiq; concedent, res credendas à predicante rectè proponi, & hos rectè apprehendere, ac credere verbo Dei posse.

posse. Talis itaq; predicans cum duo præslet: Primum imperito vulgo exponat, quod sit verbum Dei; secundo eidem sensum verbi Dei, in reb. controversis explicet: in utroq; vero falli ut homo possit: tamen necessario existimant protestantes idiota ejusmodi satis de salute prospectum esse. Quod si igitur unus predicantis propositio sufficiens credibilitatis argumentum ad verbum Dei ejusq; sensum acceptandum alicui esse possit; quis catholico prohibeat, ut pontifici, quem novit, nil nisi cum doctorum Ecclesia, sive extra, sive intra concilium, approbatione, atq; examine collationeq; cum S. Scripturâ, sanctisq; patribus factâ, decernere: quemq; non agnoscat, ut privatum hominem, sed legatum & vicarium Christi, atq; universalis Ecclesia, cui præsidet, caput ac vocem, quiq; nunquam hætenus in ejusmodi pronuntiatis, nisi ab hæreticis, errasse arguatur: imò ex sensu Ecclesia universalis loquens errare non possit; cum illa sit columna & firmamentum veritatis? En quanta hic concurrunt præsidia veritatis, quibus longe certius inducar, ut credam Rom. pontificem mihi verbum Dei, certumq; ejus sensum potius exponere, quam privatum, atq; indetum sæpè, predicantem. Et si quisq; sibi ex protestantibus audeat spiritum veritatis à Deo promittere; an audebit illam jure aliquo Pontifici Romano derogare, tot sibi titulis præferendo? Planè sani hominis non est, tam manifestis rationibus obluetari.

Respondeo 1. Quamvis per enormia & mortalia peccata Spiritus S. perturbetur, imò tandem eiicitur atq; fugatur, Gal. 5: 19. 20. 21. 25. Eph. 4: 30. 1. Sam. 16: 14. Nihilominus tamen ὁ ὁδοῦς & ὁ ὁδὸς βίωσις non sunt res necessariò connexæ: potest enim etiam hæreticus benè agere, quamvis malè doceat; sed tamen quia à viâ salutis errat, manet homo ψυχρὸς seu animalis, 2. Cor. 2: 14. R. 2. Ponamus, magis carni favere, suo

suo iudicio definire omnia quam observare imperium
 Ecclesiæ, non dum tamen probatum est B. Lutherum
 eâ libertate usum fuisse, ut auctoritatem Ecclesiæ univer-
 salis spreverit, ut paulò post patebit, quamvis amorem Ec-
 clesiæ Romanæ degenerantis milliès à fundatore Paulo, re-
 pudiauerit. *Resp.* 3. Non quæritur, quid nobis appareat ma-
 gis carni addictum nec ne, sed quid spiritui sancto fixum ma-
 neat in verbo loquenti; Abrahamum Patrem credentium &
 quidem adultum fuisse iustificatum apud Deum, adeoq; in spe
 salvatum, antequam natus erat filius, quem offerre voluit, Isa-
 cus, quam actionem vocat justificationem coram homini-
 bus *Apost. Jacobus, c. 2: 21.* constat ex *Gen. 15: 6. Credidit Abra-
 ham Deo, & hoc imputatum est ei ad iustitiam.* Conferatur hic
 locus cum *Rom. 4.* ubi vox *λογίζεσθαι* undecim vicibus
 repetitur, justificatio & salvatio nostra soli Fidei adscribitur,
 ut omnis gloria Deum maneat & meritum Christi solum tri-
 umphet *Pl. 115: 1. Esa. 63: 2. solus tarcular calcavi.* conf. *Dan. 9:*
7. 8. 9. Resp. 4. Alius Articulus pœnitentia est, alius iusti-
 ficatio seu salvatio, iste n. requirit contritionem & fidem *Mat.*
11: 28. Apol. Aug. conf. pag. m. 168. Marc. 1: 15. Hic verò
 solam fidem à parte nostri, *Rom. 4: 6. Eph. 2: 8. 9.* ut nil
 nunc dicam de confessione privatâ, anne sufficiat sacerdoti
 exponere peccata in genere & cum Davide fateri ex *Psal. 32:*
*6. Confitebar injustitiam meam Domino, & tu remisisti impie-
 tatem delicti mei.* Nec non cum publicano; *Deus esto propiti-
 us mihi peccatori* *Matth. 5:* an scrupulosè onerare conscientiam
 enumerandis delictis quæ quis non intelligit sed occulta sunt
Psal. 19: 15. Resp. 5. Credimus ita satisfacisse pro reatu pœnæ
 æterno patri Christum, ut nobis satisfactio illa applicetur non
 per nostram abstinentioniam aut afflictionem carnis *Luc. 17: 10.*
servi inutiles sumus &c. sed per solam Dei atq; merè gratu-
 itam imputationem fide apprehensam; mercedem quoq; nos
 reportaturos in cœlo, sed gratuitam: *donum n. vita æterna*
est *Rom. 6: 23. Resp.* 6. Dic utrum magis carni faveat, an spi-

ritui, uxori adhærere in pio & honesto conjugio, quod in omnibus honorabile est Heb. 13. an vagis urgeri libidinibus? Et utrum spiritui magis placeat, mandato apostolico parere: *Melius est nubere quam uri*, 1. Cor. 7. an eidem contradicere ac contravenire cum Masenio & socijs dicentibus: *Melius est uri quam nubere*. quid n. aliud est, mandare continentiam etiam inter carnis stimulos? ô nimium apostolicam Ecclesiam hodie Romanam, quæ tanto ausu suo fundatori Apostolo Paulo in os ait: *Mentiris*. Resp. 7. Hoc ego potiore jure adversarijs dijudicandum offero, utri ex his animales potius utri spirituales sunt, adeoq; beatiores qui fidunt Christi meritis indulgeri omnia statimq; ab ipsâ morte sibi cœlum patere cum Latrone in Cruce; an qui de debitâ pœnæ satisfactione præstitâ dissidunt & expectant post mortem afflictionem inter purgantes flammæ cum dubitativis papistis? Resp. 8. Argumentari à credibilitate unius simplicis & veri prædicantis, ad credibilitatem pontificis Romani N. V. C. Ille n. non est privatus aliquis, sed vicem gerit Christi, dicentis: *qui vos audit me audit*: satis n. ad concionandum eruditus est qui verbum Dei purè docet. quod testimonium habet in seipso Luc. 24. 32. succurrunt n. doctiores, Deo laus, ubi opus fuerit refutare adversarios. Hic v. Apostata est imò AntiChristus 2. Tim. 4: 1. 2. 3. 2. Thes. 2: 3. 4. seqq. qui tantum abest ut non errer, aut loquatur ex sensu Ecclesiæ universalis, quæ quatenus *columna & firmamentum veritatis sit*, ante expositum est, nempe *testificatorid*; ut potius contra illam eandem verè catholicam Ecclesiam, examine collationeq; cum S. scripturâ sanctisq; patribus factâ, decernat. Et quoniam toties, in causâ doctrinæ, principio sc. medio & fine, hoc est, sine intermissione provocat *Masenius* cum socijs ad consensum antiquitatis & testimonium patrum, omninò è re veritatis esse arbitror, ad oculum demonstrare in articulo fidei primario qui est de *justificatione & salvatione*, nostram sententiam in scriptis S. patrum Luculentissimis verbis extare; adversam verò pontificiorum, vî contrariorum, in iisdem daminari. Ponatur ex. justificationis.

1. Definitio.

Justificatio est remissio peccatorum, ab homine credente in Christum, sine opere, solâ fide gratis accepta. Ambr. in 1. Cor. 1.

II. Causa principalis.

Dignum est, ut per eum fiat remissio, per quem facta est creatio: & ipse sit largitor gratiæ, qui omnibus fuit autor nature, Greg. in Psal. penit.

III. Causa ἀπογογνῆν seu impulsiva, nempe gratia

Dei univ.

Ut reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia: ut a. reus justificetur, ineffabilis est Dei gratia, Augustin. ad Art. Fals. Resp. 2. Gratia est, quæ gratis datur, non meritis operantis, sed miseratione donantis. Idem Aug. L. de grat. N. T. c. 19.

Gratia dicitur gratis data, non merces reddita, sed VENIA gratis collata: ex hoc, quia sine merito hominum misit Deus filium suum, qui nos suo sanguine redemit, & ad filiationem perduxit Haymo in c. 1. Apoc.

Gratia Dei est Misericordia, quâ sine ullis precedentibus meritis, penitentibus tribuet veniam. Greg. in Psal. penit. cum fides impetrat justificationem, non GRATIAM Dei aliquid meriti præcedit humani; sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante non ducente: pedissequâ, non præviâ voluntate. Anselmus in c. 5. ad Rom.

Si gratia est, gratis datur, quid est gratis datur? Gratia constat. Nihil boni fecisti, & datur tibi remissio peccatorum: Attenduntur opera tua, & inventuntur mala: si quod debetur, Deus istis operibus redderet, utiq; damnaret: non tibi reddit Deus debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam, Aug. in Psal. 31.

Nullum esse hominis meritum in accipiendâ gratiâ ad salutem Paulus apostolus docet, scribens ad Ephesos; Deus, qui dives est misericordiâ, propter nimiam Charitatem suam, quâ dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, cujus gratia esis salvati. Idem Augustin. L. 3. cont. Pelag. item in Psal. 30. quare gratia gratis datur, quia me-

rita tua praeceperunt, sed beneficia Dei te praevenierunt.

Item: Gratia, sine qua, nec infantes, nec aetate grandes salvi fieri possunt, non meritis redditur, sed gratis datur: propter quod & gratia vocatur. Idem de Nat. & grat. c. 4. contra pelag.

Quid si meritis de congruo?

Si ullis meritis datur, jam non gratis donatur, sed debita redditur, ac per hoc, non vero nomine Gratia nuncupatur. Idem August. de patient. c. 20.

IV. Causa Meritoria seu materialis sc. meritum Christi.

Remissio peccatorum est in sanguine Christi. Chrys. Rom. 3. in Marc.

Mors ejus justificatio est peccatorum Amb. inc. 4. ad Gal.

Crux Christi totius beatitudinis nobis est causa: hac nos à Cæcitate liberavit erroris, hac e tenebris reddidit Luci, hac debellatos quieti sociavit, alienatos Deo conjunxit: hac longè constitutos, Deo proximos presentavit; hac peregrinantes fecit cives: hac firmamentum pacis, discordiæ amputatio, & bonorum omnium abunda largitio. Chrys. inc. 6. Esa.

Vera justitia est Christus, qui nobis ex Deo factus est justitia Ec. Basil. L. de div. just. Idem docet Epiph. in Ancorato.

Memorabor justitiæ solius, ipsa n. est mea. nempe factus es mihi tu justitia à Deo. Nunquid mihi verendum est, ne non una ambobus sufficiat? non est pallium breve, quod secundum prophetam non possit operire duos. Justitia tua, justitia in æternum. Bernhard. serm. 61. in Cant.

In justitiâ tuâ libera me E. in TUA justitiâ, non in MEA, quia MEA quid? praeceps iniquitas. Et cum ero justus TUA justitia erit: quia justitia mihi ab te datâ justus ero, & sic erit MEA, ut TUA sit: in eum n. credo, qui justificat impium, ut deputetur fides mea ad justitiâ. Erit E. & sic justitia TUA MEA, non tn. tanquam propria mea, Aug. super Ps 70.

v. Causa organica, quæ Fides est, eaq; sola, ut constet hanc doctrinam non esse primum inventam à B. Luthero, ut criminantur pontificij.

Nulla

Nullā prorsus re alia liberamur, Nisi per Fidem. Chryf. in c. 8. Mat. item; *Non ex operib. sed ex fide salus hominibus æterna præstatur ibidem, nec aliunde salutis remedium, nisi ex Fide,* Philast. in catal. hæres.

Gratia (justificationis) solā fide apprehenditur, non ex operibus; Jfych. in Lev. c. 14.

Tum valet, cum nihil accesserit ex lege, Chryf. in c. 3. ad Gal. *Ex Fide est justitia citra opem legis.* Epiph. in Ancorato. *Christus in ipsum credentibus, etiam ijs, qui nihil justē egerunt, justitiæ autor est & collator.* Theodul. in c. 5. ad Rom. *Hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum, salvus sit sine opere, Solā fide gratis accipiens remissionem peccatorum.* Ambros. in 1. Chor. 1. similiter in c. 3. & 4. ad Rom. aliquoties repetit exclusivam, Ideoq; confesores Augustani, hunc voluerunt expresse allegare, ad Art. vi.

Per Fidem Solummodo efficitur fidelis perfectus. Clemens Alexand. L. 7. Strom.

Deus ex SOLA Fide justificat. Hieronymus in c. 4. & 10. ad Rom.

SOLUM credere, justitia est. Nazianzen. in orat. de mod. in disp.

Non amplius rationibus sed solā fide opus est. Chryf. in 1. Cor. 1. & porro: *Ex SOLA quippe Fide nos salvavit, idem in c. 2. ad Eph. SOLA Fide, peccatorum remissionem accipimus.* Theodor. in c. 3. ad Rom. item: *Non nostrā sponte credidimus, sed vocati accessimus: & cum accessissemus, non exegit vitæ puritatem & innocentiam, sed SOLA Fide suscepta condonavit peccata,* Idem in c. 2. ad Eph.

Impium Deus per SOLAM Fidem justificat, non per opem. Primasius Augustini discipulus in c. 4. & 5. ad Rom.

Ipsa Lex nihil profuit ad promissiones Abraham factas: Sed SOLA Fides. Theodul. in c. 4. ad Rom.

Ad remissionem peccatorum SOLA Credulitas sufficit. Fortunatus in expos. Symboli.

At ille (Abraham) credidit, & nudæ Fidei consensio SOLA plenam ad justitiæ & meriti reputatā coronam est.

Potest homo sine operibus justificari, etsi foris non exit in opere. Sedulius in c. 3. ad Rom. Non

Non ex beneficiis, non laboribus, non pensatione, sed ex SOLA GRATIA justificat Deus genus nostrum. Chrysost. Orat. 4. cont. jud.

Ipsa nostrum (operum) justitia ad examen divine justitie deducta, injustitia est, & sordet in distinctione judicis, quod in estimatione fulget operantis. Unde Paulus, cum diceret: nihil mihi conscius sum: protinus adjunxit: sed in hoc non justificatus sum. In omnibus quippe operibus nostris adhuc distincti examinis flagella sunt metuenda, quia & ipsa nostra perfectio culpâ non caret. Greg. in c. 3. Job.

Non operibus justificamur, sed Fide: quoniam carnalis infirmitas, operibus est impedimento. Ambros. de vitâ beatâ.

Impium Deus justificat; non a. per opera, quæ nulla habet: sin. secundum opera, puniendus est, non liberandus. Primasius in c. 4. ad Rom.

Qui sunt beati? non in quib. Deus non invenerit peccatum, nam in omnibus invenit: omnes n. peccaverunt. Egent gloriâ Dei. Si E. in ob. peccata inveniuntur, remanet ut non sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Aug. in Psal. 31.

Miseratus Deus genus humanum, cum illud ad explenda legis opera infirmatum vidisset, jam non ex operibus salvare, sed PER GRATIAM hominem voluit. Quæ ex misericordiâ præbatur atq; compassione, & Fide comprehenditur SOLA, non operibus, ut Paulus ad Ephesios habet: alios qui Gratia non erit Gratia. Isych. L. 4. in c. 14. Levit.

Nullus procul dubio precedentibus meritis salvatur, ne gratia non sit gratia. Aug. de invoc. c. 384.

Gratia est, quâ nullo merito, nullq; opere salvamur. Anselmus in Epist. ad Phil.

Credenti impio in Christum, sine operibus legis reputatur fides ejus ad justitiam. Sedul. in c. 4. ad Rom.

Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis. Dicit sufficere Solius Fidei justificationem, ita ut credens quis tantummodo justificetur, etiam si nihil ab eo operis fuerit expletum. Origenes L. 3. in Ep. ad Rom. Et ne cum papistis, non assertivè sed dubitativè aut putativè loquatur Apostolus, quasi diceret: Arbitramur?

Dicit Apostolus Arbitramur, pro eo quod est, rationibus certis

accep-

accedentes putamus, iustitiā Fidei, omnem hominem volentem esse participem ejusdem, sine operibus legis justificari. Theodul. in c. 3. Rom.

Abraham non ex operibus justificatus est, sed ex fide. Clem. L. 1. from. *Quomodo Abraham credens ex gentibus, per Solam Fidem justificatus est; im ceteri fidem ejus imitantes salvantur.* Sedul. in c. 4. ad Rom. *Non n. Patriarcha solummodo causā scripta sunt, verum & propter nos, ut exemplo Abraham nobis proposito fideles efficiamur, eundemq; ad modum Fides ejus ad iustitiam nobis reputerur.* Theodul. in c. 4. ad Rom.

Abraham non morte ad coronam venit: sed Fide in Deum; aliq; item sancti, Gedeon, Barak, Samson, jephta, David, Samuel, socij; illorum, non effuso sanguine consummati sunt, sed per fidem justificati. *Athanasius Or. 1. cont. Arian.* LATRO Credidit duntaxat, & justificatus est à Misericordissimo Deo. Atq; hic, ne mihi dixeris, defuisse ei tempus, quo iuste viveret, & honesta faceret opera! Neq; n. de hoc contenderim ego, sed illud unum asseverarim, quod SOLA FIDES per se salvum fecerit. *Chrys. serm. de Fide.*

Quantum ad exemplum attinet, sufficere arbitror illum Latronem, qui cum Christo crucifixus, clamavit ei de cruce: Domine. Nec aliud quicquam describitur boni operis ejus in Evangelijs, sed pro hac Solā Fide ait ei Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris. Non requisivit Dominus, quid prius operatus esset: nec expectavit quid operis, cum credidisset, expleret: sed SOLA FIDE justificatum, comitemque sibi paradysum ingressus rus assumpsit. *Orig. L. 3. in Ep. ad Rom.*

Item: Ex nullo legis opere, sed pro solā fide, ait ad illam mulierem: Remittuntur tibi peccata tua, ibid. idem.

Gratis Deus omnia tuā pietate concedit, nec cujusquam meritum exigit quid n. meruit Latro, ut sic velociter Paradysum introiret? quid publicanus, qui repente de templo, absolutus exivit? Constat E. pro nihilo peccatores salvos fieri, quando certum est, conversionem gratiā largitate concedi. *Cassiodorus in Psal. 55.*

Una Fides justificat universorum temporum sanctos. *Leo serm. 14. de Nativ.*

Abraham concupivit videre diem meum, & vidit, & gavissus est: non n. quisquam præter eam fidem, quæ est in Christo Jesu, sive ante ejus incarnationem, sive postea reconciliatus fuit Deo, cum sit ab Apostolo veracissime definitum: unus Deus & unus mediator, Dei & hominum, homo Christus Jesus. *Aug. in Psal. 104.* Item

Item: Ex unâ eademq; fide, quâ nos vivimus, vixerunt antiqui omnes iusti: nisi quod incarnationem, passionem, resurrectionemq; Christi crederent illi futuram, quam nos credimus factam. *Idem Aug. L. 3. Cont. duas Ep. pelag.*

Nullum ab Adam hucusq; per naturæ vigorem credimus esse salvatum, nisi dono gratiæ in fide nominis Jesu, quia non est aliud nomen sub cælo &c. *Maxent. in suâ confess.*

Vides ergo tandem *Maseni*, quod nos interpretemur scripturas, & quidem in summo & fundamentalis articulo fidei, non ex spiritu privato, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἐν ἰσχύει τοῦ κυρίου & γίνεσθαι, 2. Pet. 1: 20. sed ex ductu spiritus in scripturâ S. loquentis, τὸ πνεύματος τῆς ἀληθείας μαρτυρήσας τοι περὶ τῶ χριστοῦ, Joh. 15: 26. quem verè catholica Ecclesia universis temporibus secuta est, ad quam nos jure optimo, etiam in singulis fidei articulis ubi opus fuerit, ceu testem provocamus; cujus caput est solus Christus, nequaquam v. ad apostaticam Romanam, cujus caput est *Papa*, quippe qui non didicit humilitatem à Christo juxta mandatum ejus Matt. 11: 29. sed superbiam & mendacium à diabolo, talia n. passim spargit emblesmata: Quod *Papa* attributa sit omnis potestas in regno Christi, *Albert. pig.* quod apud Deum & papam sufficiat pro ratione voluntas; *Joh. Capistr. Mor. naeh.* *Papa* sit Rex Regum omnesq; mortales sibi habeat subditos, *Bald.* quod idem consistorium habeat cum Deo, & idem tribunal cum Christo, quodq; sit quoddam numen, quasi visibilem Deum præ se ferens, *Ludovicus Gomes.* Quod à *papa* ne ad Deum quidem appellari possit, quod major sit *Paulo*, & *Petro* in administratione æqualis, *Anton. de Rosell.* Quod *Papa* possit angelis mandare ut universum purgatorium expurgent. Quod cæsarea *Mtas* sit terra per se iners & instrumentum inutile, nisi trahatur à *papa*. quod imperator Romanus teneatur *papa* ad mensam inservire: si equitare velit, frenum equi & stapedam alteram tenere: si in sella portari malit, manum per aliquot gressus admovere &c. ut videre est apud *Joh. Volf. T. 1. Lect. mem.* Hoccine est discere à Christo, mitem esse & humilem corde? *Julius. Pa. pa* patiebatur sibi acclamari publicè in concilio Romano: Tu es omnia, omnis potestas tibi data est in cælo & in terrâ. Quid? quod *Alexander III. papa*, imperatorem *Fridericum Barbarossam* publicè Venetijs pedibus calcavit, non aliter interpretatus verba *Pl. 91. 13.* super aspidem & basiliscum ambulabis &c. Hæc inquam est insolentia hominis illius nequam, filij perditionis, qui sese opponit & effert super omne quod Deus dicitur, adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum, quem tu o Domine Jesu consuece spiritu oris tui, & illustri tuo adventu destrue! 2. Thes. 2: 3. 4. 8. Tantum, per Dei gratiam, de scripturâ S. contra pontificios, imprimisq; de ejusdem interpretatione contra hodiernum *Masem* jesuitam coloniensem, hæc vice scriptum & dictum esto, Gloria Soli Deo, nobis confusio faciei, Dan. 9: 8! J M M A N U E L!

IMMANUEL!

Superpondium

Quo revelata verbi Dei certitudo demonstratur, seu Libros Prophetarum & Apostolorum, quos vetus & Novum Testamentum nominamus, verum ipsius Dei verbum esse: quod etsi nemini Christianorum esse oporteat *μὴνὸ μὲνον* aut dubium, quia tñ. nō omnes semper simus constantes in fide & confessione nominis Jesu, accidatq; ut nō rarò sub cruce, ut infamiâ, egestate, morbis, alijsq; persecutionum cribris neq; Deum suppetias differentē, neq; Prophetas curemus, aut Evangelistas; sed dubitemus an Deus sit nobis misericors, velit vocem nostram exaudire & juvare; quid hoc est, nisi fluctuare & ambigere an proph. & apost. scripta sint reverâ verbum Dei omnipotentis? Deinde, cum haud rarò pij Christiani obruantur suggestionē mali spiritus, melancholicis phâtasmatib; de Dei principio, essentiâ & voluntate, ubi erat quidve operabatur ante Mundi creationem, quomodo tres personæ esse possunt unus Deus? de præsentia corporis & sanguinis Dn. in S. Coenâ, alijsq; speculationibus vanis: quid hoc est, nisi dubitare de prophetijs & doctrinâ apostolica, undè de ob. creditu ad salutem necessarijs sufficienter informamur. Huc spectant omnes pseudodidascali, sectæ & Schuermieri, Sacramentarij, Schwenkfeldiani, Papistæ &c. alios ambitus & plateas in cœlum quæren-

res, non contēti viâ arctâ prophetarum & apostolorum, Dei omnipotentiam vel negantes, vel corrigentes, quid hoc est aliud, quam de V. & N. T. dubitare, & aliud melius & credibilius stabilire moliri. Huc referendi sunt omnes in Christianismo hypocritæ, qui suum Christianismum gerunt in Linguâ non corde, scientes alios erudire & solari, semetiplos v. neutiquam, ostendentes pravitate vitæ, se non credere resurrectionem aut vitam æternam: tales quoq; de S. scripturis non cogitant honorificè, si n. his crederent, aliter procul dubio vitam instituerent. Adhæc, multi proh dolor alij extant, ut judæi, Turcæ, Tartari, Moscovitæ & crassissimi idololatræ, qui Prophetarum & Apostolorum scripta aut non audiunt, aut audientes spernunt & summè detestantur. Contra hos omnes quæstio expedita est & super his fundamentis extructa:

I. Autor propheticæ & apostolicæ doctrinæ est Deus ipse: posuit n. ille primum lapidem ejus in Paradizo, quem secuti sunt continuato ordine Patriarchæ, Prophetæ & Apostoli.

II. Antiquitatem si respicias, nulla hanc eandem alia doctrina antecessit, scilicet quæ supra quinque mille annos extiterat.

III. Consensus & æqualitas, admirandaq; harmonia omnibus temporibus idem docet & probat: quicquid n. Deus O. M. protoplastis in horto Edenis

concionatus est, id ipsum postea prophetae & apostoli docuerunt, de die in diem illustrarunt & interpretati sunt, adeo ut non sensu solum & intellectu plane eodem, sed & iisdem verbis & historijs usi, & quod mirabere, sicut ex concordantijs constat, unus alterius concionibus & epistolis verba simul & exempla suppeditaverit. Huc refer Evangelium, *novorodo agor* &c.

IV. Impletio praelectionum prophetarum, Christi & apostolorum, indubitata huic rei fidem facit: sicut namq; praelectiones de Christi nativitate, passionem, morte, resurrectione & ascensione in coelos &c. longè testatissimae factae sunt: ita quae noster Salvator & ejus discipuli, ante finem Mundi & Christi ultimum adventum praecessura annuntiaverunt, praeterire per plurima, adsunt multa, restant paucissima, si non rectius dixeris nulla.

V. Admiranda hujus doctrinae, itemq; Ecclesiae in qua docetur, conservatio, propagatio & defensio, argumentorum haud ultimum est: Lucidissima namq; Chronica ab exordio Mundi usq; in hodiernum diem extat, demonstrans per quos, quomodo ve Christus suam Ecclesiam, promovit & auxit.

VI. Praemia piorum Dei adoratorum, hanc viam mandatorum ejus ingredeuntium luculentissima, antiqua & recentia, omnib. temporibus, non pos-

sunt non de hujus doctrinæ ac orthodoxæ religionis Christianæ veritate efficacissimè testari.

VII. Poenæ Apostasiæ & persecutorum hujus veritatis insuperabiles, testimonia huic negotio superaddunt per ipsam experientiam luculentissima; semper n. justissimus Deus noster tales deposuit, malâ conscientiâ vindicavit & tandem exstirpavit.

VIII. Miracula Veteris & Novi Testamenti, quibus hæc doctrina constabilita est, etsi loco ultimum, pondere tamen primum hujus rei documentum erunt: adeò ut dæmonis oracula his cedere, & ad os Apostolorum conticere debuerint.

SUPPLEMENTUM

I. *Nullus Hæreticus intelligit scripturas, salutaricognitione, quia non Credit.* *Ἀποδείξις*: Ut fide credis quod non dum vides; ita fidei merces videre quod credis est. Verum credere non omnis, intelligere fortassis nemo est qui nolit, legens scripturas. Dicenti autem, intelligam ut credam, respondet Augustinus Serm. XXIX. de verb. Apost. pag. mihi 84. Crede ut intelligas: cum hâc controversiâ veniamus ad judicem, neuter nostrum præsumat pro suâ parte sententiam, quem judicem inventuri sumus? Discussis omnibus, nescio utrum meliorem judicem invenire possimus, quàm hominem per quē loquitur Deus. Non eamus E. in hâc re & in hâc controversiâ ad literas seculares, non inter nos ju-

dicet poeta, sed propheta. Et paulò post p. 85. ait: Imò verò Deus iudicet per prophetam, ambo taceamus, quid ambo dixerimus auditum est; intelligam inquis ut credam: Crede inquam, ut intelligas. Respondeat propheta, Esa. 7: 9. *Nisi Credideritis, non intelligetis.* In fine capitis hunc limitem ponit idem: Intellige, ut credas verbum meum, Crede, ut intelligas Verbum Dei. Unde intalibile extat utriusq; partis assensu porisma.

II. Versionis Vulgatæ eadem semper verba, & sententias easdem per veterum patrum scripta sparsas Legi, vel unus Augustinus in hoc dicto, Esa. 7: 9. negat.

III. Ex 2. Tim. 3: 16, ad probandum omnia in S. Scripturâ contineri, quæ ad salutarem Dei agnitionem & piam vitam tolerandam sufficiant, rectè argumentamur hunc in modum: Quod utile est ad hoc, ut α. homo Dei, id est, Doctor Ecclesiæ, qualis erat Timotheus, 1. Tim. 6: 13. β. Sit ἀρῆτος id est perfectus seu consummatus. γ. Ad διδασκαλίαν, id est, docendum, quod credere & non credere debeamus, ad ἑλεγχον arguendum errores ac verbo contradicentes refutandum, ad ἐκκαθάρθωσιν, id est, ad emendandum pravos mores, ad παιδείαν, id est, ad instituendum homines in pietatis exercitijs & iustitiâ. δ. ut sit ἐξορισμέως seu absolutè idoneus factus ad omne

omne opus bonum &c. hoc nobis sufficit etiam ad salutem: sed de S. scripturâ verè prædicatur illud pri⁹. Et etiam posteri⁹. Excipit *Masenius* Med. conc. Cap. v. p. m. contra Coccejum prof. Leidensem de potenti. S. Scripturæ ad confut. hæreticos, magnam esse differentiam inter *utile ad omnia*, & *sufficere ad omnia*, ait n. non procedere: Lignum utile est ad omnem cibum hominis excoquendum, ergò sufficit. Verum, regero: quod ita utile est, ut ad producendum effectum ei nil desit, id etiam est sufficiens. E. G. Calor proportionalis utilis est ad omnem cibum hominis concoquendum E. sufficit. Eodem modo scriptura proportionalis, sufficit ad convertendum omnem hominem salvandum, nunc sc. intensior per Legem, nunc remissior per Evangelium.

IV. Si hic Syllogismus Masenij p. ead. est bonus in formâ: *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis* 1. Tim. 3: 15. *Sed qui columna & firmamento veritatis nititur, non errat. Ergò qui Ecclesiâ nititur, non errat.* Erit & hic bonus: *Hæreticus est homo oculatus quoad intellectum & sensum. Sed qui hominem oculatum quoad intellectum & sensum sequitur, non errat. Ergò qui hæreticum sequitur, non errat.* Sunt enim, contra regulas Logicorum, in talibus formis non solum explicitè 4. termini, sed & ob ὁμοῦς vocum plures. Alias namq; , sicut Templum est columna imaginis

Regiæ & diplomatis Cæsaris: ita Ecclesia scripturarum, quarum veritas dependet à Rege summo, non à columnâ. Fallit etiam in eo *Masenius*, quod Romanam Ecclesiam supponit esse universalem adeoq; infallibilem; hæc enim invisibilis est; est etenim objectum fidei: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*. Fidei verò objecta sunt invisibilia Heb. 11: 1. Aut si visibilis est, cur Elias propheta non id potuit animadvertere? Ast *cognovit Dn. qui sunt sui*, 2. Tim. 2: 19. Ecclesia verò Romana est visibilis & valde conspicua. E. particularis est & propterea fallibilis.

V. *Protestantium Luth. Ecclesia semper habuit Doctores & pastores in opus ministerij, ad ædif. corp. Ch.* Eph. 4 sc. quoad essentiam & identitatem cum universali; adversarius verò loquitur de externâ denominatione à Luthero ceu sui temporis Elia quodam, vel ut initio N. T. Johanne bapt.

VI. Ad ult. *Qui vult perfectè sequi Christum, vadit & vendit omnia, quæ habet, & dat pauperibus. Mat. 19. Sed protestantes tales in suâ non habent Ecclesiâ. E. Non habent tales, qui velint perfectè sequi Christum.* Respondeo α. instando: Qui vult perfectè sequi Christum, vadit & vendit omnia &c. sed Papa Romanus non vadit & vendit omnia E. β. Vides E. majorem non esse intelligendam de effectu, sed affectu, juxta 1. Cor. 7: 29, 30, 31. γ. Aliud est esse tales, aliud habere tales.

tales, qui velint perfectè sequi Christum. Masenius cum suis mavult habere tales, quàm esset talis. Nos per Dei gratiam malumus esse tales, quia *justus suâ fide vivet*, Hab. 2: 4. non alienâ, neq; suis operibus Rom. 1: 17. Gal. 3: 11. Heb. 10: 38. Joh. 3: 36.

VII. Per verbum & sacramenta regeneramur seu justificamur, non solum, sed & renovamur mète, voluntate, affectibus & studio pietatis, Tit. 3: 5. 8. Act. 15: 9. 1. Cor. 6: 10. 11. 20. Nota. Differt Renovatio seu Sanctificatio à justificatione formalitèr: hæc enim est actio solius Dei & absolutio à peccatis per non imputationem peccati, & imputationem meriti Christi; Rom. 3: 24. 25. c. 4: 3. 6. *Illa*, est tum *intrinseca* & mutatio successiva intellectus, voluntatis, affectuum & facultatum o. ad bonum exercendum; tum *extrinseca* & mutatio actionum emanantium, Rom. 12: 2. seqq. c. 6: 4. 6. 19. seqq. c. 8: 13. Eph. 4: 22. 23. 24. Col. 3: 5. observa igitur quàm accuratissimè adversus hodiernos *συγκριτιστας*, quod Regeneratio, prout eadem est cum justificatione, & Renovatio nostra interior, non concurrant tanquam *ισοδυναμῶσαι* in negotio salutis nostræ, ne opera ulla, quocunq; prætextu, contra expressam libri Concord. literam, salutis æternæ negotium intrent.

VIII. Probatâ sic coram portis inferorum certitudine nostrâ de verbo Dei, justificati & in spe salvati solâ fide in Christum Jesum, indubitato certi sumus nobis remissa esse peccata, nosq; in gratiâ Dei esse, certitudine fidei divinæ, cui non potest subesse falsum. Contra Pontificios omnes, statuentes neminem scire posse, se gratiam Dei esse consecutum certitudine Fidei, cui non potest subesse falsum Concil. Trid. sess. 6. cap. 9. Bellar. Lib. 3. de justit. c. 3. & nonnullos Novatores, qui abjectâ fidei certitudine, moralem solum, gratiæ Dei cum formidine contrarij conjunctam propugnant certitudinem, M. Ant. de Dominis L. vii. de Ref. Eccl. c. xi. Cassand. Consult. p. 24. seqq. hisq; palpum facientes alios recentiores. *Judices*

E. in extremo die Salvator mundi, utri de suâ Religione, fide & salute certiores fuerint!

Μόνη τῶ Θεοῦ δόξα!